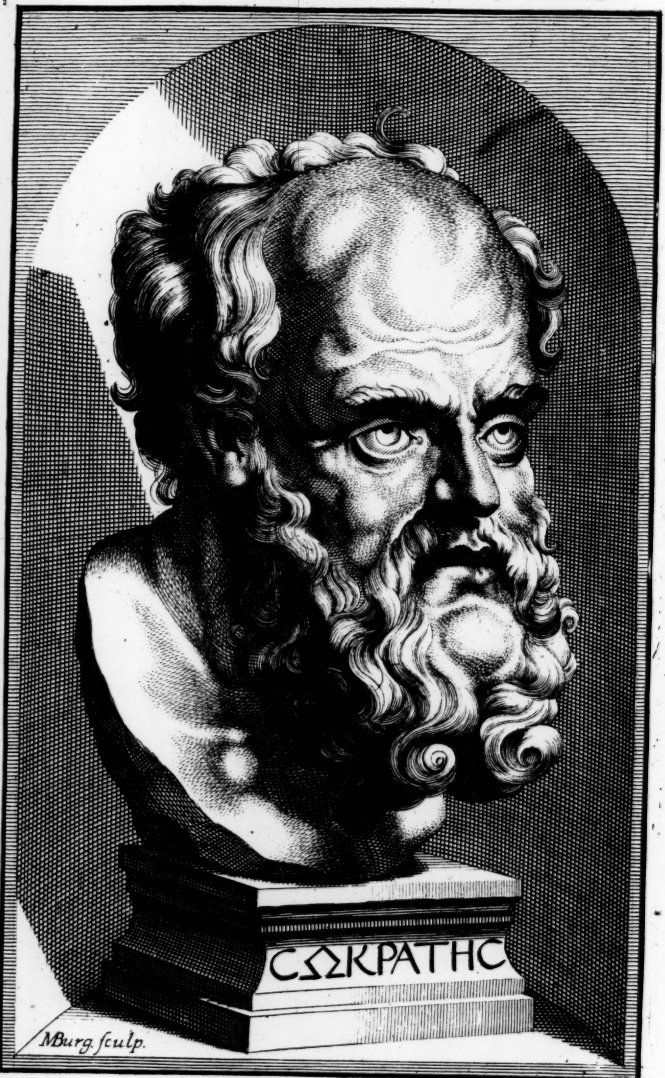
CΣΩKPATHC
MBurg. sculp.

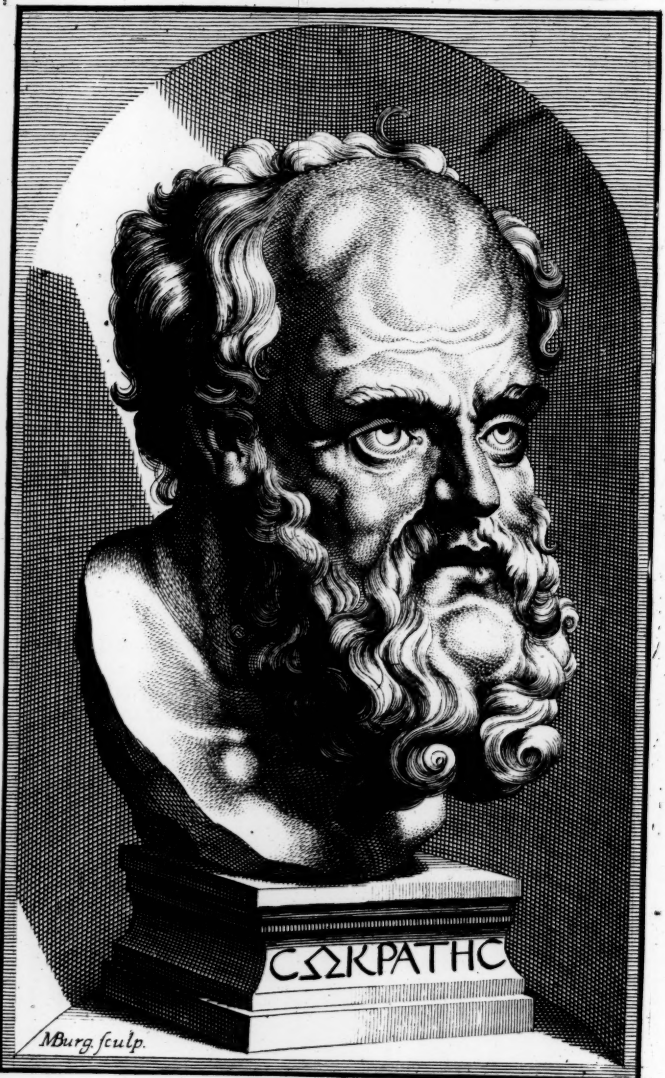
CΣΩKPATHC
MBurg. sculp.

Tc 67. 1

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

ΒΙΒΛΙΑ Δ'.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ.

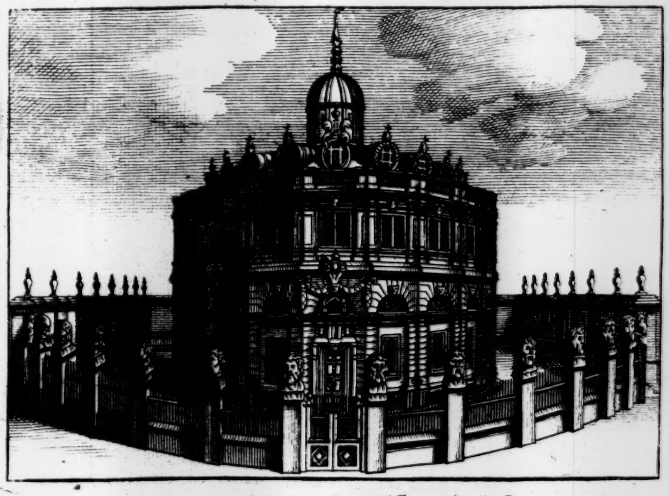

Ex ΘΕΑΤΡΟΥ ἐν ΟΞΟΝΙΑ.
Ετη ἀχζ.

17-129

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΒΙΟΣ

ἐκ τοῦ Σούδα.

Σωκράτης, Σωφρονίσκου λιθοξόου, καὶ μητρὸς Φαιναρέτης μαίας. ὕστερον γενόμενος λιθοξόος. ὥστε καὶ φασὶν αὐτοῦ ἔργον εἶναι τὰς Χάριτας σεσθημένας χαλκᾶς· εἶτα Φιλοσοφήσας ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ Ἀναξαγόρᾳ τῷ Κλαζομενίῳ· εἶτα Δάμωνος· εἶτα Ἀρχελάου. ἐς δὲ ἄνδρας ἐλθὼν, ἐστρατεύσατο εἴς τε Ἀμφίπολιν καὶ Ποτίδαιαν, καὶ ἐπὶ Δηλίῳ. καὶ γαμετὰς δὲ συνάψατο δύο, Ξανθίππην (ἀφ' ἧς ἔσχε υἱὸν Λαμπροκλέα) καὶ δευτέραν Μυρτοῦ τῇ Ἀριστίδου τοῦ δικαίου θυγατρὶ, ἐξ ἧς ἐγένετο Σωφρονίσκος καὶ Μενέδημος ἢ Μενέξενος, ὡς ἔν τισι δοκεῖ. καὶ ἐπὶ μὲν τῶν Πελοποννησιακῶν χρόνων, ὡς τύπῳ εἰπεῖν· Ὀλυμπιάδι οβ'· ἐοίωσι δὲ ἔτη π'. εἶτα ἀλογίᾳ, μᾶλλον δὲ ἀπονοίᾳ τῶν Ἀθηναίων βικαδεὶς πιεῖν κώνειον, ἀπέθανε· ἔγγεγραπται δὲν κατάλιπεν, ἢ ὡς τινες βάλονται, ὕμνον εἰς Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν· καὶ μῦθον Αἰσώπειον δι' ἐπῶν. Φιλοσόφως δὲ ἐφιλόσοφει Πλάτωνι, καὶ Ἀρίστιππον Κυρηναῖον, Φαίδωνά τε Ἠλεῖον, Ἀντισθένει, Εὐκλείδῃ Μεγαρέϊ, Ξενοφῶντι Γρύλλου, Αἰσχύλῳ, Λυσανίᾳ, Κέβητι Θηβαίοις, Γλαύκωνι Ἀθηναίοις, Βρύσωνι Ἡρακλειώτῃ, Ἀλκιβιάδῃ, Κριτόβουλον, Σιμωνίδῃ, Ἀπολλοδώρῳ, Ἀθηναίοις· ἔτι δὲ Κείτωνι, καὶ Σίμωνι, σύμπρᾳ Φλιασίοις, Σιμμίᾳ Θηβαίοις, Τιμαίῳ Μεγαρικῷ, Εὐβοεῖ, Χαιρεφῶντι. διαμένει δ' αὐτῷ σεσεμνεῖαι ἕλεγεν. ἐμοίγε δὲ καὶ κινδυνεύειν παρὰ κόσμον, χάριν ἔδη ἦν, σωφρονεῖν δὲ τὸ Σόλωνος, ὀλιγωρεῖν μᾶλλον εἰπεῖν ἢ ἀμαθεῖν. τὸν νέον δὲ τὸν πλείστων, ἐρωτικῶς σφόδρα αὐτὸν κόντων ἐφθονήθη. καὶ ποτὲ τὸς Ἀριστοφάνης τὰς νεφέλας γεγράψας, σκωμμάδησεν αὐτὸν ὡς ἀλαζονίᾳ τὸν νέον, καὶ ἄγειν ἐκάλει, διότι τὸ κύρος καὶ πολύπειρον δι' ὑπερβολὴν δυσπειθείας ἄμυνεν. ὕστερον δὲ Ἄνυτος καὶ Μέλητος ἐπὶ τούτων ἔγραψαν αὐτὸν, καὶ ἅλων. οὗ τὸ μὲν τίμημα δὲ αὐτὸν τὸ οὐ τὸ πεντακοσίῳ σιτήσεως ἐτιμήσατο. οἱ δὲ θανάτῳ ἐτίμησαν.

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΒΙΟΣ

ἐκ τοῦ Σούδα.

Ξενοφῶν Γρύλλου, Ἀθηναῖος, φιλόσοφος Σωκρατικὸς, ὃς σεσόφισται ἔγραψε βίβλους φιλοσόφων, καὶ ἀπομνημονεύμασιν. παῖδας ἔσχεν ἐκ Φιλησίας Γρύλλον καὶ Διόδωρον· οἳ καὶ Διόδωρος ἐκαλοῦντο. αὐτὸς δὲ Ἀττικὴ μελίττῃ ἐπονομάζετο. γέγονε δὲ συμφοιτητὴς Πλάτωνος καὶ ἤκμαζε κατὰ τὸν σύνοδον ὀγδόην Ὀλυμπιάδα. ἔγραψε βιβλία πλείονα τῶν μ'. ὧν καὶ ταῦτα· Κύρου παιδείας, βιβλία η'. Κύρου ἀνάβασεως, βιβλία ζ'. Ἑλληνικῶν, βιβλία ζ'. Συμπόσιον, καὶ ἄλλα πολλά.

Ξενοφῶν μὲν, Ηροδότου Ἰζηλωτὴς ἐγένετο, καὶ ἀμφοτέρους τοὺς χαρακτῆρας, τόν τε πραγματικὸν καὶ τὸν λεκτικόν. πρῶτον μὲν γὰρ ὑποθέσεως τῆς ἱστορίας ἐξελέξατο καλὰς καὶ μεγαλοπρεπεῖς· καὶ ἀνδρὶ φιλοσόφῳ πρεπούσας· τήν τε Κύρου παιδείαν, ἐκόντα βασιλέως ἀγαθοῦ καὶ εὐδαίμονος· καὶ τὴν ἀνάβασιν καὶ νεωτέρου Κύρου (ᾧ καὶ αὐτὸς συναιτίσας) μέγιστον ἰσχύσαντα τῶν συστησαμένων Ἕλλησιν· καὶ τρίτην ἐπὶ τοῖς Ἑλληνικοῖς, καὶ ἣν καταλιπὼν ἀπολλὴ Θουκυδίδης· ἐν ᾗ καταλύονταί τε οἱ τριάκοντα, καὶ τὰ πίσχη τῶν Ἀθηναίων, ἃ Λακεδαιμόνιοι καθεῖλον, αὖθις ἀνίστανται. ἐ μόνον δὲ τῶν ὑποθέσεων χάριν ἄξιος ἐπαινεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ τῆς οἰκονομίας. ταῖς τε γὰρ ἀρχαῖς αὐτῶν ταῖς πρωτοδιηγήσεσιν ἀκόλουθον καθίστησι τὸν λόγον. εἶτα τὰ μεταξὺ τῶν ἀρχῶν καὶ τέλους ἐκ παντοδαπῶν ἰδεῶν συνήρμοσται· καὶ τὸ τέλος ἐκ πάντων τῶν μορίων ἀποτελεῖται· ἐκ τῶν ἐπιτηδείων ἕκαστα καὶ ἐν καιρῷ λαβών. μεμιγμένα τε καλῶς καὶ τέτυχε τοῦ πρέποντος. ἡδύς τε ἐπιδείκνυται διηγήσεσι καὶ δίκαιον καὶ καρτερικὸν καὶ ἐυπειθῆ, ἀπλότητός τε συμπεφυκὼς καὶ ἀφελείᾳ. καὶ ὁ μὲν πραγματικὸς τρόπος αὐτῷ τοιοῦτος. ὁ δὲ λεκτικὸς, τῇ μὲν ὁμοίως Ηροδότου, τῇ δὲ ἐνδεέστερος. καθαρὸς μὲν γὰρ τοῖς ὀνόμασιν ἐκείνως, καὶ σαφὴς, καθάπερ ἐκεῖνος· ἐκλέγει δὲ ὀνόματα σωφρονοῦντα τε καὶ πρεπούσης τοῖς πράγμασι καὶ συνθήσεσιν αὐτὰ ἡδέως πάνυ καὶ κεχαρισμένως, οὐκ ἦττον Ηροδότου. ὕψος δὲ καὶ κάλλος καὶ μεγαλοπρέπειαν, καὶ τὸ λεγόμενον ἰδίως πλάσμα ἱστορικὸν Ηροδότου ἔχει. ἐ γὰρ μόνον ἐκ ἴσχυσε τοῦτο παρ' αὐτοῦ λαβεῖν, ἀλλὰ καὶ ποτὲ διεκπίπτει βληθεὶς τῇ φράσει, ὁλίγην ἐμπαύσας, ὥσπερ ἀπήλιος αὔρᾳ, ἰσχνὸς σοβούμενος. μακρότερος γὰρ γίνεται τοῦ δέοντος· ἐν πολλοῖς καὶ τοῦ πρέποντος, ἐ μὴν ὡς Ηροδότου ἐφάπλωται τῶν προσώπων ἐυτυχῶς, ἀλλ' ἐν πολλοῖς ὀλιγωρός ἐστιν, ἂν τις ὀρθῶς σκοπῇ.

Cicero Oratore lib. 2.

Denique etiam à Philoſophia profectus princeps Xenophon Socraticus ille, ſcripſit Hiſtoriam, leviore quodam ſono uſus, & qui illum impetum Orationis non habeat; vehemens fortaſſe minus, ſed aliquanto tamen, ut mihi quidem videtur, dulcior.

Xenophontis ſermo, eſt ille quidem melle dulcior, ſed à forenſi ſtrepitu remotiſſimus. *Id.*

Xenophontis voce Muſas quaſi locutas ferunt. *Id.*

Quintilianus Inſtit. l. 10. c. 1.

Quid ego commemorem Xenophontis jucunditatem illam inaffectatam, ſed quam nulla poſſit affectatio conſequi? ut ipſæ finxiſſe ſermonem Gratiæ videantur: & quod de Pericle veteris comœdiæ teſtimonium eſt, in hunc transferri juſtiſſime poſſit, in labris ejus ſediſſe quandam perſuadendi Deam.

ΞΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

Βιβλίον πρῶτον.

ΚΕΦ. α'.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ ἐθαύμασα πῶς ποτὲ λόγοις Ἀθηναίους ἔπεισαν ὁ γραψάμενοι Σωκράτην, ὡς ἄξιόν εἴη θανάτου τῇ πόλει. ἡ μὲν γὰρ γραφὴ κατ' αὐτοῦ τοιάδε τις ἦν· ἀδικεῖ Σωκράτης, οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια ✶ εἰσφέρων· ἀδικεῖ δὲ, καὶ τοὺς νέους διαφθείρων.

Β'. Πρῶτον μὲν οὖν, ὡς οὐκ ἐνόμιζεν οὓς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, ποίῳ ποτ' ἐχρήσαντο τεκμηρίῳ; θύων τε γὰρ φανερὸς ἦν,

XENOPHONTIS MEMORABILIUM

Liber Primus.

CAP. I.

SÆPENUMERO miratus sum, quibusnam rationibus accusatores Socratis Athenienſibus persuaserint, eum de civitate mortem meruisse. Nam accusatio instituta adversus eum, hujusmodi quædam fuit. Agit injuste Socrates, quod Deos non ducat, quos civitas ducit, alia vero nova numina introducat. Præterea injuste agit, quod & adolescentes corrumpat.

2. Primum igitur, quod Deos non duceret, quos civitas ducit, quo tandem argumento sunt usi? Etenim palàm sacrificabat, sæpe

UNIVERSITY LIBRARY SP 12 1916 CAMBRIDGE

ἰῶ, πολλάκις μὲ οἴκοι, πολλάκις δὲ ὅτε τ κοινῶν τ πόλεως βωμῷ· ἡ μαντικὴ λεγόμενη οὐκ ἀφανὴς ἦν. διετετρύλλητο γὰρ, ὡς φάμη Σωκράτης, τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ σημαίνειν. ὅθεν δὴ καὶ μάλιστά μοι δοκοῦσιν αὐτὸν αἰτιάσασθαι, καινὰ δαιμόνια εἰσφέρειν.

γ'. Οὐδὲν δὲ καινότερον εἰσέφερε τ ἄλλων, ὅσοι μαντικὴν νομίζοντες, οἰωνοῖς τε χρῶνται, καὶ φήμαις, καὶ συμβόλοις, καὶ θυσίαις. ἔστι τε γὰρ ὑπολαμβάνουσιν οὐ τοὺς ὄρνιθας, οὐδὲ τοὺς ἀπαντῶντας, εἰδέναι τὰ συμφέροντα τοῖς μανθανομένοις, ἀλλὰ τοὺς θεοὺς διὰ τούτων αὐτὰ σημαίνειν· καὶ κεῖνοι οὕτως ὑπόμιμνον.

δ'. Ἀλλ' ὃ μὲ πλείστοι φασὶν ὑπό τε τ ὀρνίθων, καὶ τ ἀπαντώντων, ἀποτρέπεσθαί τε καὶ προτρέπεσθαι· Σωκράτης δὲ ὥσπερ ἐπίστευσεν, οὕτως ἔλεγε. τὸ δαιμόνιον γὰρ ἔφη σημαίνειν, καὶ πολλοῖς τ ξυνόντων προεμήνυεν ★ τὰ μὲ ποιεῖν, τὰ δὲ μὴ ποιεῖν, ὡς δ' δαιμονίῳ προσημαίνοντι. καὶ τοῖς μὲ πειθομένοις ὠφέλει συνέφερε, τοῖς δὲ μὴ πειθομένοις μετέμελε.

ε'. Καίτοι

quidem domi, sæpe communibus in aris civitatis. Nec divinatione clam utebatur. Erat enim pervulgatum, dicere Socratem, numen sibi hoc aut illud significare: quam maxime ob rem mihi videntur, de introductis novis numinibus illum accusasse.

3. At Socrates nihil magis novi introduxit, quam alii, qui divinationem esse statuentes, & augurii & ominibus & præsagiis & sacrificiis utuntur. Existimant enim illi nec aves nec obviantes scire quid ex usu sit divinantibus, sed horum opera Deos significare: quod etiam putabat Socrates.

4. At vulgus quidem se ab avibus ac obviis vel dissuaderi vel persuaderi asserit. Socrates autem dicebat id quod & sentiebat. Aiebat enim numen omnia significare, multisque familiaribus præmunciabat, ut hæc facerent, omitterent illa, tanquam numine sibi ea prædicente. Et his qui ei parebant, conducebat, qui vero non, illos pœnitebat.

5. Quis

ε'. Καίτοι πῶς ἂν ὁμολογήσειεν αὐτὸν βέλεσθαι μήτ' ἠλίθιον μήτ' ἀλαζόνα φαίνεσθαι τοῖς σωφροσιν; ἐδόκει δ' ἂν ἀμφότερα ταῦτα, εἰ προαγορεύων ὡς ὑπὸ θεοῦ φαινόμενα, ψεύδομενος ἐφαίνετο. δῆλον οὖν ὅτι ἂν προέλεγεν, εἰ μὴ ἐπίστευεν ἀληθεύσειν. ταῦτα δὲ πῶς ἂν ἄλλῳ πιστεύσειεν, ἢ θεῷ; πιστεύων δὲ θεοῖς, πῶς οὐκ ἂν εἰ θεοὺς ἐνόμιζεν;

ς'. Ἀλλὰ μὴν ἐποίει γε τάδε πρὸς τοὺς ἐπιτηδείους. τὰ μὲν γὰρ ἀναλώματα συνεβούλευε καὶ πρᾶττειν, ὡς νόμιζεν ἄριστ' ἂν προχωρῆναι· περὶ δὲ τῶν ἀδήλων, ὅπως ἂν ἐκβήσοιτο, μαντευομένους ἔπεμπεν, εἰ ποιητέα.

ζ'. Καὶ τοὺς μέλλοντας οἴκους τε καὶ πόλεις οἰκήσειν, μαντικῆς ἔφη προσδεῖσθαι. τεκτονικὸν μὲν γὰρ, ἢ χαλκευτικὸν, ἢ γεωργικὸν, ἢ ἀνθρώπων ἀρχικὸν, ἢ τῶν τοιούτων ἔργων ἐξεταστικὸν, ἢ λογιστικὸν, ἢ οἰκονομικὸν, ἢ στρατηγικὸν γενέσθαι, πάντα τὰ τοιαῦτα μαθήματα, καὶ ἀνθρώπου γνώμῃ αἱρετέα νόμιζεν εἶναι.

η'. Α

5. Quis vero non fateatur, noluisse Socratem vel stolidum vel arrogantem apud eos videri, qui consuetudine ipsius utebantur? Uterque certe videretur, si quid tanquam à Deo indicatum prænunciasset, ac palam mentitus esset. De quo patet eum nihil prædicturum fuisse, nisi vera se dicturum credidisset. Quis autem alteri fidem in his habeat, quam Deo? Jam qui Diis fidem habebat, quomodo Deos non esse putabat?

6. Enimvero faciebat hæc quoque ad familiares. Res necessarias agere consulebat, quemadmodum ea fieri posse putabat optime. Verum de iis quorum incertus esset eventus, oracula consultum mittebat suos, an suscipienda essent.

7. Addebat eos qui præclare domos & urbes administraturi essent, arte divinandi egere. Namque ut ædificandi, aut fabricandi, aut agrum colendi, aut hominibus imperandi, aut hujusmodi opera examinandi, aut rationes ineundi, aut rem domesticam administrandi, aut exercitum ducendi quis peritus evadat, hujusmodi omnia posse homines doctrina consequi, suoque arbitratu eligere dicebat.

η'. Τὰ δὲ μέγιστα τ' ἐν τούτοις ἔφη τοὺς θεοὺς ἑαυτοῖς καταλείπεσθαι, ὧν οὐδὲν ὄφελος εἶναι τοῖς ἀνθρώποις. οὔτε γὰρ τῷ καλῶς ἀγρὸν φυτευσαμένῳ ὄφελος ὅστις καρπώσεται· οὔτε τῷ καλῶς οἰκίαν οἰκοδομησαμένῳ ὄφελος, ὅστις οἰκήσει· οὔτε τῷ στρατηγῷ ὄφελος, εἰ συμφέρει στρατηγεῖν· οὔτε τῷ πολιτικῷ ὄφελος, εἰ συμφέρει τὴν πόλεως προστατεῖν· οὔτε τῷ καλὴν γήμαντι, ἵνα εὐφραίνηται, ὄφελος, εἰ ἄρα ταύτην ἀνιάσει· οὔτε τῷ δυνατοὺς ἐν τῇ πόλει κηδεστὰς λαβόντι ὄφελος, εἰ διὰ τούτους φεύξεται τὴν πόλεως.

θ'. Τοὺς δὲ μηδὲν τούτων οἰομένους εἶναι δαιμόνιον, ἀλλὰ πάντα τὰ ἀνθρωπίνης γνώμης, δαιμονᾶν ἔφη. δαιμονᾶν δὲ καὶ τοὺς μαντευομένους, ἃ τοῖς ἀνθρώποις ἔδωκαν οἱ θεοὶ μαθεῖν διακρίνειν· οἷον εἴ τις ἐπερωτῴη, πότερον ἐπιστάμενον ἡνιοχεῖν ἐπὶ ζεύγους λαβεῖν κρεῖττον, ἢ μὴ ἐπιστάμενον· ἢ πότερον ἐπιστάμενον κυβερνᾶν ἐπὶ τὴν ναῦν κρεῖττον λαβεῖν, ἢ μὴ ἐπιστάμενον· ἢ ἃ ἔξεστιν ἀριθμήσαντας, ἢ μετρήσαντας, ἢ στήσαντας εἰδέναι, τοὺς τοὺ τοιαῦτα μὴ δυ-

τ'

8. Quæ autem in his essent maxima, Deos sibi aiebat reservare, eorumque nihil hominibus certum esse. Nec enim constat ei qui agrum pulcre conserit, quisnam fructum sit percepturus: nec qui pulcre domum ædificat, quis eam sit habitaturus: nec duci, an exercitum ducere expediat: nec perito rerum civilium, an ex usu futurum sit, ut civitati præsit: nec qui formosam ducit, ut lætetur, an propter hanc dolorem sensurus sit: nec qui potentes in civitate affines adeptus est, an propter hos civitate sit exulaturus.

9. Horum omnium si qui nihil ad numen referant, sed universa potius ad hominis consilium, furere dicebat. Itidem illos etiam aiebat furere, qui per divinationem explorarent ea de quibus discernendis data est hominibus discentibus à Diis facultas: veluti siquis consulat, utrum moderandi currus peritum an imperitum præstet in vehiculum recipere: vel gubernandi peritum in navem recipere præstet, an imperitum. Quæ item homines numerando, vel metiendo, vel ponderando scire possunt, ea

qui

τ̃ θεῶν πυνθανομένης ἀθέμιτα ποιεῖν ἡγεῖται. ἔφη δὲ δεῖν, ἃ μὲ μαθόντας, ποιεῖν ἔδοκει ⓐ θεοί, μανθάνειν· ἃ δὲ μὴ δῆλα τοῖς ἀνθρώποις ὄντι, πειρᾶσθαι διὰ μαντικῆς παρὰ τ̃ θεῶν πυνθάνεσθαι· τοὺς θεοὺς γὰρ οἷς ἂν ἵλεω σημαίνειν.

ι'. Ἀλλὰ μὴν ἐκεῖνός γε ἀεὶ μὲ ἐν τῷ φανερῷ· περί τε γὰρ εἰς τοὺς περιπάτους ἢ τὰ γυμνάσια ἤει, ἢ πληθούσης ἀγορᾶς ἐκεῖ φανερὸς ἦν, ἢ ὅ λοιπὸν ἀεὶ τ̃ ἡμέρας ἦν ὅπου πλείστοις μέλλοι συνέσεσθαι. ἢ ἔλεγε μὲ ὡς ὅ πολὺ, τοῖς δὲ βουλομένοις ἐξῆν ἀκούειν.

ια'. Οὐδεὶς δὲ πώποτε Σωκράτους οὐδὲν ἀσεβὲς, οὐδὲ ἀνόσιον, οὔτε πράττοντος εἶδεν, οὔτε λέγοντος ἤκουσεν. οὐδὲ γὰρ περὶ τ̃ τῶν πάντων φύσεως ἥπερ τ̃ ἄλλων οἱ πλεῖστοι διελέγετο, σκοπῶν ὅπως ὁ κεκλημένος ὑπὸ τ̃ σοφιστῶν κόσμος * ἔφυ, ἢ πίσιν ἀνάγκης ἔχοιτο τῶν τ̃ οὐρανίων. ἀλλὰ ἢ τοὺς φροντίζοντας τὰ τοιαῦτα μωραίνοντας ἐπεδείκνυε.

ιβ'. Καὶ

qui à Diis quærerent, nefarie ducebat agere. Adeoque neceſſe eſſe dicebat, ut quæ homines diſcendo cognita facere Dii vellent, diſcantur: quæ vero ſunt obſcura hominibus, in iis conandum ut per divinationem Dii conſulantur: nam ſignificare Deos hæc illis quibus ſint propitii.

10. Erat autem Socrates ſemper in propatulo. Nam mane ad loca deambulationibus & exercitiis deſtinata pergebat, & quum frequens erat forum, conſpiciebatur in publico, reliquumque diei degebat iſtic, ubi verſaturus inter plurimos eſſet. Diſſerebat autem plerumque, omni vero volenti audire licebat.

11. Neque ullus unquam Socratem impii quidquam aut nefandi vel patrare vidit, vel audivit dicere. Nec enim de rerum omnium natura ſic differebat, uti complures alii, nimirum conſiderans quo pacto is, qui à profeſſoribus ſapientiæ mundus appellatur, ortus ſit: quibuſque de cauſis neceſſariis ſingulæ res cœleſtes fiant. Imo eos qui his rebus occuparentur, fatuos eſſe demonſtrabat.

ιβ'. Καὶ πρῶτον μὲν αὐτῶν ἐσκόπει, πότερά ποτε νομίσαντες ἱκανῶς ἤδη τ' ἀνθρώπινα εἰδέναι, ἔρχονται ὅπῃ ὃ δεῖ τὰ τοιάυτα φροντίζειν· ἢ τὰ μὲν ἀνθρώπινα παρέντες, τὰ δαιμόνια δὲ σκοπῦντες, ἡγοῦνται τὰ προσήκοντα πράττειν.

ιγ'. Ἐθαύμαζε δ' εἰ μὴ φανερὸν αὐτοῖς ἐστιν, ὅτι ταῦτα γε ἀνωφελῆ ἐστιν ἀνθρώποις εὑρεῖν· ἐπεὶ καὶ τοὺς μέγιστον φρονοῦντας, ὅτι περὶ τούτων λέγειν ἃ ταῦτα δοξάζειν ἀλλήλοις, ἀλλὰ τοῖς μαινομένοις ὁμοίως διακεῖσθαι πρὸς ἀλλήλους.

ιδ'. Τῶν τε δὴ μαινομένων τοὺς μὲν ἃ δὲ τὰ δεινὰ δεδιέναι, τοὺς δὲ καὶ τὰ μὴ φοβερὰ φοβεῖσθαι· καὶ τοῖς μὲν δοκεῖ οὐ καλὸν ἐν ὄχλῳ δοκεῖν αἰσχρὸν εἶναι λέγειν ἢ ποιεῖν ὁπῶν, τοῖς δὲ οὐκ ἐξιτητέον εἰς ἀνθρώπους εἶναι δοκεῖν· καὶ τοὺς μὲν οὐδ' ἱερὸν, οὔτε βωμὸν, οὔτε ἄλλο τῶν θείων * οὐδὲ πυρὰν, τοὺς δὲ καὶ λίθους, καὶ ξύλα τὰ τυχόντα καὶ θηρία σέβεσθαι. τῶντε περὶ τῶν πάντων φύσεως μεριμνώντων τοῖς μὲν δοκεῖν ἓν μόνον τὸ ὂν εἶναι,

12. Ac primum de eis hoc considerabat, an quod rati se humana jam satis intelligere, ad talia tractanda accederent: an relictis rebus humanis, divinas contemplantes, recte se agere putarent.

13. Mirabatur etiam quod non iis perspicuum esset, homines hæc invenire non posse. Nec enim ii, qui plurimum adrogent sibi, quod de his differere norint, idem inter se sentiunt, sed furiosorum instar inter se comparati sunt.

14. Nam qui furiosi sunt, partim quæ sunt terribilia, non metuunt; partim etiam non metuenda metuunt. Itidem his non videri turpe esse, in turba quid vel dicere vel facere; aliis vero, ne exeundum quidem esse ad homines, videri: hos neque fanum, neque aram, neque rerum divinarum quidquam in honore habere; illos & lapides, & ligna quælibet, & belluas colere. Itidem eorum qui de rerum omnium natura sollicite inquirant aliis videri unum solum esse quod est, aliis

τοῖς), τοῖς δ' ἄπειρα ὄ πλῆθος· καὶ τοῖς μὲ ἀεὶ κινεῖσθαι πάντα, τοῖς δ' οὐδὲν ἄν ποτε κινηθῆναι· καὶ τοῖς μὲ πάντα γίγνεσθαί τε καὶ ἀπόλλυσθαι, τοῖς δ' οὔτ' ἂν γενέσθαι ποτὲ οὐδὲν, οὔτ' * ἀπολεῖσθαι.

ιε'. Ἐσκόπει δὲ περὶ αὐτῶν καὶ τάδε· ἆρ' ὥσπερ οἱ τ' ἀνθρώπεια μανθάνοντες, ἡγοῦνται τοῦθ' ὅ, τι ἂν μαθῶσιν, ἑαυτοῖς τε καὶ τῶν ἄλλων ὅτῳ ἂν βούλωνται ποιήσειν· οὕτω καὶ οἱ τὰ θεῖα ζητοῦντες, νομίζουσιν, ἐπειδὰν γνῶσιν αἷς ἀνάγκαις ἕκαστα γίγνεται, ποιήσειν ὅταν βούλωνται, καὶ ἀνέμους, καὶ ὕδατα, καὶ ὥρας, καὶ ὅτου δ' ἂν ἄλλου δέωνται τῶν τοιούτων· ἢ οὐκ οἴονται μὲ οὐδὲν οὐδ' ἐλπίζουσιν, ἀρκεῖ δ' αὐτοῖς γνῶναι μόνον, ἢ τῶν τοιούτων ἕκαστα γίγνεται. περὶ μὲ οὖν τούτων τοιαῦτα διαλεγόμενος τοιαῦτα ἔλεγεν.

ιϛ'. Αὐτὸς δὲ περὶ τῶν ἀνθρωπείων ἀεὶ διελέγετο, σκοπῶν τί εὐσεβές, τί ἀσεβές· τί καλὸν, τί αἰσχρόν· τί δίκαιον, τί ἄδικον· τί σωφροσύνη, τί μανία· τί ἀνδρεία, τί δειλία· τί πόλις, τί πολιτικός· τί ἀρχὴ ἀνθρώπων, τί

aliis vero numero infinita: his omnia ſemper moveri; illis nihil unquam moveri: his omnia tum oriri tum interire; illis, nihil unquam aut ortum aut interire.

15. Præterea de his illud quoque conſiderabat, utrum perinde ac illi, qui res humanas diſcunt, arbitrantur hoc quod didicere, tum ſibi tum aliis, quibuſcunque velint, ſe facere poſſe; ſic & illi, qui res divinas inquirunt, arbitrentur ſe, poſteaquam cognoverint, quibus rationibus neceſſariis ſingula fiant, effecturos ubi velint, ventos, aquas, temporum viciſſitudines, aliaq; ſi quo ſit opus, his conſimilia. An ejuſmodi quiddam ne quidem ſperent, ſatiſque habeant ſcire tantum, quo pacto rerum hujuſmodi ſingulæ fiant. De illis igitur, qui hæc tractarent, talia proferebat.

16. Ipſe de rebus humanis diſſerebat ſemper, conſiderans quid pium eſſet, quid impium: quid honeſtum, quid turpe: quid juſtum, quid injuſtum: quid mentis ſanitas, quid inſania: quid fortitudo, quid ignavia: quid civitas, quid rerum civilium peritus: quid imperium in homines,

τί ἀρχικὸς ἀνθρώπων· ᾗ περὶ τ' ἄλλων ἃ τοὺς μὴ εἰδότας ἡγεῖτο καλοὺς κ' ἀγαθοὺς εἶναι, τοὺς δὲ ἀγνοοῦντας ἀνδραποδώδεις ἂν δικαίως κεκλῆσθαι.

17. Ὅσα μὲν οὖν μὴ φανερὸς ἦν ὅπως ἐγίγνωσκεν, οὐδὲν θαυμαστὸν ἦν περὶ τούτων περὶ αὐτοῦ τοιαύτην τοὺς δικαστὰς· ὅσα δὲ πάντες ἠπίσταντο, θαυμαστὸν, εἰ μὴ τούτων ἐνεθυμήθησαν.

18. Βουλεύσας γάρ ποτε, καὶ τὸν βουλευτικὸν ὅρκον ὀμόσας, ἐν ᾧ ἦν κατὰ τοὺς νόμους βουλεύειν, ἐπιστάτης ἐν τῷ δήμῳ γενόμενος, ἐπεθυμήσαντος τοῦ δήμου παρὰ τοὺς νόμους [b] συνέα γραπτοὺς μιᾷ ψήφῳ τοὺς ἀμφὶ Θεραμένην καὶ Ἐρασινίδην ἀποκτεῖναι πάντας, οὐκ ἠθέλησεν ἐπιψηφίσαι, ὀμωμοκὼς μὲν αὐτῷ τοῦτο δήμῳ, πολλῶν δὲ καὶ δυνατῶν ἀπειλούντων· ἀλλὰ περὶ πλείονος ἐποιήσατο εὐορκεῖν, ἢ χαρίσασθαι τῷ δήμῳ παρὰ τὸ δίκαιον, καὶ φυλάξασθαι τοὺς ἀπειλοῦντας.

19. Καὶ γὰρ ἐπιμελεῖσθαι θεοὺς ἐνόμιζεν ἀνθρώπων, οὐχ ὃν

homines, quid hominibus imperandi peritus: itemque de rebus cæteris, quarum cognitione inſtructos arbitrabatur probos ac honeſtos viros eſſe: qui autem eas ignorarent, mancipia merito vocari.

17. Quapropter de quibus quid ſentiret Socrates, non conſtabat, in iis de illo inique ſtatuiſſe judices, mirum non eſt. Quæ autem ſciebant omnes, mirum eſt, quod ea animo non conciperent.

18. Nam cum aliquando ſenator eſſet, ac ſacramentum ſenatorium præſtitiſſet, in quo hoc inſerebatur, nempe ut ſecundum leges conſilium agitaret, præſes populi factus, petente contra leges populo novem prætores Thraſyli ac Eraſinidæ collegas, omnes uno calculo morte multari, calculum ſuum noluit adjungere; quumque populus ei ſuccenſeret multique potentes minarentur: nihilominus pluris fecit ſancte jurare, quam gratificari populo contra jus & fas, aliorumque minas evitare.

19. Etenim Deos putabat hominum curam gerere, alia quadam

ὧν τρόπον οἱ πολλοὶ νομίζουσιν. ὅτοι μὲν γὰρ οἴονται τοὺς θεοὺς τὰ μὲν εἰδέναι, τὰ δὲ οὐκ εἰδέναι. Σωκράτης δὲ πάντα μὲν ἡγεῖτο θεοὺς εἰδέναι, τά τε λεγόμενα καὶ πραττόμενα, καὶ τὰ σιγῇ βουλευόμενα, πανταχοῦ δὲ παρεῖναι, καὶ σημαίνειν τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν ἀνθρωπείων πάντων.

κ'. Θαυμάζω οὖν ὅπως ποτὲ ἐπείσθησαν Ἀθηναῖοι Σωκράτει περὶ τοὺς θεοὺς μὴ σωφρονεῖν, τὸν ἀσεβῆ μὲν οὐδέν ποτε περὶ τοὺς θεοὺς εἰπόντα οὔτε πραξαντα, τοιαῦτα δὲ καὶ λέγοντα καὶ πράττοντα περὶ θεῶν, οἷά τις ἂν λέγων καὶ πράττων, εἴη τε καὶ νομίζοιτο εὐσεβέστατος.

ΚΕΦ. β'.

Θαυμαστὸν δὲ φαίνεταί μοι καὶ ὃ πεισθῆναί τινας, ὡς Σωκράτης τοὺς νέους διέφθειρεν, ὃς πρὸς τοῖς εἰρημένοις, πρῶτον μὲν ἀφροδισίων, καὶ γαστρὸς πάντων ἀνθρώπων ἐγκρατέστατος ἦν· εἶτα πρὸς χειμῶνα καὶ θέρος,

dam ratione, quam vulgo existimetur. Nam plerique putant Deos quædam scire, quædam nescire. Socrates autem arbitrabatur, Deos omnia quæ vel dicerentur vel agerentur, vel clam deliberarentur, scire: eosdem ubique adesse, ac de rebus humanis omnia hominibus significare.

20. Quamobrem mirari subit, quo tandem pacto persuasi fuerint Athenienses, Socratem de rebus divinis non recte sentire, quum ille nihil unquam impii in Deos vel dixerit vel commiserit; sed potius sic & de iis locutus sit, & in eos se gesserit, ut siquis ea tum dicat tum faciat, sit ac putari debeat religiosissimus.

CAP. II.

HOc quoque mirum mihi videtur, persuaderi quosdam potuisse, quod Socrates adolescentulos corrumperet, qui præter ea quæ dicta sunt, primo rerum venerearum, ac gulæ, supra omnes homines continentissimus erat: deinde hyemis, æstatis, labo-

ἥρω, ἢ πάντας πόνους καρτερικώτατον· ἔτι δὲ πρὸς τῷ μετρίων δεῖσθαι πεπαιδευμένον ἦτον, ὥστε πάνυ μικρὰ κεκτημένον, πάνυ ῥᾳδίως ἔχειν ἀρκοῦντα.

β'. Πῶς οὖν αὐτὸς ὢν τοιοῦτος, ἄλλους ἂν ἢ ἀσεβεῖς, ἢ παρανόμους, ἢ λίχνους, ἢ ἀφροδισίων ἀκρατεῖς, ἢ πρὸς τὸ πονηρὸν μαλακοὺς ἐποίησεν; ἀλλ' ἔπαυσε μὲν τούτων πολλούς, ἀρετῆς ποιήσας ὀρέγεσθαι, καὶ ἐλπίδας παρασχὼν, ἂν ἑαυτοὺς ἐπιμελῶνται, καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς ἔσεσθαι.

γ'. Καίτοι γε οὐδὲ πώποτε ὑπέσχετο διδάσκαλος εἶναι τούτου, ἀλλὰ τῷ φανερὸς εἶναι τοιοῦτος ὤν, ἐλπίζειν ἐποίει τοὺς συνδιατρίβοντας ἑαυτῷ, μιμουμένους ἐκεῖνον, τοιούσδε γενήσεσθαι.

δ'. Ἀλλὰ μὴν γε τοῦ σώματος αὐτός τε οὐκ ἠμέλει, τούς τε ἀμελοῦντας οὐκ ἐπῄνει. Ὃ μὲν οὖν ὑπερῳδίοντα ὑπερπόνως ἀπεδοκίμαζε, ὃ δὲ ὅσα ἡδέως ἡ ψυχὴ λέγει, ταῦτα ἰσχνῶς ἐκπόνως ἐδοκίμαζε. Τοιούτῳ δὲ

rum omnium tolerantissimus: atque etiam sic ad mediocritatem institutus, ut quum valde modicum possideret, facillime contentus iis esset quæ habebat.

2. Quo igitur pacto, quum talis esset ipse, reddidit alios vel impios, vel legum violatores, vel luxuriosos, vel in rebus venereis incontinentes, vel molles ad perferendos labores? Imo vero multos ab his vitiis revocavit, utque virtutis essent studiosi, perfecit: etiam injecta spe, futurum, ut si sui ipsorum curam gererent, in viros probos ac fortes evaderent.

3. Neque tamen unquam hæc se docere velle profitebatur, sed quia constabat eum talem esse, in spem erigebat eos qui cum illo versabantur, futurum, ut si ipsum imitarentur, & ipsi tales evaderent.

4. Nec corpus quidem ipse suum negligenter curabat, ac si qui curarent negligenter, eos minime laudabat. Itaq; improbabat, siquis nimio cibo refertus labores immodicos susciperet, magisque probabat, si quod animus lubenter admisisset, id laborando conficeretur. Nam

ejusmodi

ἢ ἕξιν ὑγιεινὴν τε ἱκανὰς εἶ), ἢ τὴ τ ψυχῆς ὀπιμέλειαν οὐκ ἐμποδίζειν ἔφη.

ε'. Αλλ' ὁ μὴν φρυπτικός γε, ὁδὲ ἀλαζονικὸς ἰῶ, ὅτ' ἀμπεχόνῃ, οὔθ' ὑποδέσει, οὔτε τῇ ἄλλῃ διαίτῃ. ὁ μὴν ὁδ' ἐργασιηρημάτους γε τοὺς συνόντας ἐποίει. τὸ μὲ γὰρ ἄλλων ὀπιθυμιῶν ἔπαυε, τοὺς δὲ ἑαυτῷ ὀπιθυμοῦντας οὐκ ἐφαρέπετο χρήματα.

ϛ'. Τοῦτο δ' * ἀπεχομένους ὠόμιζεν ἐλευθερίας ὀπιμελεῖσθαι· τοὺς δὲ λαμβάνοντας τὸ ὁμιλίας μισθὸν, ἀνδραποδιστὰς ἑαυτῶν ἀπεκάλει, ἀφ' ὧ ἀναγκαῖον αὐτοῖς εἶ) ἀφαιρεῖσθαι παρ' ὧν ἂν λάβοιεν τὸ μισθόν.

ζ'. Εθαύμαζε δ' εἴ τις ἀρετὴν ἐπαγγελλόμενον, ἀργύριον φράττοιτο, ἢ μὴ νομίζοι ὃ μέγιστον κέρδος ἔξειν, φίλον ἀγαθὸν κτησάμενον, ἀλλὰ φοβοῖτο μὴ ὁ γενόμενος καλὸς κἀγαθὸς, τῷ τὰ μέγιστα εὐεργετήσαντι μὴ τὴ μεγίστην χάριν * ἔχῃ.

η'. Σωκράτης δ' ἐπιχείλατο μὲ ὑδένι πώποτε τοιούτου

ejuſmodi habitum valetudini non parum conducere, ac animi ſtudiũ haudquaquam impedire aiebat.

5. Minime vero delicatus erat, aut oſtentandi ſe cupidus, ſive veſtitu, ſive calceatu, ſeu reliqua vitæ ratione: nec avaros quidem efficiebat eos qui cum ipſo verſabantur: nam & aliis à libidinibus eos revocabat, & à ſtudioſis ſui, pecuniam non exigebat.

6. Qua in re qui abſtinentes ſe oſtenderent, libertatem colere judicabat; qui autem converſationis cauſa mercedem caperent, ſuimet quoſdam quaſi plagiarios appellabat, propterea quod neceſſario differre cogerentur apud eos à quibus mercedem acciperent.

7. Mirum ipſi videbatur, eum qui virtutem profiteretur, pecuniam exigere, neque maximum lucrum ducere, quod egregium amicum ſibi adjungeret; potius autem metuere, ne is qui probus & honeſtus vir factus eſſet, homini optime de ſe merito non etiam maximam gratiam haberet.

8. Socrates nemini nnquam tale quid pollicebatur, ſed futurum

τὸν ὠδήν. ὑπέτευε δὲ τὸ ξιωόντων αὐτῷ τοὺς ἀποδεξαμένους ἄνδρ αὐτὸς ἐδοκίμαζεν, εἰς τὰ πάντα βίον ἑαυτῷ τε καὶ *ἄλλοις φίλοις ἀγαθοὺς ἔσεσθαι. πῶς ἂν οὖν ὁ τοιοῦτος ἀνὴρ διαφθείροι τοὺς νέους, εἰ μὴ ἄρα ἡ τῆς ἀρετῆς ἐπιμέλεια διαφθορά ἐστιν.

θ'. Ἀλλὰ νὴ Δία, ὁ κατήγορος ἔφη, ἀδροεξὸν ἐποίει τὰ καθεστῶτων νόμων τοὺς σιωύντας, λέγων ὡς μωρῶν εἴη τοὺς μὴ τὰ πόλεως ἄρχοντας ἀπὸ κυάμου καθίσταθαι, κυβερνήτην δὲ μηδένα θέλειν κεχρῆσθαι κυαμευτῷ, μηδὲ τέκτονι μηδ' αὐλητῇ, μηδὲ ἐπ' ἄλλα τοιαῦτα, ἃ πολλῷ ἐλάττονας βλάβας ἁμαρτανόμενα, ποιεῖ τῇ πόλιν ἁμαρτανομένων. τοὺς δὲ τοιούτους λόγους ἐπαίρειν ἔφη τοὺς νέους καταφρονεῖν τῶν καθεστώσης πολιτείας, καὶ ποιεῖν βιαίους.

ι'. Ἐγὼ δ' οἶμαι τὸν φήσαντα ἀσκῶντας, καὶ νομίζοντας ἱκανοὺς ἔσεσθαι τὰ συμφέροντα διδάσκειν τοὺς πολίτας, ἥκιστα γίγνεσθαι βιαίους, εἰδότας ὅτι τῇ μὲν βίᾳ πεφύσεισιν ἔχθεσι καὶ κίνδυνοι,

credebat, ut qui de numero familiarium ſuorum amplexi fuiſſent ea quæ probabat ipſe, toto vitæ tempore tum ſibi tum aliis inſignes amici eſſent. Quo igitur modo vir talis juvenes corrumperet? niſi forte virtutis ſtudium corruptelam quis eſſe putat.

9. At profectò, dixit Accuſator, familiares ſuos tales effecit, ut leges receptas contemnerent; quum diceret, ſtultorum eſſe hominum, magiſtratus civitatis à faba conſtitui; quando nemo fabario velit uti navium gubernatore, neque fabro, neque tibicine, neque aliis in rebus talibus, in quibus ſi erretur, multo minora detrimenta capiantur, quam ſi peccetur in republica. Tales ille ſermones efferre juvenum animos aiebat, ut præſentem reipublicæ ſtatum contemnerent, eoſdemque violentos reddere.

10. Verum ego arbitror, eos qui prudentiam exercent, ſeque putant poſſe cives ea docere quæ expediant, minime violentos fieri: quippe qui ſciant, cum violentia quidem inimicitias & pericula conjuncta

κίνδυνοι, ἅμα δὲ τὸ πείθειν ἀκινδύνως τε καὶ μετὰ φιλίας ταῦτα γίγνεται. οἱ μὲν γὰρ βιαθέντες, ὡς ἀφῃρεθέντες, μισοῦσιν· οἱ δὲ πειαθέντες, ὡς κεχαρισμένοι, φιλοῦσιν. ἔχουσι τὴν φρόνησιν ἀσκοῦντων τὸ βιάζεσθαι, ἀλλὰ τὴν ἰσχὺν ἄνδρῶν γνώμης ἐχόντων τὰ τοιαῦτα πράττειν ἐστίν.

ια'. Ἀλλὰ μὴν καὶ συμμάχων ὁ μὲν βιάζεσθαι τολμῶν δέοιτ' ἂν οὐκ ὀλίγων, ὁ δὲ πείθειν δυνάμενος, ἑνὸς. καὶ γὰρ μόνος ἡρεῖτ' ἂν δύνασθαι πείθειν. καὶ φονεύειν δὲ τοῖς τοιούτοις ἥκιστα συμβαίνει. πῶς γὰρ ἀποκτεῖναί τινα βούλοιτ' ἂν μᾶλλον, ἢ ζῶντι πειθομένῳ χρῆσθαι;

ιβ'. Ἀλλ', ἔφη γε ὁ κατήγορος, Σωκράτει ὁμιλῶν γενόμενος Κριτίας τε καὶ Ἀλκιβιάδης, πλεῖστα κακὰ τὴν πόλιν ἐποιησάτην. Κριτίας μὲν γὰρ τὸν ἐν τῇ ὀλιγαρχίᾳ πάντων πλεονεκτίστατός τε καὶ βιαιότατος ἐγένετο· Ἀλκιβιάδης δὲ οὐ τὸν ἐν τῇ δημοκρατίᾳ πάντων ἀκρατέστατον καὶ ὑβριστότατος καὶ βιαιότατον.

ιγ'. Ἐγὼ

conjuncta esse, hæc autem posse fieri absque omni periculo, & cum amicitia, persuadendo: nam qui vi coguntur, ita oderunt, ut quibus aliquid ademtum sit: at qui persuadentur, quasi quibus grata res acciderit, etiam amant: quamobrem horum minime est qui prudentiam exercent, vim inferre: sed illorum qui vires habent absque consilio.

11. Præterea si quis violenter audeat agere, non paucis egebit sociis: qui vero persuadere potest, nullo: nam solum se putat ad persuadendum satis valere: quinetiam ejusmodi hominibus minime accidit ut quemquam occidant: quis enim interficere velit aliquem potius, quam vivum obsequentem habere?

12. At vero, dicebat accusator, usi consuetudine Socratis Critias & Alcibiades, maximis malis civitatem affecerunt. Nam Critias quidem paucorum in dominatu longe omnium avarissimus & violentissimus fuit: Alcibiades autem longe omnium in statu populari fuit intemperantissimus, & petulantissimus, & violentissimus.

ιγ'. Ἐγὼ δ' εἰ μήτ' τι κακὸν ἐκείνω τῇ πόλιν ἐποιησάτην, οὐκ ἀπολογήσομαι· τὴν δὲ περὶς Σωκράτην σωφροσύνην αὐτοῖν, ὡς ἐγένετο, διηγήσομαι.

ιδ'. Ἐγένετο μὲν γὰρ δὴ τῷ ἀνδρε τούτω φύσει φιλοπωλοτάτω πάντων Ἀθηναίων, βουλόμενος τε πάντα δι' ἑαυτῶν πράττεσθαι, καὶ πάντων ὀνομαστοτάτω γενέσθαι, ἠνέσχετο δὲ, Σωκράτην ἀπ' ἐλαχίστων μὲν χρημάτων αὐταρκέστατα ζῶντα, τῶν ἡδονῶν δὲ πασῶν ἐγκρατέστατον ὄντα, τοῖς δὲ ξυλλεγομένοις αὐτῷ πᾶσι χρώμενον καὶ τοῖς λόγοις ὅπως βούλοιτο.

ιε'. Ταῦτα δὲ ὁρῶντε, καὶ ὅντε οἷω περειρήσθον, πότερόν τις αὐτὼ φῇ εὖ βίου εὖ Σωκράτους ὑπομνήσαντε, καὶ τὴν σωφροσύνης, ἣν ἐκεῖνος εἶχεν, ὀρέξασθαι τῆς ὁμιλίας αὐτοῦ, ἢ νομίσαντε, εἰ ὁμιλησάτην ἐκείνω, γενέσθαι ἂν ἱκανωτάτω λέγειν τε καὶ πράττειν;

ιϛ'. Ἐγὼ μὲν γὰρ ἡγοῦμαι, θεοῦ διδόντος αὐτοῖν, ἢ ζῆν ὅλον τὸν βίον, ὥσπερ ζῶντα Σωκράτην ἑώρων, ἢ τεθνάναι,

13. Equidem si quo damno civitatem hi duo affecerunt, non excusabo: quæ autem fuerit utriusque cum Socrate consuetudo, commemoraturus sum.

14. Fuerunt hi viri natura longe omnium Athenienſium ambitioſiſſimi, & qui cuperent omnia per ſe geri, omniumque clariſſimi evadere: norunt autem, minimis facultatibus Socratem plane contentum vivere, cunctiſque à voluptatibus ſe prorſus abſtinere: denique illos, quibuſcum diſſereret, in colloquiis ita flectere, prout ipſe vellet.

15. Quæ quum illi viderent, ac tales eſſent, quales fuiſſe ante referebamus, an quis dicat, eos cupidos vitæ modeſtiæque Socraticæ, conſuetudinem ipſius expetiviſſe: an potius quod exiſtimarent, ſe, ſi cum ipſo verſarentur, futuros & ad dicendum, & ad gerendas res promptiſſimos?

16. Arbitror equidem, ſi Deus optionem utrique dediſſet, ut vel totam vitam ſic viverent, quemadmodum Socratem viderent vivere, vel

τεθνάναι, ἐλέσθαι ἂν αὐτὸ μᾶλλον τεθνάναι. δῆλα δ' ἐγενέσθην ἐξ ὧν ἐπραξάτην. ὡς γὰρ τάχιστα χρεία τούτων συγγινομένων ἠγησάσθην εἶναι, εὐθὺς ἀποστήσαντε Σωκράτους, ἐπραγματεύσατην τὰ πολιτικά, ὧνπερ ἕνεκα Σωκράτους ἠρεσθήτην.

ιζ'. Ισως οὖν εἴποι τις ἂν πρὸς ταῦτα, ὅτι μέμφομαι Σωκράτει, μὴ πρότερον τὰ πολιτικὰ διδάσκειν τοὺς συνόντας, ἢ σωφρονέειν. ἐγὼ δὲ πρὸς τοῦτο μὲν οὐκ ἀντιλέγω· πάντας δὲ τοὺς διδάσκοντας ὁρῶ αὐτοὺς δεικνύοντάς τε τοῖς μανθάνουσιν ἢπερ αὐτοὶ ποιοῦσιν, ἃ διδάσκουσι, καὶ τῷ λόγῳ προσβιάζοντας.

ιη'. Οἶδα δὲ καὶ Σωκράτεα δεικνύοντα τοῖς ξυοῦσιν ἑαυτὸν καλὸν κἀγαθὸν ὄντα, καὶ ἀφελούμενον κάλλιστα περὶ ἀρετῆς, καὶ τἄλλων ἀνθρωπίνων. οἶδα δὲ κἀκείνω σωφρονοῦντε, ἔστε Σωκράτει * συνήστην, καὶ φοβεμένω μὴ ζημιοῦντο ἢ πάσχοντο ὑπὸ Σωκράτους, ἀλλ' ὁμιλέω τότε κέρδιον εἶναι τοῦτο πράσσειν.

ιθ'. Ισως

vel morerentur, potius mortem fuisse electuros: ex iis autem rebus, quas gessere, cogniti fuerunt. Nam ubi primum arbitrabantur, se condiscipulis præstantiores esse, statim à Socrate resilierunt, remque publicam gerendam susceperunt, cujus gratia Socratis studiosi fuerant.

17. Fortasse quis ad hæc respondeat, debuisse Socratem, non prius familiares suos in rerum civilium scientia instituere, quam modestiam illi didicissent. Ego vero nihil ad hoc contradico: video tamen omnes eos, qui docent, seipsos discipulis exhibere, quo pacto præstent ipsi, quod docent, atque etiam eos oratione impellere.

18. Novi Socratem quoque seipsum virum probum & bonum familiaribus suis exhibuisse, deque virtute ac rebus humanis cæteris, præclarissime disseruisse. Necnon illos duos novi modeste se gessisse, quam quidem diu Socratis utebantur familiaritate: non quod vererentur ne à Socrate vel multarentur vel cæderentur; sed quod putarent id temporis, hoc sibi maxime ex usu esse.

19. Fortassis

ιθ'. Ισως οὖν εἴποιεν ἂν πολλοὶ τ̃ φασκόντων φιλοσοφεῖν, ὅτι ὑκ ἄν ποτε ὁ δίκαιος γένοιτο, ἀδικος ὢν, ὑδὲ ὁ σώφρων, ὑβριςὴς· ὑδὲ ἄλλο ὑδὲν ὧν μαθησίς ἐςιν, ὁ μαθὼν ἀνεπιςήμων ἄν ποτε γένοιτο. ἐγὼ δὲ περὶ τ̃τῶν οὐχ ὕτω γιγνώσκω. ὁρῶ γὰρ, ὥσπερ τὰ τ̃ σώματος ἔργα τοὺς μὴ τὰ σώματα ἀσκοῦντας ὑ δυναμένους ποιεῖν, οὕτω καὶ τὰ τ̃ ψυχῆς ἔργα τοὺς μὴ τ̃ ψυχὴν ἀσκοῦντας ὑ δυναμένους. ὅτε γὰρ δεῖ πράτ̃ειν, ὅτε ὧν δεῖ ἀπέχεσθαι, διώκουσι.

κ'. Διὸ καὶ τοὺς υἱεῖς ὦ πατέρες, κἂν ὦσι σώφρονες, εἴργουσιν ἀπὸ τ̃ πονηρῶν ἀνθρώπων ὅμως, ὡς τ̃ μὲν τ̃ χρηςῶν ὁμιλίαν ἄσκησιν οὖσαν τ̃ ἀρετ̃ῆς, τ̃ δὲ τ̃ πονηρῶν, κατάλυσιν. μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ τ̃ῆς ποιητ̃ῆς ὅ, τι λέγων,

Εὐθλῶν μὲν γὰρ ἀπ' ἐσθλὰ διδάξεαι· ἢν δὲ καὶ κακοῖσι
Συμμιχθῇς, ἀπολεῖς καὶ τ̃ ἐόντα νόον.

καὶ

19. Fortaſſis autem plerique illorum, qui philoſophari ſe profitentur, dixerint, juſtum hominem nunquam injuſtum fieri, neque ex modeſto petulantem; neque in quoquam illorum, quæ diſcendo percipiuntur, eum, qui didicit, indoctum poſſe fieri. Verum ego de his non ita ſentio. Video enim, perinde atque corporis actiones ab iis ſuſcipi non poſſunt, qui corpora non exercent: ſic etiam actiones animi non poſſe ab iis perfici, qui animum non exerceant. Nec enim quæ oportet facere, nec à quibus oportet abſtinere, poſſunt.

20. Quamobrem & parentes filios ſuos, tametſi modeſti ſint, nihilominus ab improbis hominibus arceant: quippe quod bonorum conſuetudo, virtutis exercitatio ſit; malorum autem, ejuſdem exitium. Idem teſtatur Poetarum ille qui ait,

Juſti juſta docent, ſed ſi verſaberis inter
Pravos, amittes quod tibi mentis adeſt.

&

ὁ λέγων,

Αυτὰρ ἀνὴρ ἀγαθὸς, * τότε μὲ κακὸς, ἄλλοτε δ' ἐσθλός.

κα'. Καὶγὼ δὲ μαρτυρῶ τούτοις. ὁρῶ γὰρ, ὥσπερ τοὺς μὴ μέτρῳ πεποιημένων ἐπῶν τοὺς μὴ μελετῶντας, ἐπιλανθανομένους, οὕτω καὶ τοὺς διδασκαλικοὺς λόγων τοῖς ἀμελοῦσι λήθην ἐγγιγνομένην. ὅταν δὲ τοῦ νουθετικοῦ λόγων ἐπιλάθηταί τις, ἐπιλέλησται καὶ ὧν ἡ ψυχὴ πάσχουσα τὴν σωφροσύνης ἐπιθυμεῖ. τούτων δὲ ἐπιλανθόμενον οὐδὲν θαυμαστὸν καὶ τῆς σωφροσύνης ἐπιλαθέσθαι.

κβ'. Ορῶ δὲ καὶ τοὺς εἰς φιλοποσίαν προκεχωρηκότας, καὶ τοὺς εἰς ἔρωτας * ὀκκυλιοθέντας, ἤδη λυομένους τε τῶν δεόντων ἐπιμελοῦσθαι, καὶ τῶν μὴ δεόντων ἀπέχεσθαι. πολλοὶ γὰρ καὶ χρημάτων λυόμενοι φείδεσθαι, πρὶν ἐρασθῆναι, ἐρασθέντες οὐκέτι λύονται· καὶ τὰ χρήματα καταναλώσαντες, ὧν πρόσθεν ἀπείχοντο κερδῶν, αἰσχρὰ νομίζοντες εἶναι, τούτων οὐκ ἀπέχονται.

κγ'. Πῶς

& qui ait:

Vir bonus interdum male, mox bene se gerit idem.

21. Equidem hæc ipse testor. Video enim quod perinde ac illi, qui se non exercent, carminum certa lege compositorum obliviscuntur: sic & præceptorum oblivio in iis nascatur, qui negligentes sunt. Quum autem aliquis bonorum præceptorum obliviscitur, eorum etiam oblitus est, quibus dum afficitur animus modestiam appetit. Eum vero qui horum obliviscitur, mirum non est, ipsius etiam obliviscì modestiæ.

22. Video etiam, illos qui ad potandi studium plus æquo provecti sunt, & amoribus impliciti, minus posse & ea curare, quæ agenda sunt, & ab iis abstinere, quæ non sunt agenda. Nam multi, qui etiam pecuniis parcere prius poterant, quam amarent, in amorem prolapsi jam non amplius id possunt: absumtisque pecuniis, ab iis lucris, à quibus ante se continebant, quippe quæ turpia ducerent, abstinere nequeunt.

UNIVERSITY LIBRARY CAMBRIDGE SP 12 1916

κγ'. Πῶς οὖν ἂν σωφρονήσαντα φαίην, αὖθις μὴ σωφρονῶν, ἢ δίκαια μανθάνοντα φαίμεν, αὖθις ἀδυνατεῖν; πάντα μὲν οὖν ἔμοιγε δοκεῖ τὰ καλὰ ἢ τὰ ἀγαθὰ ἀσκητὰ εἶναι, ἄνευ πόνου δὲ σωφροσύνη. ἐν τῷ γὰρ αὐτῷ σώματι συμπεφυκυίαις τῇ ψυχῇ αἱ ἡδοναὶ πείθουσιν αὐτὸν μὴ σωφρονεῖν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην ἑαυτῆς τε καὶ σώματι χαρίζεσθαι.

κδ'. Καὶ Κριτίας δή, ἕως μὲν Σωκράτει συνῆν, ἐδυνάσθην ἐγὼ ἐκείνῳ ἡσυχίαν ἄγοντε συμμάχω, τὸ μὴ καλῶν ὀρέγεσθαι κρατεῖν· ἐκείνου δ' ἀπαλλαγέντε, Κριτίας μὲν φυγὼν εἰς Θετταλίαν, ἐκεῖ συνὼν ἀνθρώποις ἀνομίᾳ μᾶλλον ἢ δικαιοσύνῃ χρωμένοις· Ἀλκιβιάδης δ' αὖ διὰ μὲν κάλλος ὑπὸ πολλῶν καὶ σεμνῶν γυναικῶν θηρώμενος, διὰ δύναμιν δὲ τὴν ἐν τῇ πόλει, καὶ τοῖς συμμάχοις, ὑπὸ πολλῶν καὶ δυνατῶν κολακεύειν ἀνθρώπων ἀφορμὴν παρεχόμενος, ὑπὸ δὲ τοῦ δήμου τιμώμενος, καὶ ῥᾳδίως δοκῶν, ὥσπερ οἱ τῶν γυμνι-

23. Cur igitur fieri non possit, ut qui ante modestus fuerit, deinde non sit modestus; & qui juste agere potuerit, deinde non possit? Equidem omnia bona & honesta comparari exercitatione posse statuo, nec minime quidem modestiam. Nam in eodem corpore voluptates animo insitæ persuadet ei, ne modeste se gerat, sed quam primū & ipsis & corpori gratificetur.

24. Quamobrem etiam Critias & Alcibiades, quamdiu cum Socrate versabantur, quod illum opitulatorem haberent, cupiditates inhonestas vincere poterant: verum posteaquam ab eo discessissent, Critias quidem, quum in Thessaliam fuga se recepisset, consuetudine hominum istic utebatur, qui vitam facinorosam potius quam justam agerent: Alcibiades autem, posteaquam eum, ob elegantiam formæ, multæ ac speciosæ mulieres venatæ essent, atque ipse propter potentiā, quam & in urbe & apud socios obtinebat, à multis hominibus, iisdemq; assentandi peritis, dissolutior fieret, & à populo honorē ei habente coleretur, facileque primas

γυμνικῶν ἀγώνων ἀθλητὰς ῥᾳδίως διατεύοντες ἀμελῶσι τῆς ἀσκήσεως, ὥστε καὶ ἐκεῖνον ἠμέλησεν αὐτός.

κε'. Τοιούτων δὲ συμβάντων αὐτοῖν, ἢ ὠγκωμένω μὲν ὑπὸ γένει, ἐπηρμένω δ' ὑπὸ πλούτῳ, πεφυσημένω δ' ὑπὸ δυνάμει, ἠκτεθρυμμένω δὲ ὑπὸ πολλῶν ἀνθρώπων, ὑπὸ δὲ πᾶσι τούτοις διεφθαρμένω, ἢ πολιὼ χρόνον ἀπὸ Σωκράτους γεγονότε, τί θαυμαστὸν εἰ ὑβριφάνω ἐγενέσθην;

κς'. Εἶτα εἰ μέν τι ἐπλημμεληκατίην, τούτῳ Σωκράτει ὁ κατήγορος αἰτιᾶται· ὅτι δὲ νέω ὄντε αὐτὼ, ἡνίκα ἢ ἀγνωμονεστάτω καὶ ἀκρατεστάτω εἰκὸς ἦν, Σωκράτης παρέσχε σώφρονε, σθένος ἐπαίνου δικεῖ τῷ κατηγόρῳ ἄξιον εἶναι; ἢ μὴν τά γε ἄλλα ὥστε κείνεται.

κζ'. Τίς μὲν γὰρ αὐλητὴς, τίς δὲ ἢ κιθαριστὴς, τίς δὲ ἄλλος διδάσκαλος ἱκανὸς ποιήσας τοὺς μαθητὰς, ἐὰν ὑπὸ ἄλλων ἐλθόντες χείρους φανῶσιν, αἰτίαν ἔχει τούτου; τίς

mas obtineret; perinde ac athletæ, qui gymnicis in certaminibus facile primas adepti sunt, exercitationem negligunt; sic & ipse seipsum neglexit.

25. Hujusmodi ergo res quum illis accidissent, quum ob generis nobilitatem intumuissent, elati essent propter opes, inflati propter potentiam, dissolutiores multorum hominum opera facti, & his adeo omnibus corrupti; quum etiam longo tempore abfuissent à Socrate, quid mirum erat, eos insolentes evasisse?

26. Deinde si quid ab his peccatum est, ejus culpam accusator in Socratem confert: quod autem eos adhuc adolescentes, qua ætate consentaneum est, maxime contumaces & intemperantissimos fuisse, Socrates modestos reddiderit, id nulla dignum laude putat accusator? atqui eo modo de aliis non judicatur.

27. Quis tibicen, quis citharædus, quis magister alius, posteaquã discipulos idoneè satis instituit, si deinde ad alios profecti pejores evaserint, culpam ejus rei sustinet?

πὸς δὲ πατὴρ, ἐὰν ὁ παῖς αὐτῷ σωφρονιστέος ὢν τῷ, σώφρων ᾖ, ὕστερον δὲ ἄλλῳ τῳ συγγενόμενος, πονηρὸς γένηται, τὸ πρόσθεν αἰτιᾶται, ἀλλ' οὐχ ὅσῳ ἂν πρὸ τοῦ ὑστερῳ χείρων φαίνηται, τοσούτῳ μᾶλλον ἐπαίνῃ τὸ πρότερον; ἀλλ' ὅιγε πατέρες αὐτοῖς σωιόντες τοῖς υἱέσι, τὸ παίδων πλημμελήσαντων, οὐκ αἰτίαν ἔχουσιν, ἐὰν αὐτοὶ σωφρονῶσιν.

κη'. Οὕτω δὲ καὶ Σωκράτει δίκαιον ἦν τοῦ κρίνειν. εἰ μὲ αὐτὸς ἐποίει τι φαῦλον, εἰκότως ἂν ἐδόκει πονηρὸς εἶ· εἰ δ' αὐτὸς σωφρονῶν διετέλει, πῶς ἂν δικαίως τὸ μὴ οὐσῶσης αὐτῷ κακίας αἰτίαν ἔχοι; ἀλλ' εἰ μηδὲν αὐτὸς πονηρὸν ποιῶν, ἐκείνους φαῦλα πρασσόντας, ὁρῶν ἐπῄνει, δικαίως ἂν ἐπετιμᾶτο.

κθ'. Κριτίᾳ μὲ τοίνυν αἰσθανόμενος ἐρῶντα Εὐθυδήμου, καὶ πειρῶντα χρήσθαι καθάπερ ἂν πρὸς τὰ ἀφροδίσια τὸ σωμάτων ἀπολαύοντες, ἀπέτρεπε, φάσκων, ἀνελευθέρου τε εἶναι καὶ οὐ πρέπον ἀνδρὶ καλῷ κἀγαθῷ, τὸ ἐρώμενον,

Quis pater, si filius ejus cum aliquo vivens, modestus sit, deinde alterius usus consuetudine pravus efficiatur, priorem culpet? ac non tanto magis priorem laudet, quanto filius apud posteriorem pejor evadit? quin ne parentes quidem, quum filios secum habent, filiis delinquentibus culpam ullam merentur, modo ipsi modeste se gerant.

28. Sic æquum erat etiam de Socrate judicium fieri: siquid ipse rei turpis agebat, merito malus esse videbatur: at si constanter summam continentiam coluit, qui fieri potest, ut jure culpam ejus vitii sustineat, quod in ipso non erat? quinetiam si nihil ipse delinquens, illos tamen vitiose se gerentes aspiciens, laudabat, jure scilicet reprehendebatur.

29. At vero quum Critiam Euthydemi amore captum, eoque non aliter atque illi qui corporibus ad venerem abutuntur, frui velle animadverteret, dehortatus est, quum illiberale esse diceret, neque decorum viro probo & honesto, ab amato, apud quem

μενον, ὦ βύλεται πολλοῦ ἄξιος φαίνεσθαι, τοσαυτὴν ἄπορον τοὺς πλησίον, ἱκετεύοντα καὶ δεόμενον τοσοῦτον μηδενὸς ἀγαθοῦ.

λ'. Τοῦ δὲ Κριτίου τοῖς τοιούτοις οὐκ ἐπιτυγχανόντος, οὐδὲ ἀποτρεπομένου, λέγει τῷ Σωκράτει, ἄλλων τε πολλῶν παρόντων καὶ τοῦ Εὐθυδήμου, εἰπεῖν ὅτι ὑϊκὸν δοκοίη πάσχειν ὁ Κριτίας, ὑπεθυμεῖτο Εὐθυδήμῳ τοσοῦτον ἐπιθυμεῖν, ὅσον τὰ ὑΐδια τοῖς λίθοις.

λα'. Ἐξ ὧν δὴ καὶ ἐμίσει τὸν Σωκράτει ὁ Κριτίας, ὥστε καὶ ὅτε τῶν τριάκοντα ὢν νομοθέτης μετὰ Χαρικλέους ἐγένετο ἀπεμνημόνευσεν αὐτοῦ, καὶ ἐν τοῖς νόμοις ἔγραψε, λόγων τέχνην μὴ διδάσκειν, ἐπηρεάζων ἐκείνῳ, καὶ οὐκ ἔχων ὅπῃ ἐπιλάβοιτο, ἀλλὰ ὃ κοινὴ τοῖς φιλοσόφοις ἐπὶ τῶν πολλῶν ἐπιτιμώμενον ἐπιφέρων αὐτῷ, καὶ ἀφαβάλλων τοῖς πολλοῖς. οὔτε γὰρ ἔγωγε οὔτε αὐτὸς τοῦτο πώποτε Σωκράτους ἤκουσα, οὔτ' ἄλλου φάσκοντος ἀκηκοέναι μαθόμην. ἐθαύμασα δέ.

λβ'. Ἐπεὶ

quem esse magno velit in pretio, aliquid pauperum instar mendicare ac supplicare, darique sibi quippiam petere, quod ne quidem bonum sit.

30. Quibus quum Critias non obediret, neque se averti pateretur, dixisse Socratem perhibent, cum aliis multis præsentibus, tum Euthydemo, accidisse suinum quiddam Critiæ, qui concupiscat ad Euthydemum se adfricare, quemadmodum porcelli soleant ad saxa.

31. Quibus de causis usque adeo Socratem Critias oderat, ut quum Trigintavirum unus esset, & cum Charicle legum-lator factus esset, hoc ipsum in memoriam ei revocarit, atque in legibus proscripserit, tradi artem eloquentiæ non debere, Socrati nimirum obtrectans, & quum ansam reprehendendi non haberet, torquens in eum, & apud multitudinem criminans id quod vulgo in Philosophis reprehenditur. Et enim ego de Socrate nunquam ipse tale aliquid audivi, neq; de alio commemorante, quod audierit, comperi. Sed Critias tamen hoc manifesto prodidit.

 32. Quippe

λβ'. Επὶ δὲ τῷ πειάκοντα πολλοὺς μὲν τῶν πολιτῶν καὶ οὐ τοὺς χειρίστους ἀπέκτεινον, πολλοὺς δὲ προσέπεμπτο ἀδικεῖν, εἶπέ που ὁ Σωκράτης, ὅτι θαυμαστόν σοι δοκεῖ εἶναι, εἴ τις γενόμενος βοῶν ἀγέλης νομεὺς, καὶ τοὺς βοῦς ἐλάττους τε καὶ χείρους ποιῶν, μὴ ὁμολογοίη κακὸς βουκόλος εἶναι· ἔτι δὲ θαυμαστότερον, εἴ τις προστάτης γενόμενος πόλεως, καὶ ποιῶν τοὺς πολίτας ἐλάττους καὶ χείρους, μὴ αἰσχύνοιτο, μηδ' οἴοιτο κακὸς εἶναι προστάτης τῆς πόλεως.

λγ'. Ἀπαγγελθέντος δὲ αὐτοῖς τούτου, καλέσαντες ὅ,τε Κριτίας καὶ ὁ Χαρικλῆς τὸν Σωκράτην, τόν τε νόμον ἐδείκνυτον αὐτῷ, καὶ τοῖς νέοις ἀπειπέτην μὴ διαλέγεσθαι, ὁ δὲ Σωκράτης ἐπήρετο αὐτὼ, εἰ ἐξείη πυθέσθαι εἴτι ἀγνοοῖτο τῶν προαγορευμένων. τὼ δὲ φάτην.

λδ'. Ἐγὼ τοίνυν, ἔφη, παρεσκεύασμαι μὲν πείθεσθαι τοῖς νόμοις· ὅπως δὲ μὴ δι' ἄγνοιάν τι παρανομήσας, τοῦτο βούλομαι σαφῶς μαθεῖν παρ' ὑμῶν, πότερον τὰ τῶν λόγων τέχνην σὺν τοῖς ὀρθῶς λεγομένοις εἶναι νομίζοντες,

32. Quippe quum Triginta viri complures cives, eosque non infimos, interfecissent, multosque ad injuste agendum impellerent: dixit forte Socrates, mirum videri sibi, si bubulcus quispiam, qui vaccas cum pauciores tum deteriores reddat, non malum se bubulcum esse fateatur: sed hoc magis mirum, siquis præses civitatis factus, & cives pauciores deterioresque reddens, non erubescat, neque malum se civitatis præfectum esse putet.

33. Quod quum ad eos renunciatum esset, arcessito Socrati Critias & Charicles non solum legem ostendunt, verumetiam ne cum adolescentibus colloqueretur, interdicunt. At Socrates interrogabat eos, ecquid in interdictis, quod non intelligeretur, quærere liceret. Assentiunt illi.

34. Ego igitur, inquit, legibus quidem parere sum paratus, verum ne per ignorationem insscius transgrediar, scire de vobis aperte volo, utrum hanc dicendi artem inter ea esse censeatis, quæ recte dicuntur, an quæ

ξοντες, ἢ σωὶ τοῖς μὴ ὀρθῶς, ἀπέχεσθε κελεύετε αὐτῆς. εἰ μὲ γὸ σωὶ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι ἀφεκτέον εἴη ὃ ὀρθῶς λέγειν· εἰ δὲ σωὶ τοῖς μὴ ὀρθῶς, δῆλον ὅτι πειρατέον ὀρθῶς λέγειν.

λε'. Καὶ ὁ Χαρικλῆς, ὀργισθεὶς αὐτῷ, * ἐπειδὴ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀγνοᾷς, τόδε σοι εὐμαθέστερα ὄντα τῶν πρεσβυτέρων, τοῖς νέοις ὅλως μὴ ἀμφιλέγεσθαι. καὶ ὁ Σωκράτης, ἵνα τοίνυν, ἔφη, μὴ ἀμφίβολον ᾖ, ὡς ἄλλο τι ποιῶ, ἢ τὰ προηγορευμένα, ὀρθῶς μοι μέχρι πόσων ἐτῶν δεῖ νομίζειν νέους εἶναι τοὺς ἀνθρώπους. καὶ ὁ Χαρικλῆς, ὅσῳπερ, εἶπε, χρόνῳ βουλεύειν οὐκ ἔξεστιν, ὡς ὥπω φρονίμοις οὖσι· μηδὲ σὺ διαλέγου νεωτέροις τριάκοντα ἐτῶν.

λς'. Μηδὲ ἄν τι ὠνῶμαι, ἔφη, ἐγὼ πωλῇ νεώτερος τριάκοντα ἐτῶν, ἐρωμαι ὁπόσου πωλεῖ; καὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη Χαρικλῆς. ἀλλά τοι σύγε, ὦ Σώκρατες, εἰώθεις, εἰδὼς πῶς ἔχει τὰ πλεῖστα, ἐρωτᾶν. Σὺ μὲν οὖν μὴ

ἐρώτα.

quæ non recte, quum ab illa abstinendum esse dicitis? Nam si inter illa quæ recte dicuntur, patet, à recte dicendo abstinendum esse: sin vero sit inter ea quæ non recte, patet conandum esse ut recte dicamus.

35. Tum excandescens Charicles, Quoniam, inquit, ignoras hoc Socrates, edicimus tibi quiddam intellectu facilius, cum juvenibus non omnino colloqui. Et Socrates, Itaque ne sit ambiguum, ait, an aliud faciam quam præscriptum sit; definite mihi, ad quot usque annos existimandum sit, homines esse juvenes. Tum Charicles, Quousque, ait, senatoribus esse non licet, tanquam nondum prudentibus: nec tu cum iis colloquitor, qui juniores triginta annis sunt.

36. Ne tunc quidem, inquit, siquid emam ego, quod minor triginta annis vendit, quanti vendat, interrogabo? Ea vero quærere licet, ait Charicles: sed soles tu, Socrates, interrogare, cum scias quomodo se habeant plurima: itaque noli hæc quærere.

Ergo

ἐρώτα. μηδ' ἀποκρίνωμαι οὖν, ἔφη, ἄν τίς με * ἐρωτῶν πάλαι ἐξετάσῃ, πῦ οἰκεῖ Χαερεκλῆς, ἢ πῦ ὄστι Κριτίας; ναὶ τά γε τοιαῦτα, ἔφη ὁ Χαερεκλῆς.

λζ'. Ο δὲ Κριτίας, Ἀλλὰ τὰ δέ τοί σε ἀπέχεσθαι, ἔφη, δεήσει, ὦ Σώκρατες, τῶν σκυτέων, καὶ τῶν τεκτόνων, καὶ τῶν χαλκέων· καὶ γὰρ οἶμαι αὐτοὺς ἤδη κεκλαπεύφθαι ὑπὸ σοῦ. ἀκούω, ἔφη, ὁ Σωκράτης, καὶ τῶν ἑπομένων τούτοις, ὧν τε δικαίων, καὶ ὧν ὁσίων, καὶ τῶν ἄλλων τῶν δικαίων. ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Χαερεκλῆς, καὶ τῶν βυκόλων γε. εἰ δὲ μή, φυλάττου ὅπως μὴ καὶ σὺ ἐλάττους τὰς βοῦς ποιήσῃς.

λη'. Ενθα καὶ δῆλον ἐγένετο, ὅτι ἀπαγγελθέντων αὐτοῖς ὧν περὶ τῶν βοῶν λόγων, ὠργίζοντο τῷ Σωκράτει. ὅτι μὲν οὖν ἡ συνουσία ἐγεγόνει Κριτίᾳ πρὸς Σωκράτη, καὶ ὡς εἶχον πρὸς ἀλλήλους, εἴρηται.

λθ'. Φαίην δ' ἂν ἔγωγε μηδενὶ μηδεμίαν εἶναι παίδευσιν πρὸ τοῦ μὴ ἀρέσκοντος. Κριτίας δὲ καὶ Ἀλκιβιάδης οὐκ

Ergo non respondebo, inquit, si quis ex me interrogando exquireret, ubinam habitet Charicles, vel ubi sit Critias? Hujusmodi vero licet respondeas, ait Charicles.

37. Critias autem, Ab iis abstinendum tibi est, Socrates, inquit, nimirum à sutoribus, & fabris, & ærariis artificibus. Etenim arbiror illos jam confici obtusos tloquacitate tua. Ergo, subjecit Socrates, ab iis etiam abstinendum, quæ consequuntur, à justitia, pietate, & cæteris rebus, quæ justæ sunt. Profecto, ait Charicles, etiam à bubulcis: quod nisi feceris, cave ne & ipse vaccas pauciores reddas.

38. Hinc autem constat, renunciato ad ipsos sermone de vaccis, eos Socrati succensuisse. Qualis itaque cum Socrate consuetudo fuerit Critiæ, & quomodo alter ad alterum se habuerit dictum est.

39. Dixerim equidem, non posse ullum hominem ab ullo institui, qui non placeat. Critias autem & Alcibiades, versabantur

οὐκ ἀρέσκοντος αὐτοῖς Σωκράτους ὁμιλησάτω· ὃν χρόνον ὁμιλείτω ἀπῇ, ἀλλ' εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ὁρμηκότε πρᾶξαι τὰ πόλεως. ἐπὶ δὲ Σωκράτει σπουδάντες οὐκ ἄλλοις τισὶ μᾶλλον ἐπεχείρουν διαλέγεσθαι, ἢ τοῖς μάλιστα πράττουσι τὰ πολιτικά.

μί. Λέγει δέ, Ἀλκιβιάδην, περὶ εἴκοσιν ἔτη γεγονότα, Περικλῆ ἐπιτρόπῳ μὲν ὄντι ἑαυτῷ, προστάτῃ δὲ τῆς πόλεως, τοιάδε διαλεχθῆναι περὶ νόμων·

μά. Εἰπέ μοι, φάναι, ὦ Περίκλεις, ἔχοις ἄν με διδάξαι τί ἐστι νόμος; πάντως δήπου, φάναι τὸν Περικλέα. δίδαξον δὴ τοίνυν τὸν θεὸν, φάναι τὸν Ἀλκιβιάδην· ὡς ἔγωγ', ἀκούων τινῶν ἐπαινουμένων, ὅτι νόμιμοι ἄνδρες εἰσὶν, οἶμαι μὴ ἂν δικαίως τοῦτο τυχεῖν ὃ ἐπαίνου, τὸν μὴ εἰδότα, τί ἐστι νόμος.

μβ. Ἀλλ' ἁδέν τι χαλεπὸν πρᾶγμα ἐστὶν ἐπιθυμεῖς, ὦ Ἀλκιβιάδη, φάναι τὸν Περικλέα, βουλόμενος γνῶναι τί ἐστι νόμος. πάντες γὰρ οἵτοι νόμοι εἰσὶν, οἳς ὁ πλῆθος συνελθὸν καὶ δοκιμάσαν

bantur illi quidem cum Socrate, qui eis non placebat, quamdiu cum illo versabantur; verum ita ut statim ab initio flagitarent civitati præesse. Nam quo tempore Socrati familiares erant, non cum aliis differere conabantur potius, quam qui rempublicam imprimis tractarent.

40. Proditum est enim, Alcibiadem, priusquam viginti natus esset annos, cum Pericle tutore suo, civitatis præside, de legibus talia differuisse:

41. Mi Pericles, ait, dicito mihi, possisne me, quid lex sit, docere? Omnino, inquit Pericles. Et Alcibiades: Ergo me, per Deos hoc doceto: quoniam ego laudari quosdam audiens quod legum observantes sint, arbitror non merito laude hac dignari hominem, qui, quid lex sit, ignoret.

42. Tu vero, mi Alcibiades, rem non difficilem flagitas, ait Pericles, qui cognoscere cupias, quid lex sit. Etenim omnes hæ leges sunt, quas in unum conveniens & consentiens vul-

μάταν ἔγραψε, φέρον ἄ, τε δεῖ ποιῶν, καὶ ἃ μή. πότερον δὲ τἀγαθὰ νόμισαν δεῖν ποιῶν, ἢ τἀ κακά; τἀγαθά, νὴ Δία, φάναι, ὦ μειράκιον, τὰ δὲ κακὰ, οὔ.

μγ'. Ἐὰν δὲ μὴ πλῆθος, ἀλλ' ὥσπερ ὅπου ὀλιγαρχία ἐστὶν, ὀλίγοι συνελθόντες γράψωσιν ὅ, τι χρὴ ποιῶν, ταῦτα τί ἐστι; πάντα, φάναι, ὅσα δ' ἂν ὁ κρατοῦν τῆς πόλεως βουλευσάμενον ἃ χρὴ ποιῶν, γράψῃ, νόμος καλῆται. καὶ ἂν τύραννος οὗ κρατῶν τῆς πόλεως γράψῃ τοῖς πολίταις ἃ χρὴ ποιεῖν, καὶ ταῦτα νόμος ἐστί; καὶ ὅσα τύραννος ἄρχων, φάναι, γράφει, καὶ ταῦτα νόμος καλεῖται.

μδ'. Βία δὲ, φάναι, καὶ ἀνομία τί ἐστιν, ὦ Περίκλεις; ἆρ' οὐχ ὅταν ὁ κρείττων τοῦ ἥττω μὴ πείσας, ἀλλὰ βιασάμενος ἀναγκάσῃ ποιῶν ὅ, τι ἂν αὐτῷ δοκῇ; ἔμοιγε δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα. καὶ ὅσα ἄρα τύραννος μὴ πείσας τοὺς πολίτας ἀναγκάζει ποιῶν γράφων, ἀνομία ἐστί; δοκῶ μοι, φάναι τὸν Περικλέα· ἀνα-

gus conſcripſit, declarans, quæ facienda ſint, quæ non. Utrum autem ea faciunda ſanxerunt, quæ bona ſunt, an quæ mala? Profecto bona, mi adoleſcens, ait Pericles, minimeque mala.

43. Jam ſi non vulgus, ſed uti paucorum in dominatu fit, pauci quidam congreſſi, quid faciundum ſit, conſcripſerint, ea quid ſunt? Omnia, inquit, quæcunque pars ea quæ ſummam in republica potentiam obtinet, habita de iis quæ agenda ſint conſultatione ſcripſerit, lex appellantur. Si ergo tyrannus etiam civitate potitus, quæ civibus agenda ſint, perſcripſerit, num & ea lex ſunt? Nimirum, ait, quæcunq; tyrannus imperans perſcribit, ea quoque lex appellantur.

44. Quid autem, inquit, vis eſt, & legum everſio, mi Pericles? an non quum fortior imbecilliorem non perſuadendo, ſed vim afferendo, quodcunque ſibi videatur, facere cogit? Ita mihi videtur, ait Pericles. Ergo quæcunque tyrannus non perſuaſis civibus perſcribit, atq; ut illi faciant, cogit, nonne legũ ſunt everſio? id mihi videtur, inquit

ἀναπίθεμαι γάρ τοι ὅσα τύραννος μὴ πείσας γράφει, νόμον εἶναι.

με'. Ὅσα δὲ ὦ ὀλίγοι ★ τὰς πολλὰς μὴ πείσαντες, ἀλλὰ κρατοῦντες γράφωσι, πότερον βίαν φῶμεν, ἢ μὴ φῶμεν εἶναι; πάντα δοκεῖ, φάναι τὸν Περικλέα, ὅσα τις μὴ πείσας ἀναγκάζει τινὰ ποιεῖν, εἴτε γράφων, εἴτε μή, βία μᾶλλον ἢ νόμος εἶναι· καὶ ὅσα ἂν ὁ πᾶν πλῆθος κρατοῦν τὰ χρήματα ἐχόντων, γράφει μὴ πείσαν, βία μᾶλλον ἢ νόμος ἂν εἴη.

μς'. Μάλα τοι, φάναι τὸν Περικλέα, ὦ Ἀλκιβιάδη, καὶ ἡμεῖς τηλικοῦτοι ὄντες, λεπτοὶ τὰ τοιαῦτα ἦμεν· τοιαῦτα δὲ καὶ ἐμελετῶμεν, καὶ ἐσοφιζόμεθα, οἷα δὴ καὶ σὺ νῦν ἐμοὶ δοκεῖς μελετᾶν. τὸν δὲ Ἀλκιβιάδην φάναι· εἴθε σοί, ὦ Περίκλεις, τότε συνεγενόμην, ὅτε δεινότατος σαυτοῦ ταῦτα ἦσθα.

μζ'. Ἐπεὶ τοίνυν τάχιστα τοὺς πολιτευομένους ὑπερέβαλλον χρείττονες εἶναι, Σωκράτους μὲν οὐκέτι προσήεσαν· (οὔτε

inquit Pericles: nam id retracto, nimirum legem esse, quæcunque tyrannus suis non persuasis scribat.

45. Quæ vero pauci, multitudine non persuasa, sed rerum potientes scribunt, num vim esse, vel non, dicemus? Tum Pericles, Videntur, inquit, illa omnia, quæcunque non persuadendo quis cogit aliquem facere, sive scribat ea, sive non, vis potius esse, quam lex. Ergo quæcunque plebs universa iis superior qui locupletes sunt, non persuadendo scribit, vis erunt potius quam lex.

46. Tum dixit Pericles: Nos etiam, mi Alcibiades, quum isthac ætate essemus, peracres in hujusmodi rebus eramus. Nam & meditabamur ejusmodi & argurabamur, qualia tu mihi nunc meditari videris. Subjecit Alcibiades, Utinam, mi Pericles, id temporis tecum essem versatus, quum teipsum in his rebus superabas.

47. Ubi primum igitur se hi superiores esse arbitrabantur illis qui rempublicam gerebant, non jam ad Socratem amplius accedebant,

(ὅτε γὰρ αὐτοῖς ἄλλως ἤρεσκεν· εἴτε προσέλθοιεν, ὑπὲρ ὧν ἡμάρτανον ἐλεγχόμενοι, ἠχθοντο) τὰ δὲ τῆς πόλεως ἔπραττον, ὥνπερ ἕνεκεν καὶ Σωκράτει προσῆλθον.

μή'. Ἀλλὰ Κείτων τε Σωκράτους ἰὼν ὁμιλητὴς, καὶ Χαιρέφων, καὶ *Χαιρεκράτης, καὶ Σιμμίας, καὶ Κέβης, καὶ Φαίδων δὲ, καὶ ἄλλοι, οἱ ἐκείνῳ συνῆσαν, οὐχ ἵνα δημηγορικοὶ ἢ δικανικοὶ γένοιντο, ἀλλ' ἵνα καλοί τε κἀγαθοὶ γενόμενοι, καὶ οἴκῳ, καὶ οἰκέταις, καὶ οἰκείοις, καὶ φίλοις, καὶ πόλει, καὶ πολίταις δύναιντο καλῶς χρῆσθαι· καὶ τούτων ἁπάντων οὐδεὶς οὔτε νεώτερος οὔτε πρεσβύτερος ὢν, οὔτ' ἐποίησε κακὸν οὐδέν, οὔτ' αἰτίαν ἔσχε.

μθ'. Ἀλλὰ Σωκράτης γ', ἔφη ὁ κατήγορος, τοὺς πατέρας προπηλακίζειν ἐδίδασκε, πείθων μὲ τοὺς συνόντας αὐτῷ, *σοφωτέρους ποιεῖν τοὺς πατέρων, φάσκων δὲ κατὰ νόμον ἐξεῖναι παρανοίας ἑλόντι καὶ τὸν πατέρα δῆσαι, τεκμηρίῳ τούτῳ χρώμενος, ὡς τὸν ἀμαθέστερον ὑπὸ τοῦ σοφωτέρου νόμιμον εἶη δεδέσθαι.

ν'. Σω-

(quod is cæteroquin eis haud placeret: & si accederent, reprehendi se propter ea in quibus peccabant, graviter ferebant) sed reip. negotia capessebant quæ una causa fuerat, quamobrem ad Socratem arcesserant.

48. Crito autem, & Chærephon, & Chærecrates, & Simmias, & Cebes, & Phœdo, & alii plerique Socrati familiares erant, qui cum eo conversabantur, non ut oratores vel causidici fierent: sed ut in viros probos & honestos evadentes, & domo, & domesticis, & propinquis, & amicis, civitateque ac civibus suis quam optime uti possint. Quorum quidé nemo neq; dum junior esset, neque senior, mali quidpiam vel commisit, vel commississe culpatus fuit.

49. At enim Socrates, inquit accusator, patres contemnere docebat, dum persuaderet, se familiares suos patribus sapientiores effecturum; atque etiam diceret, lege permissum esse, ut aliquis patrem convictum amentiæ devinciat, hoc argumento usus, quod imperitiorem a sapientiore vinciri jus esset.

50. Imo

ν'. Σωκράτης δὲ τὸ μὴ ἀμαθίας ἕνεκα δεσμεύοντα δικαίως ἂν ᾠήθη δεδέσθαι ὑπὸ τῶν δεδεμένων ἃ μὴ αὐτὸς ἔδεσεν· καὶ τοὺς τοιούτων ἕνεκα πολλάκις ἐσκόπει, τί διαφέρει μανίας ἀμαθία· καὶ τοὺς μὲν μαινομένους ὠήθη συμφερόντως ἂν δεδέσθαι καὶ αὐτοῖς καὶ τοῖς φίλοις, τοὺς δὲ μὴ δεδεμένους τὰ δέοντα, δικαίως ἂν μανθάνειν παρὰ τῶν δεδεμένων.

να'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε, ἔφη ὁ κατήγορος, οὐ μόνον τοὺς πατέρας, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους συγγενεῖς ἐποίει ἂν ἀτιμίας εἶναι παρὰ τοῖς αὐτῷ σιωοῦσι, λέγων, ὡς οὔτε τοὺς κάμνοντας, οὔτε τοὺς δικαζομένους ἃ συγγενεῖς ὠφελοῦσιν, ἀλλὰ τοὺς μὴ ἃ ἰατροί, τοὺς δὲ οἱ σωδικεῖν ἐπιστάμενοι.

νβ'. Ἔφη δὲ καὶ περὶ τῶν φίλων αὐτὸν λέγειν, ὡς οὐδὲν ὄφελος εὔνους εἶναι, εἰ μὴ καὶ ὠφελεῖν δυνήσονται· μόνους δὲ φάσκειν αὐτὸν ἀξίους εἶναι τιμῆς τοὺς εἰδότας τὰ δέοντα, καὶ ἑρμηνεῦσαι δυναμένους· ἀναπείθοντα οὖν τοὺς

νέους

50. Imo vero Socrates, eum qui imperitiæ causa quemquam ligasset, merito & ipsum vinciendum esse putabat ab iis qui quod ipse ignoraret, scirent: adeoque sæpenumero propter hujusmodi, quid imperitia differat ab insania, dispiciebat: ac furiosos quidem vinciri cum suo & amicorum emolumento, putabat; insçios vero illorum quæ sciri oporteret, merito debere ab iis discere, qui scirent.

51. At Socrates, inquit accusator, non solum ut patres, sed cæteros etiam cognatos parvo in honore apud familiares ipsius essent, effecit: causa enim, propinquos nec illis esse usui, qui adversa valetudine laborarent, nec illis, quorum de re in judicio agitur; sed iis quidem prodesse medicos, his vero quotquot patrocinari scirent.

52. Addebat etiam de amicis eum dicere, nihil esse commodi si benevoli sint, nisi possint etiam prodesse. Eos quoque solos dicere Socratem dignos honoribus esse, qui quæ deceant sciant, & oratione possint explicare: quapropter ipsum persuadendo

 juvenibus

νέους αὐτὸν, ὡς αὐτὸς εἴη σοφώτατός τε, καὶ ἄλλους ἱκανώτατος ποιῆσαι σοφούς, ὅπως διατιθέναι τοὺς αὑτῷ σωιόντας, ὥστε μηδαμοῦ πρὸ αὐτοῖς τοὺς ἄλλους εἶναι τοῦς ἑαυτοῦ.

νγ'. Ἐγὼ δ' αὐτὸν οἶδα μὲ καὶ περὶ πατέρων τε, καὶ τῶν ἄλλων συγγενῶν τε, καὶ περὶ φίλων ταῦτα λέγοντα· καὶ πρὸς τούτοις γε, διότι τὴ ψυχῆς ἐξελεύσεως, ἐὰν ἡ μόνη τοῦ φρόνησις, ὃ σῶμα δ' οἰκειότατον ἀνθρώπου τὴ ταχίστην ἐξενέγκαντες ἀφανίσουσιν.

νδ'. Ἔλεγε δὲ, ὅτι καὶ ζῶν ★ ἕκαστος ἑαυτῷ ὁ πάντων μάλιστα φίλος τὸ σώματος ὅ, τι ἂν ἀχρεῖον ἢ καὶ ἀνωφελὲς, αὐτὸς τε ἀφαιρεῖ, καὶ ἄλλῳ παρέχει. αὐτοί τε γε αὐτῶν ὄνυχάς τε, καὶ τρίχας, καὶ τύλους ἀφαιροῦσι, καὶ τοῖς ἰατροῖς παρέχουσι μὴ πόνων τε καὶ ἀλγηδόνων καὶ ἀποτέμνειν, καὶ ἀποκάειν, καὶ τούτου χάριν οἴονται δεῖν αὐτοῖς καὶ μισθὸν τίνειν· καὶ ὃ σίαλον ἐκ τοῦ στόματος ἀποπτύουσιν ὡς δύνανται πορρωτάτω, διότι ὠφελεῖ μὲ ἡδὲν αὐτοὺς ἐὸν, βλάπτει δὲ πολὺ μᾶλλον.

νε'. Ταῦτα

juvenibus se sapientissimum esse, ac ad efficiundum alios sapientes maxime idoneum, sic affectos erga se reddidisse familiares suos, ut nequaquam apud eos alii cujusquam essent pretii, cum Socrate comparati.

53. Ego vero memini eum de patribus, de propinquis cæteris, & de amicis hæc dicere; ac præter hæc, quamobrem posteaquam migraverit anima, in qua sola est prudentia, homines etiam maxima necessitudine conjuncti corpus quamprimum elatum è conspectu auferant.

54. Dicebat etiam quemlibet, dum in vivis est, de corpore suo, quod omnium maxime diligit, quicquid otiosum & inutile sit, tum per se tollere, tum aliis tollendum præbere. Nam homines ipsi suos ungues, capillos, callos tollunt; eosdemque medicis cum molestiis ac doloribus amputandos deurendosq; præbent, eaq; de causa putant ipsis etiam se mercedem debere solvere. Salivā quoque, quam possunt longissime, ab ore exspuunt; quod dum ore continetur, non solū nihil prosit, sed multo magis etiam noceat.

55. Hæc

νε'. Ταῦτα οὖν ἔλεγεν, ὡς τὸν μὲν πατέρα ζῶντα κατορύττειν διδάσκων, ἑαυτὸν δὲ καταπέμπειν· ἀλλ' ὑπαινυόμενος ὅτι ὃ ἄφρων, ἄτιμόν ἐστι· καὶ παρεκάλει ὑπομελεῖσθαι δ' ὡς φρονιμώτατον εἶναι καὶ ὠφελιμώτατον, ὅπως ἐάν τε τοῦ πατρὸς, ἐάν τε τοῦ ἀδελφοῦ, ἐάν τε τοῦ ἄλλου τινὸς βούληται τιμᾶσθαι, μὴ πρὸ οἰκείου εἶναι πιστεύων ἀμελῆ, ἀλλὰ πειρᾶται, ὑφ' ὧν ἂν βούλοιτο τιμᾶσθαι, τούτοις ὠφέλιμος εἶναι.

νϛ'. Εφη δ' αὐτὸν ὁ κατήγορος καὶ τῶν ἐνδοξοτάτων ποιητῶν ἐκλεγόμενον τὰ πονηρότατα, καὶ τούτοις μαρτυρίοις χρώμενον, διδάσκειν τοὺς συνόντας κακούργους εἶναι, καὶ τυραννικούς· Ησίοδον μὲν τὸ,

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργείη δὲ τ' ὄνειδος·

Τοῦτο δὴ λέγειν αὐτὸν, ὡς ὁ ποιητὴς κελεύει μηδενὸς ἔργου, μήτε ἀδίκου, μήτε αἰσχροῦ ἀπέχεσθαι, ἀλλὰ καὶ ταῦτα ποιεῖν ὅπου κέρδει.

νζ'. Σωκράτης δ' ἔφασκε ὁμολογήσαιτο, ὃ μὲν ἐργάτην εἶναι,

55. Hæc igitur dicebat, non quidem docens, patrem vivum ſepeliendum eſſe, ac ſeipſum in fruſta concidendum; ſed demonſtrans, quod quid inſipiens, inglorium ſit: Etiam hortabatur ut ſtudeat quiſque quam prudentiſſimus fieri ac utiliſſimus: ut ſive à patre quis, ſeu à fratre, ſeu alio quopiam honorari velit, non idcirco negligens ſit quod propinquum ſe credat, ſed conetur, ut illis proſit, à quibus honorari cupiat.

56. Præterea dicebat accuſator, illum ſeligentem de Poëtis celeberrimis ea quæ eſſent peſſima, eiſque teſtimoniis utentem, docere familiares ſuos, ut facinoroſi eſſent ac tyrannici: Heſiodi quidem illud,

Otia ſunt probrum, ſunt nulla negotia probrum:

Hoc illum ſic exponere, quaſi Poëta nullo jubeat ab opere, nec injuſto, nec turpi abſtinere, ſed quæſtus gratia, hæc quoque facere.

57. At enim Socrates quum fateretur, ex uſu hominis eſſe ac bonum

τῆ εἶ), ὠφέλιμόν τε ἀνθρώπῳ καὶ ἀγαθὸν εἶναι, ὃ δὲ ἀργόν, βλαβερόν τε καὶ κακόν, καὶ ὃ μὲν ἐργάζεσθαι ἀγαθόν, ὃ δὲ ἀργεῖν κακόν· τοὺς μὲν ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἐργάζεσθαί τε ἔφη, καὶ ἐργάσας ἀγαθοὺς τῆ εἶ· τοὺς δὲ κυβεύοντας, ἢ τι ἄλλο πονηρὸν καὶ ὀπιζήμιον ποιοῦντας, ἀργοὺς ἀπεκάλει· ὰ δὲ τούτων ὀρθῶς ἂν ἔχοι τὸ,

Ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργείη δέ τ' ὄνειδος.

νη. Τὸ δὲ Ὁμήρου ἔφη ὁ κατήγορος πολλάκις αὐτὸν λέγειν ὅ, τι Ὀδυσσεύς,

Οὔτινα μὲν βασιλῆα καὶ ἔξοχον ἀνδρα κιχείη,
Τόνδ' ἀγανοῖς ἐπέεσσιν ἐρητύσασκε παῤζάς·
Δαιμόνι', οὔτε ἔοικε κακὸν ὣς δειδίσσεσθαι,
Αλλ' αὐτός τε κάθησο, καὶ ἄλλους ἵδρυε λαούς.
Οὐ δ' αὖ δήμου τ' ἄνδρα ἴδοι, βοόωντά τ' ἐφεύροι,
Τὸν σκήπτρῳ ἐλάσασκεν, ὁμοκλήσασκέ τε μύθῳ·
Δαιμόνι', ἀτρέμας ἧσο, καὶ ἄλλων μῦθον ἄκουε,

Οἱ

bonum, negotiosum esse; contraque, otiosum esse, noxium & malum: & operari, bonum; otiari, malum: quoscunque boni quid facere videret, eos operari dicebat, ac bonos esse operarios; qui vero talis luderent, vel aliud quidpiam pravi damnosique agerent, hos otiosos appellabat. Qua sententia recte se habet id,

Otia sunt probrum, sunt nulla negotia probrum.

58. Illud etiam Homeri dicebat accusator eum sæpenumero proferre, quod Ulysses,

Si regem, egregiumve virum deprenderit ullum,
Adstitit, & verbis sic hunc cohibebat amicis:
O felix, tibi non ignavi more timendum est;
Tu sedeas, faciasque alios de plebe sedere.
At si quem è vulgo clamantem invenerit usquam,
Hunc sceptro ferit & verbis sic increpat asperis:
Infelix, tacitusque sede & melioribus aures

Præbeto:

Οι σέο φέρτεροί εἰσι· σὺ δ' ἀπόλεμος ἠ ἄναλκις,
Οὐτέ ποτ' ἐν πολέμῳ ἀναείσιμος, οὔτ' ἐνὶ βουλῇ.

Ταῦτα δὴ αὐτὸν ἐξηγεῖσθαι, ὡς ὁ ποιητὴς ἐπαινοίη πάσεσθαι τὺς δημότας ἠ πένητας.

ιθ'. Σωκράτης δ' ὁ ταῦτ' ἔλεγε, (ἠ γὰ ἑαυτὸν οὔπω γ' ἂν ᾠήθη δεῖν παύεσθαι) ἀλλ' ἔφη δεῖν τὺς μήτε λόγῳ μήτε ἔργῳ ὠφελίμους ὄντας, μήτε φρατεύμασι, μήτε πόλει, μήτε αὐτῷ τῷ δήμῳ, εἰπὲ δέοι, βοηθεῖν ἱκανοὺς, ἄλλως τ' ἐὰν τοῖς τύτῳ ἠ θρασεῖς ὦσι, πάντα χόπον κωλύεσθαι, κἂν πάνυ πλύσιοι τυγχάνωσιν ὄντες.

ξ'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε τἀναντία τύτων φανερὸς ἦν ἠ δημοτικὸς ἠ φιλάνθρωπος ὤν. ἐκεῖνος γὰ πολλὺς ὀπαδυμένους ἠ αὐτοὺς ἠ ξένους λαβὼν, ὐδένα πώποτε μισθὸν ἢ συνουσίας ἐπράξατο, ἀλλὰ πᾶσιν αὐθόνως ἐπήρκει τῇ ἑαυτοῦ· ὧν τινες μικρὰ μέρη, παρ' ἐκείνυ παρῖκα λαβόντες, πολλῷ τοῖς ἄλλοις ἐπώλουν, ἠ ὐκ ἦσαν, ὥσπερ ἐκεῖνος, δημοτικοί. τοῖς γὰ μὴ ἔχυσι

Præbeto: tu belli expers, nec robore præstans,
Non es consiliis ullis, nec idoneus armis.

Hæc vero eum sic interpretari, quasi Poeta probaret, si plebeii paupereſque cæderentur.

59. At vero Socrates minime ista dicebat, (nam illo pacto seipsum esse cædendum existimasset) sed necessario dicebat, eos qui nec oratione nec facto utiles essent, neque vel exercitui, vel civitati, vel ipsi etiam populo, si opus fuerit, possent succurrere, præsertim si adhæc audaces essent, omni modo coërcendos esse, quamvis ditissimi essent.

60. Erat certe Socrates è contrario palam popularis & humanus. Nam quum multos sui studioſos tum cives tum exteros haberet, nullam unquam mercedem consuetudinis exegit, sed omnibus abunde citraque invidiam sua communicabat: quorum exiguas quasdam partes nonnulli gratis ab eo consequuti, magno aliis vendebant, nec erant, ut ipse, populares: quippe cum iis quibus ad largiendum

οι χρήματα διδόναι, οὐκ ἤθελον ἀφαιρεῖσθαι.

ξα'. Ἀλλὰ Σωκράτης γε ᾧ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους κόσμον τῇ πόλει πλεῖστον πολλῷ μᾶλλον, ἢ * Λίχας τῇ Λακεδαιμονίων, ὃς ὀνομαστὸς ἐπὶ τούτῳ γέγονε. Λίχας μὲν γὰρ τοῖς * γυμνοπαιδίαις τοὺς ἐπιδημοῦσι τῶν Λακεδαιμονίοις ξένοις ἐστιάτιζε· Σωκράτης δὲ ἀφ' ἁπάντων ὧν βίᾳ τὰ ἑαυτοῦ δαπανῶν, τὰ μέγιστα πάντας τοὺς βουλομένους ὠφέλει· βελτίους γὰρ ποιῶν τοὺς συγγιγνομένους ἀπέπεμπεν.

ξβ'. Ἐμοὶ μὲν δὴ Σωκράτης, τοιοῦτος ὢν, ἐδόκει πολὺ ἀξιώτερος εἶναι τῇ πόλει μᾶλλον, ἢ θανάτου· ᾧ γε τοὺς νόμους δὲ σκοπῶν ἄν τις, τοῦτ' εὕροι. κατὰ γὰρ τοὺς νόμους, ἐάν τις φανερὸς γένηται κλέπτων, ἢ λωποδυτῶν, ἢ βαλλαντιοτομῶν, ἢ τοιχορυχῶν, ἢ ἀνδραποδιζόμενος, ἢ ἱεροσυλῶν, τούτοις θάνατός ἐστιν ἡ ζημία· ὧν ἐκεῖνος πάντων ἀνθρώπων πλεῖστον ἀπεῖχεν.

ξγ'. Ἀλλὰ μὴν τῇ πόλει γε ὅτε πολέμου κακῶς συμβάντος,

pecunia deesset, differere nolebant.

61. Socrates autem huic civitati apud alios homines etiam multo majus ornamentum conciliabat, quam Lichas Lacedæmoniorum urbi, qui eo nomine celeberrimus evasit: Nam ludis illis, qui à nudis exhibebantur, Lichas hospitibus Lacedæmonem peregre venientibus, cœnam præbebat: Socrates autem, quum per omnem vitam impenderet sua, plurimum omnibus non nolentibus proderat. Etenim eos qui ad ipsum accedebant, reddebat meliores, ac deinde dimittebat.

62. Quamobrem mihi sane Socrates, qui talis esset, potius honorem de republica, quam mortem meruisse videbatur: atque si leges quis consideret, hoc ipsum inveniet. Nam secundum leges siquis furari, vel grassando vestes auferre, vel crumenas incidere, vel parietes perfodere, vel plagium vel sacrilegium committere palam deprehendatur, morte multatur; à quibus flagitiis hic longissime supra mortales omnes aberat.

63. Neque vero civitati belli alicujus male cedentis, neque

ξάνθος, ὅτε ϛάσεως, ὅτε ϖροδοσίας, ὅτε ἄλλυ κακοῦ ὑδενὸς πώποτε αἰτι☉ ἐγένετο· ὑδὲ μὰν ἰδία γε ὑδένα πώποτε ἀνθρώπων ὅτε ἀγαθῶν ἀπεϛέρησεν, ὅτε κακοῖς ϖροὶέβαλεν· ἀλλ' ὑδ' αἰτίαν τ̃ εἰρημένων ὑδενὸς πώποτ' ἔσχε.

ξδ'. Πῶς οὖν ἔνοχος ἂν εἴη τῇ γραφῇ, ὃς ἀντὶ μ̃ ὅ μὴ νομίζειν ϑεὺς, (ὡς σὺ τῇ γραφῇ ἐγράψω) φανερὸς ἦν ϑεραπεύων τὺς ϑεὺς μάλιϛα τ̃ ἄλλων ἀνθρώπων· ἀντὶ δὲ ὅ διαφθείρειν τοὺς νέους, (ὁ δὴ ὁ γραψάμεν☉ αὐτὸν ἠτιᾶτο) φανερὸς ἦν, τ̃ σωφρόνων τοὺς πονηρὰς ἐπιθυμίας ἔχοντας, τύτων μ̀ παύων, ϛ δὲ καλλίϛης καὶ μεγαλοϖρεπεϛάτης ἀρετῆς, ἣ πόλεις τε καὶ ★ οἴκους εὖ οἰκοῦσι, ϖροτρέπων ἐπιθυμεῖν· ταῦτα δὲ ϖοῖῶν, πῶς ἂ μεγάλης ἀξί☉ ἦν τιμῆς τῇ πόλει;

ΚΕΦ.

que seditionis, neque proditionis, neque ullius unquam mali alterius auctor extitit. Nec privatim quidem ullum hominem unquam vel bonis privavit, vel in mala conjecit: imo nullius horum, quæ diximus, culpam unquam sustinuit.

64. Quo igitur pacto ille accusationi obnoxius esset, qui pro eo, quod deos esse non putaret, quemadmodum in actione perscriptum erat, palam se deos colere studiosius quam homines cæteri, declarabat: ac pro eo, quod juvenes corrumperet, cujus rei eum accusabat actor, palam eos ex familiaribus, qui pravis libidinibus flagrarent, ab iisdem cessare faciebat, ac ipsos ad pulcerrimæ splendidissimæque virtutis, qua tam civitates quam familias bene administrant, amorem incitabat? Atque hæc quum faceret, quo pacto de civitate honorem non meruit maximum?

ΚΕΦ. γ'.

Ως δὲ δὴ καὶ ὠφελεῖν ἐδόκει μοι τοὺς ξυνόντας, τὰ μὲν ἔργῳ δεικνύων ἑαυτὸν οἷος ἦν, τὰ δὲ καὶ διαλεγόμενος, τούτων δὴ γε ἅψω ὁπόσα ἂν διαμνημονεύσω. τὰ μὲν τοίνυν περὶ τοὺς θεοὺς φανερὸς ἦν καὶ ποιῶν καὶ λέγων, ἥ γε ἡ Πυθία ἀποκρίνοιτο τοῖς ἐρωτῶσι, πῶς δεῖ ποιεῖν ἢ περὶ θυσίας, ἢ περὶ προγόνων θεραπείας, ἢ περὶ ἄλλου τινὸς τοιούτων. ἥτε γὰρ Πυθία νόμῳ πόλεως ἀναιρεῖ ποιοῦντας εὐσεβῶς ἂν ποιεῖν· Σωκράτης τε αὐτῷ καὶ αὐτὸς ἐποίει, καὶ τοῖς ἄλλοις παρῄνει· τοὺς δὲ ἄλλως πῶς ποιοῦντας περιέρχεσθαί τε καὶ ματαίους ἐνόμιζεν εἶναι.

β'. Καὶ εὐχεσθαι δὲ περὶ τοὺς θεοὺς ἁπλῶς τἀγαθὰ διδόναι, ὡς τοὺς θεοὺς κάλλιστα εἰδόσας, ὁποῖα ἀγαθά ἐστι· τοὺς δὲ εὐχομένους χρυσίον, ἢ ἀργύριον, ἢ τυραννίδα, ἢ ἄλλό τι τῶν τοιούτων, ὁδὶ διαφορεῖν ἐνόμιζεν εὐχεσθαι, ἢ εἰ κυβεύσῃ,

CAP. III.

QUo autem modo mihi visus sit familiaribus suis prodesse, partim operibus demonstrans, qualis esset, partim colloquiis usus, horum conscribam quæcunque meminero. Itaque divinis in rebus constabat eum & facere & loqui eo modo, quo Pythia respondet consulentibus, quid faciendum sit, vel de sacrificiis, vel de cultu majorum, vel de alia re quapiam, quæ hujus sit generis. Nam Pythia respondet oraculo, pie facturos, si ex instituto civitatis hæc agant. At Socrates ita & ipse faciebat, & alios facere cohortabatur; eosque, qui aliter faciebant, superstitiosos & vanos esse censebat.

2. Precabatur etiam Deos simpliciter, ut bona largirentur, tanquam Dii optime scirent, cujusmodi res sint bonæ. At qui aurum, vel argentum, vel tyrannidem, vel quid aliud hujusmodi à Diis peterent, non dissimile quid petere putabat, quam si aleam,

κυβείᾳ, ἢ μάχῃ, ἢ ἄλλό τι εὐχοιντο τῶν φανερῶς ἀδήλων, ὅπως ἀποβήσοιτο.

γ'. Θυσίας δὲ θύων μικρὰς ἀπὸ μικρῶν, ὠήθη ἡγεῖτο μειῶσθαι τῶν ἀπὸ πολλῶν καὶ μεγάλων πολλὰ καὶ μεγάλα θυόντων. ὥστε καὶ τοῖς θεοῖς ἔφη καλῶς ἔχειν, εἰ ταῖς μεγάλαις θυσίαις μᾶλλον ἢ ταῖς μικραῖς ἔχαιρον, (πολλάκις γὰρ ἂν αὐτοῖς τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν εἰ) κεχαρισμένα) ὥστ' ἂν τοῖς ἀνθρώποις ἄξιον εἰ) ζῆν, εἰ τὰ παρὰ τῶν πονηρῶν μᾶλλον ἢ κεχαρισμένα τοῖς θεοῖς, ἢ τὰ παρὰ τῶν χρηστῶν. ἀλλ' οἰόμενος τοὺς θεοὺς ταῖς παρὰ τῶν εὐσεβεστάτων τιμαῖς μάλα χαίρειν. ἐπαινέτης δ' ἦν καὶ ᾠδῆς ἔπους τοῦδε,

Καλὸν δύναμιν δ' ἔρδειν ἱερὰ ἀθανάτοισι θεοῖσι·

Καὶ παρὰ φίλοις δὲ, καὶ ξένοις, καὶ παρὰ τὸν ἄλλον δίαιταν καλὸν ἔφη παραίνεσιν εἶναι τὸν καλὸν δύναμιν ἔρδειν.

δ'. Εἰ δέ τι δόξειεν αὐτῷ σημαίνεσθαι παρὰ θεῶν, ἤθελον ἂν

aleam, vel prælium, vel quid aliud earum rerum peterent, quæ omnino sunt obscuræ, quomodo eveniant.

3. Quumque de facultatibus exiguis exigua sacra faceret, nihilo se putabat minus præstare, quam ii qui de multis & magnis opibus multas ac magnas hostias cæderent. Etenim neque decere Deos hoc aiebat, ut magnis potius quam exiguis sacrificiis gauderent, (sic enim eis improborum sacrificia sæpius essent grata, quam proborum) neque vitam mortalibus optandam esse, si sacrificia scelestorum Diis essent acceptiora, quam bonorum. Existimabat autem Deos imprimis honoribus gaudere, qui ab hominibus maxime religiosis oblati essent. Laudabat & hoc carmen,

Sacra Deis, quantum potes, immortalibus offer:

Et aiebat hanc admonitionem, ut pro viribus agamus, ad amicos, ad hospites, ad reliquam vitæ rationem, præclaram esse.

4. Quod siquid divinitus ei significari visum esset, minus

 persuaderi

ἂν ἐπείθη πρὸς τὰ σημαινόμενα ποιῆσαι, ἢ εἴ τις αὐτὸν ἔπειθεν ὁδῷ λαβεῖν ἡγεμόνα τυφλὸν, ᾗ μὴ εἰδότα τὴν ὁδὸν, ἀντὶ βλέποντος ᾗ εἰδότος· ᾗ τὸ ἄλλων δὲ μωραίνειν κατηγόρει, ὅτιπερ πρὸς τὰ πρὸς τῶν θεῶν σημαινόμενα ποιοῦσί τι, φυλαττόμενοι τὴν πρὸς τοῖς ἀνθρώποις ἀδοξίαν· αὐτὸς δὲ πάντ' ἀνθρώπινα πρεπόντως πρὸς τὰ πρὸς τῶν θεῶν ξυμβουλίαν.

ε'. Διαίτῃ δὲ τῇ τε ψυχῇ ἐπῄδου καὶ τὸ σῶμα, ἣν τις, εἰ μή τι δαιμόνιον εἴη, ῥᾳδίως καὶ ἀσφαλῶς διάγοι, καὶ οὐκ ἂν ἀπορήσαι τοσαύτης δαπάνης. οὕτω γὰρ εὐτελὴς ἦν, ὥστ' οὐκ οἶδ' εἴ τις οὕτως ἂν ὀλίγα ἐργάζοιτο, ὥστε μὴ λαμβάνειν τὰ Σωκράτει ἀρκοῦντα. σίτῳ μὲν γὰρ τοσούτῳ ἐχρῆτο, ὅσον ἡδέως ἤσθιε· καὶ ὄψῳ τούτῳ οὕτως προσκυαμένῳ ἦει, ὥστε τὴν ὀψοφαγίαν ἧττον εἶναι. ποτὸν δὲ πᾶν ἡδὺ ἦν αὐτῷ, διὰ τὸ μὴ πίνειν, εἰ μὴ διψῴη.

ς'. Εἰ δέ ποτε κληθεὶς ἐθελήσειεν ὅπου δεῖπνον ἐλθεῖν, ὁ τοῖς

persuaderi potuisset, ut præter significata faceret, quam si quis ei suasisset, ut cæcum & ignarum viæ ducem pro vidente & gnaro acciperet. Alios etiam stultitiæ accusabat, qui præter illa quæ à Diis significata essent, aliquid facerent, caventes malam apud homines existimationem: interim ipse res humanas omnes præ divinis consiliis aspernabatur.

5. Corpus & animam tali vivendi ratione castigabat, qua quispiam usus, nisi quid divinitus impediat, & confidenter & secure possit degere, nec tanto carere sumptu. Nam adeo frugalis erat, ut haud sciam, num quis lucrum tam exiguum labore suo facere possit, quod non Socrati sufficeret. Quippe cibi tantum sumebat, quantum jucunde comederet, & ad eum sic paratus accedebat, ut appetitus ei cibi esset obsonium. Etiam quivis potus ei gratus erat, propterea quod non biberet, nisi sitiret.

6. Si vero nonnunquam invitatus ad cœnam vellet accedere, tum id, quod difficillimum

τοῖς πλείστοις ἐργωδέστατόν ἐστιν, ὥστε φυλάξασθαι ὃ ὑπὲρ τὴν χρείαν ἐμπίπλασθαι, τοῦτο ῥᾳδίως πάνυ ἐφυλάττετο· τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις τοῦτο ποιεῖν, σωφρόνως φυλάττεσθαι τὰ πείθοντα μὴ πεινῶντας, ἐσθίειν, μηδὲ διψῶντας, πίνειν· ἃ γὰρ τὰ λυμαινόμενα γαστέρας, ἃ κεφαλὰς, ἃ ψυχὰς, ταῦτ' ἔφη εἶναι.

ζ'. Οἴεσθαι δ' ἔφη δεῖν σκώπτων καὶ τὴν Κίρκην οὕς ποιεῖν, τοιούτοις πολλοῖς δειπνίζουσαν· τὸν δὲ Ὀδυσσέα Ἑρμοῦ τε νουθετοῦντος, καὶ αὐτὸν ἐγκρατῆ ὄντα, καὶ ἀποδρόμενον ὃ ὑπὲρ τὴν χρείαν τῶν τοιούτων ἅπτεσθαι, διὰ ταῦτα μὴ γενέσθαι ὗν. τοιαῦτα μὲν περὶ τούτων ἔπαιζεν ἅμα σπουδάζων.

η'. Ἀφροδισίων δὲ πρήνει τὴν χαλῶν ἰσχυρῶς ἀπέχεσθαι· ἃ γὰρ, ἔφη, ῥᾴδιον εἶναι τοὺς τοιούτων ἀπτόμενον σωφρονεῖν. Ἀλλὰ καὶ Κριτόβουλόν ποτε τὸν Κρίτωνος πυθόμενος, ὅτι ἐφίλησε τὸν Ἀλκιβιάδου υἱὸν καλὸν ὄντα, πρόγνως ἦν Κριτόβουλος ἥρως Ξενοφῶντος.

θ'. Εἰπέ

mum est plurimis, cavere scilicet, ne se repleant ulterius quam commodum sit, ipse perquam facile cavebat. Illis autem, qui hoc facere non possent, auctor erat, ab iis ut sibi caverent, quæ suadent non esurientes edere, & non sitientes bibere. Hæc enim illa esse dicebat, quæ & ventribus, & capitibus, & animis noceant.

7. Arbitrari autem se jocose dicebat, Circem ex hominibus feciſſe ſues, quod multis talibus eos in cœnis exciperet: Ulyſſem vero partim Mercurii monitu, partim quod ipſe temperans eſſet, ſeq; cohibere poſſet, quo minus intempeſtive hujuſmodi attingeret, idcirco non factũ fuiſſe ſuem. Atque hujuſmodi de his ſerio ſimul ac joco proferebat.

8. Quod res venereas attinet, monebat, ut à formoſis ſummopere abſtineretur: nec enim eſſe dicebat facile, ut ejuſmodi attingendo, continenter quis ſe gereret. Quinimo cum aliquando audiiſſet, quod Critobulus Critonis filius, Alcibiadis filium perquam elegantem oſculatus eſſet, Xenophontem, præſente Critobulo, interrogabat:

9. Dic

θ'. Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ξενοφῶν, ὃ σὺ Κριτόβουλον οἴ-
μεσθαι τὴν σωφρονικὴν ἀνθρώπων μᾶλλον, ἢ τὸν ★ ἐρα-
στὴν, ἢ τὸν θρασυνοητικὸν μᾶλλον, ἢ τῶν ἀνοήτων τε καὶ
ῥιψοκινδύνων; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Ξενοφῶν. νῦν τοίνυν
νόμιζε αὐτὸν θερμοτέρως ἔχειν, ἢ ★ λεωφορώτερον· ὥστε
κἂν εἰς μαχαίρας κυλισθήσῃ, κἂν εἰς πῦρ ἅλλοιτο.

ι'. Καὶ πῶς δή, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, ἰδὼν ποιοῦντα, ταῦτα
κατέγνωκας αὐτοῦ; ἢ γὰρ οὐ, ἔφη, ἐτόλμησε τὴν Αλ-
κιβιάδου υἱὸν φιλῆσαι, ὄντα εὐθρωστότερον ἢ ὡραιότε-
ρον; Ἀλλ' εἰ μέντοι, ἔφη ὁ Ξενοφῶν, τοιοῦτόν ἐστι τὸ ῥιψοκίν-
δυνον ἔργον, κἂν ἐγὼ δοκῶ μοι τὸν κίνδυνον τοῦτον ὑπομεῖναι.

ια'. Ω τλῆμον, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἢ πῶς ἂρ' οἴει πα-
θεῖν καλὸν φιλήσας; ἆρ' οὐκ ἂν αὐτίκα μάλα δοῦλος
ἀντ' ἐλευθέρου εἶ); πολλὰ δὲ δαπανᾶν εἰς βλαβερὰς
ἡδονάς; πολλῷ δὲ ἀσχολίαν ἔχειν τοῦ ἐπιμελεῖσθαί τι-
νος καλοῦ κἀγαθοῦ; ἀσυδάζειν δὲ ἀναισχυντοῦντα ἐφ'
οἷς οὐδ' ἂν μαινόμενος ἀσυδάσειεν;

ιβ'. Ω

9. Dic mihi, mi Xenophon, non tu Critobulum existimabas potius continentem esse, quam amatorem, providumque potius quam amentem ac temerarium? omnino, inquit Xenophon. Nunc igitur eum velis existimes fervidissimum in agendo esse, ac audacissimum, ita ut se vel in enses præcipitem dare, vel in ignem insilire audeat.

10. Et quidnam, inquit Xenophon, committentem vidisti, quod ita de ipso statuis? Annon hic ille est, ait, qui filium Alcibiadis formosissimum ac pulcerrimum osculari ausus est? Enimvero si tale quid, inquit Xenophon, temerarium facinus est, etiam ipse videor id adire periculi posse.

11. Miserum te, ait Socrates, quid eventurum tibi existimas, si formosum osculeris? annon subito pro libero servus esses? non multa in voluptates noxias impenderes? non occupatus esses, quo minus honestæ alicui præclaræque rei studeres? non in ea cogereris incumbere, quæ ne furiosus quidem curaverit?

12. Acrem

ιβ'. Ω Ηρακλεις, ἔφη Ξενοφῶν, ὡς δεινόν πινα λέγεις δύναμιν ἔχειν φιλήματος εἶναι. καὶ τοῦτο, ἔφη ὁ Σωκράτης, θαυμάζεις; οὐκ οἶδα, ἔφη, ὅπου τὰ φαλάγγια δῆλα ἡμιωβολιαῖα ὄντα, τοσαῦτα μόνον τῷ σώματι, ταῖς πο ὀδύναις ἐμπίπλει τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἔστιν ὅτε καὶ ξύλοις; ναὶ μὰ Δί', ἔφη ὁ Ξενοφῶν· οἴονται γάρ που τὰ φαλάγγια τοῦτο ὄνειδος.

ιγ'. Ω μωρὲ, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοὺς δὲ καλοὺς οὐκ οἴει φιλοῦντας, οἰέσθαι τι, ★ ὅ, τι σὺ οὐχ ὁρᾷς; οὐκ οἶδ' ὅπι τοῦτο ὃ θεῖον, ὃ καλοῦσι καλὸν καὶ ὡραῖον, τοσοῦτῳ δεινότερόν ἐστι τῶν φαλαγγίων, ὅσῳ ἀφανὲς μᾶλλον, τοῦτο δὲ δῆλον ἅπτόμενον, ἐάν τις αὐτὸ θιγεῖν, οἴονταί τι καὶ πάνυ πόρρωθεν τοιοῦτον, ὥστε μαίνεσθαι ποιεῖν; ἴσως δὲ καὶ ἃ ἔρωτες τοξόται διὰ τοῦτο καλοῦνται, ὅτι καὶ πόρρωθεν οἱ καλοὶ πεφώκασιν. ἀλλὰ συμβουλεύω σοι, ὦ Ξενοφῶν, ὁπόταν ἂν ἴδῃς τινὰ καλὸν, φεύγειν πεπαιδιῶσθαι. σοὶ δὲ, ὦ Κριτόβουλε, συμβουλεύω ἀπεναυπόσας· μόλις γὰρ

12. Acrem tu mehercules, inquit Xenophon, ineſſe vim dicis oſculo. Hoccine, inquit Socrates, tibi mirum eſt? an neſcis phalangia quæ vix oboli dimidii magnitudinem æquant, tantum ori applicata, doloribus homines conficere, & mente emovere. Ita eſt profecto, ait Xenophon: nam phalangia morſu ipſo quiddam infigunt.

13. O ſtulte, ait Socrates, non exiſtimas formoſos oſculando quiddam infigere, quod tu non videas? an neſcis id animal, quod appellant pulcrum ac formoſum, eo phalangiis eſſe acrius, quod illa quidem tangendo, hoc vero ne quidem tangens, ſi modo ſpectetur, infigat etiam longo ex intervallo aliquid ejuſmodi, quod inſanire faciat? Fortaſſis etiam Amores hac ipſa de cauſa ſagittarii dicuntur, quod formoſi etiam longe vulnerent. Quamobrem, mi Xenophon, tibi conſulo, ut ubi formoſum videris, averſo vultu fugias: Tibi vero, mi Critobule, hoc do conſilii, ut anno toto peregrineris; nam vix fortaſſe

γδ ἂν ἴσως σὺ τοσούτῳ χρόνῳ ὃ δῆγμα ὑγιὴς γένοιο.

ιδ'. Οὕτω δὴ καὶ ★ ἀφροδισιάζειν τοὺς μὴ ἀσφαλῶς ἔχοντας πρὸς ἀφροδίσια ᾤετο χρῆναι πρὸς τοιαῦτα, ★ οἷα μὴ πάνυ μὲ δεομένῳ τοῦ σώματος, οὐκ ἂν προσδέξασθαι τὴν ψυχήν· δεομένῳ δὲ, οὐκ ἂν πράγματα παρέχοι. αὐτὸς δὲ πρὸς ταῦτα φανερὸς ἦν οὕτω παρεσκευασμένος, ὥστε ῥᾷον ἀπέχεσθαι τῶν καλλίστων καὶ ὡραιοτάτων, ἢ ὧν ἄλλοι τῶν αἰσχίστων καὶ ἀωροτάτων.

ιε'. Περὶ μὲν δὴ βρώσεως, καὶ πόσεως, καὶ ἀφροδισίων, οὕτω κατεσκευασμένος ἦν, καὶ ᾤετο οὐδὲν ἂν ἧττον ἀρκούντως ἥδεσθαι τῶν πολλὰ ὅτι τούτοις προσμαθουμένων, λυπεῖσθαι δὲ πολὺ ἔλαττον.

ΚΕΦ. δ'.

Εἰ δέ τινες Σωκράτην νομίζουσιν (ὡς ἔνιοι γεγράφασί τε καὶ λέγουσι περὶ αὐτοῦ πεπεισμένοι) προσδέχεσθαι

tasse tantum intra spatium ex hoc morsu convalueris.

14. Hujusmodi rebus uti venereis eos qui adversus talia muniti non essent, oportere putabat, cujusmodi animus non expeteret, si corpus illis non admodum egeret; sin egeret, negotia non facesserent. Atque ipsum constabat adversus talia adeo paratum fuisse, ut facilius ab elegantissimis ac formosissimis abstineret, quam cæteri à turpissimis maximeque deformibus.

15. Quod igitur cibum, potum, & res venereas attinet, ita se comparaverat, ac se nihil quidem minus ad satietatem delectari putabat, quam qui in iis laborarent, at multo minus dolere.

CAP. IV.

QUod siqui Socratem putant, (ut & scribunt nonnulli de eo & loquuntur, quibusdam argumentis inducti) adhortari

ζέφασθ᾽ μὲ ἀνθρώπους ἐπ᾽ ἀρετῇ κράτιστον γεγονέναι, πεφαγαγὼν δ᾽ ἐπ᾽ αὐτῷ οὐχ ἱκανὸν, σκεψάμενοι μὴ μόνον ἃ ἐκεῖνος κολασείῃ ἕνεκα τῆς πάντ᾽ οἰομένης εἰδέναι ἐρωτῶν ἤλεγχεν, ἀλλὰ καὶ ἃ λέγων συνημέρευε τοῖς συνδιατείβουσι, δοκιμαζόντων εἰ ἱκανὸς ἦν βελτίους ποιῆσαι τοὺς συνόντας.

β΄. Λέξω δὲ πρῶτον ἃ ποτε αὐτοῦ ἤκουσα περὶ τοῦ δαιμονίου ἀφελεγομένου πρὸς Αριστόδημον τὸν Μικρὸν ὀνομαλόμενον. καταμαθὼν γὰρ αὐτὸν οὔτε θύοντα τοῖς θεοῖς * μηχανώμενον, οὔτε μαντικῇ χρώμενον, ἀλλὰ καὶ τῶν ποιούντων ταῦτα καταγελῶντα· Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Αριστόδημε, ἔστιν οὕστινας ἀνθρώπων πεθαύμακας ὀνομαστὶ σοφίᾳ; ἔγωγ᾽, ἔφη.

γ΄. Καὶ ὅς, λέξον ἡμῖν, ἔφη, τὰ ὀνόματα αὐτῶν. ὀνομαστὶ μὲν τοίνυν ἐπῶν ποιήσει Ομηρον ἔγωγε μάλιστα πεθαύμακα, ὀνομαστὶ δὲ διθυράμβῳ Μελανιππίδην, ὀνομαστὶ δὲ τραγῳδίᾳ Σοφοκλέα, ὀνομαστὶ δὲ ἀνδριαντοποιίᾳ Πολύκλειτον, ὀνομαστὶ δὲ ζωγραφίᾳ Ζεῦξιν.

δ΄. Πό-

adhortari quidem homines ad virtutem fuisse optimum, adducere vero ad eam minus sufficientem, illi velim non solum considerent, quæ coërcendi causa de iis interrogata, qui omnia scire se putabant, refellebat; sed etiam ea, quæ quotidie cum familiaribus differebat; atque ita periculum faciant, potueritne suos familiares meliores reddere.

2. Dicam autem primum, quæ aliquando ex ipso audivi, differente de Deo ad Aristodemum cognomine Parvum. Hunc enim quum accepisset neque Diis sacrificare aliquid molientem, neque divinatione uti, imo & ridere omnes qui hæc facerent: Dic mihi, ait, Aristodeme, suntne quos ob sapientiam sis admiratus? Equidem, ait.

3. Dicito nobis, inquit, eorum nomina. Equidem Homerum in pangendis carminibus epicis admiratus sum maxime, in dithyrambo Melanippidem, in tragœdia Sophoclem, in statuaria Polycletum, in pictura Zeuxim.

δ'. Πότερά σοι δοκοῦσιν ἃ ἀφραίνοντες εἰδωλα ἄφρονά τε καὶ ἀκίνητα, ἀξιοθαυμαστότεροι εἶναι, ἢ ἃ ζῶα ἔμφρονά τε καὶ ἐνεργά; πολὺ νὴ Δία ἃ ζῶα, εἴπερ γε μὴ τύχῃ τινὶ, ἀλλὰ τοῦ γνώμης ἕνεκα γεγόνασι. τῶν δὲ ἀπεκμάρτως ἐχόντων ὅτου ἕνεκά ἐστι, καὶ τὰ φανερῶς ἐπ' ὠφελείᾳ ὄντων, πότερα τύχης καὶ πότερα γνώμης ἔργα κρίνεις; οὐκοῦν ἐπ' ὠφελείᾳ γιγνόμενα γνώμης εἶναι ἔργα.

ε'. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι * ἐξ ἀρχῆς ποιῶν ἀνθρώπους, ἐπ' ὠφελείᾳ προθεῖναι αὐτοῖς δι' ὧν αἰσθάνονται ἕκαστα, ὀφθαλμοὺς μὲν ὥστ' ὁρᾶν τὰ ὁρατὰ, ὦτα δὲ ὥστ' ἀκούειν τὰ ἀκουστά; ὀσμῆς γε μὴν, εἰ μὴ ῥῖνες προσετέθησαν, τί ἂν ἡμῖν ὄφελος ἦν; τίς δ' ἂν αἴσθησις ἦν γλυκέων, καὶ δριμέων, καὶ πάντων τῶν ἡδέων τε καὶ τερπνῶν, εἰ μὴ γλῶττα τούτων γνώμων ἐνειργάσθη;

ς'. Πρὸς δὲ τούτοις, ὃ δοκεῖ σοι καὶ τόδε προνοίας ἔργον εἰκέναι, τὸ, ἐπεὶ ἀσθενὴς μέν ἐστιν ἡ ὄψις, βλεφάροις

4. Num vero videntur tibi digni esse majori admiratione, qui simulacra mente & motu expertia perficiunt, an qui animalia mente & motu prædita? Multo magis profecto qui animalia, siquidem ea non fortuito, sed consilio facta sint. Utra vero vel casus, vel consilii judicas esse opera? num ea, de quibus conjicere non licet, quanam de causa facta sint, an quæ manifesto sunt utilitatis causa? Ea certe convenit consilii esse opera, quæ utilitatis causa sint.

5. Annon igitur tibi videtur is qui ab initio fecit homines, utilitatis causa eis addidisse, per quæ sensu perciperent singula: nimirum oculos, ut ea cernerent, quæ cerni possunt; aures, ut audirent, quæ audiri possunt? Odorum certe, si nares additæ non fuissent, quis nobis extitisset usus? Quinam sensus fuisset rerum dulcium & acrium, suaviumq; omnium, quæ per os demittuntur, si non lingua harum exploratrix nobis fuisset indita?

6. Præterea non tibi videtur hoc quoq; putandum esse providentiæ opus, quod quum visus imbecillis sit,

φάροις αὐτὶω ϑυρῶσαι, ἃ ὅταν μὲ αὐτῆ χρῆσθαί τι δέῃ, ἀναπετάννυται, σὺν δὲ τῷ ὕπνῳ συγκλείεται; ὡς δ' ἂν μηδὲ ἄνεμοι βλάπτωσιν, ἡμῶν βλεφαρίδας ἐμφῦσαι, ὀφρῦσί τε ὑπογεισῶσαι τὰ ὑπὲρ τῶν ὀμμάτων, ὡς μηδ' ὁ ὀχετὸς τῆς κεφαλῆς ἱδρὼς κακυργῇ; ὃ δὲ ἀκοὴν δέχεσθαι μὲ πάσας φωνὰς, ἐμπίπλασθαι δὲ μήποτε· ϗ τὰς μὲ πρόσθεν ὀδόντας πᾶσι ζώοις ὅσοις τέμνειν ἔδει), τὰς δὲ γομφίους, ὅσοις ϖρῶτα τῶν δεξαμενῶν λεαίνειν· ϗ στόμα μὲ, δι' οὗ ὧν ὀπτῶμεϑα τὰ ζῶα, εἰσπέμπει), πλησίον ὀφθαλμῶν ϗ ῥινῶν καταϑεῖναι· ἐπεὶ δὲ τὰ ὑπερχωρήσαντα δυσχερῆ, ὑποφρέναι τὰς τούτων ὀχετοὺς, καὶ ἀπενεγκεῖν ἢ δυνατὸν ϖεϖωτάτω ἀπὸ τῆς αἰσθήσεως; ϖῶτα οὕτω ϖεϖνοητικῶς ϖεϖασμένα ἀπορᾷς πότερα τύχης ἢ γνώμης ἔργα ἐστίν;

ζ'. Οὐ μὰ τὴ Δί', ἔφη, ἀλλ' οὕτω γε σκοπουμένῳ πάνυ ἔοικε ταῦτα σοφῆ τινι δημιουργῇ ϗ φιλοζώῳ τεχνήματι. ὃ δὲ, ἐμφῦσαι μὲ ἔρωτα τῆς τεκνοποιίας, ἐμφῦσαι δὲ ταῖς

sit, palpebris quasi foribus muniretur, quæ ubi visu opus est, aperiuntur, in somno autem claudantur? quod, ne venti nocerent, cilia quasi cribrum à natura adderentur, ac superciliis, quasi suggrundiis ea, quæ supra oculos sunt, tegerentur, ut ne sudor quidem de capite eos læderet? quod item auditus voces omnes exciperet, nunquam tamen repleretur? quod dentes anteriores universis animalibus darentur velut ad secandum, molares vero ad comminuendum, quæ ab iis acceperint? quod os, per quod immittitur, quicquid animalia appetunt, prope oculos & naribus collocaretur? quumque molesta sint, quæ excernuntur, canales horum averterentur, ut quam remotissime ab ipsis sensibus avehe rentur? hæc igitur tam provide facta, casusne sint, an consilii opera dubitas?

7. Minime profecto, inquit, sed mihi sic ea consideranti, sapientis cujusdam opificis ac animantium studiosi artificium præ se ferre videntur. Jam quod cupiditas procreationis innascereturac parien-

ταῖς γεναμέναις ἔρωτα ἢ ἐκτρέφειν, τοῖς δὲ τεραφεῖσι μέγιστον μὲ πόθον ἢ ζῆν, μέγιστον δὲ φόβον ἢ θανάτυ· ἀμέλ ἢ ταῦτα ἔοικε μηχανήμασί τιν ζῶα εἰ βυλευσαμένυ.

η'. Σὺ δὲ σαυτὸν φρόνιμόν τι δοκεῖς ἔχειν; ἐρώτα γοῦν, ἢ ἀποκρινῆται. ἄλλοθι δὲ ἡδαμῆ ἡδὲν οἴει φρόνιμον εἶναι; ἢ ταῦτα εἰδὼς, ὅτι γῆς τε μικρὸν μέρ ἐν τῷ σώματι, πολλῆς ὕσης, ἔχεις, ἢ ὑγρῆ βραχύ, πολλοῦ ὄντος, ἢ τ' ἄλλων δύτυ μεγάλων ὄντων ἐκάστου μικρὸν μέρ λαβόντι ὃ σῶμα συνήρμοσταί σοι· νοῦν δὲ μόνον ἄρα ἡδαμῆ ὄντά σε εὐτυχῶς πῶς δοκεῖς συναρπάσαι; ἢ τάδε ἁρμενέθη ἢ πλήθ ἄπειρα, δι' ἀφροσύνην τινὰ ὡς οἴει εὐτάκτως ἔχειν;

θ'. Μὰ Δί', ἔφη. ἢ γὰ ὁρᾷ τὰς κυείας, ὥσπερ τ' ἐμὲ δὲ γινομένων τὰς δημιυργάς. ἡδὲ γὰ τ' ἐαυτῆ σύγε ψυχὴν ὁρᾷς, ἢ ἢ σώματος κυρία ἐστίν· ὥστε κατά γε τοῦτο ἔξεστί σοι λέγειν, ὅτι ἡδὲ γνώμῃ, ἀλλὰ τύχῃ πάντα πράττεις.

ι'. Καὶ

tibus cupiditas educandi, educatis maximum vitæ desiderium, maximusque mortis metus; certe hæc quoque similia sunt illius artificiis, qui, ut essent animalia, certo consilio constituerit.

8. Tu vero non teipsum aliquid habere prudentiæ putas? Interroga me, ac respondebo. An vero nusquam alibi quidquam esse putas prudentiæ? præsertim quum scias, quod exiguam terræ partem habeas in corpore, quum ea magna sit; quod humoris parum, quum is multus sit; quod de singulis rebus cæteris, quæ magnæ sunt, tibi exiguam parte accipienti corpus compactum fuerit; mentem vero, quæ sola nusquam est, quodammodo feliciter prehendisse te sentis? atque hæc amplissima, numeroq; infinita, per dementiam quandam tam pulcre ordinari putas?

9. Profecto, inquit. Nam autores non video, sicut earū rerum opifices, quæ heic fiunt. Nimirum tu ne tui quidē ipsius animum cernis, qui in corpore dominatur; ita ut secundum hoc liceat tibi dicere, te non consilio, sed casu omnia facere.

10. Tum

ι'. Καὶ ὁ Αριστόδημος, Ἤτοι, ἔφη, ἐγώ, ὦ Σώκρατες, ἀφροσύνῃ ὃ δαιμόνιον, ἀλλ' ὀλίγωρον μεγαλοπρεπέστερον ἡγοῦμαι, ἢ ὡς τῆς ἐμῆς θεραπείας δεησόμενον. Οὐκοῦν (ἔφη) ὅσῳ μεγαλοπρεπέστερον ἀξιοῖ σε θεραπεύειν, τοσούτῳ μᾶλλον τιμητέον αὐτόν.

ια'. Εὖ ἴσθι (ἔφη) ὅτι εἰ νομίζοιμι θεοὺς ἀνθρώπων τι φροντίζειν, οὐκ ἂν ἀμελοίην αὐτῶν. ἔπειτ' οὐκ οἴει φροντίζειν, ὃ πρῶτον μὲν μόνον τῶν ζώων ὄρθιον ἀνέφηναν, (ἡ δὲ ὀρθότης τὸ πρόσω πλεῖον ποιεῖ δύνασθαι, καὶ τὰ ὑπερθεν μᾶλλον θεᾶσθαι, καὶ ἧττον κακοπαθεῖν) καὶ ὅ μιν, καὶ ἀκοὴν, καὶ στόμα ἐνεποίησαν; ἔπειτα τοῖς μὲν ἄλλοις ἑρπετοῖς πόδας ἔδωκαν, οἱ δὲ πορεύεσθαι μόνον παρέχουσιν· ἀνθρώπῳ δὲ καὶ χεῖρας προσέθεσαν, αἳ τὰ πλεῖστα, οἷς εὐδαιμονέστεροι ἐσμὲν ἐκείνων, ἐργάζονται;

ιβ'. Καὶ μὴν γλῶτταν γε πάντων τῶν ζώων ἐχόντων, μόνην τὴν τῶν ἀνθρώπων ἐποίησαν, οἵαν ἄλλοτε ἀλλαχῇ ψαύουσαν τοῦ στόματος ἄρθρον τε τὴν φωνὴν, καὶ σημαίνειν πάντα ἀλλήλοις ἃ βουλόμεθα.

10. Tum Ariſtodemus, Ego, mi Socrates, inquit, numen non ſperno, ſed arbitror id eſſe magnificentius, quam ut cultu meo indigeat. Imo (ait) quanto magnificentius tui curam habere dignatur, tanto magis honore abs te afficiendum eſt.

11. Scias (inquit) non me Deos neglecturum, ſi putarem eos res humanas curare. Tu ergo curare non arbitraris eos, qui primo inter animalia ſolum hominem rectum conſtituerint, (rectitudo autem & longius proſpicere facit, & melius ſuperna ſpectare, & minus lædi) atque etiam viſum, auditum, os in eo effecerint: deinde cæteris quidem reptilibus pedes dederint, qui hoc ſolum præbent, ut incedere poſſint: homini vero etiam manus addiderint, quæ plurima perficiunt, ob quæ beatiores illis ſumus?

12. Linguam vero quum animalia cuncta habeant, ſolam humanam ejuſmodi condiderunt, ut, ore alias alibi contacto, vocem articulet, omniaque ſignificet invicem quæcunque volumus.

βυλόμεθα. * Ὃ δὲ, καὶ τὰς τῶ ἀφροδισίων ἡδονὰς τοῖς μὲ ἄλλοις ζώοις δοῦναι, ἐξεργάσαντο, ἵνα ἔτως χρόνον, ἡμῖν δὲ συνεχῶς μέχρι γήρως ταῦτα παρέχειν.

ιγ'. Ου τοίνυν μόνον ἤρκεσε τῷ θεῷ σώματος ὑπιμεληθῆναι, ἀλλ' (ὅσῳ μέγιστόν ἐστι) καὶ τὴν ψυχὴν κρατίστην τῷ ἀνθρώπῳ ἐνέφυσε. πίνων δὲ ἄλλα ζώα ψυχὴ φρῶτα μὲ θεῶν τὰ μέγιστα καὶ κάλλιστα σωζαξάντων, ἠ ἀθηται ὅτι εἰσί; τί δὲ φῦλον ἄλλο, ἢ ἄνθρωποι, θεὸς θεραπεύουσι; ποία δὲ ψυχὴ τὴν ἀνθρωπίνης ἱκανωτέρα προφυλάττεσθαι ἢ λιμοὺν, ἢ δίψος, ἢ ψύχη, ἢ θάλπη, ἢ νόσοις ὑπικυρῆσαι, ἢ ῥώμῃ ἀσκῆσαι, ἢ παιδεύσεσιν ὠφελῆσαι, ἢ ὅσα ἂν ἀκούσῃ, ἢ ἴδῃ, ἢ μάθῃ, ἱκανωτέρα ἐστὶ μεμνῆσθαι;

ιδ'. Ου δὲ πάνυ σοὶ καταδηλον, ὅτι πολλὰ τὰ ἄλλα ζῶα ὥσπερ θεοὶ ἀνθρωποι βιοτεύουσι, φύσει καὶ τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ κρατιστεύοντες; ὅτε δὲ βοὸς ἂν ἔχων σῶμα, ἀνθρώπου δὲ γνώμην, ἠδυνάτ' ἂν πράττειν

mus. Addas & hoc, quod venereas voluptates quum cæteris animalibus ita dederint, ut certum anni tempus eis præscripserint, nobis ad senectutem usque has continuo suppeditent.

13. Neque tamen satis hoc Deo fuit, ut corpus curaret; sed (quod maximum est) etiam præstantissimam animam homini indidit. Nam cujus alterius animalis anima deprehendit primum de Diis qui hæc amplissima ac pulcerrima construxerunt, eos esse? quod item aliud genus, præter homines, Deos colit? Quænam anima humanam superat in præcavenda fame, siti, frigoribus, caloribus, vel in medendo morbis, vel exercendo robore, vel ampliori doctrina comparanda, vel in eorum memoria retinenda, quæcunque vel audierit, vel viderit, vel didicerit?

14. An enim plane tibi manifestum non est, homines inter animalia cætera quasi Deos quosdam vivere, longe ab ipsa natura tum corpore tum anima cæteris præstantes? Nec enim si bovis haberet corpus, mentē autem hominis, facere,

προφέρειν ἃ ἐβούλετο· ἢ ὅσα χεῖρας ἔχει, ἄφρονα δ' ὄντι, πλέον ἢ δὲν ἔχει· σὺ δὲ ἀμφοτέρων τῶν πλείστου ἀξίων πλυγκῶς, οὐκ οἴει σὲ θεὸς ἐπιμελεῖσθαι; ἀλλ' ὅταν τί ποιήσωσι, νομίζεις αὐτὸς σὲ φοιτᾶν;

ιέ. Οταν πέμπωσιν (ὥσπερ σὺ φῂς πέμπειν αὐτοὺς) συμβούλους ὅ, τι χρὴ ποιεῖν ἢ μὴ ποιεῖν. ὅταν δὲ Αθηναίοις (ἔφη) πυνθανομένοις τι περὶ μαντικῆς φράζωσιν, ἢ οὐ * σοὶ δοκεῖς φράζειν αὐτός; ἢ δὲ ὅταν τοῖς Ελλησι τέρατα πέμποντες προσημαίνωσιν, ἢ δὲ ὅταν πᾶσιν ἀνθρώποις; ἀλλὰ μόνον σὲ ἐξαιροῦντες οὐ ἀμελείᾳ καταπίπτουσι;

ις'. Οιει δ' ἂν τοὺς θεοὺς τοῖς ἀνθρώποις δόξαν ἐμφῦσαι, ὡς ἱκανοί εἰσιν εὖ ἢ κακῶς ποιεῖν, εἰ μὴ δυνατοὶ ἦσαν; ἢ ἀνθρώπους ἐξαπατωμένους τὰ πάντα χρόνον ἡδέποτ' ἂν αἰσθέσθαι; οὐχ ὁρᾷς ὅτι τὰ πολυχρονιώτατα ἢ σοφώτατα τῶν ἀνθρωπίνων, πόλεις καὶ ἔθνη, θεοσεβέστατά ἐστι, ἢ αἱ φρονιμώτατα ἡλικίαι, θεῶν ἐπιμελέσταται;

cere, quæ voluisset, potuisset: nec illa, quæ manus quidem habent, sed mente carent, aliquid plus obtinet. Tu vero quum utrumq; pretii longe maximi consequutus sis, non curare te Deos arbitraris? At quidnã ubi fecerint, eos te curare putabis?

15. Quum miserint (quemadmodum tu dicis eos mittere) consiliarios eorum quæ vel agenda vel non agenda sint. Verum ubi quid Athenienſibus (inquit) per divinationem consulentibus respondent, annon tibi quoque respondere putas? non quum Græcis, quum hominibus universis portenta mittunt quid prænunciantes? Te scilicet solum eximentes, extra curam suam collocant?

16. Num arbitraris Deos hominibus opinionem indituros fuisse, quod & beneficiis & pœnis afficere possint, si non revera id possent? & homines perpetuo deceptos horum nihil unquam sensisse? non vides quod inter res humanas antiquissimæ & sapientissimæ, nimirum urbes & nationes, sint religiosissimæ; quodq; ætates prudentissimæ, Deorũ maxime sint studiosæ?

ιζ'. Ω γαθὲ (ἔφη) καταμαθε, ὅτι καὶ ὁ σὸς νὺς σὸν σῶμα, ὅπως βέλεται, μεταχειρίζεται· οἴεσθαι οὖν χρὴ καὶ τὸν σὸν παντὶ φρονήσιν τὰ πάντα, ὅπως ἂν αὐτῷ ἡδὺ ᾖ, οὕτω πίθεσθαι· καὶ μὴ ὃ σὸν μὲν ὄμμα δυνάσθαι ὁρᾶν πολλὰ καὶ διὰ πολλῶν ἐξικνεῖσθαι, τὸν δὲ θεὸν ὀφθαλμὸν ἀδυνάτου εἶναι ἅμα πάντα ὁρᾶν· μηδὲ τὸν σὸν μὲν ψυχὴν καὶ ὧδε τὰ ἐνθάδε καὶ ὧδε τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ ἐν Σικελίᾳ δύνασθαι φροντίζειν, τὸν δὲ θεὸν φρόνησιν μὴ ἱκανὴν εἶναι ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι.

ιη'. Ην μέντοι, ὥσπερ ἀνθρώπους θεραπεύων γιγνώσκεις τοὺς ἀντιθεραπεύειν ἐθέλοντας, καὶ χαριζόμενος τοὺς ἀντιχαριζομένους, καὶ συμβουλεύων καταμανθάνεις τοὺς φρονίμους· οὕτω καὶ τὰ θεῶν πεῖραν λαμβάνῃς θεραπεύων, εἴπερ σοι θελήσουσι καὶ ἀδήλων ἀνθρώποις συμβουλεύειν, γνώσῃ δὲ θεῖον, ὅτι τοσοῦτόν ἐστιν, ὥστ' ἅμα πάντα ὁρᾶν, καὶ πάντα ἀκούειν, καὶ παντα χοῦ πάρεινα, καὶ ἅμα πάντων ἐπιμελεῖσθαι αὐτούς.

ιθ'. Εμοὶ

17. Discе, inquit, ô bone vir, etiam mentem tuam, dum ineſt, ex arbitratu ſuo corpus gubernare. Quamobrem exiſtimandum eſt, illam quoque ſapientiam, quæ eſt in hoc univerſo, ſic omnia regere, ut ipſi gratum eſt: non oculum tuum ad multa uſque ſtudia pertingere poſſe, & non poſſe Dei oculum ſimul omnia intueri: neque animum tuum tam de rebus quæ heic accidunt, quam de illis quæ in Ægypto & Sicilia, cogitare poſſe; & non poſſe Dei ſapientiam ſimul omnia curare.

18. Enimvero ſi, quemadmodum advertis, dum homines colis, qui te viciſſim colere velint; ac dum gratificaris, qui viciſſim velint gratificari; dumque alios conſulis, quinam prudentes ſint perſpicis: eodem modo Deos etiam colendo periculum feceris, an quid tibi velint iis de rebus, quæ hominibus obſcuræ ſunt, conſulere; intelliges numen tantum eſſe, ut omnia pariter videat, & audiat omnia, & ubique adſit, & pariter omnium curam gerat.

19. Hæc

ιθ'. Εμοὶ μὲν ταῦτα λέγων ὁ μόνον τοὺς συνόντας, ἐδόκει ποιεῖν, ὁπότε ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων ὁρῶντο, ἀπέχεσθαι ἀνοσίων τε καὶ ἀδίκων καὶ αἰσχρῶν, ἀλλὰ καὶ ὁπότε ἐν ἐρημίᾳ εἶεν· ἐπεὶ οὐδ' ἠξίωσαν μηδὲν ἂν ποτε, ὧν πράττοιεν, θεοὺς λαθεῖν.

ΚΕΦ. ε'.

ΕΙ δὲ δὴ καὶ ἐγκράτεια καλόν τε κἀγαθὸν ἀνδρὶ κτῆμά ἐστιν, ὑπεσκεψώμεθα εἴτι φρονίζοιμεν λέγων εἰς τοιαύτην τοιάδε· Ω ἄνδρες, εἰ πολέμου ἡμῖν γενομένου βουλοίμεθα ἑλέσθαι ἄνδρα, ὑφ' ὧν μάλιστα ἂν αὐτοὶ μὲν σωζοίμεθα, τοὺς δὲ πολεμίους χειροίμεθα, ἆρ' ὅντινα ἂν ἀδηφαγοίμεθα ἥκιστα γαστρός, ἢ οἴνου, ἢ ἀφροδισίων, ἢ πόνου, ἢ ὕπνου, τοῦτον αἱρούμεθα; ἢ πῶς μὴ οἰηθείημεν τὸν τοιοῦτον ἢ ἡμᾶς σώσαι, ἢ τοὺς πολεμίους κρατῆσαι;

β'. Εἰ δ' ὅτι τελευτῇ ὁ βίος γενόμενοι βουλοίμεθά τῳ

19. Hæc quum diceret, non mihi tantum in familiaribus ſuis efficere videbatur, ut quoties ab hominibus conſpicerentur, à rebus impiis, injuſtis, turpibus abſtinerent, ſed etiam quoties in ſolitudine eſſent: quippe qui exiſtimarent, nihil unquam eorum quæ agerent, occultum eſſe Diis poſſe.

CAP. V.

QUod ſi etiam continentia poſſeſſio quædam bona & præclara eſt homini, diſpiciamus, an aliquid proficeret, ita de ea diſſerens: Si bello nobis indicto, Viri, aliquem vellemus eligere, per quem nos maxime conſervaremur, atque hoſtes ſubigerentur: num aliquem legeremus, quem & à gula, & à vino, & à rebus venereis, & à labore, & à ſomno vinci ſenſerimus? Et quinam ſtatuere poſſemus ejuſmodi hominem vel nos conſervaturum, vel debellaturum hoſtes?

2. Itidem ſi vitæ fine nobis imminente, committere vellemus

τῳ ἐπιτρέψαι ἢ παῖδας ἄῤῥενας παιδεῦσαι, ἢ θυγατέρας παρθένους ἀφυλάξαι, ἢ χρήματα ἀφαιρεῖσαι, ἆρ' ἀξιόπιστον εἰς τοῦτ' ἡγησόμεθα τὴν ἀκρατῆ; λύλῳ δ' ἀκρατεῖ ἐπιτρέψαιμεν ἂν ἢ βοσκήματα, ἢ ταμεῖα, ἢ ἔργων ἐπίτασιν; ἀφίκοιτο δὲ ἂν ἀῤῥεστὴν τοιοῦτον ἐθελήσαιμι ἂν ποιῆσαι λαβεῖν; ἀλλὰ μὴν εἴ γε μηδὲ λύλον ἀκρατῆ δεξαίμεθ' ἄν, πῶς οὐκ ἄξιον αὐτόν γε φυλάξασθαι τοιοῦτον γενέσθαι;

γ'. Καὶ γὰρ ὥσπερ οἱ πλεονέκται τῶν ἄλλων ἀφαιρούμενοι χρήματα ἑαυτοὺς δοκοῦσι πλουτίζειν, ὕπως ὁ ἀκρατὴς τοῖς μὲν ἄλλοις βλαβερός, ἑαυτῷ δ' ὠφέλιμος, ἀλλὰ κακοῦργος μὲν τῶν ἄλλων, ἑαυτῷ δὲ πολὺ κακουργότερος· εἴ γε κακουργότατόν ἐστι, μὴ μόνον τὴν οἰκίαν τὴν ἑαυτοῦ φθείρειν, ἀλλὰ καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν.

δ'. Ἐν σωφροσύνῃ δὲ πῖς ἂν ἡσθείη τῷ τοιούτῳ, ὃν εἰδείη τῷ ὄψῳ τε καὶ τῷ οἴνῳ χαίροντα μᾶλλον ἢ τοῖς φίλοις, καὶ τὰς πόρνας ἀγαπῶντα μᾶλλον ἢ τοὺς ἑταίρους; ἆρα

alicui vel liberos mares erudiendos, vel filias virgines custodiendas, vel servandam pecuniam: num hominem intemperantem in his fide dignum esse putaremus? Et servo intemperanti num vel pecora, vel penum, vel operū cognitionem committeremus? num ministrum & obsonatorē ejusmodi vel gratis accipere vellemus? Enimvero si ne servum quidem intemperantem accepturi simus, qui non operæ-pretium sit cavere ne quis ipse talis fiat?

3. Etenim non ita, ut avari homines, qui dum aliis pecunias auferunt, seipsos videntur collocupletare; sic & intemperans aliis quidem nocet, sibi vero prodest; sed ut aliis perniciosus est, ita sibi ipsi multo perniciosior: siquidem longe perniciosissimum est, non modo domum suam destruere, sed & corpus & animam.

4. Cæterum in conversatione quis ejusmodi homine delectetur, quem obsonio & vino magis gaudere sciat, quam amicis; magisque scorta diligere, quam socios? Nonne

ἆρά γε ὁ χρὴ πάντα ἄνδρα ἡγησάμενον τὴν ἐγκράτειαν ἀρετῆς εἶναι κρηπῖδα, οὕτω σφῶτον ἐν τῇ ψυχῇ κατασκευάσασθαι;

ε'. Τίς γὰρ ἄνευ ταύτης ἂν μάθοι τι ἂν ἀγαθὸν, ἢ μελετήσειεν ἀξιολόγως; ἢ τίς οὐκ ἂν ταῖς ἡδοναῖς δουλεύων ἀφρόνως διατεθείη καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχήν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ νὴ τὴν Ἥραν ἐλευθέρῳ μὲν ἀνδρὶ εὐκτὸν εἶναι, μὴ τυχεῖν δούλου τοιούτου, δουλεύοντα δὲ ταῖς τοιαύταις ἡδοναῖς ἱκετεύειν τοὺς θεοὺς δεσπότου ἀγαθοῦ τυχεῖν· οὕτω γὰρ ἂν ★ μόνον ὁ τοιοῦτος σωθείη.

ς'. Τοιαῦτα δὲ λέγων, ἔπι ἐγκρατέστερον τοῖς ἔργοις ἢ τοῖς λόγοις ἑαυτὸν ἐπεδείκνυεν. οὐ γὰρ μόνον τῶν ἀφ' ἑνὸς σώματος ἡδονῶν ἐκράτει, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀφ' ἑνὸς χρημάτων· νομίζων τὸν ῥᾳδίως τυχόντος χρήματα λαμβάνοντα, δεσπότου ἑαυτοῦ καθιστάναι, καὶ δουλεύειν δουλείου ὑδεμιᾶς ἧττον αἰσχράν.

ΚΕΦ.

Nonne quemvis hominem, qui norit temperantiam virtutis esse fundamentum, hanc primum in animo suo parare decet?

5. Quis enim absque hac recte vel boni aliquid discat, vel exercitatione consequatur? Quis voluptatibus serviens non turpiter tum corpore tum animo dispositus sit? Equidem profecto ita statuo, homini libero optandum esse, ut hujusmodi servum non consequatur: atque illi, qui voluptatibus ejusmodi servit, Deos esse obsecrandos, ut dominos bonos nanciscatur: nam hoc modo tantum vir talis salvus esse possit.

6. Hæc quum diceret, se temperantiorem ipsa re, quam oratione, demonstrabat: quippe non solum eas voluptates superabat, quæ per corpus percipiuntur, sed etiam eam, quæ ex opibus. Existimabat enim illum qui à quovis pecuniam acciperet, dominum sibi constituere, ac servitutem servire quavis alia turpiorem.

ΚΕΦ. ϛ'.

Ἄξιον δ' αὐτοῦ καὶ ἃ πρὸς Ἀντιφῶντα τὸν σοφιστὴν διελέχθη, μὴ παραλιπεῖν. ὁ γὰρ Ἀντιφῶν ποτε βουλόμενος τοὺς συνουσιαστὰς αὐτοῦ ἀπαλλάξαι, προσελθὼν τῷ Σωκράτει, πρόντων αὐτῶν, ἔλεξε τάδε·

β'. Ὦ Σώκρατες, ἐγὼ μὲν ᾠόμην τοὺς φιλοσοφοῦντας εὐδαιμονεστέρους ἕξειν γίγνεσθαι· σὺ δέ μοι δοκεῖς τἀναντία τῆς σοφίας ἀπολελαυκέναι. ζῇς γοῦν οὕτως, ὡς οὐδ' ἂν εἷς δοῦλος ἂν ἀποστυγήσαι μείνειε· σιτία τε σιτεῖ οὐδὲ πίνεις τὰ φαυλότατα, οὐ ἱμάτιον ἀμφίεσαι οὐ μόνον φαῦλον, ἀλλὰ ὃ αὐτὸ θέρους τε καὶ χειμῶνος· ἀνυπόδητός τε καὶ ἀχίτων διατελεῖς.

γ'. Καὶ μὴν χρήματά γε οὐ λαμβάνεις, ἃ καὶ κτωμένους εὐφραίνει, καὶ κεκτημένοις ἐλευθεριώτερόν τε καὶ ἥδιον ποιεῖ ζῆν. εἰ οὖν, ὥσπερ καὶ τῶν ἄλλων ἔργων οἱ διδάσκαλοι τοὺς

CAP. VI.

FUerit autem operæ-pretium, ne illa quidem præterire, quæ cum Antiphonte ſapientiæ profeſſore diſſeruit. Antipho enim, volens aliquando familiares ejus ab eo abducere, ad Socratem accedens, ipſis etiam præſentibus, ita locutus eſt:

2. Arbitrabar ego, Socrates, eos qui philoſopharentur, feliciores fieri oportere: at tu mihi videris ſapientia in contrarium frui. Sic enim vivis, quo pacto ſi vel quivis ſervus ſub domino victitaret, non maneret. Uteris cibo potuque viliſſimo, neque tantum veſte vili, ſed eadem quoque per æſtatem & hyemem indueris, & ſemper ſine calceis tunicaque incedis.

3. Præterea pecuniam non accipis, quæ & comparantes lætificat, & iis qui jam comparârunt liberalius jucundiuſque vivendi cauſam præbet. Quamobrem, ſi quemadmodum reliquorum ſtudiorum magiſtri diſcipulos

τοὺς μαθητὰς μιμητὰς ἑαυτῶν ἀποδεικνύουσιν, ὅτῳ καὶ σὺ τοὺς συνόντας ἀφαθήσεις, νόμιζε κακοδαιμονίας διδάσκαλον εἶναι.

δ'. Καὶ ὁ Σωκράτης τοιαῦτα εἶπεν· δοκεῖς μοι, (ἔφη) ὦ Ἀντιφῶν, οἰκτείλησθαί με ὅτως ἀνιαρῶς ζῆν, ὡς πέπεισμαι σὲ μᾶλλον ἀποθανεῖν ἂν ἑλέσθαι, ἢ ζῆν ὥσπερ ἐγώ. ἰδὴ οὖν ὑπισκεψώμεθα, τί χαλεπὸν ἠθησαι σὺ ἐμοῦ βίου.

ε'. Πότερον, ὅτι τοῖς μὲ λαμβάνουσιν ἀργύριον ἀναγκαῖόν ἐστιν ἀπεργάζεσθαι τοῦτο, ἐφ' ᾧ ἂν μισθὸν λαμβάνωσιν· ἐμοὶ δὲ μὴ λαμβάνοντι οὐκ ἀνάγκη ἀφαλέγεσθαι ᾧ ἂν μὴ βούλωμαι; ἢ τὴν διαιτάν μου φαυλίζεις, ὡς ἧττον μὲ ὑγιεινὰ ἐσθίοντα ἐμοῦ ἢ σοῦ, ἧττον δὲ ἰσχυὰ παρέχοντα; ἢ ὡς χαλεπώτερα ποιούσας τὰ ἐμὰ διαιτήματα τῶν σῶν, ἀφ' ὧν ἀνιώτερά τε καὶ πολυτελέστερα ἐστί; ἢ ὡς ἡδίω σοὶ, ἃ σὺ παρασκευάζῃ, ὄντα ἢ ἐμοὶ λέγω; οὐκ οἶσθ', ὅτι ὁ μὲ ἥδιστα ἐσθίων, ἥκιστα ὄψου δεῖται· ὁ δὲ ἥδιστα πίνων, ἥκιστα ἂν μὴ παρόντος ὀπτύμενος ποτοῦ;

ς'. Τὰ

pulos ſuos imitatores ſui efficiunt, tales tu quoque familiares tuos reddes: putas infelicitatis te magiſtrum eſſe.

4. Ad ea Socrates, ſuſpicari mihi videris, inquit, Antipho, tam ærumnoſam me vitam degere, ut perſuaſus ſim, malle te mori, quam meo more vivere. Age igitur diſpiciamus, quid in vita mea acerbi deprehenderis.

5. An quod neceſſe ſit, eos qui pecuniam accipiunt, hoc ipſum præſtare, cujus cauſa mercedem accipiunt; quum mihi mercedem nullam accipienti neceſſe non ſit ad eum diſſerere quem nolim? an vilem victum eſſe meum putas, qui minus ſalubribus veſcar, quam tu, ac iis quæ minus roboris ſuppeditent? an quod comparatu difficiliorem putas eſſe victum meum, quam tuum, quod & rarior ſit, & pretioſior? an ea, quæ tu paras, tibi jucundiora eſſe dicam, quam mihi? num ignoras, qui ſuaviſſime veſcitur, minime indigeat obſonio? qui ſuaviſſime bibit, minime potum abſentem deſideret?

6. Veſtes

ς'. Τά γε μὴν ἱμάτια οἶσθ' ὅτι ἃ μεταβαλλόμενοι, ψύχους ἢ θάλπους ἕνεκα μεταβάλλουσι, καὶ ὑποδήματα ὑποδοῦνται, ὅπως μὴ διὰ τὰ λυποῦντα τὰς πόδας κωλύωνται πορεύεσθαι· ἤδη οὖν ποτε ἠάθης ἐμὲ ἢ διὰ ψύχος μᾶλλόν τι ἔνδον μένοντα, ἢ διὰ θάλπος μαχόμενόν τῳ ἐπὶ σκιᾶς, ἢ διὰ ὀλιγὴν τὰς πόδας ἢ βαδίζοντα, ὅπῃ ἂν βούλομαι;

ζ'. Οὐκ οἶσθ', ὅτι οἱ φύσει ἀσθενέστατοι τῷ σώματι, μελετήσαντες, τῶν ἰσχυροτάτων ἀμελησάντων κρείττους τινὰς γίγνονται τοῖς περὶ μελέτας, καὶ ῥᾷον αὐτὰ φέρουσιν; ἐμὲ δὲ ἄρα οὐκ οἴει τῷ σώματι ἀεὶ τὰ συντυγχάνοντα μελετῶντα καρτερεῖν, πάντα ῥᾷον φέρειν σοῦ μὴ μελετῶντος;

η'. Τοῦ δὲ μὴ ῥιγοῦν χαρὶν, μηδὲ ὕπνῳ, καὶ λαγνείᾳ, οἴει τι ἄλλο αἰτιώτερον εἶναι, ἢ τὸ ἕτερα ἔχειν τούτων ἡδίω, ἃ ἐστὶ μόνον οὐκ ἀρχὴ ὄντα εὐφραίνει, ἀλλὰ καὶ ἐλπίδας παρέχοντα ὠφελήσειν ἀεί; καὶ μὴν τοῦτό γε οἶσθα, ὅτι οἱ μὴ οἰόμενοι μηδὲν εὖ πράττειν οὐκ εὐφραίνονται· οἱ

6. Veſtes quidem qui commutant, frigoris eas æſtuſque cauſa commutare noſti; & calceos ſubligant, ne propter ea quæ pedes lædunt, ambulare impediantur: tu vero an unquam ſenſiſti me vel ob frigus magis, quam alius, domi manere, vel ob æſtum cum aliquo de umbra pugnare, vel propter pedum dolorem non ire, quo velim?

7. An neſcis eos qui ſunt à naturâ corpore maxime imbecilli, ubi ſe exercuerint, in iis ad quæ ſe exercuerint, robuſtiſſimos quoſque inexercitatos ſuperare, eaque facilius ferre? me vero non putas exercitatum fortiter ferre quæcunque corpori unquam acciderint, cuncta facilius perferre, quam te non exercitatum?

8. An vero aliquid aliud magis in cauſa eſſe putas, quod gulæ, ſomno, laſciviæ non ſervio, quam quod his alia quædam habeo ſuaviora, quæ non ſolum in neceſſitate conſtitutum exhilarant, verum etiam hoc ipſo, quod commodi perpetui ſpem faciant? Porro ſcis, qui nihil proſpere ſibi ſucceſſurum putant, non eſſe lætos: quum

οἱ δὲ ἡγούμενοι καλῶς πεπραχέναι ἑαυτοῖς ἢ γεωργίαν, ἢ ναυκληρίαν, ἢ ἄλλ' ὅ, τι ἂν τυγχάνωσιν ἐργαζόμενοι, ὡς εὖ πεφάντες εὐφραίνων).

θ'. Οἶει οὖν ἀπὸ πάντων τούτων τοσαύτην ἡδονὴν εἶναι, ὅσην ἀπὸ τοῦ ἑαυτόν τε ἡγεῖσθαι βελτίω γίγνεσθαι, καὶ φίλους ἀμείνους κτᾶσθαι; ἐγὼ τοίνυν μᾶλλον ταῦτα νομίζων. ἐὰν δὲ δὴ φίλοις ἢ πόλιν ὠφελεῖν δέῃ, πότερον ἢ πλείων χρόνος τούτων ἐπιμελεῖσθαι, τῷ ὡς ἐγὼ νῦν, ἢ τῷ ὡς σὺ μαχαιρίζεις, διαπωμύων; γρατεύοιτο δὲ πότερον ἂν ῥᾷον, ὁ μὴ δυνάμενον ἄνδρα πολυτελῆ διαίτης ζῆν, ἢ ᾧ ὃ πρὸν ἀρκοίη; ἐκπολιορκηθείη δὲ πότερον ἂν θᾶττον, ὁ τὰ * χαλεπωτάτων δεόμενον μᾶλλον, ἢ ὁ τοῖς ῥᾳστοις ῥᾳστως ἐντυγχάνειν ἀρκοῦντος χρώμενον;

ι'. Εοικας, ὦ Ανπιφῶν, τὴν εὐδαιμονίαν οἰομένῳ τρυφὴν καὶ πολυτέλειαν εἶναι. ἐγὼ δὲ νομίζω ὃ μὲν μηδενὸς δέεσθαι, θεῖον εἶναι, ὃ δὲ ὡς ἐλαχίστων, ἐγγυτάτω τοῦ θείου· καὶ ὃ μὲν θεῖον, κρά-

quum illi, qui præclare ſibi vel agriculturam, vel naviculatoriam, vel quid aliud, quo occupati ſunt, ſuccedere putant, quaſi qui rebus utantur proſperis, lætentur.

9. Tune vero de his omnibus tantum voluptatis percipi cogitas, quantum ex eo, quod aliquis ſeipſum meliorem reddi putat, & amicos meliores conſequi? quod equidem nunquam non de me ſtatuo. Jam ſi vel amici juvandi ſint, vel ipſa civitas, cuinam plus otii fuerit ad ea procuranda? eine, qui ut ego victitat; an qui illo modo quem tu prædicas? uter facilius militet? Iſne qui nequit abſq; ſumptuoſo victu vivere, an cui ſatis eſt id quod adeſt? uter citius expugnabitur? isne qui inventu difficillima requirit, an qui eorum uſu, quæ facillime obvia ſunt, abunde contentus eſt?

10. Videris, Antipho, pro felicitate habere delicias & ſumptuoſum apparatum. Ego vero arbitror, nulla re indigere, divinum eſſe: quam pauciſſimis, proximum divino: ac divinum quidem quod ſit, præſtantiſſimum eſſe; quod

κρέπτον, ὃ δὲ ἐγγυᾶσθαι ἂν θείη, ἐγγυᾶσθαι ἂν κρεῖττον.

ια'. Πάλιν δέ ποτε ὁ Ἀντιφῶν ἀθυμοῦντα τὸν Σωκράτει εἶπεν· ὦ Σώκρατες, ἐγώ τοι σὲ μὲν δίκαιον νομίζω, σοφὸν δὲ οὐδὲ ὁπωστιοῦν· δοκεῖς δέ μοι καὶ αὐτὸς τοῦτο γιγνώσκειν· οὐδένα γὰρ οὕτω τῆς συνουσίας ἀργύριον πράττῃ, καίτοι τό γε ἱμάτιον, ἢ τὴν οἰκίαν, ἢ ἄλλό τι ὧν κέκτησαι, νομίζων ἀργυρίου ἄξιον εἶναι, οὐδενὶ ἂν μὴ ὅτι πριαμένῳ δοίης, ἀλλ' οὐδ' ἔλαττον τῆς ἀξίας λαβών.

ιβ'. Δῆλον δή, ὅτι εἰ καὶ τὴν συνουσίαν ὡσὶν τινὸς ἀξίαν εἶναι, καὶ ταύτης ἂν οὐκ ἔλαττον τῆς ἀξίας ἀργύριον ἐπράττου, δικαίως μὲν οὖν ἂν εἴης, ὅτι οὐκ ἐξαπατᾷς οὐδὲ πλεονεξίᾳ· σοφὸς δὲ οὐκ ἂν, μηδενός γε ἄξια ὠνούμενος.

ιγ'. Ὁ δὲ Σωκράτης πρὸς ταῦτα εἶπεν· ὦ Ἀντιφῶν, παρ' ἡμῖν νομίζεται, τὴν ὥραν καὶ τὴν σοφίαν ὁμοίως μὲν καλὸν, ὁμοίως δὲ αἰσχρὸν διαπέπρασθαι εἶναι· τὴν τε γὰρ ὥραν, ἐάν μέν τις ἀργυρίου πωλῇ τῷ βουλομένῳ, πόρνον αὐτὸν ἐπικαλοῦσιν· ἐὰν

autem divino proximum, id etiam præstantissimo proximum esse.

11. Rursus idem Antipho differens aliquando cum Socrate, Justum equidem, ait, esse te judico, mi Socrates, verum ne tantillum quidem sapientem: quod etiam ipse mihi videris non ignorare. Nam à nemine pecuniam exigis ob conversationem: at si vestem, vel domum, vel aliud quiddam eorum quæ possides, pretio dignum esse putares; non dicam gratis dares, sed ne minus quidem accipiens, quam valeat.

12. Itaque patet te, si existimares ullius esse pretii conversationem tuam, ex dignitate ejus pecuniam exacturum. Sis ergo sane justus, quod ob avaritiam neminem decipis: nequaquam vero sapiens, quum nihilo quidem digna noveris.

13. Ad ea respondit Socrates: Apud nos, Antipho, existimatur eodem modo posse aliquem & forma & sapientia vel honeste vel turpiter uti. Nam quum aliquis formam pecunia cuivis prostituat, scortatorem appellant: siquis autem,

ἐὰν δέ τις, ὃν ἂν γνῷ * καλῶν τε κἀγαθῶν ἐραστὴν ὄντα, τοῦτον φίλον ἑαυτῷ ποιῆται, σώφρονα νομίζομεν. καὶ τὴν σοφίαν ὡσαύτως τοὺς μὲν ἀργυρίου τῷ βουλομένῳ πωλοῦντας, σοφιστὰς, ὥσπερ πόρνους προκαλοῦσιν· ὅστις δὲ ὃν ἂν γνῷ εὐφυῆ ὄντα, διδάσκων ὅ, τι ἂν ἔχῃ ἀγαθὸν, φίλον ποιῆται, τοῦτον νομίζομεν, ἃ τῷ καλῷ κἀγαθῷ πολίτῃ προσήκει, ταῦτα ποιεῖν.

ιδ'. Ἐγὼ δ' οὖν καὶ αὐτὸς, ὦ Ἀντιφῶν, ὥσπερ ἄλλός τις ἢ ἵππῳ ἀγαθῷ, ἢ κυνὶ, ἢ ὄρνιθι ἥδεται, οὕτω καὶ ἔτι μᾶλλον ἥδομαι φίλοις ἀγαθοῖς· καὶ ἐάν τι ἔχω ἀγαθὸν, διδάσκω, καὶ ἄλλοις συνίστημι, πρὸς ὧν ἂν ἡγοῦμαι ὠφεληθήσεσθαί τι αὐτοὺς εἰς ἀρετήν. καὶ τοὺς θησαυροὺς τῶν πάλαι σοφῶν ἀνδρῶν, οὓς ἐκεῖνοι κατέλιπον ἐν βιβλίοις γράψαντες, ἀνελίττων, κοινῇ σὺν τοῖς φίλοις διέρχομαι· καὶ ἄν τι ὁρῶμεν ἀγαθὸν, ἐκλεγόμεθα· καὶ μέγα νομίζομεν κέρδος, ἐὰν ἀλλήλοις φίλοι γενώμεθα. ἐμοὶ μὲν δὴ ταῦτα ἀκούοντι ἐδόκει αὐτός τε μακάριος εἶναι, καὶ τοὺς ἀκούοντας ἐπὶ καλοκἀγαθίαν ἄγειν.

ιε'. Καὶ

tem, quemcunque intellexerit rerum honestarum & bonarum amatorem esse, amicum sibi adjungat, hunc modestum ducimus. Itidem qui sapientiam pro pecunia cuivis prostituunt, sophistas, quasi scortatores, vocant: quicunque vero illum, quem bona esse indole animadvertat, quicquid boni scit docens, amicum facit; hunc facere putamus, quod civem honestum ac probum decet.

14. Quamobrem & ego, mi Antipho, perinde ac alius quisquam vel equo bono, vel cane, vel ave delectatur, sic bonis amicis potius delector; eosque, siquid habeo boni, doceo, atque aliis commendo, à quibus nonnihil eos habituros adjumenti ad virtutem arbitror. Etiam thesauros priscorum sapientũ, quos illi literis mandatos nobis reliquerunt, una cum amicis revolvens percurro: quod siquid in eis boni videmus, seligimus; magnique lucri loco ducimus, si amici invicem simus. Hæc ego de Socrate quum audirem, & ipsum beatum esse arbitrabar, & auditores suos ad honestatem deducere.

ιε'. Καὶ πάλιν ποτὲ ὃν Ἀντιφῶντος ἐρομένου αὐτὸν, πῶς ἄλλους μὲν ἡγῆται πολιτικοὺς ποιεῖν, αὐτὸς δὲ ὢν θεάται τὰ πολιτικὰ, εἰπὼν ὑπέταται· ποτέρως δ' ἂν, ἔφη, ὦ Ἀντιφῶν, μᾶλλον τὰ πολιτικὰ πράττοιμι; εἰ μόνος αὐτὰ πράττοιμι, ἢ εἰ ὑπεμελοίμην ὡς πλείστους ἱκανοὺς εἶναι πράττειν αὐτά;

ΚΕΦ. ζ'.

Ἐπισκεψώμεθα δὲ, εἰ καὶ ἀλαζονείας ἀποτρέπων τοὺς συνόντας, ἀρετῆς ὑπεμίμνησκεν. ἀεὶ γὰρ ἔλεγεν, ὡς οὐκ εἴη καλλίων ὁδὸς ἐπ' εὐδοξίαν, ἢ δι' ἧς ἄν τις ἀγαθός τε γένοιτο, καὶ μὴ δοκεῖν βούλοιτο· ὅτι δ' ἀληθῆ ἔλεγεν, ὧδε ἐδίδασκεν.

β'. Ἐνθυμώμεθα γὰρ (ἔφη) εἴ τις μὴ ὢν ἀγαθὸς αὐλητὴς, δοκεῖν βούλοιτο, τί ἂν αὐτῷ ποιητέον εἴη· ἆρ' οὐ τὰ ἔξω τῆς τέχνης μιμητέον τοὺς ἀγαθοὺς αὐλητάς; καὶ θεῶτον μέν, ὅτι σκεῦη σκευῶν

15. Rursus quum interrogaret ipsum Antipho, quo pacto se alios rerum civilium peritos efficere putaret, quum ipse reipublicæ negotia non attingeret, si quidem sciret: utro (inquit) modo res publicas tracto, mi Antipho? an si solus id faciam, an vero si dem operam, ut plurimi ad ea tractanda sint idonei?

CAP. VII.

Hoc quoque consideremus, an familiares suos ab ostentatione revocans, ad virtutis studium impulerit. Semper enim aiebat, viam ad gloriam meliorem nullam esse, quum qua bonus aliquis esset, ac non videri vellet: atque hoc ab se vere dici, sic docebat.

2. Cogitemus enim, aiebat, si quispiam, quum tibicen bonus non sit, videri tamen velit, quid ei faciendum sit. Annon imitari bonos tibicines debet in iis quæ extra artem posita sunt? ac primum quidem, quum illi instrumenta pulcra habeant,

σκεύη τε καλὰ κέκτηται), καὶ ἀκολούθους πολλοὺς διάγηται, καὶ τούτῳ ταῦτα ποιητέον· ἔπειτα ὅτι ἐκείνους πολλοὶ ἐπαινοῦσι, καὶ τούτῳ πολλοὺς ἐπαινέτας προσκτασέον. ἀλλὰ μὴν ἔργόν γε ὑδαμοῦ λητέον, ἢ εὐθὺς ἐλεγχθήσεται γελοῖος ὤν, καὶ ὐ μόνον αὐλητὴς κακὸς, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἀλαζών. καί τοι πολλὰ μὲ δαπανῶν, μηδὲν δὲ ὠφελούμενος, τοὺς δὲ τούτοις κακοδοξῶν, πῶς οὐκ ἐπιπόνως τε, καὶ ἀλυσιτελῶς, καὶ καταγελάστως βιώσεται;

γ'. Ωσαύτως εἴτις βούλοιτο στρατηγὸς ἀγαθὸς μὴ ὢν φάνεσθαι, ἢ κυβερνήτης, σκοπῶμεν τί ἂν συμβαίνοι. ἆρ' οὐκ ἂν, εἰ μὴ ἐπιθυμοῖ δοκεῖν ἱκανὸς εἶναι ταῦτα πράττειν, μὴ δυνάσθαι πείθειν, ταύτῃ λυπηρόν; εἰ δὲ πείσειεν, ἔτι ἀφλιώτερον· ἅλον γὰρ, ὅτι κυβερνᾶν τε καταστὰς ὁ μὴ ἐπιστάμενος, ἢ στρατηγεῖν, ἀπολέσειεν ἂν ὃς ἥκιστα βούλοιτο, καὶ αὐτὸς αἰσχρῶς τε καὶ κακῶς ἀπαλλάξειεν.

δ'. Ωσαύτως δὲ καὶ ὃ πλούσιον, καὶ ὃ ἀνδρεῖον, καὶ τὸ ἰσχυρὸν * μὴ ὄντα δοκεῖν, ἀλυσιτελὲς ἀπέφαινε· τοιοῦτόν γὰρ

beant, multosque pedissequos circumducant, etiam ipsi hoc faciendum: deinde quum multi eos laudent, etiam huic multi laudatores comparandi sunt. Verum res ipsa nullibi aggredienda est, ne mox deprehendatur esse ridiculus homo, ac non modo tibicen malus, sed & ostentator. At vero si sumptus magnos faciat, & utilitatem capiat nullam, ac præterea male audiat, qui non & ærumnose & inutiliter & ridicule vivet?

3. Eodem modo siquis, quum neutrum sit, vel bonus imperator vel gubernator videri velit; quid eventurum sit, cogitemus. Annon ipsi molestum erit, si, quum cupiat videri ad hæc perficienda idoneus, aliis id persuadere non possit? ac si persuaserit, multo miserius est. Constat enim, quod si aut gubernare constituatur, aut exercitu ducere, qui nescius horum est, perdet eos quos minime vellet; atq; ipse turpiter ac fœde ab incepto desistet.

4. Eodem modo non expedire aiebat, siquis vel opulentus, vel fortis, vel robustus esse videretur, qui non esset. Nam his aic-

δὲ αὐτοῖς ἔφη μείζω, ἢ κατ' δυνάμιν, καὶ μὴ δυναμένους ταῦτα ποιεῖν, δοκεῖν ἱκανὰς εἶναι, συγγνώμης οὐκ ἂν τυγχάνειν.

ε'. Ἀπατεῶνα δ' ἐκάλει τὸν μικρὸν μέν, οὐδ' εἴτις ἀργύριον, ἢ σκεῦος πολλά τε πειθοῖ λαβὼν ἀποστερεῖ, πολὺ δὲ μέγιστον, ὅστις μηδενὸς ἄξιος ὢν ἐξηπατήκοι, πίστιν ὡς ἱκανὸς εἴη τὰ πάλεως ἡγεῖσθαι. ἐμοὶ μὲν ἐδόκει καὶ τοὺς ἀλαζονευέσθαι ἀποτρέπειν τοὺς συνόντας, τοιάδε διαλεγόμενος.

ΞΕΝΟ-

bat imperari majora ipsorum viribus, quumque præstare illa deinde non possint, quæ posse videbantur, veniam minime consequi.

5. Impostorem autem appellabat non qui aliquid exigui pretii, neque qui pecuniam, vel supellectilem ab aliquo persuaso accipiens, eum spoliaret; sed longe maximum, qui nullius homo pretii fefellisset alios, persuadendo quod idoneus esset civitati præesse. Quæ ita disserens, mihi quidem videbatur familiares suos etiam ab ostentatione revocare.

ΧΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

Βιβλίον Δεύτερον.

ΚΕΦ. α'.

Ἐδόκει δέ μοι καὶ τοιαῦτα λέγων προτρέπειν τοὺς συνόντας ἀσκεῖν *ἐγκράτειαν πρὸς ἐπιθυμίαν βρωτοῦ, καὶ ποτοῦ, καὶ λαγνείας, καὶ ὕπνου, καὶ ῥίγους, καὶ θάλπους, καὶ πόνου. γνούς δέ τινα τῶν συνόντων ἀκολαστοτέρως ἔχοντα πρὸς τὰ τοιαῦτα, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Ἀρίστιππε, εἰ δέοι σε παιδεύειν πρόβατόν τι δύο τῶν νέων, τὸν μέν, ὅπως ἱκανὸς ἔσται ἄρχειν, τὸν δέ, ὅπως μὴ ἀνθποιήσεται ἀρχῆς, πῶς ἂν ἑκάτερον παιδεύοις; βούλει σκοπῶμεν ἀρξάμενοι ἀπὸ τῆς τροφῆς,

XENOPHONTIS MEMORABILIUM

Liber Secundus.

CAP. I.

VIdebatur etiam mihi familiares ſuos ad exercendam tolerantiam in cibi, potus, laſciviæ, ſomni, itemque frigoris, & æſtus, & laboris appetitu, impellere, quoties hujuſmodi diceret. Quippe quum de familiaribus quendam intemperantius ſe gerere accepiſſet, Dic mihi, ait, Ariſtippe, ſi te duos adoleſcentes tibi traditos inſtituere oporteat, alterum ut ad imperandum ſit idoneus, alterum ut imperare nunquam cupiat: quo pacto utrumque inſtitues? Vis diſpiciamus à nutrimento, tanquam

φῆς, ὥσπερ ἀπὸ τῶν στοιχείων; ἦ ὁ Ἀρίστιππος ἔφη δοκεῖ γοῦν μοι ἡ τροφὴ ἀρχὴ εἶναι. ἦ δὲ ζώη τ' ἄν τις, εἰ μὴ τρέφοιτο.

β'. Οὐκοῦν ὅ μὲ βάλεσθαι σίτου ἄπεισι, ὅταν ὥρα ἥκῃ, ἀμφοτέροις εἰκὸς προθυμεῖσθαι. εἰκὸς γὰρ, ἔφη. ὃ οὖν προαιρεῖσθαι τὸ κατεπεῖγον μᾶλλον πράττειν, ἢ τῷ γαστρὶ χαρίζεσθαι, πότερον ἂν αὐτῷ ἐπιζοιμεν; τί εἰς τὸ ἄρχειν (ἔφη) νὴ Δία παιδευόμενον· ὅπως μὴ τοῦ τῆς πόλεως ἄρξαντα μιμνηται προθυμεῖται τὰ ἐκείνου ἀρχικά. ἡκούω (ἔφη) ἦ ὅταν πιεῖν βάλωνται, ὃ δύνασθαι διψῶντα ἀνέχεσθαι τῷ αὐτῷ προσήκειν; πάνυ μὲ οὖν, ἔφη.

γ'. Τὸ δὲ ὕπνου ἐγκρατῆ εἶναι, ὥστε δύνασθαι ἦ ὀψὲ κοιμηθῆναι, ἦ πρωΐ ἀναστῆναι, ἦ ἀγρυπνῆσαι, εἴπι δέοι, πότερον ἂν προσθείημεν; ἦ τοῦτο (ἔφη) τῷ αὐτῷ. τί δὲ (ἔφη) ὃ ἀφροδισίων ἐγκρατῆ εἶναι), ὥστε μὴ διὰ ταῦτα κωλύεσθαι πράττειν εἴπι δέοι; ἦ τοῦτο (ἔφη) τῷ αὐτῷ. τί δέ; ὃ μὴ φεύγειν τοὺς πόνους, ἀλλὰ ἑκόντας ὑπομένειν, πότερον

quam ab ipsis elementis, incipientes? Et Aristippus, Nimirum mihi videtur, ait, nutrimentum esse principium. Nam ne quidem quis vixerit, si non nutriatur.

2. Ergo consentaneum est utrisque accidere, ut, ubi tempus adest, cibum sumere velint. Consentaneum, ait. Utrum igitur horum consuefacere possimus, ut potius eligat rem urgentem contrectare, quam gulæ gratificari? eum profecto (inquit) qui ad imperandum instituitur, ne sub ipsius imperio negotia civitatis infecta sint. Ergo etiam quum bibere volent, eidem hoc imponendum, ut sitim perferre possit? Omnino, ait.

3. At in somno temperantem esse, ut & sero dormire possit, & primo diluculo surgere, & vigilare, si opus sit, utri addemus? Etiam hoc eidem, ait. Quid vero (inquit) venereis in rebus continentem esse, ut per eas non impediatur id agere, quod opus sit? Etiam hoc eidem, inquit. Quid autem? labores non fugere, sed sponte sua perferre, utri

ποτέρῳ ἂν προσθείημεν; ἢ τοῦτο (ἔφη) τῷ ἄρχειν παιδουμένῳ. τί δέ; τὸ μαθεῖν, εἴπ' ὁπότερόν ἐστι μάθημα πρὸς τὸ κρατεῖν τῶν ἀντιπάλων, ποτέρῳ ἂν προσῆκον μᾶλλον προσέποι; πολὺ νὴ Δί' (ἔφη) τῷ ἄρχειν παιδουμένῳ· ἢ γὰρ ἢ τῶν ἄλλων ὠδὴν ὄφελος ἄνδρὶ τῶν τοιούτων μαθημάτων.

δ'. Οὐκοῦν ὁ οὕτω πεπαιδουμένος ἧττον ἂν δοκεῖ σοι ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων, ἢ τὰ λοιπὰ ζῷα, ἁλίσκεσθαι; τούτων γὰρ δήπου τὰ μὲν γαστρὶ δελεαζόμενα, ἢ μάλα ἔνια δυσωπούμενα, ὅμως τῇ ὀπῃ τῆς φωνῆς ἕπεσθαι ἀγόμενα πρὸς ὃ δέλεαρ, ἁλίσκεται· τὰ δὲ ποτῷ συνεφρεύεται. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ὑκοῦν ἢ ἄλλα ὑπὸ λαγνείας, οἷον οἵτε ὄρτυγες ἢ ἡ πέρδικες, πρὸς τὴν τῆς θηλείας φωνὴν τῇ ὀπῃ ἢ τῇ ἐλπίδι τῶν ἀφροδισίων φερόμενοι, ἢ ἐξιαμένοι δὲ τὰ λεινὰ ἀναλογίζεσθαι, τοῖς θηρεύουσιν ἐμπίπτουσι; συνέφη ἢ ταῦτα.

ε'. Οὐκοῦν δοκεῖ σοι αἰσχρὸν εἶναι ἀνθρώπῳ ταῦτα πάσχειν ἀφροδισιαστοῖς τῶν θηρίων; ὥσπερ ἡ μοιχοὶ εἰσέρχονται εἰς τὰς * εἱρκτάς, εἰδότες ὅτι κίνδυνος τῷ μοιχεύοντι ἅ τε

ὁ

utri attribuemus? Hoc itidem illi (ait) qui ad imperandum instituitur. Quid? ſiqua diſciplina ſit ad ſuperandum adverſarios idonea, eandem diſcere, utri magis convenit? Multis profecto (ait) modis ei, qui ad imperandum inſtituitur. Nam neque aliarum rerum uſus ullus eſt abſque hujuſmodi diſciplinis.

4. Ergo qui ſic inſtitutus eſt minus tibi videtur ab adverſariis poſſe capi, quam animalia cætera? quorum ſcilicet quædam à gula ineſcata, tametſi nonnulla etiam valde timida ſint, nihilominus veſcendi cupiditate ad eſcam ducta capiuntur: aliis per potum inſidiæ ſtruuntur. Prorſus ita eſt, inquit. Itaque alia præ laſcivia, velut coturnices ac perdices, ad femellæ vocem cupiditate ſpeque rei venereæ agitata, & ejecta cogitatione de periculis, in caſſes incidunt? Conceſſit & hæc.

5. Ergo tibi videtur turpe homini eſſe eadem pati quæ animalia imprudentiſſima? ſicut adulteri carceres adeunt, quum ſciant eſſe adulteriũ committenti periculum

ὁ νόμος ἀπειλᾷ παθεῖν, ἢ ἐνεδρευθῶσι, καὶ ληφθέντα ὑβρισθῆναι· ἢ τηλικούτων ἐπικειμένων τῷ μοιχεύοντι καὶ τε καὶ αἰσχρῶν, ὄντων δὲ πολλῶν τῶν ἀπολυσόντων τοῦτο ἀφροδισίων ἐπιθυμίας, ἐλαύνεται ὅμως εἰς τὰ ἐπικίνδυνα φέρεσθαι. ἆρ' οὐκ ἤδη τοῦτο παντάπασι κακοδαιμονῶντός ἐστι; ἐμοί γε δοκεῖ, ἔφη.

ζ'. Τὸ δὲ εἰ μὴ ἀναγκαιοτάτας πλείστας ἀφαιρεῖσθαι τοῖς ἀνθρώποις ἐν ἐπαίρῳ, (οἷον τὰς τε πολεμικὰς, καὶ τὰς γεωργικὰς, καὶ τῶν ἄλλων δὲ τὰς ἐλαχίστας) τοῦτο δὲ πολλὰς ἀγυμνάστως ἔχειν πρός τε ψυχῆ, καὶ πρὸς βάλπη, δοκεῖ σοι πολλὴ ἀμέλεια εἶναι; συνέφη καὶ τοῦτο. ἔχοιμ' ἂν δοκεῖ σοι τὸ μέλλοντα ἄρχειν ἀσκεῖν δεῖν καὶ ταῦτα εὐπετῶς φέρειν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ζ'. Οὐκοῦν εἰ τοὺς ἐκκριτεῖς τούτων ἁπάντων εἰς τοὺς ἀρχικοὺς τάττομεν, τοὺς ἀδυνάτους ταῦτα ποιεῖν εἰς τοὺς μηδ' * ἀνταποιησαμένους ἂν ἀρχὴν τάξομεν; συνέφη καὶ τοῦτο. τί οὖν; ἔπειτα καὶ τούτων ἑκατέρου ἂν φύλην τὴν τάξιν οἶσθα, ἤδη

ea perpetiendi quæ lex minitatur, & insidias strui, & captum contumeliis affici. Tanta quum adultero immineant & mala & dedecora, multaque sint, quæ à rerum venerearum cupiditate liberare possint, nihilominus in pericula præceps fertur. Annon igitur hoc omnino hominis est à malo genio perciti? Ita mihi videtur, ait.

6. Jam quum plurimæ sint maximeque necessariæ res sub dio peragendæ hominibus, (veluti res bellicæ, agricolarum, aliæque non paucæ) multos interim ad frigora & æstus exercitos non esse, non tibi magna esse videtur desidia? Concessit etiam hoc. Ergo tibi videtur exercendus is, qui velit imperare, ut haud difficulter hæc quoque toleret? Omnino, ait.

7. Ergo si homines horum omnium tolerantes inter viros ad imperandum comparatos ponemus, nonne illos qui hæc præstare non possint, inter eos collocabimus, qui de imperando ne quidem cogitent. Hoc etiam concessit. Quid igitur? quandoquidem utriusq; generis ordinē nosti, jamne aliquando considerasti,

ἤδη πολ᾽ ἐπεσκέψω εἰς ποτέραν τ᾽ τάξεων τούτων σαυτὸν δικαίως ἂν τάττοις; ἔγωγ᾽, ἔφη ὁ Λείπιππος· καὶ ἁδαμῶς γε τάττω ἐμαυτὸν εἰς τ᾽ τ᾽ ἄρχειν βουλομένων τάξιν.

η΄. Καὶ γὰρ πάνυ μοι δοκεῖ ἄφρονι ἀνθρώπου εἶναι τὸ, μεγάλου ἔργου ὄντος σοῦ ἑαυτῷ τὰ δέοντα σκοπεύειν, μὴ ἀρκεῖν τοῦτο, ἀλλὰ προσαναθέσθαι ὃ καὶ τοῖς ἄλλοις πολίταις ὧν δέονται ποιεῖν· καὶ ἑαυτῷ μὲ πολλὰ ὧν βούλεται ἐλλείπειν, τ᾽ δὲ πόλεως προσεῖσθαι, ἐὰν μὴ πάντα ὅσα ἡ πόλις βούλεται κατατρίψῃ, τοῦτο δίκαιον ὑπέχειν, τοῦτο πῶς οὐ πολλὴ ἀφροσύνη ἐστί;

θ΄. Καὶ γὰρ ἀξιοῦσιν αἱ πόλεις τοῖς ἄρχουσιν, ὥσπερ ἐγὼ τοῖς οἰκέταις, χρῆσθαι· ἐγώ τε γὰρ ἀξιῶ τοὺς θεράποντας ἐμοὶ μὲ ἄφθονα τὰ ὀπτήδεια παρασκευάζειν, αὐτοὺς δὲ μηδενὸς τούτων ἅπτεσθαι· αἵτε πόλεις οἴονται χρῆσθαι τοὺς ἀρχοντας ἑαυτῶν μὲ ὡς πλεῖστα ἀγαθὰ ποιεῖν, αὐτοὺς δὲ πάντων τούτων ἀπέχεσθαι. ἐγὼ οὖν τοὺς μὲ βουλομένους πολλὰ πράγματα ἔχειν, αὐτοῖς τε καὶ ἄλλοις παρέχειν,

considerasti, utrum ad ordinem horum merito teipsum referre possis? Equidem, inquit Aristippus: quippe nequaquam eorum in ordinem me refero, qui imperare volunt.

8. Etenim hominis plane fatui esse mihi videtur, non eo contentum esse, ut sibi ipsi necessaria comparet, quod quidem magnum quiddam est: sed hoc etiam addere, ut aliis etiam civibus ea suppeditet, quibus indigeant: itidem seipsum multis egere, quæ desiderat; præpositum vero civitati, si non omnia perficiat, quæ civitas velit, ob id pœnæ subjectum esse, non hoc ingens est amentia?

9. Nam civitates æquum censent, perinde magistratibus uti, ac ego mancipiis. Nam & ego æquum esse censeo, ut famuli mihi quidem abunde res necessarias parent, ipsi vero nihil horum attingant: & civitates esse magistratuum putant, ut maximam eis bonorum copiam comparent, ipsi vero ab iis prorsus abstineant. Quapropter equidem eos qui multa velint habere negotia, eaque tum sibi

χειν, ὅπως ἂν παιδεύσας εἰς τὰς ἀρχικὰς καθιστήσαιμι ἐμαυτὸν τοίνυν πάτλω εἰς τὰς βυλομένας * ἢ ῥᾷστά τε καὶ ἥδιστα βιοτεύειν.

ι'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· βούλει οὖν καὶ τοῦτο σκεψώμεθα, * πότερον ζῶσιν ἥδιον οἱ ἀρχοντες ἢ ἀρχόμενοι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. σκοπῶμεν μὲν τοίνυν τῶν ἐθνῶν, ὧν ἡμεῖς ἴσμεν, οἳ μὲν τῇ Ασίᾳ Πέρσαι μὲν ἀρχουσιν, ἀρχονται δὲ Σύροι, καὶ Φρύγες, καὶ Λυδοί· οἳ δὲ τῇ Ευρώπῃ Σκύθαι μὲν ἀρχουσι, Μαιῶται δὲ ἀρχονται· οἳ δὲ τῇ Λιβύῃ, Καρχηδόνιοι μὲν ἀρχουσι, Λίβυες δὲ ἀρχονται· τούτων οὖν πότερον ἥδιον οἴει ζῆν; ἢ τῶν Ελλήνων (οἳ οἷς καὶ αὐτὸς εἶ) πότεροί σοι δοκοῦσιν ἥδιον οἱ κρατοῦντες ἢ οἱ κρατούμενοι ζῆν;

ια'. Αλλ' ἐγώ τοι (ἔφη ὁ Αρίστιππος) οὐδὲ εἰς τὴν ἀλυπίαν αὖ ἐμαυτὸν πάτλω. Αλλ' * ἵνα τίς μοι δοκῇ μέση τούτων ὁδὸς, ἰὼ πειρῶμαι, ὅτε δι' ἀρχῆς, ὅτε μὲν ἀλυπίας, ἀλλὰ δι' ἐλευθερίας, ἥτις μάλιστα πρὸς εὐδαιμονίαν ἄγει.

ιβ'. Αλλ'

tum aliis exhibere, sic institutos inter eos pono, qui ad imperandum idonei sunt: me vero inter illos colloco, qui quam facillime suavissimeque vivere cupiunt.

10. Tum Socrates, Vis ergo, inquit, hoc etiam consideremus, iine suavius vivant, qui imperant, an qui imperantur? Omnino, ait. Primum igitur ex iis nationibus, quæ nobis cognitæ sunt, in Asia Persæ imperant, Syri vero, ac Phryges, ac Lydi imperantur: in Europa penes Scythas est imperium, Mæotæ parent: in Libya Carthaginienses dominantur, Libyes obtemperant: horum igitur utros vivere jucundius arbitraris? Vel inter Græcos (in quibus es tu quoque) utri jucundius tibi videntur vivere, superiores aliis, an quibus alii sunt superiores?

11. Ego vero (inquit Aristippus) neque in servitutem me pono: sed ubi mihi videtur via quædam inter hæc media, qua incedere conor, neque per imperium, neque per servitutem, sed per libertatem, quæ maxime ad beatitudinem ducit.

12. Enim-

ιβ'. Αλλ' εἰ μέν τοι (ἔφη ὁ Σωκράτης) ὥσπερ ὅτε δι' ἀρχῆς ὅτε ἀφ' ὑγιείας ἡ ὁδὸς αὕτη φέροι, ὅτω μηδὲ δι' ἀνθρώπων, ἴσως ἂν τι λέγοις· εἰ μέν τοι σὺ ἀνθρώποις ὢν μήτε ἄρχειν ἀξιώσῃς μήτε ἄρχεσθαι, μήτε τοὺς ἄρχοντας ἐκὼν θεραπεύσῃς, οἶμαί σε ὁρᾶν, ὡς ὀπίσω) ἃ κρείττονες τοὺς ἥττονας, καὶ κοινῇ καὶ ἰδίᾳ κλέπτοντας καθιστάντες, ὑβρίζεσθαι.

ιγ'. Ἢ λανθάνουσί σε ἃ, ἄλλων ἀφεχόντων καὶ φυτευσάντων, τοὶ τε σῖτον τέμνοντες, καὶ δενδροκοποῦντες, καὶ πάντα τρόπον πολιορκοῦντες τοὺς ἥττονας καὶ μὴ θέλοντας θεραπεύειν, ἕως ἂν πείσωσιν ἐλέσθαι δουλεύειν, ἀντὶ τοῦ πολεμεῖν τοῖς κρείττοσι; καὶ ἰδίᾳ αὖ οἱ ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοὶ τοὺς ἀνάνδρους καὶ ἀδυνάτους οὐκ οἶσθα ὅπη καταδουλωσάμενοι καρπῶνται; Ἀλλ' ἐγώ τοι, (ἔφη) ἵνα μὴ πάσχω ταῦτα, οὐδ' εἰς πολιτείαν ἐμαυτὸν καθαιρέω, ἀλλὰ ξένος πανταχοῦ εἰμι.

ιδ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· τοῦτο μέντοι ἤδη λέγεις δεινὸν πάλαισμα. τοὺς δὲ ξένους, ἐξ οὗ ὅ, τε Σίννις καὶ ὁ Σκείρων καὶ

12. Enimvero (inquit Socrates) ſi hæc via non etiam per homines duceret, quemadmodum neque per imperium neque ſervitutem tendit, fortaſſe quid diceres: Verum ſi eſſe inter homines vis, ac neque imperare neq; imperio ſubeſſe, neque magiſtratus ſponte colere: videre te arbitror, quod ſciant ſuperiores, inferioribus pro ſervis uti, dum eos & publice & privatim ejulare faciunt.

13. An te latent qui, aliis ſeminantibus arboreſque ſerentibus, & fruges reſecant & arbores cædunt, omnibuſque modis inferiores ac ſe colere nolentes oppugnant, donec perſuaſerint eis, ſervire potius quam bellum cum fortioribus gerere? An etiam privatim neſcis viros gnavos ac potentes ex ignavis ac impotentibus in ſervitutem redactis fructum percipere? Ego vero, (inquit) ut id mihi non accidat, non in rempublicam meipſum concludo, ſed ubique ſum hoſpes.

14. Et Socrates, Sollers, ait, artificium narras. Nam hoſpites, ex quo Sinnis & Sciron

καὶ ὁ Προκρούστης ἀπέθανον, ὑβρεῖς ἔπι ἀδικεῖ· ἀλλὰ νυῶ οἱ μὲ πολιτευόμενοι ἐν ταῖς πατρίσι, καὶ νόμους τίθενται, ἵνα μὴ ἀδικῶνται, καὶ φίλους πρὸς τοῖς ἀναγκαίοις καλουμένοις ἄλλους κτῶνται βοηθοὺς, καὶ ταῖς πόλεσιν ἐρύματα περιβάλλονται, καὶ ὅπλα κτῶνται οἷς ἀμύνονται τοὺς ἀδικοῦντας, καὶ πρὸς τούτοις ἄλλους ἔξωθεν συμμάχους καλοῦνται· καὶ οὗτοι μὲν πάντα ταῦτα κεκτημένοι ὅμως ἀδικοῦνται.

ιε'. Σὺ δὲ οὐδὲν μὲ τούτων ἔχων, ἐν δὲ ταῖς ὁδοῖς (ἔνθα πλῆθοι ἀδικοῦνται) πολλῷ χρόνον διατείβων, εἰς ὁποίους δ' ἂν πάλιν ἀφίκῃ, τῶ πολιτῶν πάντων ἥττων ὢν, καὶ τοιοῦτος οἷοις μάλιστα ὀπτίθεσθαι οἱ βουλόμενοι ἀδικεῖν, ὅμως διὰ τὸ ξένος εἶ) οὐκ ἂν οἴει ἀδικηθῆναι; ἢ διότι αἱ πόλεις σοι κηρύττουσιν ἀσφάλειάν καὶ πρόσοδον καὶ ἀπόνοι, χαίρειν; ἢ διότι καὶ σῦλος ἂν οἴει τοιοῦτος εἶναι, οἷος μηδενὶ δεσπότῃ λυσιτελεῖς; τίς γὰρ ἂν ἐθέλοι ἄνθρωπον οἰκίαν ἔχειν, πονεῖν μὲ μηδὲν

& Procruſtes obierunt, injuria nemo amplius afficit: at qui hoc tempore reſpublicas patrias adminiſtrant, etiam leges ferunt, quo minus lædantur; ac amicos præter illos qui neceſſarii vocantur, alios comparant auxiliarios; & urbibus munitiones circundant; & arma parant, quibus injurioſos propellant; ac præter hæc omnia, alios aliunde ſocios acquirunt: nihilominus ab his omnibus inſtructi, læduntur.

15. Tu vero quum horum nihil habeas, ac in viis (ubi plurimi læduntur) multo tempore verſeris; & quamcunque in urbem venias, civibus omnibus inferior ſis, adeoque talis, quales maxime aggrediuntur ii qui lædere volunt: tamen, quia hoſpes es, futurum putas, ut non lædaris? An idcirco fidenti es animo, quod civitates tibi ſecuritatem præconio publico polliceantur tam adeunti quam abeunti? An quod talem te ſervum eſſe putas, qui nulli domino proſit? Nam quis hominem habere domi velit, qui laborare quidem omnino recuſet, ſum-

δὲν ἐθέλοντα, τῇ δὲ πολυτελεστάτῃ διαίτῃ χαίροντα;

ιϛ'. Σκεψώμεθα δὲ καὶ τοῦτο, πῶς οἱ δεσπόται τοῖς τοιούτοις οἰκέταις χρῶνται. ἆρα καὶ τὴν μὲν λαγνείαν αὐτῶν τῷ λιμῷ σωφρονίζουσι; κλέπτειν δὲ κωλύουσιν, ἀποκλείοντες ὅθεν ἄν τι λαβεῖν ᾖ; ἢ δὲ ῥαπετεύειν δεσμοῖς ἀπείργουσι; τὴν ἀργίαν δὲ πληγαῖς ἐξαναγκάζουσιν; ἢ σὺ πῶς ποιεῖς, ὅταν τὸ οἰκετικόν τινα τοιοῦτον ὄντα καταμανθάνῃς;

ιζ'. Κολάζω (ἔφη) πᾶσι κακοῖς, ἕως ἂν δουλεύειν ἀναγκάσω. Ἀλλὰ γάρ, ὦ Σώκρατες, οἱ εἰς τὴν βασιλικὴν τέχνην παιδευόμενοι, οὓς δοκεῖς μοι σὺ νομίζειν εὐδαιμονίαν ἔχειν, τί διαφέρουσι τῶν ἐξ ἀνάγκης κακοπαθούντων, εἴγε πεινήσουσι, καὶ διψήσουσι, καὶ ῥιγώσουσι, καὶ ἀγρυπνήσουσι, καὶ τἆλλα πάντα μοχθήσουσιν ἑκόντες; ἐγὼ μὲν γὰρ οὐκ οἶδ', ὅ, τι διαφέρει τὸ αὐτὸ δέρμα ἑκόντα ἢ ἄκοντα μαστιγοῦσθαι, ἢ ὅλως τὸ αὐτὸ σῶμα πᾶσι τοῖς τοιούτοις ἑκόντα ἢ ἄκοντα πολιορκεῖσθαι. ἄλλό γε ἢ ἀφροσύνη τοῦ σώματι τῷ θέλοντι τὰ λυπηρὰ ὑπομένειν;

ιη. Τί

sumptuosissimo autem apparatu utatur?

16. Quin illud etiam consideremus, quo pacto ejusmodi servos domini tractent. Annon eorum lasciviam fame castigant? non occludendo ea, unde aliquid poterant sumere, furari cohibent? non vinculis coërcent, ne aufugiant? non desidiam verberibus expellunt? aut quo pacto tu facis, quando de servis aliquem talem esse animadvertis?

17. Suppliciis (inquit) omnibus afficio, donec eum servire cogam. Verum, mi Socrates, qui ad regnandi artem instituuntur, quam tu mihi videris pro beatitate ducere, quid ab iis differunt, qui præ necessitate laborant incommodis, si quidem esurient, sitient, frigebunt, vigilabunt, & alias omnes ærumnas sponte perferent? nam equidē haud scio, quid discriminis sit, utrum cutis eadem volenti an nolenti flagris cædatur: vel omnino corpus idem his omnibus vel volenti vel nolenti prematur. Quid tandem aliud est, quam insania, ærumnosa velle perpeti?

18. Quid

ιη'. Τί δ', ὦ Αείσιππε, (ὁ Σωκράτης ἔφη) ὑ δοκ̣ῶ σοι ★ τ̃ τοιούτων διαφέρειν τὰ ἑκούσια τ̃ ἀκουσίων, ἢ ὁ μ̃ ἑκὼν πεινῶν, φάγοι ἂν ὁπότε βούλοιτο, ὁ δ' ἑκὼν διψῶν, πίοι, ὁ τἄλλ' ὡσαύτως· τῷ δ' ἐξ ἀνάγκης ταῦτα πάσχοντ̣ οὐκ ἔξεστιν, ὁπότ' ἂν βούλητ̣, παύεσθαι; ἔπειτα ὁ μ̃ ἑκουσίως ταλαιπωρῶν, ἐπ' ἀγαθῇ ἐλπίδι φρονῶν εὐφραίνετ̣, οἷοι οἱ τὰ θηρία θηρῶντες, ἐλπίδι γ̃ λήψεσθαι ἡδέως μοχθοῦσι.

ιθ'. Καὶ τὰ μ̃ τοιαῦτα ἄγλα τῶν πόνων μικρ̃ πω ἄξιά ἐστι· τὰς δὲ πονηρ̃ας, ἵνα φίλους ἀγαθοὺς κτήσων̣, ἢ ὅπως ἐχθροὺς χειρώσωνται, ἢ ἵνα δυνατοὶ γενόμενοι ὑ τοῖς σώμασι ὑ ταῖς ψυχαῖς, ὑ τ̃ ἑαυτ̃ῶν οἶκον καλ̃ς οἰκῶσι, ὑ τὰς φίλους εὖ ποιῶσι, ὑ τ̃ πατρίδα εὐεργετῶσι, πῶς ἂν οἶσθα ὡς χρὴ τούτους ὑ πονεῖν ἡδέως εἰς τὰ τοιαῦτα, ὑ ζῆν εὐφραινομένους, ἀγαμενούσας μ̃ ἑαυτούς, ἐπαινουμένους δὲ ὑ ζηλουμένους ὑπὸ τ̃ ἄλλων;

κ'. Ἔτι δὲ αἱ μ̃ ῥᾳδιουργίαι ὑ οὐκ ἔστ̃ ὅτου χρ̃ῆμα ἡδοναὶ, ὅτε σώματι εὐεξίαν ἐγγιγν̣όμεναι εἰσιν ἐργάζεσθαι, ὥς φασιν οἱ γυμναζ̣ομένοι,

18. Quid, Ariſtippe? (inquit Socrates) non ita tibi differre videntur voluntaria ab involuntariis? quatenus qui ſponte eſurit, comedere poteſt, quum vult; & qui ſponte ſitit, bibere poteſt; idemque in cæteris: qui vero ex neceſſitate hæc perfert, non poteſt, ubi vult, ab iis ceſſare. Deinde qui ſponte perfert ærumnas, bona ſpe fretus lætatur, ſicut qui feras venantur, ſpe capiendi perlubenter laborant.

19. Atque hujuſmodi ſane laborum præmia non magni pretii ſunt: qui vero in hoc incumbunt, ut amicos bonos parent, vel hoſtes ſubigant, vel ut fortes corpore animoque effecti, familiam ſuam pulcre adminiſtrent, amicis proſint, patriam beneficiis afficiant: hos num debere ignoras, & laborare lubenter in hujuſmodi rebus, & cum lætitia vivere, dum & ſeipſos mirantur, & laudantur ardenterque extolluntur ab aliis?

20. Præterea mollities, ac in promptu poſitæ voluptates, neque corpori bonam parere conſtitutionem poſſunt, uti gymnaſiorum

γυμναζομένῃ, ὅτε ψυχὴ ὀπισήμιον ἀξιόλογον ὠδεμίαν ἐμποιοῦσιν· αἱ δὲ ἀφ' ἁπαρτείας ὀπιμέλειαι τ' καλῶν τε κἀγαθῶν ἔργων ὀξικνεῖσθαι ποιοῦσιν, ὡς φασιν οἱ ἀγαθοὶ ἄνδρες. λέγει δέ που καὶ Ησίοδος·

Τὴν μὲν γὰρ κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἑλέσθαι
Ῥηϊδίως· λείη μὲν ὁδὸς, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει.
Τῆς δ' ἀρετῆς ἱδρῶτα θεοὶ προπάροιθεν ἔθηκαν
Ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἶμος ἐπ' αὐτήν,
Καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
Ῥηϊδίη δ' ἤπειτα πέλει, χαλεπή περ ἐοῦσα.

μαρτυρεῖ δὲ καὶ Επίχαρμος οὐ πάνυ δεῖ·

---- τῶν πόνων
Πωλοῦσιν ἡμῖν πάντα * τἀγαθὰ θεοί.

καὶ οὐκ ἄλλῳ δέ τόπῳ φησίν·

---- ὦ πονηρὲ σύ,
Μή μοι τὰ μαλακὰ μώμεο, μὴ τὰ σκληρ' ἔχῃς.

κα'. Καὶ Πρόδικος δὲ ὁ σοφὸς οὐ πάνυ συγγράμματι πρὸ τοῦ

rum magiſtri aſſerunt, neque alicujus pretii ſcientiam ullam indunt animo: at per tolerantiam exercita ſtudia faciunt, ut ad honeſta præclaraque facinora perveniamus, uti egregii viri prædicant. Ait alicubi & Heſiodius,

Agmine cum multo facilis ſe ignavia cuivis
Offert: plana via eſt, aditus brevis ejus ad ædes.
At Dii virtutis durum poſuere laborem
Ante fores; longa eſt atque ardua ſemita ad ipſam,
Aſperaque inprimis: ſuperato vertice tandem,
Pergere tum facile eſt, juvat ipſa moleſtia euntes.

Hoc teſtatur & Epicharmus his verbis,

—— laboribus
Dii cuncta protinus nobis vendunt bona.

Idem alio quoque loco inquit:

—— heus ignave tu,
Non aucupere mollia, ne dura accidant.

21. Quin & Prodicus ille ſapiens in libro de Hercule, (quem pluri-

περὶ δὲ Ἡρακλέους, (ὅσῳ δὴ μὴ πλείοσιν ὑπολείπηται) ὡσαύτως περὶ τῆς ἀρετῆς ἀποφαίνεται, ὧδέ πως λέγων, ὅσα ἐγὼ μέμνημαι. φησὶ δὲ Ἡρακλέα, ἐπεὶ ἐκ παίδων εἰς ἥβην ὥρμᾶτο, (ἐν ᾗ οἱ νέοι ἤδη αὐτοκράτορες γιγνόμενοι δηλοῦσιν, εἴτε τὴν διὰ ἀρετῆς ὁδὸν τρέψονται ἐπὶ τὸ βίου, εἴτε τὴν διὰ κακίας) ἐξελθόντα εἰς ἡσυχίαν καθῆσθαι, ἀποροῦντα ποτέραν τῶν ὁδῶν τραπέσθαι.

κβ'. Καὶ φανῆναι αὐτῷ δύο γυναῖκας προσιέναι μεγάλας, τὴν μὲν ἑτέραν εὐπρεπῆ τε ἰδεῖν καὶ ἐλευθέριον, φύσει κεκοσμημένην ὃ μὲν σῶμα καθαρότητι, τὰ δὲ ὄμματα αἰδοῖ, ὃ δὲ σχῆμα σωφροσύνῃ, ἐσθῆτι δὲ λευκῇ· τὴν δὲ ἑτέραν τεθραμμένην μὲν εἰς πολυσαρκίαν τε καὶ ἁπαλότητα, κεκαλλωπισμένην δὲ τὸ μὲν χρῶμα, ὥστε λευκοτέραν τε καὶ ἐρυθροτέραν τοῦ ὄντος δοκεῖν φαίνεσθαι, τὸ δὲ σχῆμα ὥστε δοκεῖν ὀρθοτέραν τῆς φύσεως εἶναι), τὰ δὲ ὄμματα ἔχειν ἀναπεπλάμενα, ἐσθῆτα δὲ, ἐξ ἧς ἂν μάλιστα ὥρᾳ θάλπωνται. κἀπασκοπεῖν δὲ ἅμα ἑαυτὴν, ὅπως κοπεῖν δὲ καὶ εἴτις ἄλλος

plurimis solet ostendere) similiter de virtute pronunciat, in hunc fere modum, quantum memini, dicens. Herculem ait, postquam ex pueritia ad pubertatem accederet, (in qua jam adolescentes sui juris fiunt, ac indicia præbent, virtutisne via porrecturi sint ad vitam, an vero ignaviæ) egressum in tranquillum locum ibi consedisse, ambigentem, ad utram se viam converteret.

22. Tum mulieres duas grandi statura esse visas ad ipsum accedere, alteram quidem honesto ac liberali vultu, cujus corpus à natura munditie esset ornatum, oculi verecundia, gestus modestia, veste candida: alteram vero nutrimento redditam obesam & teneram, sic ornatam quoad colorem, ut candidior ac rubicundior videretur, quam esset; forma procerior visa, quam esset à natura; oculis apertis; veste tali, ex qua venustas maxime pelluceret: eandem sæpius se contemplatam esse, ac num aliquis ipsam spectaret, considerasse;

ἀλλ' αὐτὼ θεᾶται, πολλάκις δὲ καὶ εἰς τὴν ἑαυτῆς σκιὰν ἀποβλέπειν.

κγ'. Ὡς δ' ἐγένετο πλησιέστερον τοῦ Ἡρακλέους, τὴν μὲν πρόσθεν ῥηθεῖσαν ἰέναι τὴν αὐτὸν βόπον· τὴν δὲ ἑτέραν φθάσαι βουλομένῳ προσφωνεῖν τῷ Ἡρακλεῖ, καὶ εἰπεῖν· Ὁρᾷς τι, ὦ Ἡράκλεις, ἀπορῶν ποίαν ὁδὸν ὁπὶ τὸν βίον τράπῃ. ἐὰν οὖν ἐμὲ φίλην ποιήσῃ ὁπὶ τὴν ἡδίστην τε καὶ ῥᾳστην ὁδὸν ἄξω σε, καὶ τῶν μὲν τερπνῶν ἁδενὸς ἄγευστον ἔσῃ, τοῦ δὲ καλεπῶν ἄπειρον ἀφανιῶ.

κδ'. Πρῶτον μὲν γὰρ οὐ πολέμων οὐδὲ πραγμάτων φροντίξεις, ἀλλὰ σκοπούμενον διέσῃ, τί ἂν κεχαρισμένον ἢ σιτίον ἢ ποτὸν εὕροις, ἢ τί ἂν ἰδὼν ἢ τί ἀκούσας τερφθείης, ἢ τίνων ὀσφραινόμενον ἢ ἁπτόμενον ἡσθείης, τίσι δὲ παιδικοῖς ὁμιλῶν μάλιστ' ἂν εὐφρανθείης, καὶ πῶς ἂν μαλακώτατα καθεύδοις, καὶ πῶς ἂν ἀπονώτατα τούτων πάντων τυγχάνοις.

κε'. Ἐὰν δέ ποτε γένηταί τις ἔκπληξις ἀπάνευθε, ἀφ' ὧν ἔξαι ταῦτα, καὶ φόβος, μή σε ἀγάγω ὁπὶ ὃ πονοῦντα καὶ ταλαι-

rasse; sæpe ad umbram quoque suam respexisse.

23. Quum ad Herculem ventum esset propius, incessisse illam de qua prius diximus, eodem modo: alteram vero prævenire volentem, accurrisse ad Herculem, atque dixisse: Video te, mi Hercules, ambigere, quanam via te ad vitam conferas. Quapropter si me tibi amicam adjunxeris, ducam te ad iter jucunditsimum ac facillimum: ut eorum, quæ suavia sunt, nihil non gustes, simulque molestiæ expers vivas.

24. Nam primum tibi neque bella, neque negotia curanda erunt; sed dispicies, quemnam tibi gratum vel cibum vel potum invenire possis: quid vel aspectu, vel auditu, vel odoratu, vel tactu te delectare possit: quibus pædicis fruens, plurimum gaudeas: quo pacto quam mollissime dormias: qui absque labore minimo possis hæc omnia consequi.

25. Quod si aliquando illa defectura, de quibus hæc percipies, suspicio sit, nihil est quod metuas, ne eo te deducam, ut hæc, laborando

ταλαιπωρῶντα τῷ σώματι καὶ τῇ ψυχῇ, ταῦτα ποιεῖσθαι· ἀλλ' οἷς ἂν οἱ ἄλλοι ἐργάζωνται, τούτοις σὺ λείπου, ὠφελοῦ δὲ ἀπεχόμενος, ὅθεν ἂν λωστὸν ᾖ πορίζεσθαι. πανταχόθεν δὲ ὠφελεῖσθαι τοῖς ἐμοὶ ξυνοῦσιν ἐξουσίαν ἔχω παρέχω.

κς'. Καὶ ὁ Ἡρακλῆς ἀκούσας ταῦτα, ὦ γυναῖ, ἔφη, ὄνομα δέ σοι τί ἐστιν; ἡ δέ, οἱ μὲν ἐμοὶ φίλοι, ἔφη, καλοῦσί με Εὐδαιμονίαν· οἱ δὲ μισοῦντές με, ὑποκοριζόμενοι καλοῦσί με Κακίδην.

κζ'. Καὶ ἡ τούτῳ ἡ ἑτέρα γυνὴ προσελθοῦσα εἶπεν· Καὶ ἐγὼ ἥκω πρός σε, ὦ Ἡράκλεις, εἰδυῖα τοὺς γεννήσαντάς σε, καὶ τὴν φύσιν τὴν σὴν τῇ παιδίᾳ καταμαθοῦσα· ἐξ ὧν ἐλπίζω, εἰ τιὼ πρὸς ἐμὲ ὁδὸν τράποιο, σφόδρ' ἄν σε τῶν καλῶν καὶ σεμνῶν ἐργάτην ἀγαθὸν γενέσθαι, καὶ ἐμὲ ἔτι πολὺ ἐντιμοτέραν, καὶ ἐπ' ἀγαθοῖς μᾶλλον φανεῖσθαι. οὐκ ἐξαπατήσω δέ σε προοιμίοις ἡδονῆς, ἀλλ' ἢ ὡς οἱ θεοὶ διέθεσαν, τὰ ὄντα διηγήσομαι μετ' ἀληθείας.

κη'. Τῶν

rando variisque tum animi tum corporis ærumnis perferendis, tibi compares: sed aliorum laboribus tu frueris, nec ab ulla re abstinebis, de qua capi aliquid lucri possit. Nam equidem familiaribus meis potestatem facio, ut undecunque utilitatem capiant.

26. Hæc quum audisset Hercules: Quod est, inquit, tibi nomen, mulier? Illa vero, amici mei, ait, Felicitatem me appellant: at qui oderunt, obtrectando vocant Ignaviam.

27. Quum interim altera mulier accessisset: Ego quoque, inquit, ad te venio, mi Hercules, quæ & parentes tuos novi, & quæ tua esset natura, in institutione animadverti. De quibus spero, ut si ea, quæ ad me ducit, via incesseris, egregie tu præclaras & honestas res geras; atque ego longe honoratior, bonorumque gratia illustrior videar. Neque vero te decipiam voluptatis procemiis, sed ex instituto divino, res ipsas vere commemorabo.

28. Nihil

κη'. Τῶν γὰρ ὄντων ἀγαθῶν καὶ καλῶν οὐδὲν ἄνευ πόνου καὶ ἐπιμελείας θεοὶ διδόασιν ἀνθρώποις. Ἀλλ' εἴτε τὰς θεὰς εὐνοϊκὰς σοι βούλει, θεραπευτέον τὰς θεάς· εἴτε ὑπὸ φίλων ἐθέλοις ἀγαπᾶσθαι, τοὺς φίλους εὐεργετητέον· εἴτε ὑπό τινος πόλεως ἐπιθυμεῖς τιμᾶσθαι, τὴν πόλιν ὠφελητέον· εἴτε ὑπὸ τῆς Ἑλλάδος πάσης ἀξιοῖς ἐπ' ἀρετῇ θαυμάζεσθαι, τὴν Ἑλλάδα πειρατέον εὖ ποιεῖν· εἴτε τιμὴν φέρειν σοι βούλει καρπὸς ἀφθόνους, τὴν γῆν θεραπευτέον· εἴτε ἀπὸ βοσκημάτων οἴει δεῖν πλουτίζεσθαι, τὰ βοσκημάτων ἐπιμελητέον· εἴτε ἀπὸ πολέμου ὁρμᾶς αὔξεσθαι, καὶ βούλει δυνάσθαι τοὺς τε φίλους ἐλευθερῶν καὶ τοὺς ἐχθροὺς χειροῦσθαι, τὰς πολεμικὰς τέχνας αὐτάς τε καθ' ἑαυτὰς καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἐμπείρων μαθητέον, καὶ ὅπως αὐτοῖς δεῖ χρῆσθαι, ἀσκητέον· εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι βούλει δυνατὸς εἶναι, τῇ γνώμῃ ὑπηρετεῖν ἐθιστέον τὸ σῶμα, καὶ γυμναστέον σὺν πόνοις καὶ ἱδρῶτι.

κθ'. Καὶ ἡ Κακία ὑπολαβοῦσα εἶπεν, (ὡς φησι Πρόδι-

28. Nihil enim bonum ac præclarum sine labore & studio Dii hominibus largiti sunt: sed sive Deos esse propitios tibi vis, colendi sunt Dii: seu ab amicis vis diligi, beneficiis amicis sunt afficiendi: sive ab urbe aliqua vis honorari, utilitatis quid urbi afferendum est: seu apud universum Græciam virtutis nomine vis esse in admiratione, Græciæ ut bene facias, conandum erit: sive terram tibi fructus uberes ferre vis, colenda erit terra: seu à jumentis ditari putas, jumentorum cura erit habenda: sive bello res tuas amplificare desideras, ac potestatem consequi vis tum amicos liberandi, tum subigendi hostes, non solum artes bellicas tibi ab earum peritis discendæ sunt, sed etiam percipiendum exercitatione, quo pacto sit iis utendum. Denique si etiam corpore vis esse robustus, necesse est corpus adsuefacias ad parendum animo, perque labores ac sudorem exerceas.

29. Tum ejus sermonem excipiens Ignavia, (quemadmodum

Πρόδικος) ἐννοεῖς, ὦ Ηρακλεις, ὡς χαλεπὴν καὶ μακρὰν ὁδὸν ἐπὶ τὰς εὐφροσύνας ἡ γυνή σοι αὕτη διηγεῖται; ἐγὼ δὲ ῥᾳδίαν καὶ βραχεῖαν ὁδὸν ἐπὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἄξω σε.

λ'. Καὶ ἡ Αρετὴ εἶπεν· Ω τλῆμον, τί δὲ σὺ ἀγαθὸν ἔχεις; ἢ τί ἡδὺ οἶσθα, μηδὲν τούτων ἕνεκα θεάσθαι ἐθέλουσα; ἢ πῖνις ὠδὲ τὴν τῶν ἡδέων ἐπιθυμίαν ἀναμένεις· ἀλλὰ πεῖν ἐπιθυμῆσαι, πάντων ἐμπίπλασαι, πεῖν μὴ πεινῆν, ἐσθίσαι, πεῖν δὲ διψῆν, πίνσαι· καὶ ἵνα μὴ ἡδέως φάγῃς, ὀψοποιὸς μηχανωμένη· ἵνα δὲ ἡδέως πίνῃς, οἶνος τε πολυτελὴς παρασκευάζῃ, καὶ θέρος χιόνα ἐπιζήτεις· ἵνα δὲ καθυπνώσῃς ἡδέως, οὐ μόνον τὰς στρωμνὰς μαλακὰς, ἀλλὰ καὶ τὰς κλίνας καὶ τὰ ὑπόβαθρα τῶν κλινῶν παρασκευάζεις· οὐ γὰρ διὰ τὸ πονεῖν, ἀλλὰ διὰ τὸ μηδὲν ἔχειν ὅ, τι ποιῇς, ὕπνου ἐπιθυμεῖς. τὰ δ' ἀφροδίσια πρὸ τοῦ δεῖσθαι ἀναλίσκεις, πάντα μηχανωμένη, καὶ γυναιξὶ τοῖς ἀνδράσι χρωμένη. οὕτω καὶ παιδεύεις τοὺς σαυτῆς φίλους, τῆς μὲν νυκτὸς ὑβρίζουσα, τῆς

Prodicus ait) Videſne, inquit, mi Hercules, quam longam ac difficilem viam ad delectationes hæc tibi mulier exponat? ego vero facili brevique ad beatitatem itinere te ducam.

30. Tum Virtus, Miſera vero tu, ait, quid boni habes? aut quam delectationem noſti, quum nihil horum cauſa facere velis? quæ jucundorum appetitum non expectas, ſed prius, quam appetas, omnibus repleris: priuſquam eſurias, comedis; priuſquam ſitias, bibis: atque ut ſuaviter comedas, obſoniorum ſtructores excogitas: ut ſuaviter bibas, magno ſumptu vina tibi comparas, ac per æſtatem nivis quærendæ cauſa circumcurſitas: ut ſuaviter dormias, non ſtragula tantum mollia, ſed etiam lectulos, lectulorumque fulcra paras. Non enim propter labores ſomnum appetis; ſed quia nihil eſt tibi quod agas. Venerem vero prius, quam ea indigeas, omni arte impellis; & ipſis viris tanquam mulieribus uteris. Sic enim amicos tuos inſtituis, noctu ſtupris polluens, & utiliſſime

τῆς δὲ ἡμέρας τὸ ξηρσιμώτατον κατακοιμίζουσα.

λα'. Ἀθάνατος δ' ὢν, οὐκ θεῶν μὲ ἀπέῤῥιψαι, ὑπὸ δὲ ἀνθρώπων ἀγαθῶν ἀτιμάζῃ· ὃ δὲ πάντων ἡδίστου ἀκούσματος, ἐπαίνου ἑαυτῆς ἀνήκοος εἶ, καὶ ὃ πάντων ἡδίστου θεάματος, ἀθέατος· οὐδὲν γὰρ πώποτε σαυτῆς ἔργον καλὸν πεθέασαι. τίς δ' ἂν σοι λεγούσῃ τι πιστεύσειε; τίς δ' ἂν δεομένῃ τινὸς ἐπαρκέσειεν; ἢ τίς ἂν εὖ φρονῶν ὃν σὺ θάσου πολιτήσειεν εἰ; ὦ νέοι μὲν ὄντες, τοῖς σώμασιν ἀδυνατοί εἰσι, πρεσβύτεροι δὲ γενόμενοι, ταῖς ψυχαῖς ἀνόητοι· ἀπόνως μὲν λιπαροὶ διὰ νεότητος φερόμενοι, ὀκνηρῶς δὲ αὐχμηροὶ διὰ γήρως περῶντες· τοῖς μὲν πεπραγμένοις αἰσχυνόμενοι, τοῖς δὲ πραττομένοις βαρυνόμενοι· τὰ μὲν ἡδέα ὀπίσω τῇ νεότητι ἀφαιρεμένης, τὰ δὲ χαλεπὰ εἰς τὸ γῆρας ἀποθέμενοι.

λβ'. Ἐγὼ δὲ συνειμι μὲν θεοῖς, συνειμι δὲ ἀνθρώποις τοῖς ἀγαθοῖς. ἔργον δὲ καλὸν, οὔτε θεῖον οὔτε ἀνθρώπινον, χωρὶς ἐμοῦ γίνεται. πρώτην δὲ μάλιστα πάντων καὶ πρὸ θεοῖς

ma diei parte ſomno obruens.

31. Quum ſis immortalis, à Diis quidem rejecta es; ab honeſtis autem hominibus probro afficeris. Jam quod omnium auditu jucundiſſimum eſt, tuam ipſius laudem nullam audis: nec, quod ſpectaculum jucundiſſimum eſt, ſpectari potes: quippe nullum unquam honeſtum facinus tuum vidiſti. Quis vero tibi aliquid dicenti fidem habeat? Quis rei alicujus egenti quidquam ſuppeditet? Quis mentis compos ex tuæ ſodalitatis cœtu eſſe audeat? quum tui, ſi juvenes ſint, corporibus ſint debiles; provectiores facti, animis deſipiant: ſine labore nitidi per juventam victitant; cum labore ſqualidi per ſenectam ætatem tranſeunt: anteactorum eos pudet; agendorum onus haud ſuſtinent: jucundis in juventute curſu quaſi peragratis, in ſenectutem moleſta reſervant.

32. Ego vero cum Diis verſor, cum hominibus honeſtis verſor: nec ullum præclarũ facinus, ſive divinum ſive humanum, abſque me perpetratur. Maxime omnium à

Diis

θεοῖς καὶ τοῖς ἀνθρώποις, οἷς προσήκει· ἀγαπητὴ μὲν συνεργὸς τεχνίταις, πιστὴ δὲ φύλαξ οἴκων δεσπόταις, εὐμενὴς δὲ θεραπαίνης οἰκέταις, ἀγαθὴ δὲ συλλήπτειρα τοῖς ἐν εἰρήνῃ πόνων, βεβαία δὲ τοῖς ἐν πολέμῳ σύμμαχος ἔργων, ἀείσηπτος δὲ φιλίας κοινωνός.

λγ'. Ἔτι δὲ τοῖς μὲν ἐμοῖς φίλοις ἡδεῖα μὲν καὶ ἀπροσδόκητος σίτων καὶ ποτῶν ἀπόλαυσις· ἀνέχονται γὰρ ἕως ἂν ὀπτηθῇ σιτία· ὕπνου δὲ αὐτοῖς πάρεστιν ἡδίων, ἢ τοῖς ἀμόχθοις· καὶ ὅτε ἀπολιπόντες αὐτὸν ἄρχονται, ὅτε διὰ τῦτον μεθιᾶσι τὰ δέοντα πράττειν. καὶ οἱ μὲν νέοι τοῖς τῶν πρεσβυτέρων ἐπαίνοις χαίρουσιν, οἱ δὲ γεραίτεροι ταῖς τῶν νέων τιμαῖς ἀγάλλονται· καὶ ἡδέως μὲν τῶν παλαιῶν πράξεων μέμνηνται, εὖ δὲ τὰς παρούσας ἥδονται πράττοντες, διὰ ἐμὲ φίλοι μὲν θεοῖς ὄντες, ἀγαπητοὶ δὲ φίλοις, τίμιοι δὲ πατρίσιν· ὅταν δ' ἔλθῃ ὃ πεπρωμένον τέλος, καὶ μὴ λήθης ἄτιμοι κεῖνται, ἀλλὰ μνήμης τε ἀεὶ χρόνον ὑμνούμενοι θαλλυσι. τοιαῦτά σοι, ὦ παῖ τοκέων ἀγαθῶν Ἡρακλεις,

Diis & hominibus, quibus par est, honoribus afficior; artificibus cara laborum socia, fida domorum custos heris, opitulatrix benigna servis, in laboribus pace curandis adjutrix egregia, constans in negotiis bellicis auxiliatrix, amicitiæ consors optima.

33. Est etiam amicis meis cibi & potus perceptio, suavis pariter ac elaborati nihil habens. Expectant enim, donec appetant. Iidem somnum capiunt suaviorem quam otiosi: ac neque excitatos se molestè ferunt, neque somni causa, quæ agenda necessario sunt, omittunt. Juvenes senum laudibus gaudent, senes juvenum honoribus delectantur. Iidem rerum olim gestarum memoriam jucunde repetunt, nec minori cum voluptate præsentia peragunt, quum quidem mea causa Diis accepti sint, amicis cari, patriis honorati. Denique quum finis à fato præstitutus adest, non inhonorati jacent, oblivioni traditi; sed perpetua sui memoria celebrati florent. Hujusmodi, mi Hercules, parentum soboles

κλεις, ἔξεστι ἀπονησαμένῳ τὴ μακαριστοτάτῃ εὐδαιμονίαν κεκτῆσθαι.

λδ'. Οὕτω πως διώκει Πρόδικος τὴν ἐπ' Ἀρετῆς Ἡρακλέους παίδευσιν. ἐκόσμησε μέν τοι ταῖς γνώμαις ἔπη μεγαλειοτέροις ῥήμασιν, ἢ ἐγὼ νῦν. σοὶ δ' οὖν ἄξιον, ὦ Ἀρίστιππε, τούτων ἐνθυμηθῆναί πῃ καὶ τὸν εἰς τὸ μέλλοντα χρόνον τοῦ βίου φροντίζειν.

ΚΕΦ. β'.

Ἀισθόμενος δέ ποτε Λαμπροκλέα τὸν πρεσβύτατον υἱὸν ἑαυτοῦ πρὸς τὴν μητέρα χαλεπαίνοντα, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ παῖ, οἶσθά τινας ἀνθρώπους ἀχαριστοτάτους καλουμένους; Καὶ μάλα, ἔφη ὁ νεανίσκος. καταμεμάθηκας οὖν τοὺς τί ποιοῦντας τὸ ὄνομα τοῦτο ἐπικαλοῦσιν; Ἔγωγ'· (ἔφη) τοὺς δὲ εὖ πάσχοντας, ὅταν δυνάμενοι χάριν ἀποδοῦναι μὴ ἀποδῶσιν, ἀχαρίστους καλοῦσιν. ἔκοῦν δοκοῦσί σοι οὖν

boles fortium, laboribus exantlatis, licet ea felicitate potiaris quæ ab omnibus maxime prædicatur.

34. Hoc quodam modo Prodicus institutionem Virtutis ad Herculem prosequitur. Sententias quidem ipsas multo magis magnificis verbis, quam ego nunc fecerim, ornavit. Quamobrem, mi Aristippe, te quoque æquum est hæc animo perpendentem conari, ut etiam futuri vitæ temporis curam aliquam habeas.

CAP. II.

CÆterum quum animadvertisset aliquando Lamprocles filium suum natu maximum, matri suæ succensere: Dic mihi, ait, mi fili, nostine quosdam homines qui appellantur ingrati? Omnino, inquit adolescens. Animadvertisti ergo, quid illi faciant, qui hoc nomine dicuntur? Equidem: (ait) nam illos ingratos vocant, qui affecti beneficiis, quum referre gratiam possint, non referunt. Ergo tibi videntur ingratos

ἐν τοῖς ἀδίκοις καταλογίζεσθαι τὰς ἀχαριστίας; ἔμοιγ', ἔφη.

β'. Ἤδη δέ ποτε ἐσκέψω, εἰ ἄρα (ὥσπερ ὃ ἀνθρωποδίζεσθαι τοὺς μὴ φίλους, ἄδικον ἐστὶ δοκεῖ· τοὺς δὲ πολεμίους, δίκαιον εἶναι) καὶ ὃ ἀχαριστεῖν πρὸς μὲν τοὺς φίλους, ἀδικόν ἐστι· πρὸς δὲ τοὺς πολεμίους, δίκαιον; καὶ μάλα (ἔφη) καὶ δοκεῖ μοι, ὑφ' ὅτου ἄν τις εὖ παθὼν, εἴτε φίλου εἴτε πολεμίου, μὴ πειρᾶται χάριν ἀποδιδόναι, ἄδικος ἐστί.

γ'. Οὐκοῦν (εἴγε ὅπως ἔχει τοῦτο) εἰλικρινής τις ἂν εἴη ἀδικία ἡ ἀχαριστία; συνωμολόγει. ὅκῶν ὅσῳ ἄν τις μείζω ἀγαθὰ παθὼν μὴ ἀποδιδῷ χάριν, τοσούτῳ ἀδικώτερος ἂν εἴη. συνέφη καὶ τοῦτο. τίνας οὖν (ἔφη) ἆρα τίνων εὐεργετημένους, ἢ παῖδας ★ ἀπὸ γονέων; ὃς ἡ γονὰς οὐκ ἂν οὐκ ὄντων ἐποίησαν ἐστί), τοσαῦτα δὲ καλὰ ἰδεῖν, καὶ τοσούτων ἀγαθῶν μεταλαβεῖν, ὅσα ἡ θεὸς παρέχεται τοῖς ἀνθρώποις. ἃ δὴ καὶ ὅπως ἡμῖν δοκεῖ πάντας ἄξια ἐστί), ὥστε πάντες ὃ καταλιπεῖν αὐτὰ πάντων μάλιστα φεύγομεν. καὶ αἱ πόλεις ὅτι τοῖς μεγίστοις ἀδικήμασι

gratos cum injuſtis reponere. Mihi quidem, inquit.

2. Verum conſideraſtine (inquit) an quemadmodum amicos in ſervitutem redigere, injuſtum eſſe videtur; hoſtes autem, juſtum: ſic etiam erga amicos ingratum eſſe, injuſtum ſit; erga hoſtes autem, juſtum? Omnino: (inquit) adeoque mihi videtur injuſtus eſſe, à quocunque quiſpiam beneficiis affectus, ſive amico ſive hoſte, referre gratiam non enititur.

3. Ergo (ſi res ita ſe habet) mera quædam injuria eſt ingratitudo. Conceſſit. Quanto quis igitur majoribus beneficiis affectus gratiam non retulerit, tanto erit injuſtior. Conceſſit etiam hoc. Quos autem (ait) à quibus reperire poſſimus majoribus affectos beneficiis, quam liberos à parentibus? quibus, quum antea non eſſent, parentes exiſtendi cauſa fuerunt, atq; tot præclaras ut res cernerent, tot bonorum participes fierēt, quot bona hominibus Dii ſuppeditant: quæ ſane uſq; adeo maximi faciēda ducimus, ut omnes inprimis eorum amiſſionē refugiamus. Civitates quoq; maximis ſceleribus

μασι ζημίαν θάνατον πεποιήκασιν, ὡς οὐκ ἂν μείζονος κακοῦ φόβῳ τὴν ἀδικίαν παύσοντες.

δ'. Καὶ μὴν ὑπέρ γε ἀφροδισίων ἕνεκα παιδοποιεῖσθαι τοὺς ἀνθρώπους ὑπολαμβάνοις. ἐπεὶ τούτου γε τοῦ ἀπολυσόντων μεσαὶ μὲν αἱ ὁδοί, μεσαὶ δὲ τοὐοικήματα. φανερὸν δ' ἐσμὲν ἐκ σκοπούμενοι, ἐξ οἵων ἂν γυναικῶν βέλτιστα ἡμῖν τέκνα γένοιτο, αἷς συνελθόντες τεκνοποιούμεθα.

ε'. Καὶ ὁ μὲν ἀνὴρ τὴν τε * συντεκνοποιήσασαν ἑαυτῷ θέρει, καὶ τοῖς μέλλουσιν ἔσεσθαι παισὶ προσκυλίζει πάντα, ὅσα ἂν οἴηται συνοίσειν αὐτοῖς πρὸς τὸν βίον, καὶ ζῶντα ὡς ἂν δυνήται πλεῖστα· ἡ δὲ γυνὴ ὑποδεξαμένη τε φέρει ὃ φορτίον τοῦτο, βαρυνομένη τε καὶ κινδυνεύουσα περὶ τῷ βίῳ, καὶ μεταδιδοῦσα τῆς ζοφῆς, ἣν καὶ αὐτὴ τρέφει, καὶ συὶ πολλῷ πόνῳ διενέγκασα καὶ τεκοῦσα, τρέφει τε καὶ ἐπιμελεῖται, οὔτε προπεπονθυῖα ὑδὲν ἀγαθόν, οὔτε γιγνώσκον ὃ βρέφος, ὑφ' ὅτου εὖ πάσχει, οὐδὲ σημαίνειν δυνάμενον ὅτου δεῖται· ἀλλ' αὐτὴ προχαζομένη τά τε συμφέροντα καὶ χε-

leribus mortem in pœnam ſtatuerunt, quod gravioris mali metu injuſtitiam coërcere nequeant.

4. Nec vero homines rei venereæ cauſa liberos procreare exiſtimes. Nam eorum quæ ab illa quemvis liberent, plenæ viæ, plena lupanaria. Præterea manifeſtum eſt, conſiderare nos, ex cujuſmodi mulieribus liberos optimos ſuſcipere poſſimus, quibuſcum congreſſi liberos procreamus.

5. Ac vir quidem eam, quæ in procreatione cooperatur, nutrit, liberiſque naſcendis præparat omnia, quæcunque ad vitam eis conductura putat, eaque quam poteſt plurima: mulier vero exceptum onus hoc geſtat, cum gravamine vitæque periculo; alimentumque ſuppeditans, quo alitur & ipſa, poſteaquam magno cum labore geſtavit ac peperit, tum nutrit nullo prius affecta beneficio, tum curat infantem, non agnoſcentem, à quo beneficium accipiat, neque valentem indicare, quibus egeat; ſed ipſa quid ei conducat, ac gratum eſſe poſſit,

κεχαλεσμένα πειρᾶται ὁκπλήρῶν, ᾧ τρέφει πολὺ χρό-νον, ᾧ ἡμέρας ᾧ * νύκτας ὑπομένουσα πόνους, οὐκ εἰδῦῖα τίνα τούτων χάριν ἀπολήψε).

5'. Καὶ γὰρ ἀρκεῖ φρέναι μόνον, ἀλλὰ ᾧ ἐπειδὰν δέ-ξωσιν ἱκανοὶ εἶναι ἃ παῖδες μανθάνειν τι, ἃ μὲν αὐτοὶ ἔχουσιν οἱ γονεῖς ἀγαθὰ πρὸς τὸν βίον, διδάσκουσιν· ἃ δ' ἂν οἴωνται ἄλλον ἱκανώτερον εἶναι διδάξαι, πέμπουσι πρὸς τοῦτον δαπανῶντες, ᾧ ὁπιμελοῦνται πάντα ποιοῦντες, ὅπως ἃ παῖδες * αὐτοῖς γένωνται ὡς δυνατὸν βέλτιστοι.

6'. Πρὸς ταῦτα ὁ νεανίσκος ἔφη· ἀλλά τοι εἰ ταῦτα πάντα πεποίηκε, ᾧ ἄλλα τούτων πολλαπλάσια, ῥᾳδίως ἂν δυνάμῦ αὐτῆς ἀναλέσθαι τὴν χαλεπότητα. ᾧ ὁ Σωκράτης, πότερα δὲ οἴει, ἔφη, θηρίᾳ ἀγριότητα δυσφορώτερον εἶναι, ἢ μητρός; ἐγὼ μὲν οἶμαι (ἔφη) τὴν μητρὸς γε τοιαύτης. ἤδη πώποτε οὖν ἡ δακοῦσα κακόν τι σοὶ ἔδωκεν, ἢ λακτί-σασα; οἷα ὑπὸ θηρίων ἤδη πολλοὶ ἔπαθον.

η'. Ἀλλὰ νὴ Δία (ἔφη) λέγει ἃ οὐκ ἄν τις ὑπὸ τῷ βίῳ

conjectura colligens, explere nititur, & longo nutrit tempore, ac noctes dieſque labores perfert, quam pro his gratiam reportatura ſit, ignorans.

6. Neque tantum nutrire ſufficit, ſed etiam ubi ad diſcendum aliquid idonei videntur eſſe liberi, ſiqua parentes ipſi tenent ad vitam utilia, docent: quibus vero docendis alium magis idoneum eſſe putant, ad hunc eos magno cum ſumptu mittunt, omniq; conatu dant operã, ut liberi reddantur, quantum fieri poteſt, optimi.

7. Ad ea ſubjecit adoleſcens: Tametſi hæc omnia fecerit, aliaque his multo plura, nemo tamen ejus aſperitatem perferre poſſit. Et Socrates, Utrum exiſtimas, inquit, toleratu eſſe difficilius, feræne ſævitiam, an matris? Equidem (inquit) matris arbitror, quæ ſane talis ſit. Ergone unquam vel mordendo vel recalcitrando te læſit? cujuſmodi à belluis multi perpeſſi ſunt.

8. At enim profecto (inquit) ea loquitur, quæ quis audire vel ob omnem

βίῳ παντὶ βιβλίοις ἀκοῦσαι. σὺ δὲ πόσα (ἔφη ὁ Σωκράτης) οἴει ταύτην δυσανεκτα, καὶ τῇ φωνῇ καὶ τοῖς ἔργοις, ἐκ παιδίου δυσκολαίνων καὶ ἡμέρας καὶ νυκτὸς, παράγματα παρεχειν; πόσα δὲ λυπῆσαι χάμνων;

θ'. Αλλ' οὐδεπώποτε αὐτῷ (ἔφη) οὔτ' εἶπα οὔτ' ἐποίησα οὐδέν, ἐφ' ᾧ ἠχθοῦμαι. τί δ' οἴει (ἔφη) χαλεπώτερον εἶναί σοι ἀκούειν ὧν αὐτὴ λέγει, ἢ τοῖς κωμῳδοποιοῖς, ὅταν οἱ ταῖς τραγῳδίαις, ἀλλήλους τὰ ἔσχατα λέγουσιν; ἀλλ' οἶμαι, ἔπειτα οὐκ οἴονται τὰ λεγόντων οὔτε τὰ ἐλέγχοντα ἐλέγχειν, ἵνα ζημιώσῃ, οὔτε τὰ ἀπειλοῦντα ἀπειλᾷ, ἵνα κακόν τι ποιήσῃ, ῥᾳδίως φέρουσι. σὺ δ' εὖ οἶδας, ★ ὅ,τι λέγει σοι ἡ μήτηρ, οὐ μόνον οὐδὲν κακὸν νοοῦσα λέγει, ἀλλὰ καὶ βουλομένη σοι ἀγαθὰ εἶναι), ὅσα οὐδενὶ ἄλλῳ, χαλεπαίνεις; ἢ νομίζεις κακόνουν τὴν μητέρα σοι εἶναι); οὐ δῆτα (ἔφη) τοῦτό γε οὐκ οἴομαι.

ι'. Καὶ ὁ Σωκράτης, ἀκούω, ἔφη, ταύτην εὔνουν τέ σοι οὖσαν καὶ ἐπιμελομένην ὡς μάλιστα δυνάσθαι χάμνοντος, ὅπως

omnem hanc vitam nolit. Tu vero quam multa (inquit Socrates) intoleranda te huic negotia, tum voce tum facto, tum interdiu tum noctu, à prima usque ætate molestando putas exhibuisse? quantum doloris attulisse, quoties ægrotares?

9. At ego illi (ait) neque dixi neque feci quidquam, cujus ipsam puderet. Quid autem (inquit) molestius esse putas, tibine audire, quæ dicit ipsa? an histrionibus, quum in tragœdiis alter alteri convicia extrema dicit. Enimvero arbitror eos, quia non existimant vel illum qui redarguit, lædendi causa redarguere, vel minantem, damni alicujus inferendi causa minari, æquo illa ferre animo. Tu vero, quum plane scias, matrem, quæ dicit, non modo nihil mali cogitantem dicere, sed etiam optantem tibi tantum boni, quantum alii nulli, inique fers? an existimas, matrem esse tibi malevolam? Non equidem (inquit) hoc arbitror.

10. Et Socrates, Ergone tu hanc, ait, quæ tibi benevola est, & quam maxime potest ægrotanté curat ut

 valeas,

ὅπως ὑγιαίνῃς τε, καὶ ὅπως τὰ ὀπτηδείων μηδενὸς σοὶ λείπῃ, καὶ πρὸς τούτοις, πολλὰ τοῖς θεοῖς εὐχομένῳ ἀγαθὰ ὑπὲρ σοῦ, καὶ εὐχὰς ἀποδιδόσαι, χαλεπὸν ἂν φῂς; ἐγὼ μὲν οἶμαι, εἰ τοιαύτῳ μὴ δύναιο φέρειν μητέρα, κακὰ σε δύνασθαι φέρειν.

ια'. Εἰπέ δέ μοι (ἔφη) πότερον ἄλλον τινὰ οἴει δεῖν θεραπεύειν; ἢ πρεσκεύασαι μηδενὶ ἀνθρώπων πείθεσθαι ἀρέσκειν, μηδὲ ἕπεσθαι, μήτε πείθεσθαι, μήτε στρατηγῷ μήτε ἄλλῳ ἄρχοντι; ναὶ μὰ Δία ἔγωγε, ἔφη.

ιβ'. Οὐκοῦν (ἔφη ὁ Σωκράτης) καὶ τῷ γείτονι * βούλῃ σὺ ἀρέσκειν, ἵνα σοι καὶ πῦρ σπαύῃ, ὅταν τύτε δέῃ, καὶ ἀγαθόν τέ σοι γίγνῃται συλλήπτωρ, καὶ, ἄν τι σφαλλόμενος τύχῃς, εὐνοϊκῶς ἐγγύθεν βοηθῇ σοι; ἔγωγ', ἔφη. τί δέ; σιτοδοτικόν, ἢ σύμπλοον, ἢ εἰ τῷ ἄλλῳ συντυγχάνοις, ἡδὲν ἂν σοι διαφέροι φίλον ἢ ἐχθρὸν γενέσθαι, ἢ καὶ τῶν τούτων εὐνοίας οἴει δεῖν ἐπιμελεῖσθαι; ἔγωγ', ἔφη.

ιγ'. Εἶτα τύτων μὲν ἐπιμελεῖσθαι πρεσκεύασαι, τὴν δὲ μητέρα

valeas, ac re neceſſaria nulla egeas, præterque hæc, multa Diis bona pro te vovet, ac vota reddit, ſævam eſſe dicis? Equidem ſtatuo, ſi matrem ejuſmodi ferre non poſſis, non poſſe te bona ferre.

11. Dic autem mihi, (ait) utrum tibi alium quempiam colendum putas; an ita comparatus es, ut nemini hominum placere ſtudeas, neminem ſequi, nemini parere, ſive ſit imperator, ſive magiſtratus alius? Equidem profecto, ait.

12. Ergo (inquit Socrates) etiam vicino placere velis, ut ignem accendat tibi, quum opus erit, teque in aliqua re bona adjuvet, ac ſiquid adverſi accidat, è propinquo tibi benevole ſuccurrat? Equidem, ait. Quid autem? nihil intereſſe putas, comitem itineris, aut navigationis, aut alium quendam, in quem incideris, amicum an hoſtem habeas; vel potius eorum etiam benevolentiam conſequendam eſſe putas? Equidem, ait.

13. Ergo comparatus es horum habere rationem, matrem vero,

περὶ τ̃ πάντων μάλιστά σε φιλοῦσαν οὐκ οἴει δεῖν θερα-
πεύειν; οὐκ οἶσθα, ὅτι οὐ ἡ πόλις ἄλλης μὲ ἀχαριστίας
ἀδεμιᾶς ὀπιμελήσεται, οὐδὲ δικάζει, ἀλλὰ θεοῖς τ̃ὺς εὖ
πεπονθότας, χάριν οὐκ ἀποδιδόντας· ἐὰν δέ τις γονέας μὴ
θεραπεύῃ, τούτῳ δίκιλν τε ὀπιπέμψει, οὐ ἀποδοκιμάζουσα
οὐκ ἐᾷ ἄρχειν τ̃ὧτον, ὡς οὕτε ἂν τὰ ἱερὰ εὐσεβῶς θύσειε
ὑπὲρ τ̃ πόλεως τούτου θύοντος, οὔτε ἄλλο καλῶς οὐ δικαίως
οὐδὲν ἂν τούτου θεράξειεν; οὐ νὴ Δία ἐάν τις τ̃ γονέων
πεπλουτηκότων τ̃ὺς τάφους μὴ κοσμῇ, οὐ τ̃ὧτο ἐξετάζει
ἡ πόλις ἐν ταῖς τ̃ ἀρχόντων δοκιμασίαις.

ιδ'. Σὺ οὖν, ὦ παῖ, ἂν σωφρονῇς, τοὺς μὲ θεοὺς
θεραπεύσῃ, συγγνώμονάς σοι ἕξει, εἴπερ ἐπιμέλησαι τ̃
μητρός, μή σε καὶ ὅτοι νομίσαντες ἀχάριστον ἕξει,
οὐκ ἐθέλωσιν εὖ ποιεῖν· τ̃ὺς δὲ ἀνθρώπους φυλάξῃ,
μή σε ἀποθέμενοι τ̃ὴν γονέων ἀμέλειαν, πάντες ἀπι-
μάσωσιν, εἶτα ἐν ἐρημίᾳ φίλων ἀναφανῇς. εἰ γάρ
σε ὑπολάβοιεν περὶ τοὺς γονεῖς ἀχάριστον ἕξει, οὐ-
δεὶς

vero, quæ te plus omnibus hiſce diligit, colendam tibi non exiſtimas? An ignoras, civitatem alterius quidem nullius ingratitudinis habere rationem, nec in eam actionem dare, ſed ſuſq; deque ferre, ſi beneficiis affecti gratiam non referant: at ſiquis parentes non colat, eum pœna multare, rejectumque magiſtratus obire non pati, ac ſi neque res ſacræ pro republica religioſe fieri queant, illo ſacrificante, neque quicquam aliud ab eo perfici recte juſteq; poſſit? Etiam hoc profecto, ſiquis parentum mortuorum ſepulcra non ornet, reſpublica magiſtratuum in examinibus inquirit.

14. Ergo tu, mi fili, ſi ſapias, Deos ipſos deprecaberis, ut ignoſcant tibi, ſi quidem erga matrem negligens fuiſti, ne te illi & ingratum eſſe exiſtiment, & benefacere tibi nolint: & cavebis ad homines, ne hi te nullam animadvertentes parentum rationem habere, omnes pro nihilo habeant, & privatus amicis omnibus apparueris. Nam ſi te ſuſpicabuntur erga parentes ingratum eſſe, nemo exiſtimaturus

δεὶς ἂν νομίσειεν, εὖ σε ποιήσας χάειν ἀπολήψεσθαι.

ΚΕΦ. γ'.

Χαιρεφῶντα δέ ποτε καὶ Χαιρεκράτην ἀδελφὼ ὄντε ἀλλήλοιν, ἑαυτῷ δὲ γνωρίμω, αἰσθόμενος διαφερομένω, ἰδὼν τὸν Χαιρεκράτην, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαιρέκρατες, ἦ δῆπου καὶ σὺ εἶ τῶν τοιούτων ἀνθρώπων, οἳ χρησιμώτερον νομίζουσι χρήματα ἢ * ἀδελφούς, καὶ ζῶντα, τὸν μὲν ἀφρόνων ὄντων, τοὺς δὲ φρονίμων· καὶ τῶν μὲν βοηθείας δεομένων, τοὺς δὲ βοηθεῖν δυναμένους· καὶ πρὸς τούτοις, τὸν μὲν πλειόνων ὑπαρχόντων, τοὺς δ' ἑνός;

β'. Θαυμαστὸν δὲ καὶ τοῦτο, εἴπερ τοὺς μὲν ἀδελφοὺς ζημίαν ἡγεῖται, ὅτι καὶ τοὺς τοῦ ἀδελφοῦ κέκληται, τοὺς δὲ πολίτας οὐχ ἡγεῖται ζημίαν, ὅτι καὶ τοὺς τῶν πολιτῶν ἔχει· ἀλλ' ἐνταῦθα μὲν δυσὶν λογίζεσθαι, ὅτι χρεῖττον σοὶ πολλοῖς οἰκοῦντι ἀσφαλῶς ἀρκοῦντα ἔχειν, ἢ μόνον διαπο-

μῶν

maturus eſt, ſe pro beneficiis tibi præſtitis gratiam reportaturum.

CAP. III.

Cæterum animadvertens aliquando Socrates, Chærephontem & Chærecratem fratres, familiares ſuos, inter ſe diffidere, ubi Chærecratem vidiſſet, Dic mihi, mi Chærecrates, ait, num tu ex iis es hominibus, qui utilius quid eſſe divitias putant, quam fratrem; quanquam illæ infipientes ſint, hic ſapiens: illæ ope indigeant, hic opitulari poſſit: illæ denique multæ, frater autem unus?

2. Mirum hoc quoque, poſſe quem fratres ſuos ſibi detrimento eſſe putare, propterea quod non etiam fratrum facultates poſſideat: at cives ſibi detrimento non eſſe arbitrari, quod civium bona non habeat: ſed poſſe hac in parte ratiocinari, quod præſtet ut aliquis cum multis habitans ſecure, quæ ſufficiant, habeat; quam ſi ſolus vivat, ac

μᾶλλον τὰ τῆς πολιτικῆς ἐπικινδύνως πάντα κεκλῆσθαι· ἐπὶ δὲ τῶν ἀδελφῶν ὃ αὐτὸ τοῦτο ἀγνοῆσι.

γ'. Καὶ οἰκέτας μὲν ἃ ἁλυσάμενοι ἀνῶνται, ἵνα συνεργοὺς ἔχωσι, καὶ φίλους κτῶνται, ὡς βοηθοῦν μέλλοντες· τῶν δ' ἀδελφῶν ἀμελοῦσιν, ὥσπερ οὐκ πολιτῶν μὲν γιγνομένους φίλους, ἐξ ἀδελφῶν δὲ ὄντων γιγνομένους.

δ'. Καὶ μὴν πρὸς φιλίαν μέγα μὲν ἐπαρκεῖ ὃ οὐκ τῶν αὐτῶν φύσαι, μέγα δὲ ὁμοῦ βαφῆναι. ἐπεὶ καὶ τοῖς ἀψύχοις πολλάκις τις ἐγκύρσεται τῶν συντρόφων. πρὸς δὲ τούτοις, καὶ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι τιμῶσί τε μᾶλλον τοὺς συναδελφοὺς ὄντας τῶν ἀναδελφῶν, καὶ ἧττον τούτοις ἐπιτίθενται.

ε'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· Ἀλλ' εἰ μή, ὦ Σώκρατες, μὴ μέγα εἴη τὸ διάφορον, ἴσως ἂν δέοι φέρειν τὸν ἀδελφὸν, καὶ μὴ μικρῶν ἕνεκα φεύγειν. ἀγαθόν γε (ὥσπερ καὶ σὺ λέγεις) ἀδελφὸς ὢν οἷον δεῖ. ὁπότε μέντοι παντὸς ἀνδρὸς, καὶ πᾶν ὃ ἐναντιώτατον εἴη, τί ἂν τις ἐπιχειροίη τοῖς ἀδυνάτοις;

ς'. Καὶ

ac civium facultates cum periculo omnes possideat: in fratribus id ipsum ignorare.

3. Ac servos quidem emunt, qui possunt, ut laborum socios habeant; amicos parant, quod opitulatoribus egeant: fratres autem negligunt, quasi ex civibus amici fieri possint, ex fratribus non possint.

4. Atqui multum ad amicitiam conducit, ex iisdem natum esse; multum, una nutriri. Nam & feris quoddam eorum, quæ una nutrita sunt, desiderium innascitur. Præterea cæteri quoque homines honorant magis illos qui fratres habent, quam qui nullos; ac minus eos aggrediuntur.

5. Tum Chærecrates, Enimvero, mi Socrates, ait, si non magnum sit dissidium, fortasse ferendus sit frater, neque ob exiguas causas fugiendus. Quippe bonum quoddam (sicut & tu dicis) frater est, si talis sit, qualem esse convenit. At si plane desit officio, & quidvis aliud sit potius quam frater: quamobrem quis ea, quæ fieri nequeunt, conetur?

ς'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· πότερα δὲ, ὦ Χαιρέκρατες, ὑδενὶ ἀρέσαι δύναται Χαιρεφῶν, ὥσπερ ὑδὲ σοι, ἢ ἔστιν οἷς καὶ πάνυ ἀρέσκει; Ἦ γὰρ τοῦτο γάρ τοι, (ἔφη) ὦ Σώκρατες, ἄξιόν ἐστιν ἐμὲ μισεῖν αὐτὸν, ὅτι ἄλλοις μὲ ἀρέσκειν δύναται, ἐμοὶ δὲ (ὅπῃ ἂν πρῇ) παντα χῇ καὶ ἔργῳ καὶ λόγῳ ζημία μᾶλλον, ἢ ὠφέλεια ἐστιν.

ζ'. Ἆρ' οὖν (ἔφη ὁ Σωκράτης) ὥσπερ ἵππῳ τῷ ἀνεπιστήμονι μὲν, ἐγχειρῆσαι δὲ λῃσθαι, ζημία ἐστὶν, ὥστω καὶ ἀδελφὸς, ὅταν τις αὐτῷ μὴ ὀπτάμενος ἐγχειρῇ λῃσθαι, ζημία ἐστί;

η'. Πῶς ἂν ἐγὼ (ἔφη ὁ Χαιρεκράτης) ἀνεπιστήμων εἶμι ἀδελφῷ λῃσθαι, ὀπτάμενός γε καὶ εὖ λέγειν τ' εὖ λέγοντα, καὶ εὖ ποιεῖν τ' εὖ ποιοῦντα; τ' μέντοι καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ πειρώμενον ἐμὲ ἀνιᾶν, οὐκ ἂν δυναίμιν οὔτ' εὖ λέγειν οὔτ' εὖ ποιεῖν, ἀλλ' ὑδὲ πειράσομαι.

θ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· θαυμαστά γε λέγεις, ὦ Χαιρέκρατες, * εἰ κύνα μὲ, εἰ σοι ἦν ὀπτὰ τοιούτοις ὀπτήδειος,

6. Utrum vero, mi Chærecrates, (inquit Socrates) nemini Chærephon placere poteſt, ſicut & tibi non placet? an ſunt nonnulli, quibus egregie placeat? Hac ipſa de cauſa, mi Socrates, (ait) æquum eſt illum mihi eſſe odio, quod aliis quidem placere poſſit, mihi vero (ubicunque adeſt) verbis ac factis detrimento potius quam commodo ſit.

7. Ergone (ait Socrates) perinde atque equus homini imperito, qui uti eo conetur, damno eſt; ſic & frater, quum quis eo vult uti, qui neſciat, eſt detrimento?

8. Quonam modo erga fratrem (inquit Chærecrates) me gerere non norim, quum & verbis & factis benignus in illum eſſe poſſim, qui verbis itidem ac factis benignus erga me eſt. At vero qui & verbis & factis mihi moleſtiam parere dat operam, benigne me in eum verbo factove gerere nec poſſum nec volo.

9. Et Socrates, Mira vero narras, inquit, mi Chærecrates, te, ſi canem habeas, atque is ovibus cuſtodiendis aptus ſit, ac paſtoribus quidem

τήδει, ἡ τὺς μὲ ποιμένας ἠσπάζετο, σοὶ δὲ προσιόντι ἐχαλέπαινεν, ἀμελήσας ἂν ὃ ὀργίζεσθαι, ★ ἐπειρᾶ εὖ ποιήσας φιλεῖν αὐτόν. τ΄ δὲ ἀδελφὸν φὴς μὲ μέγα ἂν ἀγαθὸν εἶ), ὅντα φρός σε οἷ ἀξ, βλάψαις δὲ ὁμολογῶν ἡ εὖ ποιῶν ἡ εὖ λέγειν, ἦκ ἐπιχειρεῖς μηχανᾶσθαι, ὅπως σοι ὡς βέλτιστος ἦ.

ι΄. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης, δέδοικα, ἔφη, ὦ Σώκρατες, μὴ ἦκ ἔχω ἐγὼ τοσαύτην σοφίαν, ὥστε Χαιρεφῶντα ποιῆσαι φρὸς ἐμὲ οἷ ἀξ. ἡ μὴν ὀδέν γε ποικίλον (ἔφη ὁ Σωκράτης) ὐδὲ καινὸν ἀξ ἐπ' αὐτὸν (ὡς ἐμοὶ δοκῶ) μηχανᾶσθαι· οἷς δὲ ἡ σὺ ἐπίστασαι αὐτὸς, οἶμαι ἂν αὐτὸν ἀλόντα ἂν πολλοῦ ποιῆσθαί σε.

ια΄. ★ Οὐκ ἂν φθάνοις (ἔφη) λέγων εἴτι ἠδησαί με φίλτρον ἐπιτάμενον, ὃ ἐγὼ εἰδὼς λέληθα ἐμαυτόν; λέγε δέ μοι, (ἔφη) εἴ τινα τ΄ γνωρίμων βύλοιο κατεργάσασθαι, ὁπότε θύοι, καλῶν σε ἐπὶ δεῖπνον, τί ἂν ποιήσης; δῆλον, ὅτι καταρχοίμι ἂν ὃ αὐτὸς, ὅτε θύοιμι, καλῶν ἐκεῖνον.

ιβ΄. Ει

dem blandiatur, in te vero adeuntem sæviat, omissa iracundia, benefaciendo eniti, ut eum mitiges: fratrem vero, quem magnum quoddam bonum ais esse, si erga te talis sit, ut decet, non te operam dare, ut optimum tibi reddas; præsertim quum & verbis & factis benignum esse ex confesso scias.

10. Vereor equidem (ait Chærecrates) ne tanta sit in me sollertia, mi Socrates, ut Chærephontem erga me talem reddere possim, qualem esse oportet. Atqui (subjecit Socrates) nihil artificiosi, neque novi ut ejus causa excogites, opus est, mea quidem sententia: nam existimo eum illis artibus, quas tu non ignoras, allectum abs te, plurimi te facturum.

11. Dic mihi prius, (inquit) an me quasdam illecebras nosse senseris, quas ipsemet scire me ignoraverim? Tu vero mihi dicito, si quem familiarium eo deducere velles, ut, ubi rem sacram facit, ad cœnam te vocaret, quid faceres? Nimirum prior hominem, ipse rem sacram faciens, invitarem.

ιβ'. Εἰ δὲ βάλοιο τῶ φίλων τινὰ πεμπτέψασθαι, ὁπότε ἀποδημοίης, ὑπεμελήσθης τῶν σῶν, τί ἂν ποιοίης; δηλονότι πρότερος ἂν ἐγχειρεῖν ὑπεμελεῖσθαι τῶ ἐκείνου, ὁπότε ἀποδημοίη.

ιγ'. Εἰ δὲ βάλοιο ξένον ποιῆσαι ὑποδέχεσθαι σεαυτὸν, ὁπότε ἔλθοις εἰς τὴν ἐκείνου, τί ἂν ποιοίης; δηλονότι κἀγὼ τοῦτον πρότερος ὑποδεχοίμην, ἂν ὁπότε ἔλθοι Ἀθήναζε. κἀ εἴγε βουλοίμην αὐτὸν πεισθῆναι μοι ἐφ' ἃ ἥκοιμι· δηλονότι κἀγὼ τοῦτο δέοι ἂν πρότερον αὐτὸν * ἐκείνῳ ποιεῖν.

ιδ'. Πάντα ἄρα σύγε τὰ ὑπ' ἀνθρώποις φίλτρα ὑπεραμένος πάλαι ἀπεκρύπτου. ἢ ὀκνεῖς (ἔφη) ἄρξαι, μὴ αἰσχρὸς φανῇς, ἐὰν πρότερος τὸν ἀδελφὸν εὖ ποιῇς; καίτοι μοὶ πλέον γε δοκεῖ ἀνὴρ ἐπαίνου ἄξιος εἶναι, ὃς ἂν φθάνῃ τοὺς μὲν πολεμίους κακῶς ποιῶν, τοὺς δὲ φίλους εὐεργετῶν. εἰ μὲν οὖν ἐδόκει μοι Χαιρεφῶν ἡγεμονικώτερος εἶναι σὸ πρὸς τὴν * φύσιν τοῦτο, ἐκεῖνον ἂν ἐπειρώμην πείθειν πρότερον ἐγχειρεῖν τῷ σε

12. At si velles amicorum aliquem impellere, ut te absente peregre, rerum tuarum curam gereret, quid faceres? nimirum prior operam darem, ut per ipsius absentiam res ipsius curarem.

13. Si velles ab hospite impetrare, ut te exciperet ad se venientem, quid faceres? Nimirum hunc quoque prior exciperem, venientem Athenas: atque etiam si vellem efficere alacrem ad ea mihi conficienda, quorum causa venirem, necesse foret, ut ipse prior idem illi præstarem.

14. Ergo tu quum omnes illecebras, quæ inter homines sunt, jamdudum noris, eas celabas. An cunctaris (inquit) principium facere propterea, ne turpis videare, si prior beneficio fratrem afficias? Atqui maxima vir laude dignus esse videtur, qui hostes, lædendo; benefaciendo, amicos antevertit. Quare si mihi videretur Chærephon ad tale ingenium prius induendum aptior esse, operam in illo persuadendo collocarem, ut prior amicitiam tuam conciliare sibi

σε φίλον ποιεῖσθαι· νῦν δέ μοι σὺ δοκεῖς ἡγεμόνος μᾶλλον ἂν ἐργάσασθαι τοῦτο.

ιε'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· ἄτοπα λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ ἀδαμῶς πρὸς σοῦ, ὅς γε κελεύεις ἐμὲ νεώτερον ὄντα * καθηγεῖσθαι. καὶ τοι τοῦτό γε παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις τἀναντία νομίζεται, τὸ πρεσβύτερον ἡγεῖσθαι παντὸς καὶ ἔργου καὶ λόγου.

ις'. Πῶς; (ἔφη ὁ Σωκράτης) οὐ γὰρ καὶ ὁπῇ πρέπει χωρῆσαι τὸ νεώτερον πρεσβυτέρῳ συντυγχάνοντι παντα χοῦ νομίζεται; καὶ * οὐ καθήμενον ἀναστῆναι, καὶ κοίτῃ μαλακῇ πιμῆσαι, καὶ λόγῳ ἀπεῖξαι; ὦ ἀγαθέ, μὴ ὄκνει, (ἔφη) ἀλλ' ἐγχείρει τὸν ἄνδρα καταπραΰνειν, καὶ πάνυ ταχύ σοι ὑπακούσεται. οὐχ ὁρᾷς ὡς φιλότιμός ἐστι, καὶ ἐλευθέριος; τὰ μὲν γὰρ πονηρὰ ἀνθρώπια οὐκ ἂν ἄλλως μᾶλλον ἕλοις ἢ ἂν διδοίης τι, τοὺς δὲ καλοὺς κἀγαθοὺς ἀνθρώπους πρόσφιλῶς ἔχοντα καὶ μάλιστ' ἂν κατεργάσαιο.

ιζ'. Καὶ ὁ Χαιρεκράτης εἶπεν· ἐὰν οὖν ἐμοῦ τοῦτο ποιοῦντος,

sibi ſtuderet: nunc tu mihi videris, ſi rem ordiare, rectius confecturus.

15. Abſurda dicis, mi Socrates, (inquit) minimeque tibi convenientia, qui me minorem ætate jubeas initium facere: quum apud omnes homines contrarium quiddam in more poſitum ſit, nimirum ut ætate provectior in omni dicto factoque principium faciat.

16. Qui hoc? (ait Socrates) annon ubique receptum more eſt, ut junior grandiori occurrenti de via cedat? annon ut ſedens aſſurgat, & lecti mollioris honorem tribuat, & inter colloquendum cedat? Ne cunctéris, (inquit) vir bone, ſed hominem mitigare tenta, qui quidem celeriter admodum tibi obediet. Non vides, quam cupidus honoris, quam liberalis ſit? Homunciones enim futiles alia ratione nulla facilius allicies, quam aliquid largiendo: virtutis & honeſti ſtudioſos homines, ſi cum eis amanter agas, maxime tibi conformaveris.

17. Et Chærecrates, Quid ſi, inquit, me hoc agente, nihilo

τος, ἀκεῖνος μηδὲν βελτίων γίγνηται; τί γὰρ ἄλλο (ἔφη ὁ Σωκράτης) ἢ κινδυνεύσεις ὀπισθεῖξαι, σὺ μὲν ἀγαθός τε καὶ φιλάδελφος εἶ), ἀκεῖνος δὲ φαῦλός τε καὶ ἄκαρπος εὐεργεσίας; ἀλλ' ὅδε οἶμαι τούτων ἕσεσθαι. νομίζω γὰρ αὐτόν, ἐπειδὰν ἀθληταί σε προκαλούμενον ἑαυτὸν εἰς τὰ ἀγῶνα τοῦτον, πάνυ φιλονεικήσειν, ὅπως προγένηταί σου λόγῳ καὶ ἔργῳ εὖ ποιῶν.

ιη'. Νῦν μὲν γὰρ ὥσπερ (ἔφη) * ἔχεσθε, ὥσπερ εἰ τὼ χεῖρε, ἃς ὁ θεὸς ὅτι τῷ συλλαμβάνειν ἀλλήλαιν ἐποίησεν, ἀφεμένω τούτου τρέποιντο πρὸς τὸ ἐμποδίζειν ἀλλήλω· ἢ εἰ τὼ πόδε θεία μοίρᾳ πεποιημένω πρὸς τὸ συνεργεῖν ἀλλήλοιν, ἀμελήσαντε τούτου ἐμποδίζοιεν ἀλλήλω. Οὐκ ἂν πολλὴ ἀμαθία εἴη καὶ κακοδαιμονία τοῖς ἐπ' ὠφελείᾳ * πεποιημένοις ὅτι βλάβῃ χρῆσθαι;

ιθ'. Καὶ μὴν ἀδελφώ γε (ὡς ἐμοῖ δοκεῖ) ὁ θεὸς ἐποίησεν ὅτι μείζονι ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν, ἢ χεῖρέ τε, καὶ πόδε, καὶ ὀφθαλμώ,

fiat ille melior? Quid aliud periculi fuerit, (inquit Socrates) quam ut tu declares, te quidem virum bonum fratrisque ſtudioſum eſſe; illum vero nullius momenti, & indignum beneficio? ſed horum nihil futurum arbitror. Nam exiſtimo ipſum, ubi animadverterit ſe ad certamen hoc abs te provocari, magna contentione conaturum, ut te verbis ac reipſa ſuperare beneficentia poſſit.

18. Nunc quidem (inquit) ita affecti eſtis, ac ſi manus ambæ, quas Deus idcirco creavit, ut mutuo ſe juvent, hoc omiſſo, ad impediendum ſeſe invicem converterent: vel ſi pedes ambo, qui divino conſilio mutuas ad operas conditi ſunt, hoc ipſo neglecto, ſibi invicem impedimento eſſent. Annon magna fuerit inſcitia, magnaque infelicitas, iis ad detrimentum uti, quæ ad mutuam utilitatem facta ſunt?

19. At enim fratres duos germanos, mea quidem ſententia, condidit Deus majorem ad utilitatem mutuam, quam manus utraſque, quam pedes, quam oculos,

μὼ, ϗ τἆλλα ὅσα ἀδελφὰ ἔφυσεν ἀνθρώποις. χεῖρες μὲν γὰρ, εἰ δέοι αὐτὰς τὰ πλέον ὀργυιὰν διέχοντα ἅμα ποιῆσαι, οὐκ ἂν δυναίντο· πόδες δὲ οὐδ' ἂν ὅπῃ τὰ ὀργυιὰν διέχοντα ἔλθοιεν ἅμα· ὀφθαλμοὶ δὲ, οἱ μὴ δοκοῦντες ὅπλοις ὀξυνεῖσθαι, οὐδ' ἂν τῷ ἐπὶ ἐγγυτέρω ὄντων τὰ ἔμπροσθεν ἅμα μὴ τὰ ὄπισθεν ἰδεῖν δύναιντο· ἀδελφὼ δὲ φίλω ὄντε, ϗ πολὺ διεστῶτε πρόσθετον ἅμα ϗ τὰ ἐπ' ὠφελείᾳ ἀλλήλοιν.

ΚΕΦ. δ'.

ΗΚουσα δέ ποτε αὐτοῦ περὶ φίλων ἀφελομένου, ἐξ ὧν ἔμοιγε ἐδόκει μάλιστ' ἄν τις ὠφελεῖσθαι πρὸς φίλων κτῆσίν τε ϗ χρείαν. τοῦτο μὲν γὰρ δὴ πολλῶν ἔφη ἀκούειν, ὡς πάντων κτημάτων κράτιστον ἂν εἴη φίλῳ σαφὴς ϗ ἀγαθός· ὑπεμελημένως δὲ παντὸς μᾶλλον ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλούς, ἢ φίλων κτήσεως.

β'. Καὶ

los, quam cætera, quæcunque natura voluit in hominibus esse germana. Quippe manus, si eas necesse sit illa simul agere, quæ longiori spatio, quam unius orgyæ distent, nequaquam id poterint: pedes ne ad ea quidem, quæ orgyæ distent inter se spatio, simul accesserint: oculi, qui pertingere quam longissime putantur, ne propiora quidē à fronte simul & à tergo videre possint. Fratres autem si amici sint, etiam magno dissiti intervallo, ea possunt agere, quæ ad utriusque utilitatem conducant.

CAP. IV.

PRæterea Socratem aliquando de amicis etiam id differentem audivi, de quo mihi quidem videretur aliquis utilitatem maximam ad conciliationem & usum amicorum percepturus. Nam audire se dicebat ex multis, esse quiddam inter omnia bona præstantissimum, amicum certum ac bonum: videre tamen complures cujusvis rei cura potius affici, quam ut amicos sibi pararent.

2. Aiebat

β'. Καὶ ὃ οἰκίας, ἢ ἀγροὺς, ἢ ἀνδράποδα, ἢ βοσκήματα, ἢ σκεύη κτωμένους ἢ ὑπομελῶς ὁρᾶν ἔφη, ἢ τὰ ὄντα σώζειν πειρωμένους· φίλον δὲ (ὃ μέγιστον ἀγαθὸν εἶναί φασιν) ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς ὅτε ὅπως κτήσονται φροντίζοντας, ὅτε ὅπως οἷόν τε ἑαυτοῖς σώζονται.

γ'. Ἀλλὰ ἢ καμνόντων φίλων τε ἢ οἰκετῶν, ὁρᾶν τινας ἔφη τοῖς μὲ οἰκέταις ἢ ἰατροὺς εἰσάγοντας, καὶ τἄλλα πρὸς ὑγίειαν ὑπομελῶς προθυμουμένους· τοὺς δὲ φίλων ὀλιγωροῦντας. ἐπιτεινόντων τε ἀμφοτέρων, ὑπὲρ μὲ τοῖς οἰκέταις ἀχθομένους ἢ ζημίαν ἡγουμένους, ὑπὲρ δὲ τοῖς φίλοις οὐδὲν οἰομένους ἐλαττοῦσθαι. καὶ τῶν μὲ ἄλλων κτημάτων οὐδὲν ἐῶντας ἀθεράπευτον, οὐδ' ἀνεπίσκεπτον· τῶν δὲ φίλων ὑπομελείας δεομένων ἀμελοῦντας.

δ'. Ἐπὶ δὲ τούτοις ὁρᾶν ἔφη τοὺς πολλοὺς τὰ μὲ ἄλλων κτημάτων, καὶ πάνυ πολλῶν αὐτοῖς ὄντων, τὸ πλῆθος εἰδότας; τοὺς δὲ φίλων ὀλίγων ὄντων ἢ μόνον ὃ πλῆθος

2. Aiebat enim cernere ſe quoſdam, qui & domos, & prædia, & mancipia, & rem pecuariam, & ſupellectilem ſtudioſe comparant, acquiſitaque conſervare conantur; at complures amicum (quem bonum eſſe maximum perhibeant) neque ut ſibi parent ſollicitos eſſe; neque ut, quantum poſſint, eum ſibi conſervent.

3. Quinetiam videre ſe aiebat nonnullos, amicis & ſervis ſimul ægrotantibus, ad ſervos quidem adducere medicos, aliaque valetudini conducentia ſtudioſe parare, quum interim amicos negligant. Itidem utriſque morientibus, ſervorum eos obitum graviter ferre, ac detrimento ducere; in amicis nullum ſe damnum feciſſe, putare: nec in reliquis facultatibus quicquam non curatum, vel inexploratum relinquere; quum amicos, egentes ipſorum cura, negligant.

4. Præterea videre ſe aiebat, pleroſque facultatum ſuarum, tametſi admodum multas habeant, numerum ſcire: ſed tantum abeſſe, ut amicorum, quos paucos habent, numerum

πλῆθος ἀγνοῦντας, ἀλλὰ καὶ τοῖς πυνθανομένοις τοῦτο καταλέγειν ἐγχειρήσαντας, ὡς ἂν τοῖς φίλοις * ἐθέλοιεν, πάλιν τούτοις ἀναπίπτεσθαι· τοσοῦτον αὐτοὺς τῶν φίλων φροντίζειν.

ε'. Κάπειτα πρὸς ποῖον κτῆμα τῶν ἄλλων ὠφελιμώτερος φίλος ἀγαθός, οὐκ ἂν πολλῷ κρείττων φανείη; ποῖος γὰρ ἵππος, ἢ ποῖον ζεῦγος οὕτω χρήσιμον, ὥσπερ ὁ χρηστὸς φίλος; ποῖον δὲ ἀνδράποδον οὕτως εὔνουν καὶ ὠφελιμώτατον; ἢ ποῖον ἄλλο κτῆμα οὕτω πάνχρηστον.

ς'. Ὁ γὰρ ἀγαθὸς φίλος ἑαυτὸν πάντα μᾶλλον ἢ πάντα ὅ ἄλλο τῷ φίλῳ καὶ τῶν τοῦ ἰδίων κατασκευῆς, καὶ τῶν κοινῶν πράξεων. καὶ ἄν τέ τινα εὖ ποιῆσαι δέῃ, συνεπιχειρεῖ· ἄν τέ τις φόβος παρῇ, συμβοηθεῖ, τὰ μὲν συναναλίσκων, τὰ δὲ συμπράττων· καὶ τὰ μὲν συμπείθων, τὰ δὲ βιαζόμενος· καὶ εὖ μὲν πράττοντας, πλάττα εὐφραίνων, σφαλλομένους δὲ πλάττα ἐπανορθῶν.

ζ'. Α δὲ αἱ τε χεῖρες ἐκάστῳ ὑπηρετοῦσι, καὶ ὀφθαλμοὶ

numerum norint; ut etiam quum ſciſcitantibus aliis indicare conantur, quos inter amicos referant, rurſus aliquos revocent: tantum ſcilicet eis amicos eſſe curæ.

5. Atqui cum quanam poſſeſſione ac bono amicus egregius comparatus, non manifeſto ſit melior? nam qui equus, quodve jumentorum par, adeo fuerit utile ac bonus amicus? quodnam mancipium adeo benevolum fuerit, tecumque manendi ſtudioſum? quænam alia res ſic ex omni parte ſit utilis?

6. Etenim amicus bonus ſeipſum ſubſtituit ad quidvis, quod amicis deeſt; ſive ad conſtituendas res privatas, ſeu munera publica. Idem, ſive quis afficiendus eſt beneficio, vires ſufficit; ſeu quis metus perturbet, fert opem, partim ſumptus impertiendo, partim operas mutuas tradendo, partim una perſuadendo, partim cogendo. Idem bene agentes exhilarat, & calamitatibus preſſos erigit.

7. Quæcunque vero vel manus cuique ſumminiſtrant, vel proſpiciunt

μοὶ παρορῶσι, ἢ τὰ ὦτα παρακύουσι, ἢ ὁ πούς ἁμαρτύσι, τούτων φίλῳ εὐεργετῆσ' ὀδενὸς λείπεται. πολλάκις δὲ * παρ' αὐτοῦ τις ἢ οὐκ ἐξεργάσατο, ἢ οὐκ εἶδεν, ἢ οὐκ ἤκουσεν, ἢ ὑ διέυυσε, ταῦτα ὁ φίλῳ παρὰ τοὺς φίλους ἐξήρκεσεν. Ἀλλ' ὅμως ἔνιοι μὲ δένδρα πειρῶνται θεραπεύειν, ὅ καρπῶ ἕνεκεν· ὅ δὲ παμφορωτάτη κτήματος, ὁ καλὸς φίλῳ, ἀργῶς ἢ ἀνειμένως ὁ πλῆθοι ὑπομένονται.

ΚΕΦ. ε'.

ΗΚουσα δέ ποτε ἢ ἄλλου αὐτοῦ λόγου, ὃς ἐδόκει μοι παρορᾶν τ' ἀκούοντα ἐξετάζειν ἑαυτὸν, ὁπόσου τοῖς φίλοις ἄξιος εἴη. ἰδὼν γάρ τινα τ' ξωνόντων ἀμελοῦντα φίλου πενίᾳ πιεζομένῳ, ἤρετο Ἀνπισθένη σπανίου ὅ ἀμελοῦντος αὐτοῦ, ἢ ἄλλων πολλῶν·

β'. Ἆρα (ἔφη) ὦ Ἀνπισθένες, εἰσί τινες ἀξίαι φίλων,

spiciunt oculi, vel aures ante percipiunt, vel perficiunt pedes; in eorum nullo amici benefici est inferior opera. Sæpe quæ quis à seipso non elaboravit, non vidit, non audivit, non perfecit; ea amicus ad amicos suffecit. Sed tamen arbores nonnulli student excolere fructus causa; quum fertilissimum illud prædium, quod amicum vocamus, segniter remisseque plurimi curent.

CAP. V.

AUdivi aliquando etiam aliud ejus colloquium, quod mihi videbatur auditorem excitare, ut seipsum exploret, quanti amicis pretii esse possit. Nam quum vidisset quendam ex familiaribus suis amicum, qui egestate premeretur, negligere; interrogabat Antisthenem in illius præsentia, qui amicum negligebat, aliorumque multorum:

2. Suntne (inquit) amicorum quædam, mi Antisthenes, perinde

λων, ὥσπερ ἐπὶ οἰκετῶν; τῶ γὰρ οἰκετῶν ὁ μὲν πυ δύο ✶ μνῶν ἄξιός ἐστιν, ὁ δ' ἡμιμνᾶ, ὁ δὲ πέντε μνῶν, ὁ δὲ καὶ δέκα. Νικίας δὲ ὁ Νικεράτυ λέγεται ἐπιτάττειν εἰς τὰργύρια πέμπειν τοὺς ἐντυγχάνοντας. σκοπῶμεν δὲ τοῦτο, (ἔφη) εἰ ἆρα ὥσπερ τῶν οἰκετῶν, οὕτω καὶ τῶν φίλων εἰσὶν ἀξίαι.

γ'. Ναὶ μὰ Δί'· (ἔφη ὁ Ἀντισθένης) ἔγωγ' οὖν βουλοίμην ἂν τὸν μέν τινα φίλον μοι εἶναι μᾶλλον, ἢ δύο μνᾶς· τὸν δ' ἡμιμνᾶ ἂν ἡμιμναῖ ἐπιτιμησαίμην· τὸν δὲ καὶ περὶ δέκα μνῶν ἐλοίμην· τὸν δὲ ✶ περὶ πάντων χρημάτων καὶ ✶ πάντων ἐπιτιμησαίμην ἂν φίλον μοι εἶναι).

δ'. Οὐκοῦν (ἔφη ὁ Σωκράτης) εἴγε ταῦτα τοιαῦτά ἐστι, καλῶς ἂν ἔχοι ἐξετάζειν τινὰ ἑαυτόν, πόσου ἄρα ✶ τυγχάνει τοῖς φίλοις ἄξιος ὤν, καὶ πειρᾶσθαι ὡς πλείστου ἄξιος εἶναι), ἵνα ἥκιστα αὐτὸν οἱ φίλοι ἐπιδιδῶσιν. ἐγὼ γάρ τοι (ἔφη) πολλάκις ἀκούω σοῦ μέν, ὅτι ἐπιδώσει αὐτὸν φίλος ἀνήρ· σοῦ δ', ὅτι μνᾶν ἀντ' ἐμοῦ μᾶλλον εἵλετο ἀνὴρ, ὃν ἐβούλετο φίλον εἶναι).

ε'. Τὰ

de ac ſervorum, æſtimationes? nam ex ſervis hic duabus minis æſtimatur, ille vix mina dimidia, alius minis quinque, alius etiam decem. Quinetiam Nicias, Nicerati filius, emiſſe talento dicitur eum qui argenti fodinis præeſſet. Itaque conſidero, an perinde ac ſervorum, ſic & amicorum ſint æſtimationes.

3. Sunt profecto: (inquit Antiſthenes) nam equidem velim hunc potius amicum mihi eſſe, quam duas habere minas; illum ne dimidiæ quidem minæ præferrem; alium potius, quam decem minas, eligerem; alius ut mihi amicus eſſet, omnibus facultatibus ac laboribus id anteponerem.

4. Ergo (ſubjecit Socrates) ſiquidem hæc ita ſe habent, bene eſſet ſi quis ſeipſum exploraret, quanti amicis æſtimandus ſit; atq; operam daret, ut quãtivis ſit pretii, quo minus amici eum deſerant. Nam equidem ſæpe audio (inquit) dicentem alium, ab homine amico ſe eſſe deſertum; alium, quod is, quem amicum eſſe arbitratus ſit, vel unam ſibi minam præferret.

ε'. Τὰ τοιαῦτα πάντα σκοπῶ, μὴ ὥσπερ ὅταν τις οἰκέτιον πονηρὸν πωλῇ, καὶ ἀποδῶται δ' εὐρόντος· ὕτω καὶ *τὸν πονηρὸν φίλον, ὅταν ἐξῇ ὃ πλεῖον τις ἀξίας λαβεῖν, ἐπαγωγὸν ἢ ἀποδίδοσθαι. τοὺς δὲ χρηστοὺς ὅτε οἰκέτας πάνυ τι πωλουμένους ὁρῶ, ὅτε φίλους προδιδομένους.

ΚΕΦ. ϛ'.

ΕΔόκει δέ μοι καὶ εἰς ὃ δοκιμάζειν φίλους, οποίους ἄξιον κτᾶσθαι, φρενοῦν, τοιάδε λέγων· Εἰπέ μοι, (ἔφη) ὦ Κριτόβουλε, εἰ βουλοίμεθα φίλον ἀγαθὸν, πῶς ἂν ὑπειροίημεν σκοπεῖν; ἆρα πρῶτον μὲν ζητητέον, ὅστις ἀρχῆς χαρός τε, καὶ φιλοποσίας, καὶ λαγνείας, καὶ ὕπνου, καὶ ἀργίας; ὁ γὰρ τούτων κρατούμενος, ὅτ' αὐτὸς ἑαυτῷ δυσχεραίνοι ἄν, ὅτι φίλῳ γε δέοντα πράττειν. μὰ Δί' ὑ δῆτα, ἔφη. ἔχων δέ μὲ τούτων ἀρχομένου ἀφεκτέον δοκεῖ σοι εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

β'. Τί δ'; (ἔφη) ὅστις δαπανηρὸς ὢν, μὴ αὐτάρκης ἐστὶν,

5. Hæc omnia conſidero, num quemadmodum ubi quis ſervum vitioſum vendit, alterique addicit eo pretio, quod reperire potuit, ita etiam nullius amicum momenti, quum pretii plurimum accipi poteſt, vendi expediat. At neque ſervos bonos magnopere vendi video, neque bonos amicos relinqui.

CAP. VI.

VIſus eſt etiam mihi ad explorandos amicos, quales parari debeant, ſuos cordatos reddere, hujuſmodi proferens: Dic mihi, mi Critobule, ſi amico nobis bono ſit opus, quo pacto conſiderare rem conabimur? num primo quærendus erit, qui imperet gulæ, potus cupiditati, laſciviæ, ſomno, ignaviæ? nam qui ab his vincitur, is neque ipſe ſibi, neque amico poſſit præſtare, quæ oportet. Non profecto, inquit Critobulus. Ergo tibi videtur abſtinendum ab eo, qui rebus hiſce ſerviat? Omnino, inquit.

2. Quid vero? (ait) qui ſumptuoſus quum ſit, ſatiari non poteſt,

ὄστιν, ἀλλ' ἀεὶ τῶν πλησίον δεῖται· καὶ λαμβάνων μὲν μὴ δυώατα ἀποδιδόναι, μὴ λαμβάνων δὲ τ μὴ διδόντα μισεῖ· ὑ δοκεῖ σοι ὁ ὅτος χαλεπὸς φίλος εἶ); πάνυ, ἔφη. ὑκοιῶ ἀφεκτέον ὁ τούτυ; ἀφεκτέον μέντοι, ἔφη.

γ'. Τί δ, ὅστις χρηματίζεαθαι μὲ δυώαται, πολλῶν δὲ χρημάτων ἐπιθυμεῖ, ὁ ἀφ' τοῦτο δυσξύμβολός ἐστι· ὁ λαμβάνων μὲ ἥδεται, ἀποδιδόναι δὲ ὑ βούλεται; ἐμοὶ μὲ δοκεῖ (ἔφη) ὅτος ἔτι πονηρότερος ἐκείνυ εἶναι. τί δὲ, ὅστις ἀφ' τ ἔρωτα ὃν χρηματίζεαθαι μηδὲ πρὸς ἕν ἄλλο χρῆμα ποιεῖται, ἢ ὁπόθεν αὐτὸς κερδανεῖ; ἀφεκτέον ὁ τούτυ, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ· ἀνωφελὴς δ ἂν εἴη τῷ χρωμένῳ.

δ'. Τί δὲ, ὅστις στασιώδης τέ ἐστι, ὁ θέλων πολλοὺς τοῖς φίλοις ἐχθροὺς παρέχειν; φευκτέον νὴ Δία ὁ τοῦτον. εἰ δέ τις τούτων μὲ τ κακῶν μηδὲν ἔχει, εὖ δὲ πάσχων ἀνέχεται, μηδὲν φρυντίζων ὧν ἀντευεργετεῖν; ἀνωφελὴς ἂν εἴη ὁ ὅτος· ἀλλὰ

test, sed semper rebus vicinorum eget, easque impetrans reddere non potest, non impetrans vero, odio non dantem habet; non tibi videtur hic quoque gravis amicus esse? Omnino, inquit. Igitur ab hoc etiam abstinendum? Abstinendum scilicet, inquit.

3. Quid autem, si quis rem facere potest, multasque pecunias concupiscit, & propterea difficilem se in pactis præbet, & accipiendo delectatur, reddere vero invitus est? Videtur is mihi (ait) etiam improbior esse illo altero. Quid autem, si quis ob rei faciendæ cupiditatem nulli alii rei vacet, quam unde lucrum possit capere? Ab hoc quoque, mea quidem sententia, est abstinendum: nam inutilis illi fuerit, qui uti eo velit.

4. Quid vero, siquis homo sit seditiosus, ac multos amicis hostes velit excitare? Fugiendus & ille profecto. At si quis horum quidem vitiorum expers sit, beneficiis autem se affici patiatur, nulla vicissim benefaciendi ratione habita? Inutilis & ille fuerit. Sed

ἀλλὰ ποῖον, ὦ Σώκρατες, ὅπτι χειρήσομεν φίλον ποιεῖσθαι;

ε'. Οἶμαι μέν, ὅς τἀναντία τούτων ἐγκρατὴς μὲν ἦι τῆς τοῦ σώματος ἡδονῆς, εὔορκος δὲ, καὶ εὐξύμβολος ἂν τυγχάνῃ, καὶ φιλόνεικος περὶ τοῦ μὴ ἐλλείπεσθαι εὖ ποιῶν τοὺς εὐεργετοῦντας ἑαυτόν, ὥστε λυσιτελεῖν τοῖς χρωμένοις.

ς'. Πῶς οὖν ἂν ταῦτα δοκιμάσαιμεν, ὦ Σώκρατες, πρὸ τοῦ χρῆσθαι; τοὺς μὲν ἀνδριαντοποιοὺς (ἔφη) δοκιμάζομεν, ὅταν τοῖς λόγοις αὐτῶν πεπιστεύκωμεν, ἀλλ' ὃν ἂν ὁρῶμεν τοὺς πρόσθεν ἀνδριάντας καλῶς εἰργασμένον, τούτῳ πιστεύομεν καὶ τοὺς λοιποὺς εὖ ποιήσειν.

ζ'. Καὶ ἄνδρα δὴ λέγεις, (ἔφη) ὃς ἂν τοὺς φίλους τοὺς πρόσθεν εὖ ποιῶν φαίνηται, δῆλον εἶναι καὶ τοὺς ὑστέρους εὐεργετήσοντα. καὶ γὰρ ἵπποις (ἔφη) ὃν ἂν τοῖς πρόσθεν ὁρῶ καλῶς χρώμενον, τοῦτον καὶ ἄλλοις οἶμαι καλῶς χρῆσθαι.

η'. Εἰεν· (ἔφη) ὅς δ' ἂν ἡμῖν ἀξίως φιλίας δοκῇ εἶναι, πῶς χρὴ φίλον τοῦτον ποιεῖσθαι; πρῶτον μὲν (ἔφη) τὰ πρὸς τὸ

qualem, mi Socrates, enitemur amicum nobis adjungere.

5. Eum arbitror, qui diversa ab his ratione sit corporeis in voluptatibus continens, juramentum servet, in pactis facilem se exhibeat, denique conetur, ut suis benefactoribus, vicissim benefaciendo, non sit inferior; ita ut iis qui eo utantur usui sit.

6. At quo pacto hæc explorare, mi Socrates, possimus priusquam eis utamur? Statuarios (inquit) sic exploramus, ut non ex ipsorum verbis conjecturam faciamus; sed quem prius statuas egregie fecisse cernimus, eis fidem habemus, quod etiam recte cæteras sit elaboraturus.

7. Ergo tu (inquit) dicis hominem, qui se prioribus amicis beneficum declaraverit, plane posterioribus quoque benefacturum. Nimirum (ait) quemcunque prioribus equis recte usum video, eum arbitror etiam aliis bene usurum.

8. Sint hæc: (ait) at quo pacto is efficiendus est amicus, qui amicitia nobis dignus esse videatur? Primum (ait) res divinæ considerandæ

τ̃ θεῶν ἐπισκεπτέον, εἰ συμβουλεύσιν αὐτὸν φίλον ποιήσ. τί οὖν (ἔφη) ὃν ἂν ἡμῖν δοκῇ, ᾧ Ⓐ θεοὶ μὴ σὺν αὐτοῖς; ἔχεις εἰπεῖν ὅπως ὅτος θηρατέος;

θ'. Μὰ Δί' (ἔφη) ὦ κτ̃, πόδας, ὥσπερ ὁ λαγώς· ὐδ' ἀπάτῃ, ὥσπερ αἱ ὄρνιθες· ὐδὲ βίᾳ, ὥσπερ Ⓐ ἐχθροί. ἄκοντα γὰρ φίλον ἔχειν ἐργῶδες, χαλεπὸν δὲ ᾧ δύσανξα κατέχειν ὥσπερ δῆλον. ἐχθροὶ γὰρ μᾶλλον ἢ φίλοι γίγνονται ταῦτα πάσχοντες.

ι'. Φίλοι δὲ πῶς, ἔφη. εἶναι μέν τινάς φασιν ἐπῳδάς, ἃς Ⓐ ὑπιξάμενοι ἐπᾴδοντες οἷς ἂν βόλωνται, φίλους ἑαυτοῖς ποιοῦνται. εἶναι δὲ ᾗ φίλτρα, οἷς οἱ ὑπιξάμενοι πρὸς ὕς ἂν βόλωνται χρώμενοι, φιλοῦνται ὑπ' αὐτῶν.

ια'. Πόθεν οὖν (ἔφη) ταῦτα μάθοιμεν ἄν; ἀ μὴ αἱ Σειρῆνες ἐπῆδον τῷ Ὀδυσσῇ, ἤκουσας Ὁμήρου, ὧν ὅδ' ἐστὶν ἀρχὴ τοιάδε πως·

Δεῦρ' ἄγε δὴ πολύαιν' Ὀδυσεῦ, μέγα κῦδος Ἀχαιῶν.

Ταύτην

randæ ſunt, num Dii nobis conſulant, ut eum amicum faciamus. Quid igitur? poteſne dicere, quo pacto is, qui nobis adjungendus videatur, etiam Diis haud adverſantibus, venandus ſit?

9. Profecto (ait) non inſiſtendo veſtigiis ejus, ſicut lepus; neque fraude, ſicut aves; neque vi, ſicut hoſtes. Nam invitum amicum capere, per eſt difficile; neque minus difficile, vinctum retinere tanquam ſervum: potius enim hoſtes, quam amici fiunt, ſi hæc illis accidant.

10. At quo pacto amici? Fertur eſſe carmina quædam, quæ qui tenent, incantando quos volunt, amicos ſibi poſſunt facere: itidem quaſdam eſſe amoris illecebras, quarum periti ad quoſcunque tandem eis utantur, ab illis diliguntur.

11. Unde igitur has percipiamus? ait. Ex Homero audiſti, quibus verbis Ulyſſem Sirenes incantarint; quorum hujuſmodi quoddam eſt principium,

Huc ades, ô celebris Grajorum gloria Ulyſſes.

Hanc

Ταύτῃ οὖν (ἔφη) τῇ ἐπῳδῇ, ὦ Σώκρατες, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις αἱ Σειρῆνες ἐπᾴδουσαι κατεῖχεν, ὥστε μὴ ἀπιέναι ἀπ' αὐτῶν τοὺς ἐπαοιδάς; οὐκ, ἀλλὰ τοῖς ἐπ' ἀρετῇ φιλοπμυμμύοις ὅπως ἐπῄδον.

12. Σχεδόν τι λέγεις, τοιαῦτα χρῆναι ἑκάστῳ ἐπᾴδειν, οἷα μὴ νομεῖ ἀκύρων, τῇ ἐπαινύντα καὶ γελῶντα λέγειν. ὅτῳ μὲ γὰρ ἐχθίων τ' ἂν εἴη, καὶ ἀπελαύνοι τοὺς ἀνθρώπους ἀφ' ἑαυτοῦ, εἰ τῇ εἰδότα, ὅτι μικρός τε καὶ αἰσχρὸς καὶ ἀσθενής ἐστιν, ἐπαινοίη λέγων, ὅτι καλός τε καὶ μέγας καὶ ἰσχυρός ἐστιν.

13. Ἄλλας δέ τινας οἶσθα ἐπῳδάς; οὐκ· ἀλλ' ἤκουσα μέν, ὅτι Περικλῆς πολλὰς ἐπῴδαις, ἃς ἐπᾴδων τῇ πόλει, ἐποίει αὐτὴν φιλεῖν αὐτόν. Θεμιστοκλῆς δὲ πῶς ἐποίησε τὴν πόλιν φιλεῖν αὐτόν; μὰ Δί' οὐκ ἐπᾴδων, ἀλλὰ σοφίας τινὰ ἀγαθὸν αὐτῇ.

14. Δοκεῖς μοι λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὡς εἰ μέλλοιμεν ἀγαθόν τινα κτήσεσθαι φίλον, αὐτοὺς ἡμᾶς ἀγαθοὺς

Hanc igitur incantationem, mi Socrates, quum ad alios etiam homines utebantur Sirenes, num detinebant eos, ne excantati ab eis discederent? nequaquam, sed his incantationibus ad illos utebantur, qui ob virtutem gloriæ cupidi erant.

12. Prope dicis, ejusmodi verbis unumquemque incantandum esse, quæ si audiat, à laudante non irridendi causa proferri existimet. Nam ita quidem magis hostili esset animo, hominesque abs se repelleret; si quem non ignorantem, se parvum ac turpem & imbecillum esse, prædicaret ut pulcrum, ut magnum, ut robustum.

13. Num & alias quasdam incantationes nosti? Non: sed Periclem accepi multarum peritum fuisse, quibus hanc urbem incantando, effecerit ut ipsum diligeret. At quo pacto Themistocles ad amorem sui civitatem hanc pellexit? Profecto non incantando, sed bono quodam cives afficiendo.

14. Videris mihi dicere, mi Socrates; si quidem bonum amicum paraturi simus, nos ipsos oportere tam

θοὺς δεῖ γενέσθαι λέγειν τε καλὰ καὶ πράττειν. σὺ δ' ὤιου (ἔφη ὁ Σωκράτης) οἷόν τ' εἶναι πονηρὸν ὄντα χρηστοὺς φίλους κτήσασθαι;

ιε'. Εὖ ἴσθι γὰρ (ἔφη ὁ Κριτόβουλος) ῥήτοράς τε φαύλους ἀγαθοῖς δημηγόροις φίλους ὄντας, καὶ στρατηγεῖν οὐκ ἰκανοὺς πάνυ στρατηγικοῖς ἀνδράσιν ἑταίρους.

ις'. Ἆρ' οὖν (ἔφη) καὶ σὲ ἃ βλέπομεν, οἴσθά τινας, οἳ ἀνωφελεῖς ὄντες, ὠφελίμους δύνανται φίλους ποιεῖσθαι; μὰ Δί' ἔγωγ', ἔφη· ἀλλ' εἰ ἀδύνατόν ἐστι πονηρὸν ὄντα καλοὺς καὶ ἀγαθοὺς φίλους κτήσασθαι, ἐκεῖνο ἤδη *λέγε μοι, εἰ ἔστιν αὐτὸν καλὸν κἀγαθὸν γενόμενον, ἐξ ἐπιμὺ τοῖς καλοῖς κἀγαθοῖς φίλον εἶναι.

ιζ'. Ἡ ταράττει σε, ὦ Κριτόβουλε, ὅτι πολλάκις ἄνδρας καὶ καλὰ πράττοντας, καὶ τῶν αἰσχρῶν ἀπεχομένους, ὁρᾷς ἀντὶ φίλους εἶναι, σπουδάζοντας, ἀλλήλοις, καὶ χαλεπώτερον χρωμένους τῶν μηδενὸς ἀξίων ἀνθρώπων;

ιη'. Οὐ μόνον γ' (ἔφη ὁ Κριτόβουλος) οἱ ἰδιῶται τοῦτο ποιοῦσιν,

tam in dicendo quam in agendo bonos effici. An tu existimabas (ait Socrates) fieri posse, ut pravus quispiam bonos amicos pararet?

15. Videbam enim (subjecit Critobulus) etiam oratores viles egregiis concionatoribus amicos esse, & non satis ad imperatorium munus idoneos viris ejusdem muneris peritissimis esse familiares.

16. Num igitur (inquit) etiam de quo disserimus, nosti quosdam, qui quum inutiles ipsi sint, viros utiles sibi efficere amicos possint?

Minime vero, inquit. At si fieri non potest, ut vir improbus honestos & egregios amicos paret, hoc mihi dicas, an facile sit, eum qui vir ipse bonus sit & honestus, honestis & egregiis amicum fieri.

17. Num te, mi Critobule, perturbat, quod sæpe vides homines præclaras res gerentes, & abstinentes à turpibus, non amicos esse, sed inter se dissidere, & indignius sese tractare, quam homines nullius pretii?

18. Non modo (inquit Critobulus) privati homines hoc faciunt;

ποιῶσιν, ἀλλὰ καὶ πόλεις αἱ τὰ τε καλῶν μάλιστα ἐπιμελήμεναι, καὶ τὰ αἰσχρὰ ἥκιστα προσιέμεναι, πολλάκις πολεμικῶς ἔχουσι πρὸς ἀλλήλας. ἃ λογιζόμενος, πάνυ ἀθύμως ἔχω πρὸς τὴν τῶν φίλων κτῆσιν.

19. Οὔτε γὰρ τοὺς πονηροὺς ὁρῶ φίλους ἀλλήλοις δυναμένους εἶναι. πῶς γὰρ ἂν ἢ ἀχάριστοι, ἢ ἀμελεῖς, ἢ πλεονέκται, ἢ ἄπιστοι, ἢ ἀκρατεῖς ἄνθρωποι δυνοῖντο φίλοι γενέσθαι; οἱ μὲν οὖν πονηροὶ πάντες ἔμοιγε δοκοῦσιν ἀλλήλοις ἐχθροὶ μᾶλλον, ἢ φίλοι πεφυκέναι.

κ'. Ἀλλὰ μὴν (ὥσπερ σὺ λέγεις) ἴσως ἂν τοῖς χρηστοῖς οἱ πονηροί ποτε συναρμόσειαν εἰς φιλίαν. πῶς γὰρ οἱ τὰ πονηρὰ ποιοῦντες τοῖς τὰ τοιαῦτα μισοῦσι φίλοι γένοιντ' ἄν; εἰ δὲ δὴ καὶ οἱ ἀρετὴν ἀσκοῦντες ζηλοτύπως τε φέρουσι καὶ φθονοῦντες ἀλλήλοις διατελοῦσι τὰ πολλὰ, πῶς οὐκ ἂν καὶ τούτοις μισοῖντο ἀλλήλοις; τίνες ἔτι φίλοι ἔσονται, καὶ ἐν τίσιν ἀνθρώποις εὔνοια καὶ πίστις ἔσται;

κα'. Ἀλλ' ἔχει μέν (ἔφη ὁ Σωκράτης) ποικίλως πως ταῦτα,

ciunt; sed etiam illæ urbes, quæ honesti studiosæ sunt, turpiaque minime admittunt, sæpe hostiliter erga se invicem sunt affectæ: quæ mecum reputans, vehementer de acquirendis amicis despero.

19. Nec enim improbos inter se amicos esse posse video. Nam quo pacto vel inter ingratos, vel inertes, vel avaros, vel infidos, vel intemperantes, amicitia conciliari possit? adeo ut improbos omnes potius à natura inter se hostes esse, quam amicos, existimem.

20. At vero (uti tu quidem ais) ne bonis quidem in amicitia pravi congruere possunt. Nam quo pacto illi, qui improbe agunt, amici possint esse iis qui talia oderunt? Quod si etiam illi, qui virtutem colunt, inter se per seditiones in civitatibus de principatu contendunt, & præ invidia seipsos oderunt: quinam deinceps inter se amici erunt, & quos inter homines benevolentia fidesque reperiatur?

21. Enimvero (ait Socrates) varie se res habet, mi Critobule.

τα, ὦ Κειτόβυλε. φύσῃ γὰρ ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι τὰ μὲν φιλικά, (δέονται γὰρ ἀλλήλων, καὶ ἐλεοῦσι, καὶ συνεργοῦντες ὠφελοῦσι, καὶ τοῦτο συνιέντες χάριν ἔχουσιν ἀλλήλοις) τὰ δὲ πολεμικά. τά τε γὰρ αὐτὰ καλὰ καὶ ἡδέα νομίζοντες, ὑπὲρ τούτων μάχονται, καὶ διχογνωμονοῦντες σφαττόμενοι. πολεμικὸν δὲ καὶ ἔρις, καὶ ὀργὴ· καὶ * δυσμενὴς μὲν ὁ μὴ πλεονεκτεῖν ἔρως, μισητὸς δὲ ὁ φθόνος.

κβ'. Ἀλλ' ὅμως ἀπὸ τούτων πάντων ἡ φιλία ἀπαδυομένη, συνάπτει τοὺς καλούς τε καὶ ἀγαθούς. ἀπὸ γὰρ τῆς ἀρετῆς αἱρουμένοις μὲν ἀνδρὶ πόνος τὰ μέτρια κεκτῆσθαι μᾶλλον, ἢ ἀπὸ πολέμου πάντων κυριεύειν· καὶ δυνάμενοι πεινάντων καὶ διψώντων ἀλύπως σίτου καὶ ποτοῦ κοινωνεῖν· καὶ τοῖς τῆς ὡραίων ἀφροδισίοις * ἡδόμενοι ἐγκρατέστερον, ὥστε μὴ λυπεῖν οὓς μὴ πρέπει.

κγ'. Δυνάμενοι δὲ καὶ χρημάτων οὐ μόνον, τοῦ πλεονεκτεῖν ἀπεχόμενοι, νομίμων κοινωνεῖν· ἀλλὰ καὶ ἐπαρκεῖν

bule. Nam homines à natura partim ad amicitiam comparati sunt; (etenim alii aliis indigent, ac invicem miserentur, & cooperantes invicem prosunt, idque quum intellexere, gratiam sibi invicem habent) partim ad inimicitias propendent. Nam quum eadem bona & jucunda putent, de iis dimicant, & dissentientes contrariantur. Contentio autem & ira, res quædam hostiles sunt; itemque plus habendi cupiditas, infestum quiddam est; & odio dignum, invidia.

22. Nihilominus amicitia per hæc omnia penetrans, honestos egregiosque viros copulat. Nam propter virtutem malunt absque molestia facultates mediocres possidere, quam bello in omnia dominari; simulque possunt esurientes ac sitientes indolenter cibi ac potus participes fieri, & formosis amoribus delectati ita se coërcere, ut non offendant eos quos minime convenit.

23. Etiam ab avaritia abstinendo, non solum pecuniis legitimis esse contenti possunt, sed etiam sibi

κεῖν ἀλλήλοις. δυύανται δὲ καὶ τὸ ἔχειν οὐ μόνον ἀλύπως, ἀλλὰ καὶ συμφερόντως ἀλλήλοις ἀφαπτεσθαι, καὶ πῶς ὀργιοῦ κωλύειν εἰς ὃ μεταμελησόμενον προϊέναι. τὸν δὲ φθόνον παντάπασιν ἀφαιρῶσι, τὰ μὲν ἑαυτῶν ἀγαθὰ τοῖς φίλοις οἰκεῖα παρέχοντες, τὰ δὲ τῶν φίλων, ἑαυτῶν νομίζοντες.

κδ'. Πῶς οὖν οὐκ εἰκὸς τοὺς χαλεπούς τε καὶ ἀγαθοὺς, καὶ τὴν πολιτικὴν τιμὴν (μὴ μόνον ἀβλαβεῖς, ἀλλὰ καὶ ὠφελίμους ἀλλήλοις) κοινωνοὺς ἔχειν. οἱ μὲν γὰρ ἐπιθυμοῦντες ἐν ταῖς πόλεσι τιμᾶσθαί τε καὶ ἄρχειν, ἵνα οὐσίαν ἔχωσι χρήματά τε κλέπτειν, καὶ ἀνθρώπους βιάζεσθαι, καὶ ἡδυπαθεῖν, ἄδικοί τε καὶ πονηροὶ ἂν εἶεν, καὶ ἀδυύατοι ἄλλῳ συναρμόσαι.

κε'. Εἰ δέ τις ἐν πόλει τιμᾶσθαι βουλόμενος, ὅπως αὐτός τε μὴ ἀδικῆται, καὶ τοῖς φίλοις τὰ δίκαια βοηθεῖν δυύηται, καὶ ἀρχὰς ἀγαθόν τι ποιεῖν τὴν πατρίδα πειρᾶται· διὰ τί ὁ τοιοῦτος ἄλλῳ τοιούτῳ οὐκ ἂν δυύαιτο συναρμόσαι; πότερον τοὺς φίλους ὠφε-

invicem largiri. Possunt & simultatem non modo sine molestia, sed etiam ex utilitate mutua moderari; ac prohibere, quo minus ad hoc ira progrediatur, cujus ipsos deinde poeniteat: Invidiam prorsus tollunt, partim bona propria amicis mancipando, partim amicorum bona pro suis ducendo.

24. Qui ergo non consentaneum sit, viros honestos & egregios (non solum sine damno, sed etiam mutua cum utilitate) honorum civilium participes fieri? nam qui honores in civitatibus ac magistratus ambiunt, idcirco ut potestatem habeant pecuniam publicam peculandi, vi homines opprimendi, fruendi voluptatibus; illi injusti sint, ac improbi, necesse est; neque fieri potest, ut cum alio conjungantur.

25. At siquis velit honoribus in republica frui, ut tum ipse non afficiatur injuria, tum justis in rebus opem amicis ferre possit; simulque imperans aliquo bono patriam afficere conetur; quamobrem talis homo cum alio tali conjungi non possit? num amicis esse usui una cum

ὠφελῆν μὴ τ καλῶν καὶ ἀγαθῶν ἥττον δυνήσεται, ἢ τ πόλιν εὐεργετεῖν ἀδυνατώτερον ἔσται, χαλεπός τε καὶ ἀγαθὸς ἔχων συνεργούς;

κς'. Ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι δῆλόν ἐστιν, ὅτι εἰ ἐξεῖν τοῖς κρατίστοις συνδεμένοις ἐπὶ τὰς χεῖρας ἴέναι, πάντας ἂν τοὺς ἀγῶνας ἤτοι οἴκων, ἢ πάντα τὰ ἆθλα ἤτοι ἐλάμβανον. ἐπεὶ οὖν οὐκ ἔξεστι τοῦτο ποιεῖν, ἐν δὲ τοῖς πολιτικοῖς, ἐν οἷς ἂν καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ κρατιστεύσιν, ἁπάντων κωλύει μὴ ἕν ἄν τις βέλτιστα τὴν πόλιν εὐεργετῆν· πῶς οὖν ἂν λυσιτελῆ τοὺς βελτίστους φίλους κτησάμενον πολιτεύεσθαι, τούτοις κοινωνοῖς καὶ συνεργοῖς τῆς ἀρχῆς μᾶλλον ἢ ἀνταγωνιστὰς χρώμενον;

κζ'. Ἀλλὰ μὴν κἀκεῖνο δῆλον, ὅτι κἂν πολεμῇ τις τινὶ, συμμάχων δεήσεται, καὶ τούτων πλειόνων, ἐὰν καλοῖς καὶ ἀγαθοῖς ἀντιτάττηται. καὶ μὴν οἱ συμμαχεῖν ἐθέλοντες εὐποιητέοι, ἵνα θέλωσι συμμαχεῖσθαι. πολὺ δὲ χρεῖττον

cum honestis & egregiis viris minus possit, vel ad bene reipublicæ faciendum minus valebit, si honestos & egregios coadjutores habeat.

26. Quinetiam gymnicis in certaminibus patet, si liceat præstantissimis una conjunctis pejores aggredi, futurum, ut ipsi cunctis in certaminibus victores evadant, omniaque præmia consequantur. Quando igitur hoc istic fieri non permittitur; at in negotiis civilibus, ubi homines honesti & egregii præcipuas partes obtinent, quum nemo impediat, quominus quis beneficio rempublicam, cum quo ipse velit, afficiat; qui non ex usu sit, ut optimis amicis comparatis rempublicam aliquis administret, atque iis potius sociis & coadjutoribus gerendarum rerum, quam adversariis utatur?

27. Enimvero patet hoc etiam, si bellum aliquis adversus alium gerere velit, ei sociis opus esse, illisque pluribus, si strenuis ac fortibus se opponat. At beneficiis afficiendi sunt, qui opitulari volunt, ut sint animis alacres. Multo autem

χρεῖττον τοὺς βελτίστους ἐλάττονας εὖ ποιῆν, ἢ τοὺς χείρονας πλείονας ὄντας. οἱ γὰρ πονηροὶ πολὺ πλειόνων εὐεργετῶν, ἢ οἱ χρηστοὶ, δέονται.

κη'. Ἀλλὰ θαῤῥῶν, (ἔφη) ὦ Κριτόβουλε, πειρῶ ἀγαθὸς γίγνεσθαι, καὶ τοιοῦτος γιγνόμενος θηρᾶν ἐπιχείρει τοὺς καλούς τε κἀγαθούς. ἴσως δ' ἄν τι σοὶ κἀγὼ συλλαβεῖν εἰς τὸ τῶν καλῶν τε κἀγαθῶν θήρᾳν ἔχοιμι, ἀφ' οὗ ἐρωτικὸς εἰμί. δεινῶς γὰρ ὧν ἂν ἐπιθυμήσω ἀνθρώπων, ὅλος ὥρμημαι ἐπὶ τὸ φιλῶν τε αὐτοὺς ἀντιφιλεῖσθαι ὑπ' αὐτῶν, καὶ πολλῶν ἀντιποθεῖσθαι, καὶ ἐπιθυμοῦντα ξυνουσίαν καὶ ἀντεπιθυμεῖσθαι τὴν ξυνουσίας.

κθ'. Ὁρῶ δὲ καὶ σοί τούτων δεῆσον, ὅταν ἐπιθυμήσῃς φιλίσαι τινάς ποιεῖσθαι. μὴ σὺ οὖν ἀποκρύπτου με, οἷς ἂν βούλοιο φίλος γενέσθαι. ἀφ' οὗ γὰρ ὃ ἐπιμελεῖσθαι ἅ ἀρέσαι τῷ ἀρέσκοντί μοι, οὐκ ἀπείρως οἶμαι ἔχειν ★ θηρᾶν ἀνθρώπους.

λ'. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· καὶ μήν, ὦ Σώκρατες, τούτων

tem melius eſt, optimis, tametſi pauciores ſint, benefacere, quam deterioribus, qui plures ſint. Nam improbi multo pluribus benefactoribus, quam probi, egent.

28. Tu vero, mi Critobule, fidenti animo bonus eſſe enitere, atque ubi talis factus fueris, honeſtos & egregios amicos venari coneris. Ac fortaſſis etiam ipſe nonnihil tibi conferre ad hanc virorum honeſtorum egregiorumque venationem poſſim, propterea quod ad amorem propenſus ſim. Nam quoſcunque homines amem, totus ardenter in hoc feror, ut eos diligens, viciſſim diligar; & deſiderans, viciſſim deſiderer; & converſationis cupidus, viciſſim expetar.

29. Quibus & tibi opus fore video, ſi quando cum quibuſdam amicitiam inire cupies. Itaque ne me celes, quibus eſſe amicus velis. Nam quum placere ſtudeam illi qui mihi placet, minime venandi homines imperitum me eſſe arbitror.

30. Atqui, ait Critobulus, harum artium ego, mi Socrates, jamdudum

των ἐγὼ τ̃ παθημάτων πάλαι ὀπτυμῶ, ἄλλως τε κ̀ εἰ ἱκανκέσ μοι ἡ αὐτὴ ὀπιστημὴ ὀπὶ τὺς ἀγαθὺς τὰς ψυχὰς, κ̀ ὀπὶ τὺς καλὺς τὰ σώματα.

λα'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· Ἀλλ', ὦ Κριτόβυλε, ὐκ ἔνεστιν ἐν τῇ ἐμῇ ὀπιστήμῃ ὃ τὰς χεῖρας προσφέρονται ποιῶν ὠφελιμένους τὺς καλύς. πεπείσμαι δὲ κ̀ ὑπὸ τ̃ Σκύλλης διὰ τῦτο φεύγειν τὺς ἀνθρώπυς, ὅτι τὰς χεῖρας αὐτοῖς προσέφερε· τὰς δέ γε Σειρῆνας, ὅτι τὰς χῶρας ὑδενὶ προσέφερον, ἀλλὰ πάνι πόῤῥωθεν ἐπῄδον, πάντας φασὶν ὑπομένειν, κ̀ ἀκύοντας αὐτῶν κηλεῖσθαι.

λβ'. Καὶ ὁ Κριτόβυλος ἔφη· ὡς ὑ προσίσοντος τὰς χῶρας, εἴπ ἔχεις ἀγαθὸν εἰς φίλων κτῆσιν, δίδασκε. ὑδὲ ὃ τόμα οὖν (ἔφη ὁ Σωκράτης) προὺ ὃ τόμα προσθήσω. θάῤῥει· (ἔφη ὁ Κριτόβυλος) ὑδὲ γὸ ὃ τόμα προὺ ὃ τόμα προσοίσω ὑδενί, ἐὰν μὴ καλὸς ᾖ. εὐθὺς (ἔφη) σύ γε, ὦ Κριτόβυλε, τἐναντίον ἅ συμφέροντος εἴρηκας. οἱ μ̀ γὸ καλοὶ τὰ τοιαῦτα ὐχ ὑπομένυσιν· οἱ δὲ αἰσχροὶ κ̀ ἡδέως προσίενται, νομίζοντες διὰ τ̃ ψυχὴν καλοὶ καλεῖσθαι.

λγ'. Καὶ

dudum cupidus ſum; præſertim ſi eadem mihi ſcientia ſuffecerit ad eos, qui animi bonitate præſtant, & qui corporis elegantia.

31. At vero, mi Critobule, (inquit Socrates) non hoc ſcientia mea continetur, ut manus injiciens, forma præſtantes aliquis remoretur. Sum enim perſuaſus, homines ea de cauſa Scyllam fugiſſe, quod manus eis admoveret: Sirenes vero, quia nemini manus injicerent, ſed longo ex intervallo cunctos incantarent, cunctos aiunt remoratas eſſe, qui quidem audiendo demulcerentur.

32. Et Critobulus, Doce vero me, inquit, ſiquid habes quod ad conciliandos amicos conferat: non enim cuiquam manus injiciam. At ne os quidem (ait Socrates) ori admovebis. Bono animo es: (inquit Critobulus) nec enim os ulli admovebo, niſi forma præſtet. Tu vero mox, (ait) mi Critobule, contrarium ei, quod expediat, dixiſti. Nam qui pulcri ſunt, nihil ejuſmodi morātur: at qui deformes, lubenter admittunt, quod exiſtimēt propter animum ſe formoſos appellari.

33. Et

λγ'. Καὶ ὁ Κριτόβουλος ἔφη· ὡς τοὺς μὲ καλοὺς φιλήσοντός μου, τοὺς δ' ἀγαθοὺς καταφιλήσοντος, θαῤῥῶν δίδασκε τὸν φίλων τὰ θηρατικά. ἢ ὁ Σωκράτης ἔφη· ὅταν οὖν, ὦ Κριτόβουλε, φίλος τινὶ βούλῃ γενέσθαι, ἐάσεις με κατειπεῖν σου πρὸς αὐτὸν, ὅτι ἄγασαί τε * αὐτὸν, καὶ ἐπιθυμεῖς φίλος αὐτοῦ εἶναι; κατηγόρει. (ἔφη ὁ Κριτόβουλος) οὐδενὰ γὰρ οἶδα μισοῦντα τοὺς ἐπαινοῦντας.

λδ'. Ἐὰν δέ σου πρεσκατηγορήσω (ἔφη) ὅτι διὰ τὸ ἄγασθαι αὐτοῦ, καὶ εὐνοϊκῶς ἔχεις πρὸς αὐτὸν, ἆρα μὴ ἀμφισβάλλεσθαι δόξεις ὑπ' ἐμοῦ; ἀλλὰ καὶ αὐτός μοι (ἔφη) ἐγγίγνεται εὔνοια πρὸς οὓς ἂν ὑπολάβω εὐνοϊκῶς ἔχειν πρὸς ἐμέ.

λε'. Ταῦτα μὲν δὴ (ἔφη ὁ Σωκράτης) ἔξεστί μοι λέγειν πρὸς σοῦ, πρὸς οὓς ἂν βούλῃ φίλους ποιήσασθαι. ἐὰν δέ μοι ἔτι ἐξουσίαν δῷς λέγειν περὶ σοῦ, ὅτι ἐπιμελής τε τῶν φίλων εἶ, καὶ ἥδεως ὕπω χαίρεις ὡς φίλοις ἀγαθοῖς, καὶ ἐπί τε τοῖς καλοῖς ἔργοις τῶν φίλων ἀγάλλῃ οὐχ ἧττον, ἢ ἐπὶ τοῖς ἑαυτοῦ,

33. Et Critobulus, Age animo alacri me doceto, inquit, artem venandi amicos; quandoquidem pulcros oſculaturus ſum, honeſtos exoſculaturus ſum. Et Socrates, ubi, mi Critobule, amicitiam cum aliquo, inquit contrahere vales, an mihi permittes, ut ad ipſum deferam te admiratorem ipſius eſſe, atque amicitiam ejus expetere? Defer: (ait Critobulus) quippe neminem novi, qui ſe laudantes oderit.

34. At ſi præterea de te dixero, (ait) quod præ admiratione ipſius etiam benevolus erga ipſum ſis, num re putabis à me inviſum reddi? Atqui in meipſo (inquit) benevolentia quædam erga illos innaſcitur, quos animos in me benevolos eſſe ſuſpicor.

35. Hæc igitur (ait Socrates) mihi de te dicere licebit ad eos, quos amicos efficere vales. Quod ſi mihi præterea poteſtatem facias dicendi de te, quod amici tibi curæ ſint, & quod nulla re ſic delecteris, atque bonis amicis; quod ob amicorum præclara facinora non minus exultes, quam ob tua;

ἑαυτοῦ, ἢ ὅτι τοῖς ἀγαθοῖς τῶν φίλων χάρεις ὠδὲν ἧττον ἢ ὅτι τοῖς ἑαυτῷ. ὅπως τε ταῦτα γίγνηται τοῖς φίλοις, οὐκ ἀποκάμνεις μηχανώμενος· ἢ ὅτι ἔγνωκας ἀνδρὸς ἀρετὴν εἶναι, νικᾶν τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιοῦντα, τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς· πάνυ ἂν οἶμαί σοι ὑποτύθειον εἶναί με συνθηρευτὴν τῶν ἀγαθῶν φίλων.

λϛ'. Τί οὖν (ἔφη ὁ Κριτόβουλος) ἐμοὶ τοῦτο λέγεις, ὥσπερ οὐκ ὑπὸ σοὶ ὄν, ὅ,τι ἂν βούλῃ σοῦ ἐμοῦ λέγειν; μὰ Δί' οὐχ, ὡς ποτε ἐγὼ Ἀσπασίας ἤκουσα. ἔφη γὰρ τὰς ἀγαθὰς προμνηστίδας, μὴ μὲν ἀληθείας τἀληθῆ ἀγγελλούσας, δεινὰς εἶναι σωφρονεῖν τοὺς ἀνθρώπους εἰς κηδείαν, ψευδομένας δ' οὐκ ὠφελεῖν ἐπαινοῦσας· τοὺς γὰρ ἐξαπατηθέντας, ἅμα μισεῖν ἀλλήλους τε καὶ τὴν προμνησαμένην. ἃ δὴ κἀγὼ πειθόμενος ὀρθῶς ἔχειν ἡγοῦμαι, οὐχ ἱκανόν μοι δοκεῖν σοῦ λέγειν ἐπαινοῦντι ὠδὲν ὅ,τι ἂν μὴ ἀληθεύω.

λζ'. Σὺ μὲν ἄρα (ἔφη ὁ Κριτόβουλος) τοιοῦτός μοι φίλος εἶ, ὦ Σώκρατες, οἷος, ἂν μόνον τι αὐτὸς ἔχω ὑποτύθειον

tua; quod ob amicorum commoda non minus gaudeas, quam ob tua; quod conando, ut amici ea consequantur, non defatigeris; quod denique virtutem viro dignam esse intellexeris, beneficiis amicos, hostes maleficiis vincere: nimirum arbitrabor me tibi percommodum fore convenatorem bonorum amicorum.

36. Quamobrem (ait Critobulus) hoc mihi commemoras, quasi non penes te sit, ut de me, quod velis, dicas. Non profecto, uti quidem ego de Aspasia aliquando audivi. Aiebat enim, bonas pronubas, quæ cum veritate bona commemorent, plurimum ad conciliandam inter homines affinitatem valere; quæ vero mentirentur, eas laudando nihil proficere. Qui enim decepti sunt, se oderunt mutuo, atque etiam conciliatricem ipsam. Quæ quum ita esse persuasus sim, recte arbitror nihil mihi dicere licere in laudem tuam, quod non vere dicam.

37. Nimirum tu, mi Socrates, (ait Critobulus) talis amicus es mihi, ut me sis adjuturus, si ad parandos

πλέιον εἰς ὃ φίλος κτήσασθαι, συλλαμβάνειν μοι· εἰ δὲ μή, ὑκ ἂν ἐθέλοις πλάσας π' εἰπεῖν ὅτι τῇ ἐμῇ ὠφελείᾳ. πότερα δ' ἄν, (ἔφη ὁ Σωκράτης) ὦ ★ Κριτόβουλε, δοκῶ σοι μᾶλλον ὠφελεῖν σε τὰ ψεύδη ἐπαινῶν, ἢ πείθων πειρᾶσθαί σε ἀγαθὸν ἄνδρα γενέσθαι; εἰ δὲ μὴ φανερὸν ἤδη σοι, ὑκ τῶνδε σκέψαι.

λη'. Εἰ γάρ σε βουλόμην φίλον ποιῆσαι ναυκλήρῳ, ψευδόμην ἐπαινοίην, φάσκων ἀγαθὸν εἶναι κυβερνήτην, ὁ δέ μοι πειθεὶς ὑπερέψειέ σοι τὴν ναῦν μὴ ὑπισχνούμενος κυβερνᾶν· ἔχεις τινὰ ἐλπίδα μὴ ἂν σαυτόν τε καὶ τὴν ναῦν ἀπολέσαι; ἢ εἴ σοι πείσαιμι κοινῇ τὴν πόλιν ψευδόμην, ὡς ἂν στρατηγικῶς τε καὶ δικαστικῶς καὶ πολιτικῶς ἑαυτὴν ὑπερέψαι· τί ἂν οἴει σαυτὸν καὶ τὴν πόλιν ἐμὲ σοῦ παθεῖν; ἢ εἴ τινας ἰδίᾳ τῶν πολιτῶν πείσαιμι ψευδόμην, ὡς ὄντι οἰκονομικῷ τε καὶ ὑπιμελεῖ, τὰ ἑαυτῶν ὑπερέψαι· ἆρ' ὑκ ἂν πείσαιν διαλύσις, ἅμα τε βλαβερὸς εἶναι, καὶ καταγέλαστος φαίνοιο;

λθ'. Αλλὰ

dos amicos aliquo modo aptus fuero; ſin autem, nihil utilitatis meæ cauſa ficti ſis dicturus. Utrum autem (inquit Socrates) magis tibi prodeſſe videor, ſi falſis te ornem laudibus; an ſi perſuadeam, ut vir bonus eſſe ſtudeas? Quod ſi hoc necdum perſpicis, ex his confidera.

38. Nam ſi tibi cum naviculatore volens amicitiam conciliare, falſo te laudem, bonumque gubernatorem eſſe dicam; atque ille perſuaſus à me, navem imperito tibi gubernandam committat: aliudne quidquam ſperare poſſis, quam te tum navem tum reipſum exitio daturum? Vel ſi tua cauſa civitati publice perſuaſero mentiens, ut ſe tibi tanquam viro artis imperatoriæ, judiciorum, rerumque civilium perito committat: quid putas & tibi & per te civitati eventurum? Vel ſi privatim civibus nonnullis perſuadeam, idque mentiendo, ut tibi res ſuas credant, tanquam adminiſtrandæ rei familiaris perito, atque induſtrio: annon periculo facto, damnoſus ſimulque ridiculus eſſe apparebis?

39. At

λθ'. Αλλὰ σωζομωτάτη τε ϗ ἀσφαλεστάτη ϗ χαλλίστη ὁδός, ὦ Κριτόβυλε, ὅ,τι ἂν βύλῃ δοκεῖν ἀγαθὸς εἶναι, τῦτο ϗ γενέσθαι ἀγαθὸν πειρᾶσθαι. ὅσαι δ' αὖ ἀνθρώποις ἀρεταὶ λέγονται, σκοπύμενόν τε εὑρήσεις πάσας μαθήσεώς τε ϗ μελέτης αὐξομένας. ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Κριτόβυλε, οἶμαι δεῖν ὑμᾶς ταύτας θηρᾶσθαι. εἰ δὲ σύ πως ἄλλως γιγνώσκεις, δίδασκε. ϗ ὁ Κριτόβυλος, ἀλλ' αἰσχυνοίμην ἄν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἀντιλέγων τύτοις· ϗτε γὰρ καλὰ, ϗτε ἀληθῆ λέγοιμ' ἄν.

ΚΕΦ. ζ'.

ΚΑὶ μὴν τάς γε τῶν φίλων, τὰς μὲν δι' ἄγνοιαν ἐπειρᾶτο γνώμην ἀφελεῖσθαι· τὰς δὲ δι' ἀπορίας, διδάσκων καὶ συμβάλλων ἀλλήλοις ἐπῄρκει. ἐρῶ δὲ ϗ ἐν τύτοις ἃ συνοίσει αὐτῷ. Αἰσχαρχον γάρ ποτε ὁρῶν σκυθρωπῶς ἔχοντα, Ἔοικας, ἔφη, ὦ Αἰσχαρχε, βαρέως φέρειν τι. χρὴ δὲ γε βάρος μετα-

39. At vero via maxime compendiaria, tutissima, & rectissima est, mi Critobule, ut in quo bonus esse videri velis, operam des, ut bonus sis. Quæcunque autem apud homines virtutes appellantur, eas omnes si consideres, doctrina & studio posse augeri animadvertes. Atque has, mi Critobule, venandas nobis esse arbitror: tu si aliter judicas, doce. Et Critobulus, Me vero pudeat, inquit, his contradicere, mi Socrates: nec enim honesta, nec vera dicerem.

CAP. VII.

PRæterea amicorum difficultatibus, quæ ex ignoratione provenirent, consilio mederi conabatur; quæ vero ex egestate, docendo ut pro viribus invicem subvenire oporteat. Dicam autem, quid hac etiam in parte mihi de ipso constet. Nam quum aliquando Aristarchum tristem cerneret, Videris, ait, mi Aristarche, quiddam molestè ferre. Debes autem molestiam hanc cum amicis

μεταδιδόναι τοῖς φίλοις· ἴσως γὰρ ἄν τι σε καὶ ἡμεῖς ὠφέλησαιμεν.

β'. Καὶ ὁ Ἀρίσταρχος, Ἀλλὰ μήν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐν πολλῇ γε εἰμὶ ἀπορίᾳ. ἐπεὶ γὰρ ἐστάσιασεν ἡ πόλις, πολλῶν φυγόντων ὡς τὸν Πειραιᾶ, συνεληλύθασιν ὡς ἐμὲ καταλελειμμένην ἀδελφαί τε καὶ ἀδελφιδαῖ καὶ ἀνεψιαὶ τοσαῦται, ὡς ἔγωγε ἐν τῇ οἰκίᾳ πεντεκαίδεκα τοὺς ἐλευθέρους. λαμβάνομεν δὲ οὔτε ἐκ τῆς γῆς ὑδεῖν, (ἃ γὰρ ἐναντίοι κατέχουσιν αὐτῆς) οὔτε ἀπὸ τῶν οἰκιῶν· (ὀλιγανθρωπία γὰρ ἐν τῷ ἄστει γέγονε). τὰ ἐπιπλα δὲ ὑμεῖς ὠνῆσθαι, ἢ δανείσασθαι ἁπανταχόθεν ὄντα ἀργύριον· ἀλλὰ σοὶ μέν, ἄν τις μοι δοκῇ ἐν τῇ ὁδῷ ζητῶν εὑρεῖν, ἢ δανειζόμενος λαβεῖν. χαλεπὸν μὲν οὖν ἐστιν, ὦ Σώκρατες, τοὺς οἰκείους θεραπεύειν ἀπολυμένους, ἀδυνάτου δὲ τοσούτους τρέφειν ἐν τοιούτοις πράγμασιν.

γ'. Ἀκούσας οὖν ταῦτα ὁ Σωκράτης, τί ποτέ ἐστιν, ἔφη, ὅτι ὁ Κεραμῶν μὲν πολλοὺς τρέφων, οὐ μόνον ἑαυτῷ τε καὶ τούτοις τὰ ἐπιτήδεια δυνατὰ παρέχειν, ἀλλὰ καὶ πλουτεῖν σὺ δὲ

cis communicare; fortaſſis enim nonnihil nos te ſublevaverimus.

2. Et Ariſtarchus, Enimvero, mi Socrates, ait, magna in difficultate verſor. Nam quia ſeditiones hac in civitate motæ ſunt, multis in Piræeum confugientibus, convenerunt ad me relictæ tot ſorores, ſororum filiæ, conſobrinæ, ut meis in ædibus quatuordecim homines ingenui ſint. Neque vero vel ex agro (quo potiuntur adverſarii) quicquam accipimus, neque (quod hominum exiguus in urbe ſit numerus) ex ædibus: ſupellectilem emit nemo, neque uſquam mutuum capi poteſt; ſed citius in via quis argentum quærendo inveniat, quam mutuum accipiat. Grave quidem certe eſt, mi Socrates, ut quis propinquos negligat pereuntes, ſed fieri non poteſt, ut aliquis, quum res ita ſint, tot homines alat.

3. Hæc quum audiſſet Socrates: Quid eſt cauſæ, inquit, quod Ceramo complures alens, non ſibi ſolum atque illis ſuppeditare neceſſaria poteſt, ſed etiam tantum præterea lucrum facit, ut dives ſit: tu

δὲ πολλὰς βέφων, ἀδοικας μὴ δι' ἔνδειαν τ' ὀπτηδείων ἅπαντες ἀπόλησθε; ὅπ νὴ Δί' (ἔφη) ὁ μὲ λύλοις τρέφῃ, ἐγὼ δὲ ἐλευθέρους.

ν'. Καὶ πότερον (ἔφη) τὰς ωδὰς σοὶ ἐλευθέρας οἴει βελπίας εἶναι, ἢ τὰς ωδὰς Κεραμῶνι λύλοις; ἐγὼ μὲ οἶμαι (ἔφη) τὰς ωδὰς ἐμοὶ ἐλευθέρας. ἐχῆν (ἔφη) αἰρεῖν τ μὲ ἀπὸ τ πονηροτέρων εὐπορῆν, σὲ δὲ πολλῷ βελπίας ἔχονλα οἰκοδομίας εἶναι; νὴ Δί'· (ἔφη) ὁ μὲ γὸ τεχνίλας βέφῃ, ἐγὼ δὲ ἐλευθερίως πεπαιδευμένους.

ε'. Ἆρ' οὖν (ἔφη) τεχνῖταί εἰσιν, οἳ χρήσιμόν τι ποιῆν ὀπιζάμενοι; μάλιλα γ', ἔφη. ἐχῆν χρήσιμά γ' ἄλφιλα; σφόδρα γέ. τί δ' ἄρβι; ὑδὲν ἧπον. τί γὸ (ἔφη) ἱμάπιά τε ἀνδρεῖα καὶ γυναικεῖα, καὶ χιτωνίσκοι, καὶ χλαμύδες, καὶ ἐξωμίδες; σφόδρα γ' (ἔφη) καὶ πάνλα ταῦτα χρήσιμα. ἔπειτα (ἔφη) οἱ ωδὰ σοι τούτων ὑδὲν ὀπίζανται ποιῆν; πάνλα μᾶν, ὡς ἐγῷμαι.

ς'. Εἶτ' ἐκ οἶσθα, ὅτι ἀφ' ἑνὸς μὲ τούτων ἁλφιβοποιίας Ναυσικύδης καὶ μόνον ἑαυτόν τε καὶ τὰς οἰκέτας βέφει, ἀλλὰ καὶ τοὺς τούτοις

tu multos alens metuis, ne ob neceſſariorum inopiam omnes pereatis? Quia profecto (ait) ſervos alit is, ego liberos homines.

4. Utrum vero (inquit Socrates) putas ingenuos, qui tecum ſunt, meliores eſſe, an Ceramonis ſervos? Puto ingenuos qui mecum ſunt. Annon igitur turpe eſt (inquit) illum per homines viliores opibus affluere, te qui multo meliores habes, inopia premi. Minime: (inquit) nam ille artifices alit, ego liberaliter educatos.

5. Artifices ergo ſunt (inquit) qui quid utile facere poſſunt? Maxime, ait. Ergo farina eſt utilis? Ac vehementer quidem. Quid panes? Nihilo minus. Quid (ait) veſtes viriles ac muliebres, & tuniculæ, & chlamydes, & exomides? Admodum (ait) utilia etiam hæc omnia. Jam vero (inquit) qui tecum ſunt, nihil horum poſſunt elaborare? Immo vero omnia, ut arbitror.

6. Ergo tu ignoras Nauſicydem facienda farina, quod unum ex his eſt, non ſolum ſeipſum & domeſticos alere, ſed præterea multas

τούτοις ᾗ ὑς πολλὰς ᾗ βοῦς, ᾗ ἐκποιεῖται τοσαῦτα, ὥστε ᾗ τῇ πόλει πολλάκις λειτουργεῖν· ἀπὸ δὲ ἀρτοποιίας * Κί-ειδ ᾗ τοὺ τε οἰκίαν πᾶσαν ἀφατρέφει, ᾗ ζῇ δαψιλῶς. Δημέας δὲ ὁ Κολλυτεὺς ἀπὸ χλαμυδουργίας. Μένων δ' ἀπὸ χλανιδοποιίας. Μεγαρέων δὲ οἱ πλεῖστοι (ἔφη) ἀπὸ ἐξωμιδοποιίας ἀφατρέφονται. νὴ Δί'· (ἔφη) ὅτοι μὲ γὰρ ὠνούμενοι βαρβάρους ἀνθρώπους ἔχουσιν, ὥστε ἀναγκάζειν ἐργάζεσθαι, ἃ καλῶς ἔχει· ἐγὼ δ' ἐλευθέρους τε ᾗ συγγενεῖς.

ζ'. Ἐπεὶ (ἔφη) ὅτι ἐλεύθεροί τ' εἰσὶ ᾗ συγγενεῖς σοι, οἴει χρῆναι αὐτοὺς μηδὲν ἄλλο ποιεῖν, ἢ ἐσθίειν ᾗ καθεύδειν; πότερον ᾗ τῶν ἄλλων ἐλευθέρων τοὺς ὅτῳ ζῶντας, ἄμεινον ἀφόρους ὁρᾷς, ᾗ μᾶλλον εὐδαιμονίζεις, ἢ τοὺς ἃ ὀφείλει χρήσιμα ποιοῦντας τὸν βίον, τούτων ὀπιμελουμένους; ἢ τὸ μὲ ἀργίαν ᾗ τὴ ἀμέλειαν ἀμαθίᾳ τοῖς ἀνθρώποις πρός τε τὸ μανθάνειν ἃ προσήκει ὀφείλειν, ᾗ πρὸς τὸ μνημονεύειν ἃ ἂν μαθῶσι, ᾗ πρὸς τὸ ὑγιαίνειν τε ᾗ ἰσχύειν τοῖς σώμασι, ᾗ πρὸς τὸ κτήσασθαί τε ᾗ σώζειν τὰ χρήσιμα πρὸς τὸν βίον,

sues, & vaccas, atque etiam lucrari tantum, ut sæpius civitati sumptum suppeditet: Ciribum pane faciendo familiam omnem nutrire, & vivere largiter: Demeam Collytensem, conficiendis chlamydibus: Menonem penulis: Megarensium maximam partem exomidum confectione sese alere? Profecto: (inquit) nam illi barbaros quosdam emptos habent, quos possunt cogere ad elaborandum ea, quæ ipsis expediant; ego liberos homines & cognatos.

7. Ergo (inquit) quod liberi sint & tibi cognati, propterea putas eis aliud nihil faciendum esse, quam edant ac dormiant? num & inter alios ingenuos homines, eos qui ita vivant commodius degere vides, felicioresque prædicas illis, qui eorum curam habent, quæcunque ad vitam utilia norunt? An otium & negligentiam prodesse animadvertis hominibus ad discendum ea quæ scire convenit, & ad reminiscendum quæ didicerint; & ad valetudinem roburque corporum; & ad parandum ac conservandum ea quæ ad vitam

βίον, ὠφέλιμα ὄντα· τ̃ δὲ ἐργασίαν καὶ τὴν ὀπιμέλειαν οὐδὲν χρήσιμα.

θ'. Ἐμαθον δὲ, ἃ φὴς αὐτὰς ὀπίσασθαι, πότερον ὡς οὔτε χρήσιμα ὄντα πρὸς τ̃ βίον, οὔτε ποιήσασαι αὐτῶν οὐδέν· ἢ τοὐναντίον, ὡς καὶ ὀπιμεληθησόμεναι τούτων, καὶ ὠφεληθησόμεναι ἀπ' αὐτῶν; πότερος δ' ἂν μᾶλλον ἄνθρωποι σωφρονοῖεν, ἀργοῦντες ἢ τ̃ χρησίμων ὀπιμελούμενοι; πότερος δ' ἂν δικαιότεροι εἶεν, εἰ ἐργάζοιντο, ἢ εἰ ἀργοῦντες βουλεύοιντο περὶ τ̃ ὀπτησλείων;

ι'. Ἀλλὰ καὶ νῦν μὲ (ὡς *ἐγὼ οἶμαι) οὔτε σὺ ἐκείνας φιλᾷς, οὔτε ἐκεῖναι σέ· σὺ μὲ ἡγούμενος αὐτὰς ἐπιζημίους εἶναι σαυτῷ, ἐκείνας δὲ σὲ ὁρῶσαι ἀχθόμενον ἐφ' ἑαυτᾷς. ἐκ δὲ τούτων κίνδυνος μείζω τε ἀπεχθείαν γίγνεσθαι, καὶ τ̃ παλαιὰν χάριν μειοῦσθαι. ἐὰν δὲ προστάτης ἦς, ὅπως ἐνεργοὶ ὦσι, σὺ μὲ ἐκείνας φιλήσᾳς, ὁρῶν ὠφελίμους σαυτῷ ὑμᾶς· ἐκείναι δὲ σὲ ἀγαπήσουσιν, ἀισθόμεναι χαίροντά σε αὐτᾶις. τ̃ δὲ παλαιῶν εὐεργεσιῶν ἡδεῖον μεμνημένοι, καὶ ἀπ' ἐκείνων χάριν αὐξή-

vitam utilia ſunt; negotium vero ac diligentiam, nihil prodeſſe putas?

8. Num ea, quæ dicis illas tenere, ſic didicerunt, ut nec ad vitam utilia eſſent, neque quidquam eorum facerent; an è diverſo ut & diligenter in eis elaborarent, & utilitatem inde caperent? Utra homines ratione modeſtiores ſint, in otio degendo, an curam iis impendendo quæ expediant? Utro modo juſtiores fuerint, ſi opus faciant, an ſi in otio de victu deliberent?

9. Quin etiam, mea ſententia, neque tu jam illas diligis, neque illæ te: tu, quod eas eſſe tibi detrimento exiſtimes; illæ, quod te ſua cauſa gravari videant: ex his periculum eſt, ne & majus odium oriatur, & priſtina gratia minuatur. At ſi te præſide operas faciant, tu quidem eas diliges, quia videbis ipſos tibi eſſe utiles; & amabunt illæ te contra, ubi animadvertent, te iis delectari. Atque etiam priorum beneficiorum cum voluptate recordantes, gratiam eis partam augebitis, ac deinceps

αὐξήσεῖε, ϗ οὐκ τύπων φιλικώτερόν τε ϗ οἰκειότερον ἀλλήλοις ἔξετε.

ι'. Εἰ μὲν τοίνυν αἰσχρόν τι ἔμελλον ἐργάσασθαι, φάναι ἂν αὐτοῦ προαιρετέον εἶναι. νῦν δὲ ἃ μὲν δοκεῖ καλλίστα ϗ πρεπωδέστερα γυναικὶ εἶναι, ὑπήκουσαι, ὡς ἔοικε, πάντες δὲ ἃ ὑπήκουσαι, ῥᾷστά τε ϗ τάχιστα ϗ κάλλιστα ϗ ἥδιστα ἐργάζονται. μὴ οὖν ὄκνει (ἔφη) ταῦτα εἰσηγεῖσθαι αὐταῖς, ἃ σοί τε λυσιτελεῖ κἀκείναις, ϗ (ὡς εἰκὸς) ἡδέως ὑπακούσονται.

ια'. Ἀλλὰ νὴ τοὺς θεούς (ἔφη ὁ Ἀρίσταρχος) ὥπω μοι δοκεῖς καλῶς λέγειν, ὦ Σώκρατες, ὥστε πρόσθεν μὲ ϗ προσιέμενον δανείσασθαι, εἰδὼς ὅπι ἀναλώσας ὁ ἀνήσω, ϗκ ἔξω ἀποδῦναι. νῦν δέ μοι δοκῶ εἰς ἔργων ἀφορμὴν ὑπομένειν αὐτὸ ποιῆσαι.

ιβ'. Ἐκ τούτων δὲ ἐπορίσθη μὲν ἀφορμή, ἐωνήθη δὲ ἔρια, ϗ ἐργαζόμεναι μὲν ἡδίων, ἐργασάμεναι δὲ ἐλείποντο· ἱλαραὶ δὲ ἀντὶ σκυθρωπῶν ἦσαν, ϗ ἀντὶ

deinceps amicius familiariuſque invicem afficiemini.

10. Jam ſi turpe quid eis eſſet agendum, mors potius eſſet eligenda. At vero norunt illæ, ceu par eſt, quæcunque videntur mulieri honeſtiſſima eſſe, maximeque decora. Quivis autem, quæ novit, tum facillime, tum celerrime, tum elegantiſſime, tum ſumma cum voluptate facit. Quapropter tibi cunctandum non eſt, (inquit) ut ad ea ſis illis autor, quæ tum tibi tum illis expediant: in quo quidem (ceu par eſt) perlubenter tibi obtemperabunt.

11. Profecto (inquit Ariſtarchus) tam mihi præclare dicere videris, mi Socrates, ut quum antea mutuari noluiſſem, quod ſcirem me, abſumpta mutuo data pecunia, non habiturum unde ſolverem; nunc mihi videar id facturus ad ſubeundas operarum impenſas.

12. Inde comparata fuit impenſa; emptæ lanæ; mulieres inter operas prandebant, ac operis abſolutis cœnabant: item pro triſtibus hilares erant; & qui prius ſuſpecti

ἀνπ ὑφορωμένων * ἑαυτᾶς, ἡδέως ἀλλήλας ἐώρων· ᾗ αἱ μὲν ὡς κηδεμόνα ἐφίλουν, ὁ δὲ ὡς ὠφελίμως ἠγάπα· τέλος δὲ ἐλθὼν πρὸς τὸν Σωκράτη, χάριν διηγεῖτο τῶν τά τε, ᾗ ὅπ αὐπᾶνταν αὐτὸν μόνον τῶν ἐν τῇ οἰκία ἀργὸν ἐωθίειν.

ιγ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· εἶτα ᾗ λέγεις αὐταῖς τὰ ᾧ κυνὸς λόγον; φασὶ γὰ, ὅτε φωνήεντα ἴοι τὰ ζῶα τοῦ ὄϊν πρὸς τὸν διαπότην εἰπεῖν· θαυμαστὸν ποιᾷς, ὃς ἡμῖν μὲ ταῖς ᾗ ἔρια σοι ᾗ ἄρνας καὶ τύρον παρεχούσαις ᾠδὴν ἄδων ὅ,π ἂν μὴ ἐκ τῆς γῆς λάβωμεν· τῷ δὲ κυνὶ, ὃς οὐδὲν τοιοῦτόν σοι παρέχει, μεταδίδως ὧν αὐτὸς ἔχεις σίτυ.

ιδ'. Τὸν κυνὰ οὖν ἀκούσανζα εἰπεῖν· ναὶ μὰ Δία. ἐγὼ γάρ εἰμι ὁ ᾗ ὑμᾶς αὐτὰς σώζων, ὥτε μήτε ὑπ' ἀνθρώπων κλέπτεσθαι, μήτε ὑπὸ λύκων ἁρπάζεσθαι· ἐπεὶ ὑμεῖς γε, εἰ μὴ ἐγὼ προφυλάττοιμι * ὑμᾶς, οὐδ' ἂν νέμεσθαι δύναισθε, φοβούμεναι μὴ ἁπόλησθε. ὥτω

suspecti invicem erant, nunc alii alios suaviter intuebantur: Aristarchum illæ tanquam curatorem diligebant, illas Aristarchus tanquam sibi utiles amabat. Tandem ad Socratem quum accessisset, narrabat & hæc cum voluptate, & quod se solum inter omnes in domo reprehenderent, ut qui otiosus ederet.

13. Tum Socrates: Tu vero non canis fabulam eis narras? Aiunt enim, id temporis, quum voce uterentur animalia, dixisse ad herum suum ovem: Facis sane mirum quiddam, qui nobis lanas, agnos, caseum tibi suppeditantibus, nihil das extra id quod è terra consequimur. Cani vero, qui nihil tale tibi præbet, cibum illum communicas, quo ipse vescris.

14. At canem his auditis dixisse: Non abs re profecto. Nam ego is sum, qui vos ipsas conservat, ut neque furto ab hominibus auferamini, neque à lupis rapiamini. Vos quidem certe, nisi pro vobis ego excubarem, ne pastum quidem habere possetis, veritæ scilicet, ne

 periretis.

ὥστω δὲ λέγειν καὶ τὰ πρόβατα συγχωρῆσαι τὴν κυνᾶ τοιαῦτα μανθάνειν. καὶ σὺ οὖν ἐκείναις λέγε, ὅτι ἀντὶ κυνὸς εἶ φύλαξ καὶ ἐπιμελητής, καὶ ἀφ' σὲ ὑδὲ ὑφ' ἑνὸς ἀδικήμενα ἀσφαλῶς τε καὶ ἡδέως ἐργαζόμενα ζῶσιν.

ΚΕΦ. η'.

Ἄλλον δέ ποτε ἀρχαῖον ἕτερον διὰ χρόνου ἰδών, πόθεν, ἔφη, Εὐθηρε, φαίνῃ; ἆρα δὴ τὴν κατάλυσιν τοῦ πολέμου, (ἔφη) ὦ Σώκρατες, ἐκ τῆς ἀποδημίας· νυνὶ μέντοι αὐτόθεν. ἐπεὶ καὶ ἀφῃρέθη μὲν τὰ ἐν τῇ ὑπαρχούσῃ κτήματα, ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ ὁ πατήρ μοι οὐδὲν κατέλιπεν, ἀναγκάζομαι νῦν ἐπιδημήσας τῷ σώματι ἐργαζόμενος τὰ ἐπιτήδεια πορίζεσθαι. δοκεῖ δέ μοι τοῦτο κρεῖττον εἶναι, ἢ δεῖσθαί τινος ἀνθρώπων, ἄλλως τε καὶ μηδὲν ἔχοντα ἐφ' ὅτῳ ἂν δανείζοιμεν.

β'. Καὶ πόσον χρόνον οἴει σοι (ἔφη) τὸ σῶμα ἱκανὸν εἶναι μισθοῦ τὰ ἐπιτήδεια ἐργάζεσθαι; μὰ τὸν

periretis. Atque hoc modo perhibetur, oves ipsas permisisse, ut canis potiori conditione frueretur. Itaque tu etiam illis dicito, te canis instar custodem esse curamque gerere, cujus opera læsæ à nemine, secure suaviterque suas operas obeundo vivant.

CAP. VIII.

QUum aliquando sodalem alium veterem longo ex intervallo videret: Unde nobis ades, ait, Euthere? sub exitum belli, mi Socrates, (inquit) de peregrinatione, nunc ex hoc ipso loco. Quando enim extra fines Atticæ sita prædia mihi sunt adempta, nec pater in Attica mihi quidquam reliquit; cogor jam domi degens corpore faciundis operis victum quærere. Et videtur hoc mihi præstare, quam aliquem rogare mortalium, præsertim cum nihil habeam, super quo mutuarer.

2. At quam diu putas (inquit) corpus tibi suffecturum, ut victum pro mercede laborando quæras? Profecto

τ Δι' (ἔφη) ὑ πολιὼ χρόνον. ὑ μιὼ (ἔφη) ὅταν γε πρεσβύτερῳ γένῃ, δηλονότι δαπάνης μὲ δέησῃ, μισθὸν δὲ ὑδεὶς σοι θελήσῃ τ σώματος ἔργων διδόναι. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

γ'. Οὐκοῦν (ἔφη) κρεῖττόν ὄϛιν αὐτόθεν τοῖς τοιούτοις τ ἔργων ἐπιπίθεαθαι, ἀ ὑ πρεσβυτέρῳ γενομιένῳ ἐπρκέσῃ, ὑ προσελθόντά τῳ τ πλείονα χρήματα κεκτημιένων, τῷ λεομένῳ σ συνεπιμελησομένυ, ἔργων τε ὀπτῆρα τάττηται, ὑ συλλομίζονται καρπὸς, ὑ συμφυλάττονται τ ὑσίαν, ὠφελοῦντα ἀντωφελεῖαθαι.

δ'. Χαλεπῶς ἂν (ἔφη) ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, ἀγαλείαν ἐπιμείναιμι. ὑ μιὼ ὅι γε ὐ ταῖς πόλεσι προϊστατεύοντες, ὑ τ δημοσίων ὀπιμελόμενοι, ὑ ἀγλοπρεπέστεροι ἕνεκα τούτυ, ἀλλ' ἐλαθερικώτεροι νομίζονται.

ε'. Ολως μιὼ, (ἔφη) ὦ Σώκρατες, ὃ ῥᾴιστον εἶναί τινι ὑ πάνυ προσπεσῃ. ὑ μιὼ, (ἔφη) Ευθηρε, ὑ πάνυ γε ῥᾴδιόν ὄϛιν εὑρεῖν ἔργον, ἐφ' ᾧ ὐκ ἄν τις αἰτίαν ἔχοι. χαλεπὸν γὸ ὕτω τι ποιῆσαι, ὥϛε μηδὲν ἁμαρτεῖν· χαλεπὸν δὲ ὑ ἀναμαρτήτως τι ποιήσαντας,

Profecto non diu, inquit. Itaque quum consenueris, (ait) sumptu tu quidem egebis, at nemo tibi mercedem pro corporis laboribus pendet. Vere dicis, inquit.

3. Ergo præstat (ait) ea te opera jam nunc aggredi, quæ tibi etiam ubi sufficiant; & locuplete quodam convento qui coadjutore indigeat, operibus ipsius præfici, fructus congerere, facultates una custodire; ut eum juvans ab illo vicissim adjuveris.

4. Ego vero, mi Socrates, (inquit) ægre servitutem perferre possim. Atqui civitatum præsides, publicarumque rerum curatores, non idcirco magis serviles, sed magis ingenui existimantur.

5. Omnino, mi Socrates, (ait) non admodum velim alicui me culpabilem esse. Atqui, mi Euthere, (inquit) non facile reperiri potest opus, in quo non aliquis culpetur. Est enim difficile, sic aliquid agere, ut nihil delinquas; quod si etiam sine delicto quisquam aliquid faciat, in

ποιήσαντας μὴ ἀγνώμονι κειτῇ φρι τυχεῖν. ἐπεὶ καὶ οἷς νῦν ἐργάζεσθε φῆς, θαυμάζω εἰ ῥᾴδιόν ἐστιν ἀνέγκλητον διαγίνεσθαι.

ς'. Χρὴ οὖν πειρᾶσθαι τούς τε φιλαπόνους φεύγειν, καὶ τοὺς εὐγνώμονας διώκειν· καὶ τῶν πραγμάτων ὅσα μὲ δύνασαι ποιεῖν, ἐπιμέλειν· ὅσα δὲ μὴ δύνασαι, φυλάττεσθαι· ὅπερ δ' ἂν πράττῃς, τούτου ὡς κάλλιστα καὶ πρόθυμότατα ἐπιμελεῖσθαι. ὕτω γὰρ ἥκιστα μέν σε οἴομαι ἂν αἰτίαν ἔχειν, μάλιστα δὲ τῇ ἐπιμελείᾳ βοήθειαν εὑρεῖν, ῥᾷστα δὲ καὶ ἀκινδυνότατα ζῆν, καὶ εἰς ὃ γῆρας ἀφικέσθαι.

ΚΕΦ. θ'.

Οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ Κείτωνος ἀκούσαντα, ὡς χαλεπὸν ὁ βίος ἄνδρα ἀγαθὸν βούλομαι τὸν ἑαυτοῦ πράττειν· νῦν γὰρ (ἔφη) ἐμέ τινες εἰς δίκας ἄγουσιν, οὐχ ὅτι ἀδικοῦμαι ὑπ' ἐμοῦ, ἀλλ' ὅτι νομίζουσιν ἥδιον ἄν με ἀργύριον τελέσαι, ἢ πράγματα ἔχειν.

β'. Καὶ

judicem, non iniquum incidere, difficile est. Nam & in illis quæ nunc operari dicis, miror, si facile fit, ut inculpatus degas.

6. Quamobrem danda est opera, ut culpandi cupidos fugiamus, æquos autem æstimatores sectemur: itemque negotia, quæcunque conficere potes, ut suscipias; quæ non potes, caveas: quicquid autem feceris, in id uti quam rectissime promptissimeque incumbas. Nam ita futurum arbitror, ut minime culperis, inopiamque tuam maxime subleves, ac facillime omnis expers periculi, magna in rerum copia etiam in senecta vivas.

CAP. IX.

PRæterea scio ipsum aliquando ex Critone audivisse, difficulter Athenis hominem degere posse, qui sua velit agere. Nunc enim me nonnulli (ait) in jus rapiunt, non quod à me fiat eis injuria, sed quod existiment, lubentius me pecuniam exsoluturum, quam habiturum negotia.

2. Tum

β'. Καὶ ὁ Σωκράτης, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Κρίτων, κύνας δὲ τρέφεις, ἵνα σοι τοὺς λύκους ἀπὸ τῶν προβάτων ἀπερύκωσιν; Μὰ Δία· (ἔφη) μᾶλλον γάρ μοι λυσιτελεῖ τρέφειν, ἢ μή. Οὐκ ἂν οὖν θρέψαις καὶ ἄνδρα, ὅστις εἰθέλοι τε καὶ δυνατὸς σὺ ἀποτρέπειν τοὺς ἐπιχειροῦντας ἀδικεῖν σε; ἥδεως γ' ἄν, (ἔφη) εἰ μὴ φοβοίμην, ὅπως μὴ ἐπ' αὐτόν με τρέποιτο.

γ'. Τί δ'; (ἔφη) οὐχ ὁρᾷς, ὅτι πολλῷ ἥδιόν ἐστι, χαριζόμενον οἷός σοι ἀνδρεῖ, ἢ ἀπεχθανόμενον, ὠφελεῖσθαι; εὖ ἴσθ', ὅτι εἰσὶν ὠφελεῖν τοιούτων ἀνδρῶν, οἳ πάνυ ἂν φιλοτιμηθεῖεν φίλῳ σοι γενέσθαι. Καὶ οὐκ τούτων ἀνθρώπων Ἀρχέδημον, πάνυ μὲν ἱκανὸν εἰπεῖν τε καὶ πρᾶξαι, πένητα δέ. καὶ γὰρ οὗτος οὐδενὸς κερδαίνειν, ἀλλὰ φιλοχρηματός τε, καὶ ἔφη ῥᾷστον εἶναι ἀπὸ τῶν συκοφαντῶν λαμβάνειν.

δ'. Τούτῳ οὖν ὁ Κρίτων, ὁπότε συγκομίζοι ἢ σῖτον, ἢ ἔλαιον, ἢ οἶνον, ἢ ἔρια, ἢ ἄλλό τι τῶν ἀγρῷ γιγνομένων χρησί-

2. Tum Socrates, Dic mihi, mi Crito, ait, annon canes alis, ut lupos ab ovibus arceant? Maxime; (inquit) quum mihi plus expediat alere, quam non. Annon igitur etiam hominem velis alere, qui & velit & poſſit illos arcere, quotquot injuria te conantur afficere? Perlubenter ſane, (inquit) niſi vererer, ne adverſus meipſum ſe converteret.

3. Quid autem? (ait) non multo jucundius eſſe vides, aliquem viro tali, qualis tu es, gratificantem potius, quam infeſtum, juvari? ſat ſcito, eſſe tales heic homines, qui magno ſibi honori ducerent, ſi te amico uterentur. Ex eorum numero Archedemum inveniunt, dicendi quidem agendique peritiſſimum, ſed pauperem. Non enim is erat, qui abs quovis lucrum caperet, ſed æquitatis ſtudioſus eſſet, ac ſoleret dicere, eſſe facillimum, ſycophantis aliquid abripere.

4. Huic igitur Crito, quoties aut frumentum, aut oleum, aut vinum, aut lanas, aut aliquid aliud rerum in prædio ſuo naſcentium,

χρησίμων πρὸς τὸν βίον, ἀφελῶν ἔδωκε· καὶ ὁπότε φοιτῴη, ἐκάλει, καὶ * τὰ τοιαῦτα πάντα ἐπεμελεῖτο.

ε'. Νομίσας δὲ ὁ Ἀρχέδημος * ἀποστερεῖσθαι ὑπὸ τοῦ Κείτωνος οἶκον, μάλα περιεῖπεν αὐτόν· καὶ εὐθὺς τὴν συκοφαντοῦντων τὸν Κείτωνα ἀνευρίσκει πολλὰ μὲν ἀδικήματα, πολλοὺς δ' ἐχθρούς· καὶ προσεκαλέσατο εἰς δίκην δημοσίαν, ἐν ᾗ αὐτὸν ἔδει κεφαλῶσαι ὅ, τι δεῖ παθεῖν ἢ ἀποτῖσαι.

ς'. Ὁ δέ, συνειδὼς αὑτῷ πολλὰ καὶ πονηρά, πάντ' ἐποίει, ὥστε ἀπαλλαγῆναι τοῦ Ἀρχεδήμου. ὁ δὲ Ἀρχέδημος οὐκ ἀπηλλάττετο, ἕως τόν τε Κείτωνα ἀφῆκε, καὶ αὐτῷ χρήματα ἔδωκεν.

ζ'. Ἐπεὶ δὲ τοῦτό τε καὶ ἄλλα τοιαῦτα ὁ Ἀρχέδημος διεπεράξατο ἤδη, τότε (ὥσπερ ὅταν νομεὺς ἀγαθὸν κυνᾶ ἔχει, καὶ ἃ ἄλλοι νομεῖς βάλλονται πλησίον αὐτοῦ τὰς ἀγέλας ἰσάναι, ἵνα τοῦ κυνὸς ἀπολαύω-

tium, & ad vitam utilium, colligeret, partem detractam donabat: eundem quoties rem sacram faceret, invitabat; & in omnibus hujusmodi eum non negligebat.

5. Itaque quum existimaret Archedemus, domum Critonis sibi refugii loco esse, coepit eum plurimum observare: statimque calumniatorum Critonis injusta pleraque facinora reperit, & infestos iisdem non paucos; adeoque publicum in judicium eos arcessivit, in quo cognosci oportebat, quo supplicio, quave multa puniri deberent.

6. Ille vero, multorum sibi malorumque facinorum conscius, nihil non moliebatur, ut ab Archedemo liberaretur. Archedemus vero finem nullum faciebat, donec ille Critonem dimisisset, & pecuniam sibi numerasset.

7. Id ubi jam Archedemus, aliaque similia perfecisset; tum vero (non aliter, atque ubi pastor aliquis canem egregium habet, cæterique pastores haud procul ab illo greges suos sistere cupiunt, ut

ἀπολαύωσιν· ὅπω γ' ἂν) ὅ τε Κείτωνος πολλοὶ τῆς φίλων ἐδέοντο καὶ σφίσι παρέχειν φύλακα τὸν Ἀρχέδημον.

η'. Ὁ δὲ Ἀρχέδημος τῷ Κείτωνι ἡδέως ἐχαρίζετο, γ' ἂν οὐχ ὅπι μόνος ὁ Κείτων ἐν ἡσυχίᾳ ἴοι, ἀλλὰ γ' οἱ φίλοι αὐτοῦ. εἰ δέ τις αὐτῷ τούτων οἷς ἀπήχθετο, ὀνειδίζοι, ὡς ὑπὸ Κείτωνος ὠφελούμενος κολακεύει αὐτόν· πότερον οὖν (ἔφη ὁ Ἀρχέδημος) αἰσχρόν ἐστιν εὐεργετούμενον ὑπὸ χρηστῶν ἀνδρῶν γ' ἀντευεργετεῖν, τοὺς μὲν ποιητοὺς φίλους ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς ἀμαφέρεσθαι· ἢ τοὺς μὲν καλοὺς κἀγαθοὺς ἀδικεῖν πειρώμενον ἐχθροὺς ποιεῖσθαι, τοῖς δὲ πονηροῖς συνεργοῦντα πειρᾶσθαι φίλους ποιεῖσθαι, γ' χρῆσθαι τούτοις ἀντ' ἐκείνων; ἐκ δὲ τούτου εἷς τε τῶν Κείτωνος φίλων Ἀρχέδημος ἦν, γ' ὑπὸ τῶν ἄλλων Κείτωνος φίλων ἐτιμᾶτο.

ut cane fruantur: ita &) complures Critonis amici rogabant, ut etiam sibi Archedemum custodem concederet.

8. Archedemus vero Critoni perlubenter gratificabatur, neque jam solus Crito quiete fruebatur, sed etiam ipsius amici; ac siquis eorum quibus erat in odio, exprobraret ei, quod perceptis à Critone commodis, eidem adularetur: utrum (inquit) turpe est, eum, qui à probis hominibus beneficiis affectus sit, viciſſim beneficium præstando, ejusmodi homines amicos facere, & ab improbis diſſidere; an honestos & egregios homines lædere conantem, eosdem hostes efficere; pravos autem juvando, amicitiâ eorum conciliare, hiſq; potius quam illis uti? Ex eo tempore unus ex Critonis amicis Archedemus erat, & à cæteris ejus amicis colebatur.

ΚΕΦ.

CAP.

ΚΕΦ. ι'.

Οἶδα δὲ ϗ Διοδώρῳ αὐτὸν ἑταίρῳ ὄντι τοιάδε διαλεχθέντα. Εἰπέ μοι, (ἔφη) ὦ Διόδωρε, ἄν τίς σοι τῶν οἰκετῶν ἀποδρᾷ, ἐπιμελῆ ὅπως ἀναχωμίσῃ; ϗ ἄλλως γε νὴ Δί' (ἔφη) μαχαλῶ σῶν τινα τοῦτο ἀναχωρήσειν.

β'. Τί δ' (ἔφη) ἐάν τίς σοι κάμνῃ τῶν οἰκετῶν, * τούτων ἐπιμελῆ, ϗ μαχαλᾷς ἰατροὺς, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ; σφόδρα γ', ἔφη. εἰ δέ τίς σοι τῶν χρεισίμων (ἔφη) πολὺ τῶν οἰκετῶν χρησιμώτερος ἂν, κινδυνεύῃ δι' ἔνδειαν ἀπολέσθαι, οὐκ οἴει σοι ἄξιον εἶναι ἐπιμεληθῆναι, ὅπως μὴ ἀποθάνῃ;

γ'. Καὶ

CAP. X.

PRæterea memini Socratem etiam cum Diodoro, qui ex familiaribus ſuis erat, in hanc ſententiam aliquando diſſeruiſſe. Dic mihi, mi Diodore, (ait) ſiquis famulorum tuorum à te forte aufugiat, tune ullam exhibes curam, ut eundem iterum retrahas? Immo etiam profecto alios hortor, (inquit) ut denuncient ceſſura quædam recuperanti præmia.

2. Quid autem? ſiquis ſervorum adverſa valetudine laboret, annon curam ejus habes, ac medicos arceſſis, ne moriatur? Admodum vero, inquit. Jam ſiquis familiarium tuorum (ait) qui longe pluris ſit tibi quam quiſquam ſervorum, in periculo ſit pereundi ex inopia, non æquum eſſe dacis, ejus te curam habere, ut evadat incolumis?

3. Atqui

γ'. Καὶ μὰ οἶδά γε, ὅπι ἂν ἀγνώμων ὂν τυγχάνῃ Ἑρμογένης· αἰσχύνοιτο δ' ἄν, εἰ ὠφελούμενος ὑπὸ σοῦ, μὴ ἀντωφελοίη σε. καίτοι ὅ ὑπηρέτην ἐκόντά τε καὶ εὔνουν, καὶ σῶφρονα, καὶ ὃ κελευόμενον ἱκανὸν ποιεῖν ἔχειν, καὶ μὴ μόνον ὃ κελευόμενον ἱκανὸν ὄντα ποιεῖν, ἀλλὰ δυνάμενον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ χρήσιμον εἶναι, καὶ προνοεῖν, καὶ προβουλεύεσθαι, πολλῶν οἰκετῶν οἶμαι ἀντάξιον εἶναι.

δ'. Οἱ μέν τοι ἀγαθοὶ οἰκονόμοι, ὅταν ὃ πολλοῦ ἄξιον μικροῦ ἐξῇ πρίασθαι, τότε φασὶ δεῖν ὠνεῖσθαι. νῦν δὲ ἀφ' ὧν πράγματα εὐωνότατα ἐστὶ φίλους ἀγαθοὺς κτήσασθαι.

ε'. Καὶ ὁ Διόδωρος, Ἀλλὰ καλῶς γε, ἔφη, λέγεις, ὦ Σώκρατες· καὶ κέλευσον ἐλθεῖν ὡς ἐμὲ τὸν Ἑρμογένη. μὰ Δί' (ἔφη) οὐκ ἔγωγε. νομίζω γὰρ οὔτέ σοι κάλλιον εἶναι ὃ καλέσαι ἐκεῖνον, οὔτε αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς ἐκεῖνον, οὔτε ἐκείνῳ μεῖζον ἀγαθὸν ὃ προσχωῆσαι τοῦτο, ἢ σοί.

ς'. Οὕτω

3. Atqui non ignoras Hermogenem minime ingratum esse, quem quidem puderet adjutum abs te, non vicissim te adjuvare. Habere autem ministrum quendam volentem & benevolum, & constantem, & ad agenda imperata idoneum, immo non solum ad imperata agenda promptum, sed qui etiam per se usui possit esse tum in providendo tum in præcipiendis consiliis; equidem multorum servorum instar esse duco.

4. Jubent autem rei familiaris administratores boni tunc emere, quum magni quippiam pretii licet exiguo comparare. Boni vero amici hoc rerum statu vilissimo pretio parari possunt.

5. Recte mones, mi Socrates: (inquit Diodorus) jube veniat ad me Hermogenes. Minime equidem, ait. Etenim neque tibi honestius esse duco, te potius illum arcessere, quam convenire: neque magis ex illius esse re, quam tua, hæc ita fieri.

ς'. Ουτω δὴ ὁ Διόδωρος ἤχετο πρὸς τὸν Ερμογένην· ᾗ ὐ πολὺ τελέσας, ἐκτήσατο φίλον, ὃς ἔργον εἶχεν σκοπεῖν ὅ,τι ἂν ἢ λέγων ἢ πράττων ὠφελοίη τι ᾗ εὐφραίνοι Διόδωρον.

ΞΕΝΟ-

6. Hoc modo factum, ut ad Hermogenem Diodorus accederet, neque magna pecunia erogata, compararet amicum talem, cui id esset negotii, ut quid vel proferendo vel agendo Diodoro prodesse, lætitiamque posset afferre, dispiceret.

ΧΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

Βιβλίον τρίτον.

ΚΕΦ. α'.

ΟΤΙ δὲ τὰς ὀρεγομένους τῶν καλῶν, ἐπιμελεῖς ὧν ὀρέγοιντο ποιῶν ὠφέλει, νῦν τοῦτο διηγήσομαι. ἀκούσας γάρ ποτε Διονυσοδώρου εἰς τὴν πόλιν ἥκειν, ἐπαγγελλόμενον στρατηγεῖν διδάξειν, ἔλεξε πρός τινα τῶν ξυνόντων, ὃν ἠθάνετο βουλόμενον ἡ τιμὴ ζώτης ἐν τῇ πόλει τυγχάνειν.

β'. Αἰσχρὸν μέντοι, ὦ νεανία, τὸ βουλόμενον ἐν τῇ πόλει στρατηγεῖν, ἐξὸν τοῦτο μαθεῖν, ἀμελῆσαι αὐτοῦ· καὶ διηγοῦ-

XENOPHONTIS MEMORABILIUM

Liber Tertius.

CAP. I.

QUOD autem rerum honestarum cupidis perutilis erat, dum eorum quæ expetebant studiosos reddidit, id jam commemorabo. Nam quum audiisset aliquando Dionysodorum in urbem venisse, qui exercitus ducendi artem docere se velle profiteretur, ad quemdam è familiaribus, quem hujus honoris in civitate consequendi cupidum esse animadverteret, ita dixit:

2. Turpe est cum, mi Adolescens, qui exercitum velit ducere in republica, cum id discere liceat, idem negligere: atque hic

Nothing wanting?

δικαίως ἂν ὗτος τοῦτο τῆς πόλεως ζημιοῖτο πολὺ μᾶλλον, ἢ εἴτις ἀνδριάντας ἐργολαβοίη, μὴ μεμαθηκὼς ἀνδριαντοποιεῖν.

γ'. Ὅλης δὲ τῆς πόλεως ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις ὑπηρετουμένης τῷ στρατηγῷ, μεγάλα τότε ἀγαθὰ κατορθοῦντος αὐτοῦ, ἢ τὰ κακὰ ἁμαρτάνοντος εἰκὸς γίγνεσθαι. πῶς οὖν οὐκ ἂν δικαίως ὁ μὲ μανθάνειν * τοῦτο ἀμελῶν, ἐὰν δὲ αἱρεθῇναι ὑπεμελήσεται, ζημιοῖτο; Τοιαῦτα μὲν δὴ λέγων ἔπεισεν αὐτὸν ἐλθόντα μανθάνειν.

δ'. Ἐπεὶ δὲ μεμαθηκὼς ἦκε, παρεσκεύαζεν αὐτῷ, λέγων· ἆρ' δοκεῖ ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, ὥσπερ Ὅμηρος τὸν Ἀγαμέμνονα γεραρὸν ἔφη εἶναι· καὶ οὕτω δὴ στρατηγεῖν μαθὼν, γεραρώτερος φαίνεσθαι. καὶ δὲ ὥσπερ ὁ κιθαρίζειν μαθὼν, κἂν μὴ κιθαρίζῃ, κιθαριστής ἐστι· καὶ ὁ μαθὼν ἰᾶσθαι, κἂν μὴ ἰατρεύῃ, ὅμως ἰατρός ἐστιν· οὕτω καὶ ὅδε ἀπὸ τοῦδε τοῦ χρόνου ἀπαρεῖ στρατηγὸς ὤν, κἂν μηδεὶς αὐτὸν ἕληται. ὁ δὲ μὴ ὑπισχνούμενος, οὔτε στρατηγὸς

multo juſtius à civitate puniretur, quam ſiquis ſtatuas fingendas ſuſciperet, cum artem ſtatuariam nunquam didicerit.

3. Nam quum bellicis in periculis univerſa reſpublica imperatori committatur, conſentaneum eſt, magna & commoda eo rem feliciter gerente, & mala peccante ipſo evenire. Cur igitur non is merito, qui idem diſcere negligit, ac nihilominus ut eligatur ſollicitus eſt, multari debeat? Hæc quum diceret, perſuaſit homini, ut ad diſcendum accederet.

4. Poſtquam edoctus rediret, cum eo jocans, Annon, inquit, videtur vobis, amici, perinde atque Homerus Agamemnonem auguſtum dixit, ita etiam hic, cum imperare didicerit, auguſtior videri? Etenim quemadmodum qui citharam pulſare didicit, etiamſi non pulſet citharam, citharædus eſt: & qui medendi artem didicit, etiamſi non medeatur, nihilominus medicus eſt: ita hic quoque ſemper ex hoc tempore imperator eſt, etiamſi à nemine electus fuerit. Qui vero neſcit, nec imperator

γὸς ὅτε ἰατρός ὅστιν, ὐδὲ ἐὰν ὑπὸ πάντων ἀνθρώπων αἱρεθῇ.

ε'. Ατάρ, ἔφη, ἵνα κ ἐὰν ἡμῶν τις ταξιαρχῇ, ἢ λοχαγῇ σοι, ἐπισημονέστεροι τῆς πολεμικῆς ὦμεν, λέξον ἡμῖν πόθεν ἤρξατό σε διδάσκειν ἡ στρατηλάτην. κ ὅς, ὃν αὐτῦ, ἔφη, εἰς ὅπερ κ ἐτελεύτα. τὰ γὰρ τακτικὰ ἐμέ γε, κ ἄλλο ὐδὲν ἐδίδαξεν.

ς'. Αλλὰ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τῦτό γε πολλοῦ μέρος ὅστι στρατηλάτου. κ γὰρ παρασκευαστικὸν τῆς εἰς τὸν πόλεμον τὸν στρατηγὸν εἶναι λεκτέον, κ ποιητικὸν τῆς ἐπιτηδείων τοῖς στρατιώταις, καὶ μηχανικὸν, καὶ ἐργαστικὸν, κ ἐπιμελῆ, κ καρτερικὸν, κ ἀγχίνῦν, κ φιλόφρονά τε κ ὠμὸν, κ ἁπλῦν τε κ ἐπίβυλον, κ φυλακτικόν τε κ κλέπτην, κ τολμητικὸν, κ ἅρπαγα, κ φιλόδωρον, κ πλεονέκτην, κ ἀσφαλῆ, κ ἐπιθετικὸν, κ ἄλλα πολλὰ κ φύσει κ ἐπιμήμη, ἃ δεῖ τ εῦ στρατηγήσοντα ἔχειν. καλὸν δὲ κ τὸ, τακτικὸν εἶναι.

ζ'. Πολὺ

tor nec medicus est, etiamsi vel ab universis hominibus eligatur.

5. Ut autem, ait, etiam nos, siquis forte nostrum vel cohortis præfectus vel manipuli ductor tibi fuerit, rerum bellicarum peritiores simus: dic nobis, unde cæperit te imperandi artem docere. At ille, ab illo ipso, inquit, in quod etiam desiit: nam ordinum rationes, atque aliud nihil me docuit.

6. Atqui, inquit Socrates, aliquanta hæc artis imperatoriæ pars est. Nam oportet imperatorem esse peritum parandi ea quæ ad bellum requiruntur, & suppeditandi necessaria militibus, & in consiliis solertem, & in labore strenuum, & diligentem, & tolerantem, & perspicacem, & benignum, & sævum, & simplicem, & insidiosum, & cautum, & furem, & profusum, & rapacem, & largiendi cupidum, & avarum, & muniendi se peritum, & alios aggrediendi doctum: alia denique multa sunt, tum natura tum doctrina, quæ illum habere oportet qui bene imperaturus sit. Bonum vero est, etiam acici instruendæ peritum esse.

ζ'. Πολὺ γὰρ διαφέρει τάττουσα πεταγμένον ἀτάκτου, ὥσπερ λίθοι τε, καὶ πλίνθοι, καὶ ξύλα, καὶ κέραμος, ἀτάκτως μὲν ἐρριμμένα οὐδὲν χρήσιμά ἐστιν· ἐπειδὰν δὲ τάχθῇ, κάτω μὲν καὶ ὑπὸπολῆς, τὰ μήτε σηπόμενα, μήτε τηκόμενα, οἵτε λίθοι, καὶ ὁ κέραμος, ἐν μέσῳ δὲ ἄττε πλίνθοι, καὶ τὰ ξύλα, ὥσπερ ἐν οἰκοδομίᾳ συντίθενται, τότε γίγνεται πολλοῦ ἄξιον κτῆμα, οἰκία.

η'. Ἀλλὰ πάνυ, ἔφη ὁ νεανίσκος, ὅμοιον, ὦ Σώκρατες, εἴρηκας. καὶ γὰρ ἐν τῷ πολέμῳ τοὺς τε θρασυτάτους ἀρίστους δεῖ τάττειν καὶ τοὺς τελευταίους, ἐν δὲ μέσῳ τοὺς χειρίστους, ἵνα ἀπὸ μὲν αὐτῶν ἄγωνται, ἐπὶ δὲ τοὺς ὠθῶνται.

θ'. Εἰ μὲν τοίνυν, ἔφη, καὶ διαγιγνώσκειν σε τοὺς ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς ἐδίδαξεν· εἰ δὲ μή, τί σοι ὄφελος ὧν ἔμαθες; οὐδὲ γὰρ εἰ σε ἀργύριον ἐκέλευσε θρῶτον μὲν καὶ τελευταῖον ὃ κάλλιστον τάττειν, ἐν μέσῳ δὲ ὃ χείριστον, μὴ διδάξας διαγιγνώσκειν τό, τε καλὸν καὶ τὸ αἰσχρόν, οὐδὲν ἂν σοι ὄφελος ἦν. Ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, οὐκ ἐδίδαξεν, ὅτι αὐτὸς

7. Nam multo differt exercitus ordinatus ab inordinato: quemadmodum lapides, & lateres, & ligna, & tegulæ, ſi confuſe disjecta ſint, ad nihil utilia ſunt: poſtquam autem ordinantur in imo ac ſummo ea quæ neque putreſcunt, neque liqueſcunt, ut ſunt lapides ac tegulæ, in medio vero lateres & ligna, ſicut in ædium ſtructura componuntur, tum efficitur res magni pretii, domus.

8. Et Adoleſcens, Dixiſti, inquit, quiddam valde ſimile, mi Socrates Nam & in bello fortiſſimi quique primo ultimoque loco ſunt collocandi, peſſimi vero in medio, ut ab illis ducantur, ab his impellantur.

9. Siquidem, ait, te docuit etiam ſtrenuos ab ignavis diſcernere; ſin minus, quænam tibi utilitas eorum quæ didiciſti? Nam ſi te argentum juſſerit optimum primo ultimoque loco ponere, in medio vero peſſimum, neque tamen docuerit bonum ab adulterino diſcernere, nullo id tibi uſui fuerit. Profecto, inquit, non hoc me docuit: quo fit, ut

ὡτινὰς ἂν ἡμᾶς δέοι τοὺς τε ἀγαθοὺς καὶ τοὺς κακοὺς κρίνειν.

ι'. ★ Τί οὖν ὑ σκοπῶμεν, ἔφη, πῶς ἂν αὐτὸν μὴ ἁμαρτάνοιμεν; βούλομαι, ἔφη ὁ νεανίσκος. ὑκοῦν, ἔφη. εἰ μὴ γὸ ἀργύριον δέοι ἁρπάζειν, τοὺς φιλαργυρωτάτους πρώτους καθιστάντες, ὀρθῶς ἂν τοῦτοιμεν; ἐμοίγε δοκεῖ. τί δὲ, τοὺς κινδυνεύειν μέλλοντας, ἆρα τοὺς φιλοτιμοτάτους πρωταικτέον; ὕτοι γοῦν εἰσὶν, ἔφη, ἃ ἕνεκα ἐπαίνου κινδυνεύειν ἐθέλοντες. ὑ δῆτα ὕτοί γε ἄδηλοι, ἀλλ' ὑπερφανεῖς πανταχοῦ ὄντες, εὐαίρετοι ἂν εἶεν.

ια'. Ατοὰρ, ἔφη, πότερά σε τοῦτο μόνον ἐδίδαξεν, ἢ καὶ ὅποι, καὶ ὅπως χρηστέον ἑκάστῳ τοῦ ★ τακτέων; ὑ πάνυ, ἔφη. ἀ μὲν γὰ πολλά γ' ὅστιν, ὡς ἄ ★ ὕτε τοῦτο ὕτε λέγειν ὡσαύτως πρόσηκεν. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη, ὑδὲ διεσαφήνιζε ταῦτα. νὴ Δί', ἔφη, πάλιν δῆτα ἐλθὼν ἐπανερώτα. ἢν γὸ δόκῃ, ἀ μὴ ἀναιδὴς ᾖ, αἰσχυνεῖται, ἀργύριον εἰληφὼς, οὐδὲν σε ὑποπέμψας.

ΚΕΦ.

ut nos ipsos necesse sit fortes ab ignavis secernere.

10. Cur igitur non consideramus, ait, quo pacto in eis non fallamur? Cupio, dixit adolescens. Ergo, inquit, si argentum diripiendum sit, annon argenti cupidissimis primo loco dispositis, recte aciem instrueremus? Ita mihi videtur. Quid si eos collocare dibeat in fronte, qui periculum subire debeant, nonne cupidissimos honoris præponemus? Nam hi certe sunt, ait, qui laudis gratia periclitari volunt. Ideoque obscuri esse nequeunt, sed ubique conspicui, facile deligi poterunt.

11. At enim utrum te solummodo ordinare docuit, an etiam ubi, & quo pacto singulis ordinibus utendum sit? non omnino, ait. Atqui multa sunt, ad quæ neque instruere neque dicere convenit eodem modo. Ea vero, inquit, non profecto declaravit. Ergo tu inquit, rursus accede, & interroga. Nam siquidem hoc sciet, ac impudens non erit, pudebit eum accepta pecunia te ignorantem dimisisse.

CAP.

ΚΕΦ. β'.

Ἐντυχὼν δέ ποτε τῷ στρατηγεῖν ἠρημένῳ τῷ· ὃ ἔνεκεν, ἔφη, Ὅμηρον οἴει τὸν Ἀγαμέμνονα ποιμένα λαῶν προσαγορεῦσαι; ἆρά γε ὅπερ τὸν ποιμένα ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶά τε ἔσονται αἱ οἶες, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἕξωσι, ταῦτα καὶ τὸν στρατηγὸν ἐπιμελεῖσθαι δεῖ, ὅπως σῶοί τε ᾖ στρατιῶται ἔσονται, καὶ τὰ ἐπιτήδεια ἕξωσι, καὶ ὃ ἕνεκα στρατεύονται, τοῦτο ἕξουσι; στρατεύονται δὲ, ἵνα κρατοῦντες τῶν πολεμίων εὐδαιμονέστεροι ὦσιν.

2. Ἢ πάλιν ποτὲ οὕτως ἐπῄνεσε τὸν Ἀγαμέμνονα, εἰπών·

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' αἰχμητής;

ἆρά γε ὅτι αἰχμητής τε καὶ κρατερὸς ἂν εἴη, οὐκ εἰ μόνος αὐτὸς εὖ ἀγωνίζοιτο πρὸς τοὺς πολεμίους, ἀλλ' εἰ καὶ παντὶ τῷ στρατοπέδῳ τοῦτο αὐτὸς εἴη; καὶ βασιλεὺς ἀγαθὸς, οὐκ

CAP. II.

CUM aliquando in aliquem Imperatorem electum incidisset, quamobrem, ait, Homerum existimas appellasse Agamemnonem pastorem populorum? an ideo, quod quemadmodum pastorem in hoc curam adhibere oportet, ut oves & salvæ sint, & habeant pabulum necessarium: ita etiam imperatori curandum sit, ut milites sint incolumes, & commeatum necessarium habeant; & id ipsum erit, cujus causa militant? Militant autem, ut hostibus victis beatiores sint.

2. Cur etiam ita laudavit Agamemnonem dicens,

Utrumque, & rex egregius, bellator & acris?

Annon propterea quod tum demum aliquis & bellator & acris sit, non si solus ipse acriter luctetur adversus hostes, sed etiam si universo exercitui ejusdem autor sit? Quodque rex egregius, non

οὐκ εἰ μόνον ὅ ἑαυτῷ βίᾳ καλῶς πεφεύξοι, ἀλλ' εἰ καὶ ὧν βασιλεύοι, τούτοις εὐδαιμονίας αἴτιος εἴη;

γ'. Καὶ γὰρ βασιλεὺς αἱρεῖται οὐχ ἵνα ἑαυτῷ καλῶς ἐπιμέληται, ἀλλ' ἵνα καὶ ὦ ἑλόμενοι * δι' αὐτὸν εὖ πράξωσι. καὶ στρατεύονται δὲ πάντες, ἵνα ὁ βίος αὐτοῖς ὡς βέλτιστος ᾖ, καὶ στρατηγὸς αἱρῶνται τοῦτο ἕνεκα, ἵνα * σῴζῃς τούτοις αὐτοῖς ἡγεμόνες ὦσι.

δ'. Δεῖ οὖν τὸ στρατηγοῦντα τοῦτο παρασκευάζειν τοῖς ἑλομένοις αὐτὸν στρατηγόν. καὶ γὰρ ὅτε καλλίων τούτου ἄλλος ῥᾴδιον εὑρεῖν, ὅτε αἰσχίων ἂν οὐδαμοῦ. καὶ ὅπως ἐπισκοπῶν, πῶς εἴη ἀγαθῷ ἡγεμόνι ἀρετὴ, τἆλλα μὲν ἄλλα φείδεται, καταλείπει δὲ, ὃ εὐδαίμονας ποιεῖν, ὧν ἂν ἡγῆται.

ΚΕΦ. γ'.

ΚΑΙ ἐπαρχεῖν δέ τινι ἠρημένῳ οἶδά ποτε αὐτὸν τοιάδε διαλεχθέντα. ἔχοις ἄν, ἔφη, ὦ νεανία, εἰπεῖν ἡμῖν, ὅτῳ

non ſi ſuæ tantum vitæ bene præſit, ſed iis etiam, quibus imperat, auctor felicitatis ſit?

3. Nam rex eligitur, non ut egregie ſui ipſius curam habeat: ſed ut illi etiam, qui eum elegerunt, per ipſum bene agant. Et militant omnes, ut vita illis quam feliciſſima ſit: & imperatores propterea deligunt, ut eis ad hoc ipſum duces ſint.

4. Itaque debet is qui imperat hoc ipſum illis procurare qui eum imperatorem elegerunt. Nec enim proclive eſt quidquam hoc pulcrius invenire, vel contrario turpius. Atque ita conſiderans, quæ boni ducis eſſet virtus, cætera quidem auferebat, hoc ſolo relicto, ut illos, quibus præeſt, beatos reddat.

CAP. III.

MEmini etiam ipſum aliquando ita ad quendam diſſeruiſſe, qui ut copiis equeſtribus præeſſet, electus erat. Poteſne dicere nobis, mi adoleſcens, quam-

ὅτῳ ἕνεκα ἐπεθύμησας ἱππαρχεῖν; οὐ γὰρ δὴ τοῦ θεᾶσθαι τοὺς ἱππέων ἐλαύνειν. καὶ γὰρ οἱ ἱπποτοξόται τούτου γε ἀξιοῦνται προτελαύνουσι γοῦν τῆς ἱππάρχου. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. Ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τοῦ γνωσθῆναί γε. ἐπεὶ καὶ οἱ μαινόμενοί γε ὑπὸ πάντων γιγνώσκονται. ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο λέγεις.

β'. Ἀλλ' ἆρα ὅτι τὸ ἱππικὸν οἴει τῇ πόλει βέλτιον ἂν ποιήσας παραδοῦναι, καὶ, εἴτις χρεία γίγνοιτο ἱππέων, τούτων ἡγούμενον, ἀγαθόν τινα αὐτὸν γενέσθαι τῇ πόλει; καὶ μάλα, ἔφη. καὶ ἔστι γε νὴ Δί', ἔφη, ὁ Σωκράτης, καλόν, ἐὰν δυνῇ ταῦτα ποιῆσαι. ἡ δὲ ἀρχή που, ἐφ' ἧς ἤρησαι, * ἵππων τε καὶ ἀμβατῶν ἐστιν. ἔστι γὰρ οὕτω, ἔφη.

γ'. Ἰθι δὴ λέξον ἡμῖν πρῶτον τοῦτο, ὅπως ἂν μάλιστα τοὺς ἵππους βελτίστους ποιῆσαι. καὶ ὅς, ἀλλὰ τοῦτο μέν, ἔφη, οὐκ ἐμὸν οἴμαι ὃ ἔργον ἐστί), ἀλλὰ ἰδίᾳ ἕκαστον δεῖν * ἐν ἑαυτοῦ ἔργον ἐπιμελεῖσθαι.

quamobrem equitibus præesse concupiveris? Non enim ideo certe, ut equitum primus ipse equitares. Nam equites sagittarii illo dignantur, qui quidem etiam præfectos equitum præcedunt. Vere dicis, ait. Enimvero ne ideo quidem, ut notus esses: nam & furiosi omnibus noti sunt. Hoc etiam, inquit, vere dictum.

2. Num igitur propterea, quod equestres copias reipublicæ te meliores effectas traditurum existimas? atque ut, si forte opus fuerit equitibus, iis ita præsis, ut civitati boni alicujus autor sis? omnino, inquit. Egregium profecto quiddam hoc fuerit, ait Socrates, si præstare possis. Imperium vero, in quod electus es, equorum est & equitum. Ita scilicet est, inquit.

3. Age igitur, hoc primum nobis dicito, quo pacto equos te præstantissimos effecturum cogites. Et ille, Puto equidem, ait, meum non esse hoc munus, sed cuivis seorsim officium suum curandum esse.

4. Ergo

δ'. Εἀν οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, παρέχωνταί σοι τοὺς ἵππους, ἃ μὲ οὕτω κακόποδας, ἢ κακοσκελεῖς, ἢ ἀσθενεῖς, ἃ δὲ οὕτως ἀτρόφους, ὥστε μὴ δύνασθαι ἀκολουθεῖν, οἱ δὲ οὕτως ἀναγώγους, ὥστε μὴ μένειν ὅπου ἂν σὺ τάξῃς, ἃ δὲ οὕτως λακπιστὰς, ὥστε μηδὲ τάξαι δυνατὸν εἶναι, τί σοι τοῦ ἱππικοῦ ὄφελος ἔσται; ἢ πῶς δυνήσῃ τοιούτων ἡγούμενος ἀγαθόν τι ποιῆσαι τὴν πόλιν; ἐγὼ, ὅς, ἀλλὰ καλῶς γε λέγεις, ἔφη, καὶ πειράσομαι τῶν ἵππων εἰς ὃ δυνατὸν ἐπιμελεῖσθαι.

ε'. Τί δὲ; τοὺς ἱππέας οὐκ ἐπιχειρήσεις, ἔφη, βελτίονας ποιῆσαι; ἔγωγε, ἔφη. οὐκοῦν πρῶτον μὲ ἀναβατικωτέρους ἐπὶ τοὺς ἵππους ποιήσεις αὐτούς; δεῖ γοῦν, ἔφη. ἐν γὰρ εἴπερ αὐτοῖς καταπέσοι, μᾶλλον ἂν οὕτως σώζοιτο.

ς'. Τί γάρ; ἐάν που κινδυνεύειν δέῃ, πότερον ἐπάξεις τοὺς πολεμίους ἐπὶ τὸ ἄμμον κελεύσας, ἔνθαπερ εἰώθατε ἱππεύειν, ἢ πειράσῃ καὶ μελέτας ἐν τοιούτοις ποιεῖσθαι χωρίοις, ἐν οἵοισπερ ἃ πολέμιοι γίγνονται; βέλτιον γᾶν, ἔφη.

ζ'. Τί

4. Ergo si tibi, inquit Socrates, equos exhibeant alii tam vitiatis pedibus, tam ægris cruribus, tam imbecillos, alii tam male pastos, ut sequi non possint; alii tam contumaces, ut quo tu eos loco constitueris, manere nolint; alii tam calcitrosos, ut ne quidem constitui alicubi possint: quinam tibi hujusce equitatus erit usus? aut quomodo poteris, dum talibus præes, civitatem bono aliquo afficere? Tum ille, Præclare mones, inquit, conabor equidem pro meis viribus equorum habere curam.

5. Quid autem? non operam dabis, inquit, ut equites meliores efficias? Equidem, inquit. Ergo primum hoc efficies, ut in equos ascendendi sint peritiores. Hoc quidem necesse est, inquit. Nam si quis eorum decideret, multo magis hoc modo salvus evaserit.

6. Quid vero? si cubi periculū subeundum est, utrum hostes ad arenā jubebis adducere, ubi vos equitare consueviſtis, an operam dabis, ut iis in locis tales exercitationes instituantur, in quibus hostes esse solent? Melius hoc sane fuerit, inquit.

ζ'. Τί γάρ; ἔ βάλλειν ὡς πλείστους ἀπὸ τῆς ἵππου ἐπιμέλειάν τινα ποιήσῃ; βέλτιον γᾶν, ἔφη, ᾗ τοῦτο. Ἦ γὰρ τὰς ψυχὰς τῶν ἱππέων, ᾗ ἐξορμίζειν πρὸς τοὺς πολεμίους, * εἴπερ ἀλκιμωτέρους ποιεῖν δύνανται; εἰ δὲ μή, ἀλλὰ νῦν γε πειράσομαι, ἔφη.

η'. Ὅπως δέ σοι πείθων ἃ ἱππεῖς, πεφύκασί τι; ἄνδρ' ἦ δὴ τότε ἥτε ἵππων ἥτε ἱππέων ἀγαθῶν ᾗ ἀλκίμων ὠδὲν ὄφελος. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. ἀλλὰ πῶς ἄν τις μάλιστα, ὦ Σώκρατες, ἐπὶ τοῦτο αὐτοὺς τρέψαιτο;

θ'. Ἐκεῖνο μὲν δήπου οἶσθα, ὅτι οἱ παντὶ πράγματι ἃ ἄνθρωποι τούτοις μάλιστα ἐθέλουσι πείθεσθαι, οὓς ἂν ἡγῶνται * βελτίστους εἶναι. ᾗ γὰρ οἱ νόσου, οὓς ἂν ἡγῶνται ἰατρικώτατον εἶναι, τούτῳ μάλιστα πείθονται· ᾗ οἱ πλοίῳ ἃ πλέοντες, οὓς ἂν κυβερνητικώτατον· ᾗ οἱ γεωργίᾳ, οὓς ἂν γεωργικώτατον. καὶ μάλα, ἔφη. ἴσως εἰκός, ἔφη, ᾗ οἱ ἱππικῇ, ὡς αὖ μάλιστα εἰδὼς φαίνηται ἃ δεῖ ποιεῖν, τούτῳ μάλιστα ἐθέλειν τοὺς ἄλλους πείθεσθαι.

ι'. Καὶ

7. Quid autem? num ut quamplurimi ab equis dejiciantur, curæ tibi erit? Hoc quoque melius fuerit, ait. Etiam ut acuantur animi equitum, & irritentur adversus hostem, si quando hoc fortiores ipsos reddere animadvertisti? Si non hactenus, saltem nunc id aggrediar, inquit.

8. Ecquid vero curasti, ut tibi pareant equites? Nam absque illo, nec equorum, nec equitum bonorum ac fortium usus ullus erit. Vere dicis, ait, sed qua potissimum ratione, mi Socrates, ad hoc quis eos impulerit?

9. Nimirum nosti, quavis in re parere homines illis maxime velle, quos existimant esse præstantissimos. Nam in morbo potissimum illi parent, quem medicæ rei putant esse peritissimum; & in navi qui navigant, ei, quem gubernandi peritissimum; & in agricultura, quem agri colendi peritissimum. Omnino, inquit. Igitur consentaneum est, etiam in equestri re cæteros ei qui maxime scire videatur quæ faciunda sint, maxime parituros.

10. Itaque

ι'. Εαὶ οἶν, ἔφη, ἐγὼ, ὦ Σώκρατες, βέλτιστος ἂν αὐτῶν δῆλος ὦ, ἀρκέσῃ μοι τοῦτο εἰς τὸ πείθεσθαί αὐτούς ἐμοί; εαὶ γε * πρὸς τοῦτο, ἔφη, διδάξῃς αὐτούς, ὡς τὸ πείθεσθαί σοι κάλλιόν τε ἢ σωτηριώτερον αὐτοῖς ἔσται. πῶς οἶν, ἔφη, τοῦτο διδάξω; πολὺ νὴ Δί', ἔφη, ῥᾷον, ἢ εἴ σοι δέοι διδάσκειν, ὡς τὰ κακὰ τῶν ἀγαθῶν ἀμείνω ἢ λυσιτελέστερά ἐστι.

ια'. Λέγεις, ἔφη, σὺ τ' ἵππαρχον πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐπιμελεῖσθαι δεῖν ἢ τοῦ λέγειν μόνον; σὺ δ' ὤιει, ἔφη, ἱκανὰ σιωπᾷ ἱππαρχεῖν; ἢ οὐκ ἐντεθύμησαι, ὅτι ὅσα τε νόμῳ μεμαθήκαμεν κάλλιστα ὄντα, δι' ὧν γε ζῆν ἐπιτάμεθα, ταῦτα πάντα λόγῳ ἐμάθομεν, ἢ εἴπι ἄλλο καλὸν μανθάνει τις μάθημα, λόγῳ μανθάνει, καὶ οἱ αὖ ἄριστα διδάσκοντες, μάλιστα λόγῳ χρῶνται, καὶ οἱ τὰ σπουδαιότατα μάλιστα ἐπιτάμενοι, κάλλιστα λόγῳ λέγονται;

ιβ'. Η τόδε οὐκ ἐντεθύμησαι, ὡς ὅταν γε χορὸς εἷς οὐκ

10. Itaque si ego, inquit, mi Socrates, præstantissimus eorum appearem, num ad hoc mihi sufficiet illud, ut mihi pareant? Siquidem præterea, inquit, docueris eos, fore melius ac salutarius, si tibi obtemperent. At quo pacto, inquit, hoc docebo? Multo facilius profecto, quam si docere te oporteat, mala meliora esse bonis atque utiliora.

11. Dicis tu, inquit, debere præfectum equitum præter alia curam adhibere, ut etiam dicendi facultatem habeat? tu vero existimabas, inquit, quod uti silentio sit equitibus imperare? Annon tecum cogitasti, nos ea universa, quæcunque optima lege didicimus, & per quæ vivendi modum tenemus, orationis ope didicisse, & siquam aliam bonam disciplinam aliquis discat, orationis ope discere; quodque doctores optimi sermone inprimis utantur, & qui dignissima cognitione tenent, pulcerrime disserant?

12. An id nunquam animadvertisti, quod quum chorus unus

ἐκ τῆσδε τῆς πόλεως γίγνηται, ὥσπερ ὁ εἰς Δῆλον πεμπόμενος, οὐδεὶς ἄλλοθεν οὐδαμόθεν τούτῳ ἐφάμιλλος γίγνεται, οὐδὲ εὐανδρία ἐν ἄλλῃ πόλει ὁμοία τῇ ἐνθάδε συνάγεται; ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

ιγ'. Ἀλλὰ μὴν οὔτε εὐφωνίᾳ τοσοῦτον διαφέρουσιν Ἀθηναῖοι τῶν ἄλλων, οὔτε σωμάτων μεγέθει καὶ ῥώμῃ, ὅσον φιλοτιμίᾳ, ἥπερ μάλιστα προτρέπει πρὸς τὰ καλὰ καὶ ἔντιμα. ἀληθές, ἔφη, καὶ τοῦτο.

ιδ'. Οὐκοῦν οἴει, ἔφη, καὶ τὸ ἱππικὸν τὸ ἐνθάδε εἶναι διὰ τὸ φιλοτίμως ἐπιμεληθῆναι, ὡς πολὺ ἂν * καὶ τοῦτο διενέγκοιεν τῶν ἄλλων, ὅπλων τε καὶ ἵππων παρασκευῇ, καὶ εὐταξίᾳ, καὶ τῷ ἐπιμόνως κινδυνεύειν πρὸς τοὺς πολεμίους, εἰ νομίσαιεν ταῦτα ποιοῦντες ἐπαίνου καὶ τιμῆς τεύξεσθαι; εἰκός γε, ἔφη.

ιε'. Μὴ τοίνυν ὄκνει, ἔφη, ἀλλὰ πειρῶ τοὺς ἄνδρας ὅπως ταῦτα προτρέπειν, ἀφ' ὧν αὐτός τε ὠφεληθήσῃ, καὶ οἱ ἄλλοι πολῖται χάριν σοι ἕξουσιν. ἀλλὰ νὴ Δία πειράσομαι, ἔφη.

ex hac urbe efficitur, verbi causa, qui in Delum mittitur, nullus aliunde huic æqualis instituatur; quodque tanta virorum præstantia in alia urbe nulla cogatur, quæ huic nostræ comparetur? Vere dicis, ait.

13. Atqui neque vocis elegantia tantum præstant Athenienses aliis, neque corporum magnitudine ac robore, quantum honoris studio, quod maxime ad præclara & honorifica mortales excitat. Etiam hoc, ait, verum est.

14. Ergone putas, inquit, etiam equestres copias, quæ hic sunt, si quis diligenter curet, longe præstaturas aliis armorum equorumque apparatu, ac ordine, & prompte pericula adversus hostes subeundo, si existimarent, hæc facientes, se laudem ac gloriam consequuturos? Hoc quidem est consentaneum, inquit.

15. Ergo ne cuncteris, ait, sed operam dato, ut homines ad ea propellas, de quibus & tibi & cæteris propter te civibus utilitas erit.

ΚΕΦ.

CAP.

ΚΕΦ. Δ'.

ΙΔὼν δέ ποτε Νικομαχίδην ἐξ αἱρεσιῶν ἀπιόντα, ἤρετο· τίνες, ὦ Νικομαχίδη, στρατηγοὶ ἥρηνται; ὁ δὲ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, τοιοῦτοί εἰσιν Ἀθηναῖοι, ὥστε ἐμὲ μὴ οὐχ αἱρεῖσθαι, ὃς οὐκ καταλόγῳ στρατεύομαι καὶ τεταγμένος, ὁ λοχαγῶν ὁ ταξιαρχῶν ὁ καὶ παύσασθαι κωλύων τὸν πολεμίων τοσαῦτα ἔχων· (ἅμα δὲ καὶ οὐλὰς τῶν τραυμάτων ἐπιμυθούμενος ἐπεδείκνυεν) Ἀντισθένη δέ, ἔφη, εἵλοντο, τὸν οὔτε ὁπλίτην πώποτε στρατευσάμενον, οὔτε τοῖς ἱππεῦσιν οὐδὲν προσβλέψαντα, ἐπισταμένου τε ἄλλο οὐδὲν, ἢ χρήματα συλλέγειν.

2. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, τοῦτο μὲν ἀγαθὸν, εἴγε τοῖς στρατιώταις ἱκανὸς ἔσται τὰ ἐπιτήδεια πορίζειν. καὶ γὰρ οἱ ἔμποροι, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, χρήματα συλλέγειν ἱκανοί εἰσιν· ἀλλ' οὐκ ἕνεκα τούτου καὶ στρατηγεῖν δύναιντ' ἄν.

3. Καὶ

CAP. IV.

QUum autem aliquando Nicomachidem abeuntem è comitiis vidiſſet, interrogabat: quinam, mi Nichomachides, imperatores lecti ſunt? Et ille, Annon tales ſunt, ait, Athenienſes, mi Socrates, ut me quidem non elegerint, qui ex delectus tabellis militans tum manipulos ducendo, tum cohortibus imperando, tum vulnera tot ab hoſtibus accipiendo, (ſimul ſe denudans, vulnerum cicatrices oſtendebat) jam confectus ſum: Antiſthenem vero legerunt, qui neque pedes unquam militavit, neque inter equites quidquam illuſtre geſſit, nihilque aliud novit, niſi pecuniam colligere.

2. Bonum vero id fuerit, inquit Socrates, poſſe militibus ipſum neceſſaria ſuppeditare. Enimvero, inquit Nicomachides, etiam mercatores pecuniam poſſunt colligere; neque tamem idcirco imperare poſſunt.

3. Etiam

γ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, ἀλλὰ καὶ * φιλόνικος Ἀντισθένης ἐστίν, ὃ στρατηγῷ προσεῖναι ἐπιτήδειόν ἐστιν· ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ ὁσάκις κεχορήγηκε, πᾶσι τοῖς χορεύταις νενίκηκε; μὰ Δί', ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἀλλ' οὐδὲν ὅμοιόν ἐστιν χορῷ τε καὶ στρατεύματος ἡγεμονίαν.

δ'. Καὶ μὴν, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδὲ ὠδῆς γε ὁ Ἀντισθένης, οὐδὲ χορῶν διδασκαλίας ἔμπειρος ὢν, ὅμως ἐγένετο ἱκανὸς εὑρεῖν τοὺς κρατίστους ταῦτα. καὶ ἐν τῇ * στρατιᾷ οὖν, ἔφη ὁ Νικομαχίδης, ἄλλους μὲ εὑρήσει τοὺς βελτίονας ἀντ' ἐαυτοῦ, ἄλλους δὲ τοὺς * μαχιμωτάτους.

ε'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν γε καὶ ἐν τοῖς πολεμικοῖς τοὺς κρατίστους, ὥσπερ ἐν τοῖς χορικοῖς, ἐξευρίσκηται, καὶ στρατηγήσαι, εἰκότως ἂν καὶ τούτου νικηφόρος εἴη. καὶ δαπανᾶν δ' αὐτὸν εἰκὸς μᾶλλον ἂν ἐθέλειν εἰς τὸ ξυὸ ὅλῃ τῇ πόλει τῶν πολεμικῶν νίκην, ἢ εἰς τὸ ξυὸ τῇ φυλῇ τῶν χορικῶν.

ς'. Λέγεις σὺ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ὡς δεῖ αὐτοῦ ἀνδρὸς εἶναι χορηγεῖν

3. Etiam victoriæ cupidus est Antisthenes, ait Socrates, quod in imperatore necessario requiritur: annon vides eum, quoties chori dux fuit, omnibus choris vicisse? Profecto, inquit Nicomachides, nihil similitudinis habet chori & exercitus præfectura.

4. Atqui, ait Socrates, quum neque canendi, neque doctrinæ chororum peritus esset Antisthenes, tamen potuit reperire eos, qui in his optimi essent. Ergo & in exercitu, inquit Nicomachides, alios inveniet, qui ejus loco aciem struent, alios, qui pugnabunt.

5. Nimirum, ait Socrates, si etiam in rebus bellicis præstantissimos quosque perinde ac in iis, quæ ad chorum pertinent, repererit, ac præ aliis delegerit, consentaneum est, eum hac quoque in parte victoriam reportaturum. Etiam credibile est, eum plus velle impendere in hanc rerum bellicarum victoriam cum civitate universa reportandam, quam in victoriam chori cum tribu sua partam.

6. Ain' tu, mi Socrates, inquit, ejusdem esse hominis, recte & choro

χορηγεῖν τε καλῶς καὶ στρατηγεῖν; λέγω ἔγωγ', ἔφη, ὡς ὅτῳ ἄν τις στρατεύηται, ἐὰν γιγνώσκῃ τε ὧν δεῖ, καὶ ταῦτα παρέξεσθαι δύνηται, ἀγαθὸς ἂν εἴη στρατήγης· εἴτε χορῷ, εἴτε οἴκῳ, εἴτε πόλεως, εἴτε στρατεύματος στρατεύοι.

ζ'. Καὶ ὁ Νικομαχίδης, μὰ Δί', ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὐκ ἄν ποτε ᾠήμην ἐγώ σε ἀκοῦσαι, ὡς ἀγαθοὶ οἰκονόμοι ἀγαθοὶ στρατηγοὶ αὖ εἶεν. Ἰῃ δή, ἔφη, ἐξετάσωμεν τὰ ἔργα ἑκατέρου αὐτοῖν, ἵνα εἰδῶμεν, πότερον τὰ αὐτά ἐστιν, ἢ διαφέρει τι. πάνυ γε, ἔφη.

η'. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸ μὲν τοὺς ἀρχομένους κατηκόους τε καὶ εὐπειθεῖς ἑαυτοῖς παρασκευάζειν, ἀμφοτέρων ἐστὶν ἔργον; καὶ μάλα, ἔφη. τί δέ, * τὸ παρέχεσθαι ἑκάστοις ὁπτηδύνους πεφάνειν; καὶ τοῦτο, ἔφη. καὶ μὴν καὶ τὸ τοὺς κακοὺς κολάζειν, καὶ τοὺς ἀγαθοὺς τιμᾶν ἀμφοτέροις οἶμαι προσήκειν. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

θ'. Τὸ δὲ τοὺς ὑπηκόους εὐμενεῖς ποιεῖσθαι, πῶς ἂν καλὸν ἀμφοτέροις; καὶ τοῦτ', ἔφη. συμμάχους δὲ καὶ βοηθοὺς προσάγεσθαι,

choro & exercitui præesse? Aio equidem, inquit, illum, qui sciat, quibus sit opus, eaque comparare possit, cuicunque rei præsit, bonum præfectum esse; sive choro, seu domui, seu civitati, seu exercitui præsit.

7. Profecto, ait Nicomachides, nunquam de te auditurum me arbitrabar, mi Socrates, bonos patres-familias etiam bonos imperatores esse. Age igitur, inquit, utriusque officia indagemus, ut sciamus, eademne sint, an diversa. Omnino, ait.

8. Annon igitur utriusque officium est, ut imperio suo subjectos sibi morigeros & obsequentes reddat? Maxime, inquit. Quid? annon, ut singulis imperent ea quæ ipsos facere conveniat. Et hoc, inquit. Etiam illud utrique convenire arbitror, ut malos puniant, & honore afficiant bonos. Prorsus ita est, ait.

9. Subditos autem benevolos reddere, qui non utrique fuerit honestum? Ita est, inquit. Ut socios & auxiliatores adsciscant, num

γεσθαι, δοκεῖ σοι συμφέρειν ἀμφοτέροις, ἢ οὔ; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἀλλὰ φυλακτικὸς τῶν ὄντων οὐκ ἀμφοτέρως δεῖ) δεῖσθαι; σφόδρα γ', ἔφη. οὐκοῦν καὶ ὠφελεῖς, καὶ φιλοπόνως ἀμφοτέρως δεῖ) δεῖσθαι δεῖ τὰ αὐτῷ ἔργα;

ι'. Ταῦτα μὲν οὖν, ἔφη, πάντα ὁμοίως ἀμφοτέρων ἔχει. ἀλλὰ τὸ μάχεσθαι, οὐκέτι ἀμφοτέρων. ἀλλ' ἐχθροί γέ τοι ἀμφοτέροις γίγνονται; καὶ μάλα, ἔφη, τοῦτό γε. οὐκοῦν τὸ διαγενέσθαι τούτων ἀμφοτέροις συμφέρει; πάνυ γ', ἔφη.

ια'. * Αλλ', ἐκεῖνο πρίει, αἰ δέη μάχεσθαι, τί ὠφελήσει ἡ οἰκονομική; ἐνταῦθα δήπου καὶ πλεῖον, ἔφη. ὁ γὰρ ἀγαθὸς οἰκονόμος εἰδώς, ὅτι καὶ δέον οὕτω λυσιτελές τι καὶ κερδαλέον ἔστιν, ὡς τὸ μαχόμενον τοὺς πολεμίους νικᾶν, οὐδὲ οὕτως ἀλυσιτελές τε καὶ ζημιῶδες, ὡς τὸ ἡττᾶσθαι, προθύμως μὲν τὰ πρὸς τὸ νικᾶν συμφέροντα ζητήσει καὶ παρασκευάσεται, ἐπιμελῶς δὲ τὰ πρὸς τὸ ἡττᾶσθαι φέροντα σκέψεται καὶ φυλάξεται· ἐνεργῶς * δ', αἰ καὶ πλὴν παρασκευὴν ὀρθὴν νικητικὴν οὖσαν, μαχεῖται· οὐκ ἤκιστα δὲ τούτων,

num utrique putas expedire, necne? Omnino, inquit. Nonne ad res ſuas cuſtodiendas utrumque idoneum eſſe convenit? Maxime, inquit. Ergo & diligentem & induſtrium in officiis ſuis oportet eſſe utrumque.

10. Hæc quidem omnia, inquit, pariter utriuſque ſunt officia: verum pugnare, non eſt utriuſque. Annon utrique hoſtes ſunt? Maxime, inquit. Ergone utrique expedit, ut his ſuperior evadat? Omnino inquit.

11. Verum, prætermiſſo illo, ſi pugnandum ſit, quid rei familiaris adminiſtrandæ ratio proderit? Ibidem etiam plurimum, inquit: nam bonus pater-familias, cum ſciat, nihil adeo utile ac fructuoſum eſſe, ac pugnando hoſtes vincere, neque quidquam eſſe tam inutile & damnoſum, ac ſuperari, prompte quæ ad vincendum conducunt, quæret & parabit; ac diligenter conſiderabit & cavebit, quæ ad hoc faciunt, ut vincantur: quumque videbit apparatum ad victoriam idoneum eſſe, viriliter dimicabit; at ſi imparatus fuerit,

γένηται, ἐὰν * ἀπροθύμους ᾖ, φυλάξει σωτήριον μάχην.

ιβ'. Μὴ καταφρόνει, ἔφη, ὦ Νικομαχίδη, τῶν οἰκονομικῶν ἀνδρῶν· ἡ γὰρ τῶν ἰδίων ἐπιμέλεια πλήθει μόνον διαφέρει τῆς κοινῶν, τὰ δὲ ἄλλα ἀπαραπλήσια ἔχει· τὸ μέγιστον, ὅτι ἢ τε ἄνευ ἀνθρώπων οὐδετέρα γίγνεται, ἢ τε δι' ἄλλων μὴ ἀνθρώπων τὰ ἴδια πραττέται, δι' ἄλλων δὲ τὰ κοινά· ἢ γὰρ ἄλλοις τισὶν ἀνθρώποις ἢ τῶν κοινῶν ἐπιμελόμενοι χρῶνται, ἢ οἷσπερ τὰ ἴδια οἰκονομοῦντες, ὅσοι ἐπιστάμενοι * χρῆσθαι, καὶ τὰ ἴδια καὶ τὰ κοινὰ καλῶς πράττουσιν· οἱ δὲ μὴ ἐπιστάμενοι, ἀμφοτέρωθι πλημμελοῦσι.

ΚΕΦ. ε'.

ΠΕερικλεῖ δέ ποτε, τῷ τοῦ πάνυ Περικλέους υἱῷ ἀπολειπομένῳ, ἐγώ τοι, ἔφη, ὦ Περίκλεις, ἐλπίδα ἔχω, σὲ * στρατηγήσαντος ἀμείνω τε καὶ εὐδοξοτέραν τὴν πόλιν εἰς τὸ πολεμικὸν ἕστεσθαι, καὶ τῶν πολεμίων κρατήσειν.

fuerit, prælium ne conferat, haud minus cavebit.

12. Ne tu, mi Nicomachides, inquit, homines familiaris rei administrandæ peritos contempseris. Nam cura rerum privatarum tantum à publicarum cura differt multitudine; cæteræ consimiles sunt. Quodque maximum est, neutra fit absque hominibus: neque per alios quidem homines privatæ, per alios autem publicæ res tractantur. Nam qui publica procurant, non aliis utuntur hominibus, quam quibus illi qui privata administrant: & qui norunt uti, tum privatas tum publicas res bene tractant; qui vero ignorant, utrinque peccant.

CAP. V.

QUum etiam aliquando cum Pericle, Periclis illius clarissimi filio differeret, equidem, mi Pericles, ait, spero futurum, ut, te imperatore, meliorem honorabilioremque civitatem in rebus bellicis fore, hostesque superaturam.

τήσῃν. ἢ ὁ Περικλῆς, βυλοίμην ἂν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἃ λέγῃς· ὅπως δὲ ταῦτα γένοιτ' ἂν, ἢ δυώμεθα γνῶναι, βύλει οὖν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀβαλογιζόμενοι περὶ αὐτῶν ὁπῃκοπῶμεν, ὅπου ἤδη τὸ δυνατόν ἐστιν; βύλομαι, ἔφη.

β'. Οὐκοῦν οἶσθα, ἔφη, ὅτι πλήθει μὲ ἢδὲν μείους εἰσὶν Ἀθηναῖοι Βοιωτῶν; οἶδα γὲ, ἔφη. σώματα δὲ ἀγαθὰ ἢ καλὰ πότερον ἐκ Βοιωτῶν οἴει πλείω ἂν ἐκλεχθῆναι, ἢ ἐξ * Ἀθηνῶν; ἢδὲ ταύτη μοι δοκῦσι λείπεσθαι. εὐμενεστέρους δὲ πότερους ἑαυτοῖς εἶ νομίζεις; Ἀθηναίους ἔγωγε. Βοιωτῶν μὲν γὲ πολλοὶ πλεονεκτούμενοι ὑπὸ Θηβαίων, δυσμενεῖς αὐτοῖς ἔχουσιν· Ἀττικῆσι δὲ οὐδὲν ὁρᾷ τοιοῦτον.

γ'. Ἀλλὰ μὲν φιλοτιμότατοί γε ἢ φιλοφρονέστατοι πάντων εἰσὶν, ἆρ' ἢκιστα προξύνῃ κινδυνεύειν ὑπὲρ εὐδοξίας τε ἢ πατρίδος. ἢδὲ ἐν τούτοις Ἀθηναῖοι μεμπτοί. ἢ μὴν τροφόνων γε καλὰ ἔργα οὐκ ἔστιν οἷς μείζω ἢ πλείω ὑπάρχῃ,

peraturam. Velim, mi Socrates, inquit, quæ tu narras: verum quo pacto fieri possint, intelligere nequeo. Vis igitur, ait Socrates, de his disputando consideremus, quo pacto fieri possint? Volo, inquit.

2. Annon igitur nosti, ait, Athenienses multitudine Bœotis nequaquam inferiores esse? Novi, inquit. Utrum vero putas plura egregia pulcraque corpora deligi de Bœotis posse, an Athenis? Nec in hac quidem parte mihi videntur inferiores esse. Utros autem putas magis esse erga se benevolos? Athenienses equidem. Nam plerique Bœotorum quod à Thebanis circumveniantur, male erga ipsos affecti sunt: Athenis nihil ejusmodi video.

3. At enim honoris cupidissimi sunt omniumque amicissimi, quæ non parum excitant homines, ut pro gloria patriaque periculum adeant. Nec in hoc quidem Athenienses reprehendi possunt. Majorum quidem præclara facinora nulli nec insigniora nec plura habent,

ὑπάρχῃ, ἢ Ἀθηναίοις· ᾧ πολλοὶ ἐπαιρόμενοι πρωτερέπονταί τε ἀρετῆς ὀπιμελεῖσθαι, καὶ ἄλκιμοι γίγνεσθαι.

4. Ταῦτα μὲν ἀληθῆ λέγεις πάντα, ὦ Σώκρατες· ἀλλ' ὁρᾷς ὅτι ἀφ' οὗ ἥττε συὶ Τολμίδῃ τῶν χιλίων ἐν Λεβαδείᾳ συμφορὰ ἐγένετο, καὶ ἡ μὲν Ἱπποκράτες ὀπὶ Δηλίῳ, ἐκ τούτων πεπαπείνωται μὲν ἡ τῶν Ἀθηναίων δόξα πρὸς τοὺς Βοιωτούς, ἐπῆρται δὲ ὅ τῶν Θηβαίων φρόνημα πρὸς τοὺς Ἀθηναίους· ὥστε Βοιωτοὶ μὲν, ἃ πρόσθεν οὐδ' ἐν τῇ ἑαυτῶν τολμῶντες Ἀθηναίοις ἄνδρ Λακεδαιμονίων τε καὶ τῶν ἄλλων Πελοποννησίων ἀντιτάπεσθαι, νῦν ἀπειλοῦσιν αὐτοὶ καθ' αὑτοὺς ἐμβαλεῖν εἰς πλὴν Ἀτικῆς. Ἀθηναῖοι δὲ ἃ πρότερον, ὅτε Βοιωτοὶ μόνοι ἐγένοντο, πορθοῦντες τὴν Βοιωτίαν, φοβοῦνται μὴ Βοιωτοὶ λῃστῶσι τὴν Ἀτικῆς.

5. Καὶ ὁ Σωκράτης, Ἀλλ' αἰσθάνομαι μὲν, ἔφη, ταῦτα οὕτως ἔχοντα· δοκεῖ δέ μοι ἀνδρὶ ἀγαθῷ ἄρχοντι νῦν εὐαρεστότερος ἄρχεσθαι ἡ πόλις. τὸ μὲν γὰρ θάρσος ἀμέλειάν τε καὶ ῥᾳθυμίαν καὶ ἀπείθειαν ἐμβάλλει, ὁ δὲ φόβος

bent, quam Athenienſes: quo multi accenſi excitantur ad exercendam virtutem ac fortitudinem.

4. Vere tu quidem dicis hæc omnia, mi Socrates: ſed ex quo illa mille militum ſtrages cum Tolmide apud Lebadeam facta eſt, illaque apud Delium cum Hippocrate, exinde Athenienſium gloria apud Bœotos imminuta eſt, ita vero Thebanorum animi adverſus Athenienſes elati ſunt, ut jam Bœoti, qui antea ne ſuis quidem in finibus abſque Lacedæmoniis aliiſque Peloponeſiis aciem adverſus Athenienſes audebant opponere, nunc ſe ſuo Marte Atticam invaſuros minitentur: Athenienſes vero, qui prius, quum adhuc Bœoti ſoli eſſent, Bœotiam populabantur, nunc ne Atticam Bœoti vaſtent, metuant.

5. Et Socrates, Animadverto, inquit, hæc ita ſe habere: ſed videtur mihi civitas noſtra nunc animo benigniori erga virum bonum imperantem affecta. Nam fiducia negligentiam & ignaviam & inobedientiam parit; metus

φόβῳ θεσπεσιωτέρους τε καὶ εὐπειθεστέρους καὶ εὐπαικτοτέρους ποιεῖ.

ε'. Τεκμήριον δ' αὖ τοῦτο καὶ ἀπὸ τῶν ἐν ταῖς ναυσίν. ὅταν μὲν γὰρ δείσῃ μηδὲν φοβοῦνται, μεστοί εἰσιν ἀταξίας. ὅταν δὲ ἢ χειμῶνα ἢ πολέμιους λείσωσιν, οὐ μόνον τὰ κελευόμενα πάντα ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ σιωπῇ χειρὶ δεξιᾷ ἔχοντες τὰ προσαχθησόμενα, ὥσπερ χορευταί.

ς'. Ἀλλὰ μήν, ἔφη ὁ Περικλῆς, εἴγε νῦν μάλιστα πείθοιντο, ὥρα ἂν εἴη λέγειν, πῶς ἂν αὐτοὺς προσεφαίμεθα πάλιν * ἀνερεθίζοντας τὴν ἀρχαίας ἀρετῆς τε, καὶ εὐκλείας, καὶ εὐδαιμονίας.

η'. Οὐκοῦν, ἔφη ὁ Σωκράτης, εἰ μὲν ἐβουλόμεθα χρημάτων αὐτοὺς, ὧν οἱ ἄλλοι εἶχον, ἀντιποιεῖσθαι, ἐπιδεικνύντες αὐτοῖς ταῦτα παρ' ἡμᾶ πατρῷά τε ὄντα καὶ προσήκοντα, μάλιστ' ἂν ὕπως αὐτοὺς ἐξορμῶμεν αὐτέχεσθαι τούτων. ἐπεὶ δὲ * μετ' ἀρετῆς πρωτεύειν αὐτοὺς ἐπιμελεῖσθαι βουλόμεθα, τοῦτ' αὖ δεικτέον ἐκ παλαιοῦ μάλιστα προσῆκον αὐτοῖς, καὶ ὡς τούτου ἐπιμελοῦνται, πάντων ἂν εἶεν κράτιστοι.

θ'. Πῶς

autem homines attentiores, obedientiores, magisque compositos reddit.

6. Hujus argumentum de nautis sumas: nam ubi nihil metuunt, confusionis omnia plena: at ubi vel tempestatem vel prælium verentur, non solum imperata cuncta faciunt, sed etiam cum silentio quid mandetur, sollicite expectant, instar eorum qui choros agunt.

7. Enimvero, inquit Pericles, si jam maxime parituri sint, opportunum fuerit differere, quo pacto eos hortemur, ut rursus à virtute, gloria, felicitateque pristina excitentur.

8. Ergo, ait Socrates, si velimus eos opes sibi vendicare, quas habebant alii, maxime ad has repetendas incitaremus, si ostenderemus has illis paternas esse ac peculiares. Quia vero volumus eos operam dare, ut virtute primas obtineant, demonstrandum erit, hoc ipsum jam olim ad ipsos pertinere, quodque si in hoc incumbant, omnium fuerint præstantissimi.

9. At

θ'. Πῶς οὖν ἂν τοῦτο διδάσκοιμεν; οἶμαι μέν, εἰ τοὺς γε παλαιοτάτους, ὧν ἀκούομεν, τοὺς γόνους αὐτῶν ἀναμιμνήσκοιμεν αὐτούς, ἀκριβοῦς ἀρίστους γενέσθαι.

ι'. Ἀρα λέγεις τὴν τῶν Θεῶν κρίσιν, ἣν ἡ περὶ Κέκροπα δι' ἀφετηρίαν ἔκριναν; λέγω γάρ, καὶ τὴν Ερεχθέως γε τροφὴν καὶ γένεσιν, καὶ τὸν πόλεμον τὸν ἐπ' ἐκείνου γενόμενον πρὸς τοὺς ἐκ τῆς ἐχομένης ἠπείρου πάσης, καὶ τὸν ἐφ' Ηρακλειδῶν πρὸς τοὺς ἐν Πελοποννήσῳ, καὶ πάντας τοὺς ὕστερον Θησέως πολεμηθέντας, ἐν οἷς πᾶσιν ἐκεῖνοι δῆλοι γεγονάσι τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων ἀριστεύσαντες.

ια'. Εἰ δὲ βούλει ἃ ὕστερον οἱ ἐκείνων μὲν ἀπόγονοι, οὐ πολὺ δὲ πρὸ ἡμῶν γεγονότες ἐπράξαν, τὰ μὲν αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς ἀγωνιζόμενοι πρὸς τοὺς κυριεύοντας τῆς τε Ασίας πάσης καὶ τῆς Ευρώπης μέχρι Μακεδονίας, καὶ πλείστην τῶν προγεγονότων δύναμιν καὶ ἀφορμὴν κεκτημένους, καὶ μέγιστα ἔργα κατειργασμένους· τὰ δὲ καὶ μετὰ Πελο-

9. At quomodo poſſimus hoc docere? Sic arbitror, ſi majores ipſorum longe antiquiſſimos, de quibus accepimus, in memoriam eis revocemus, quod nimirum audiverint eos fuiſſe optimos.

10. Num de judicio Deorum loqueris, quod ob virtutem Cecrops cum ſuis fecit? De hoc ipſo loquor, & de educatione ac ortu Erechthei, de bello, quod ejus tempore coortum fuit adverſus incolas totius proximæ continentis, & de illo, quod Herculis nepotum tempeſtate contra Peloponneſios eſt ſuſceptum; de bellis denique omnibus, quæ ſub Theſeo geſta ſunt, in quibus univerſis tales illi ſe declararunt, qui ætatis ſuæ hominibus longe præſtarent.

11. Adde, ſi placet quæ deinde illorum nepotes geſſere, qui non ita multum ante nos vixere, dum partim ipſi per ſe dimicarunt adverſus eos qui Aſiæ univerſæ ac Europæ ad Macedoniam uſque dominabantur, maximamque priorum hominum potentiam atque opes poſſidebant, ac res maximas gerebant: partim etiam cum Pelo-

Πελοποννησίων ἀριστεύοντες ἢ κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν, οἱ δὴ ἢ λέγονται πολὺ διενεγκεῖν τῶν καθ' ἑαυτοὺς ἀνθρώπων. λέγονται δέ, ἔφη.

12. Διὰ ταῦτα πολλῶν μὲν μεταναστάσεων ἐν τῇ Ἑλλάδι γενομένων, διέμειναν ἐν τῇ ἑαυτῶν· πολλοὶ δὲ ὑπὲρ δικαίων ἀπιλέγοντες, ἐπέτρεπον ἐκείνοις· πολλοὶ δὲ ὑπὸ κρειττόνων ὑβριζόμενοι, κατέφευγον πρὸς ἐκείνους.

13. Καὶ ὁ Περικλῆς, ἢ θαυμάζω γε, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἡ πόλις ὅπως ποτ' ὀπὶ ὃ χεῖρον ἔκλινεν. ἐγὼ μὲν οἶμαι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ ἢ ἄλλοι τινὲς, διὰ τὸ πολὺ ὑπερενεγκεῖν ἢ κρατῆσαι, καταφρονήσαντες ὑπερέζησι τῶν ἀντιπάλων, οὕτω ἢ Ἀθηναίους πολὺ διενεγκόντας ἀμελῆσαι ἑαυτῶν, ἢ διὰ τοῦτο χείρους γενέσθαι.

14. Νῦν οὖν, ἔφη, τί ἂν ποιοῦντες ἀναλάβοιεν τὴν ἀρχαίαν ἀρετήν; ἢ ὁ Σωκράτης, οὐδὲν ἀπόκρυφον δοκεῖ μοι εἶναι· ἀλλ' εἰ μὴ ἐξευρόντες τὰ τῶν προγόνων ὀπιτηδεύματα, μηδὲν χεῖρον ἐκείνων ὀπιτηδεύοιεν, οὐδὲν ἂν χείρους ἐκείνων γένοιντο.

Peloponnesiis fortiter se gesserunt terra & mari, quum quidem hi longe præstitisse suæ ætatis hominibus dicantur. Ita dicuntur, ait.

12. Quapropter quum multæ in Græcia migrationes acciderent, illi suo in agro permansérunt: quum inter se multi de jure disceptarent, ipsorum arbitrio controversias permittebant: quum multi à potentioribus injuria afficerentur, ad eos confugiebant.

13. Tum Pericles, equidem miror, inquit, mi Socrates, quo pacto civitas hæc in pejus prolapsa sit. Arbitror, inquit Socrates, perinde ac alii quoque nonnulli ob multam suam præstantiam potentiamque defides facti, minus tandem adversariis valent; sic & Athenienses, quum longe præstarent aliis, seipsos neglexisse, ac propterea evasisse pejores.

14. Quid igitur faciendum jam esset, ut virtutem pristinam recuperarent? Et Socrates: id nemini occultum esse arbitror. Nimirum si cognitis majorum suorum institutis, nihil pejus quam illi essent operati, non essent eis pejores:

νέσθαι. εἰ δὲ μή, τύς γε νῦν πρωτεύοντας μιμούμενοι, καὶ τούτοις τὰ αὐτὰ ὑπιτηδεύοντες, ὁμοίως μὴ τοῖς αὐτοῖς χρώμενοι, ὀλίγῳ ἂν χείρους ἐκείνων εἶεν· εἰ δ' ὑπιμελέστεροι, καὶ βελτίους.

ιε'. Λέγῃς, ἔφη, πόρρω που εἶναι τῆς πόλεως τὴν χαλοκαγαθίαν. πότε γὰρ ὥσπερ Ἀθηναῖοι, ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι, ἢ πρεσβυτέρους αἰδέσονται, οἱ ἀπὸ τῶν ★ πατέρων ἄρχοντας καταφρονεῖν τῶν γεραιτέρων; ἢ σωμασκήσουσιν ὥσπερ, οἱ ὀ μόνον αὐτοὶ εὐεξίας ἀμελῆσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν ὑπιμελουμένων καταγελῶσι;

ις'. Πότε δὲ ὥσπερ πείσονται τοῖς ἄρχουσιν, οἱ καὶ ἀγάλλονται ὑπὸ τῷ καταφρονεῖν τῶν ἀρχόντων; ἢ πότε ὥσπερ ὁμονοήσουσιν, οἵγε αὐτὶ μὲν τοῦ συνεργεῖν ἑαυτοῖς τὰ συμφέροντα, ἐπηρεάζουσιν ἀλλήλοις, καὶ φθονοῦσιν ἑαυτοῖς μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις; μάλιστα δὲ πάντων ἔν τε ταῖς ἰδίαις συνόδοις, καὶ ταῖς κοιναῖς διαφέρονται, καὶ πλείστας δίκας ἀλλήλοις δικάζουσι, καὶ πλουτοῦντας μᾶλλον ὥσπερ κερδαίνειν ἀπ' ἀλλήλων, ἢ

jores: sin minus, saltem eos imitando qui nunc primas tenent, & eorundem institutis inhærendo, si quidem id pari facerent industria, nihilo deteriores illis essent; sin majori, etiam meliores.

15. Dicis, ait, longe à civitate nostra abesse virtutem. Nam quando tandem Athenienses, ita, ut Lacedæmonii, vel natu grandiores reverebuntur, quum ab ipsis patribus ordiantur seniores contemnere? vel corporis exercitiis utentur, quum non solum ipsi bonam corporis constitutionem parvi faciant, sed etiam illos irrideant, qui curam ejus habent?

16. Quando magistratibus obtemperabunt, qui gloriantur etiam propterea, quod magistratus contemnant? quando concordes erunt, qui pro studio juvandi se invicem, injuriis sese afficiunt, & magis invident sibi quam cæteris hominibus? qui omnium maxime tum in privatis tum publicis congressibus inter se dissident, litesque invicem sibi plurimas movent, maluntque sic alter ab altero quid lucrari, quam

ἢ σωωφελοῦντες αὐτούς; τοῖς δὲ κοινοῖς ὥσπερ ἀλλοτρίοις χρώμενοι, τοῖς τούτων αὖ μάχονται, καὶ τὰς εἰς τὰ τοιαῦτα δυνάμεσι μάλιστα χάριτας;

ιζ'. Ἐξ ὧν πολλὴ μὲν ἀπειρία καὶ κακία τῇ πόλει *ἐμφύεται, πολλὴ δὲ ἔχθρα καὶ μῖσος ἀλλήλων τοῖς πολίταις ἐγγίνεται· δι' ἃ ἔγωγε μάλιστα φοβοῦμαι ἀεὶ μή τι μεῖζον, ἢ ὥστε φέρειν δύνασθαι, κακὸν τῇ πόλει συμβῇ.

ιη'. Μηδαμῶς, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὦ Περίκλεις, ὅτως ἐγὼ αὐτὴν ἀνηκέστῳ πονηρίᾳ νοσεῖν Ἀθηναίους. ἐχ ὁρᾷς, ὡς εὐτακτοί μέν εἰσιν οἱ ἐν τοῖς ναυτικοῖς, εὐτάκτως δ' οἱ ἐν τοῖς γυμνικοῖς ἀγῶσι πείθονται τοῖς ἐπιστάταις, οὐδενῶν δὲ κακοδαιμονέστερον οἱ ἐν τοῖς χορεῖς ὑπηρετοῦσι τοῖς διδασκάλοις;

ιθ'. Τοῦτο γάρ τοι, ἔφη, καὶ θαυμαστόν ἐστι, τὸ τοὺς μὲν τοιούτους πειθαρχεῖν τοῖς ἐφεστῶσι, τοὺς δὲ ὁπλίτας καὶ τοὺς ἱππέας, οἳ δοκοῦσι καλοκαγαθίᾳ προηκεῖσθαι τῶν πολιτῶν, ἀπειθεστάτους εἶναι πάντων.

κ'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη, ἡ δὲ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ βουλή, ὦ Περι-

quam mutuo sibi prodesse? qui communibus rebus perinde utuntur ac alienis, deque iis rixantur, & viribus ad res hujuscemodi maxime gaudent?

17. De quibus sane magna insscitia & vitiositas in republica oritur, magnæque inimicitiæ ac odia mutua inter cives nascuntur. Quas ob res equidem vehementer metuere non desino, nequod respublica detrimentum capiat majus, quam quod tolerare possit.

18. Nequaquam, mi Pericles, existimaveris Athenienses incurabili perversitate laborare, subjecit Socrates. Annon vides, quam composite se nauticis in rebus gerant, quam composite gymnicis in certaminibus præfectis obediant, quam nullo modo deficienter subserviant magistris in choris?

19. Est hoc certe mirum, ait, quod tales præfectis obediant, quum interim pedites & equites, qui virtute civibus cæteris præstare videntur, longe omnium sint inobedientissimi.

20. Et Socrates: at vero is, qui est in Areopago senatus, mi Peri-

Περίκλεις, οὐκ ἐκ τῶν δεδοκιμασμένων καθίσταται; ἦ μάλα, ἔφη. οἶσθα οὖν τινας, ἔφη, κάλλιον, ἢ νομιμώτερον, ἢ σεμνότερον, ἢ δικαιότερον ἂν τὰς δίκας δικάζοντας, καὶ τἆλλα πάντα πράττοντας; ἔμοιγε δοκοῦσι, ἔφη, τούτοις. οὐ τοίνυν, ἔφη, δεῖ ἀθυμεῖν, ὡς οὐκ εὐτάκτων ὄντων Ἀθηναίων.

κά. Καὶ μὴν ἔν γε τοῖς στρατιωτικοῖς, ἔφη, ἔνθα μάλιστα δεῖ σωφρονεῖν τε, καὶ εὐτακτεῖν, καὶ πειθαρχεῖν, καὶ δι' ὧν τούτων πράττουσιν ἴσως δ', ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐ τούτοις ἃ ἤκουσα ὀπιζόμενοι ἄρχουσιν αὐτῶν. οὐκ ὀρᾷς, ὅτι κιθαριστῶν μέν, καὶ χορευτῶν, καὶ ὀρχηστῶν οὐδὲ εἷς ὀπιχύρει ἄρχειν μὴ ὀπιζάμενος, οὐδὲ παλαιστῶν, οὐδὲ παγκρατιαστῶν· ἀλλὰ πάντες, ὅσοι τούτων ἄρχουσιν, ἔχουσι δεῖξαι ὅπου ἔμαθον ταῦτα, ἐφ' οἷς ἐφεστᾶσι· τῶν δὲ στρατηγῶν ἃ πλεῖστοι αὐτοσχεδιάζουσιν;

κβ. Οὐ μέντοι σέ γε τοιοῦτον ἐγὼ νομίζω εἶναι, ἀλλ' οἶμαί σε οὐδὲν ἧττον ἔχειν εἰπεῖν, ὁπότε στρατηγεῖν, ἢ ὁπότε παλαίειν

Pericles, annon ex probatis hominibus conſtat? Omnino, inquit. An igitur noſti aliquos, ait, qui vel honeſtius, vel magis legitime, vel gravius, vel æquius lites judicent, aliaque cuncta gerant? Nihil, inquit, de iis queror. Non igitur animum deſpondere oportet, quaſi Athenienſes compoſite ſe gerere nequeant.

21. At in re militari, inquit, ubi maxime decet ſe ſobrie, compoſite, atque obedienter gerere, nihil horum curant. Fortaſſis, ait Socrates, in his præſunt eis homines minime periti. Annon vides neminem citharædorum, & eorum qui choros agunt, & pugilum, & pancratiaſtarum conari, ut imperet, ſiquidem imperitus ſit; ſed omnes quotquot his præſunt, poſſe commonſtrare, à quibus ea didicerint, quibus ſunt præpoſiti: quum interim plerique imperatorum temere munus hoc capeſſant?

22. Te quidem minime talem eſſe arbitror, ſed opinor te non minus poſſe dicere, quo tempore imperandi, quam quo luctandi

παλαίειν ἤρξω μανθάνειν. καὶ πολλὰ μὲ οἶμαί σε τῆς πατρῴων στρατηγημάτων πεπληφότα ἀπορεῖν, πολλὰ δὲ πανταχόθεν συνειλοχέναι, ὁπόθεν οἷόν τε ἦι μαθεῖν τι ὠφέλιμον εἰς στρατηγίαν.

κγ'. Οἶμαι δέ σε πολλὰ μεμνῆσθαι, ὅπως μὴ λάθῃς σεαυτὸν ἀγνοῶν τι τῆς εἰς στρατηγίαν ὠφελίμων, καὶ ἐάν τι τοιοῦτον αἰσθῇ σεαυτὸν μὴ εἰδότα, ζητεῖν τοὺς ἐπισταμένους ταῦτα, οὔτε δώρων οὔτε χαρίτων φειδόμενον, ὅπως μάθῃς παρ' αὐτῆς, ἃ μὴ ἐπίστασαι, καὶ συνεργοὺς ἀγαθοὺς ἔχῃς.

κδ'. Καὶ ὁ Περικλῆς, ἐγὼ λανθάνειν με, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ὅτι ἐγὼ οἰόμενός με τούτων ἐπιμελεῖσθαι, ταῦτα λέγεις, ἀλλ' ἐγχειρῶν με διδάσκειν, ὅτι τὸ μέλλοντα στρατηγεῖν τούτων ἁπάντων ἐπιμελεῖσθαι δεῖ.

κε'. Ὁμολογῶ μέντοι κἀγώ σοι ταῦτα. τοῦτο δ', ἔφη, ὦ Περίκλεις, καταγνόντας, ὅτι πρόσκειται τῇ χώρᾳ ἡμῶν ὄρη μεγάλα, καθήκοντα ἐπὶ τὴν Βοιωτίαν, δι' ὧν εἰς τὴν χώραν εἴσοδοι

artem discere occeperis. Multa etiam te imperatoria consilia de patre accepta tenere puto, multa undecunque congessisse, unde disci abs te poterat aliquid, quod ad imperatoriam artem conferret.

23. Præterea te arbitror valde sollicitum esse, ne teipsum lateas ignorans aliquid eorum quæ ad munus imperatoris pertinent; ac siquid ejusmodi nescire te animadvertis, id à peritis inquirere, neque muneribus neque gratiis parcentem, ut ab eis discas, quæ nescis, & egregios coadjutores habeas.

24. Tum Pericles, non me clam est, mi Socrates, ait, hæc te dicere, ne quidem existimantem me his studere, sed conantem me docere, quod siquis velit exercitum ducere, horum omnium habenda ei sit cura.

25. Equidem hoc tibi fateor. Cæterum animadvertisti, mi Pericles, ait, magnos quosdam montes ante nostram regionem sitos esse, ad Bœotiam usque pertinentes, per quos in agrum nostrum

εἴσοδοι γεναί τε καὶ προσάντεις εἰσί, καὶ ὅπη μέση διέζωσται ὄρεσιν ἐρυμνοῖς; καὶ μάλα, ἔφη.

κζ'. Τί δέ γε, ἐκεῖνο ἀκήκοας, ὅτι Μυσοί, καὶ Πισίδαι, ἐν τῇ [a] βασιλέως χώρᾳ κατέχοντες ἐρυμνὰ πάνυ χωρία, καὶ κυφῶς ὡπλισμένοι, δύνανται πολλὰ μὲν τὴν βασιλέως χώραν καθαιρεῖν κακοποιεῖν, αὐτοὶ δὲ ζῶσι ἐλεύθεροι; καὶ τοῦτό γε, ἔφη, ἀκήκοα.

κζ'. Ἀθηναίους δ' οὐκ ἂν οἴει, ἔφη, μέλλειν τὴν ἐλαφρᾶς ἡλικίας ὡπλισμένους κυφοτέροις ὅπλοις, καὶ τὰ προκείμενα τῆς χώρας ὄρη κατέχοντας, βλαβεροὺς μὲν τοῖς πολεμίοις εἶναι, μεγάλην δὲ προβολὴν τοῖς πολίταις τῆς χώρας κατεσκευάσθαι; καὶ ὁ Περικλῆς, πάντ' οἶμαι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, καὶ ταῦτα χρήσιμα εἶναι.

κη'. Εἰ τοίνυν, ἔφη ὁ Σωκράτης, ἀρέσκει σοι ταῦτα, ἐπιχείρει αὐτοῖς, ὦ ἄριστε· ὃ, τι μὲν δὴ ἂν τούτων κατορθώσῃς, καὶ σοὶ καλὸν ἔσται, καὶ τῇ πόλει ἀγαθόν· ἐὰν δέ τι ἀδυνατῇς, ὅτε τὴν πόλιν βλάψεις, ὅτε σαυτὸν καταισχυνεῖς.

ΚΕΦ.

strum aditus arcti & ardui sunt, eumque medium cinctum esse montibus inaccessis? Omnino, inquit.

26. Quid? an & illud audivisti, Mysos ac Pisidas, qui Regis in ditione munitissima tenent loca, armatique sunt leviter, multum infestare Regis agrum percurrendo posse, quum interim ipsi libertate fruantur? Etiam hoc audio, inquit.

27. Et non existimas, inquit, Athenienses leviori armatura ad ætatem usque agilem usos, quum montes regioni prætentos habeant, hostibus quidem detrimento, civibus autem sui agri magno fore propugnaculo? Tum Pericles, etiam hæc omnia, mi Socrates, inquit, esse utilia duco.

28. Ergo, subjecit Socrates, si hæc tibi placent, aggredere tandem ea. Nam quicquid horum perfeceris, id & tibi præclarum, & utile reipublicæ fuerit. Quod si minus queas, non tamen vel reipublicæ quid detrimenti afferes, vel opprobrii tibi.

ΚΕΦ. ϛ'.

Γλαύκωνα δὲ τὸν Ἀρίστωνος, (ὅτ' ἐπεχείρει δημηγορεῖν, ὀπτυμῶν προστατεύειν τῆς πόλεως, ὑδέπω εἴκοσιν ἔτη γεγονὼς) ὄντων ἄλλων οἰκείων καὶ φίλων, οὐδεὶς ἐδύνατο παῦσαι, ἐλκόμενόν τε ἀπὸ τοῦ βήματος, καὶ καταγέλαστον ὄντα· Σωκράτης δὲ εὐνοῦς ὢν αὐτῷ μόνος τε Χαρμίδου τοῦ Γλαύκωνος, καὶ μόνος Πλάτωνος, μόνος ἔπαυσεν.

β'. Εντυχὼν γὰρ αὐτῷ, πρῶτον μὲν εἰς τὸ ἐθελῆσαι ἀκοῦσαι, τοιάδε λέξας, κατέσχεν· ὦ Γλαύκων, ἔφη, προστατεύειν ἡμῖν διανενόησαι τῆς πόλεως; ἔγωγ', ἔφη, ὦ Σώκρατες. νὴ Δί', ἔφη· καλὸν γὰρ, εἴπερ τι καὶ ἄλλο τῶν ἀνθρώποις. δῆλον γὰρ, ὅτι ἐὰν τοῦτο διαπράξῃς, δυνατὸς μὲν ἔσῃ αὐτὸς τυγχάνειν ὅτου ἂν ὀπτυμῇς, ἱκανὸς δὲ τοὺς φίλους ὠφελεῖν, ἐπαρεῖς δὲ τὸν πατρῷον οἶκον, αὐξήσεις δὲ τὴν πατρίδα, ὀνόματος δ' ἔσῃ πρῶτον μὲν ἐν τῇ πόλει, ἔπειτα δ' ἐν τῇ Ἑλλάδι,

CAP. VI.

CÆterum Glauconem Aristonis filium, (quum is necdum viginti natus annos concionari aggrederetur, & præesse civitati cuperet) nemo dissuadere poterat, quamquam alios & propinquos & amicos haberet, ac de tribunali detraheretur, planeque ridiculus esset: Socrates vero, qui ei benevolus esset, ob Charmidem Glauconis filium, & ob Platonem, solus dissuasit.

2. Nam quum in eum incidisset, primo quidem ut vellet audire, hujuscemodi verbis detinuit: præesse civitati nostræ cogitas, inquit, mi Glauco? Equidem, mi Socrates, inquit. Profecto, ait, siquid aliud humanis in rebus, hoc certe præclarum est. Perspicuum est enim, quod, si hoc impetrabis, poteris ipse consequi quæcunque concupiveris, amicos juvare, domum paternam extollere, patriam amplificare, atque celebris efficieris primum in hac urbe, deinde in Græcia,

Ελλάδι, ἴσως δέ, ὥσπερ Θεμιστοκλῆς, καὶ ἐν τοῖς βαρβάροις· ὅπου δ' ἂν ἦς, πανταχοῦ θεάσεσθαι ἔσῃ.

γ'. Ταῦτ' οὖν ἀκούων ὁ Γλαύκων ἐμεγαλαύχει, καὶ ἡδέως παρέμεινε. μὴ δὲ ταῦτα ὁ Σωκράτης, ἀκήν, ἔφη, τοῦτο μέ, ὦ Γλαύκων, δῆλον, ὅτι εἰ σοὶ πιθοίμεθα βάλλῃ, ὠφελητέα σοι ἡ πόλις ἐστίν· πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πρὸς Θεῶν, ἔφη, μὴ τοίνυν * ἀποκρύψῃ, ἀλλ' εἰπὲ ἡμῖν, ἐκ πόσου ἄρξῃ τὴν πόλιν εὐεργετεῖν.

δ'. Ἐπεὶ δὲ ὁ Γλαύκων διεσιώπησεν, ὡς ἂν τότε σκοπῶν ὁπόθεν ἄρχοιτο· ἆρ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ὥσπερ φίλου οἶκον εἰ αὐξῆσαι βούλοιο, πλουσιώτερον αὐτὸν ἐπιχειρήσειν ἂν ποιεῖν, ὕπως καὶ τὴν πόλιν πειράσῃ πλουσιωτέραν ποιῆσαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ε'. Οὐκοῦν πλουσιωτέρα γ' ἂν εἴη, προσόδων αὐτῇ πλεόνων γενομένων; εἰκὸς γοῦν, ἔφη. λέξον δή, ἔφη, ἐκ πόνων νεῶν αἱ πρόσοδοι τῇ πόλει, καὶ πόσαι τινές εἰσι. δῆλον γὰρ, ὅτι ἔσκεψαι, ἵνα εἰ μέν τινες αὐτῶν ἐνδεεῖς ἔχοιεν, ἐκπληρώσῃς· εἰ

Græcia, ac fortassis etiam, uti Themistocles, apud barbaros: ubicunque autem fueris, nusquam non eris illustris.

3. Hæc quum audiret Glauco, efferebatur animo, lubenterque manebat. Socrates vero deinde, Planum est igitur, ait, mi Glauco, necessarium esse, ut si quidem esse in honore velis, aliquam reipublicæ utilitatem afferas. Omnino, ait. Non igitur rem celaveris, per Deos, inquit Socrates, sed dicito nobis, unde incipies civitati benefacere.

4. Heic quum Glauco subticeret, ut qui tum consideraret, unde potissimum inciperet: Annon, ait Socrates, perinde ac, dum amici domum vis amplificare, locupletiorem efficere niteris, ita & civitatem conaberis opulentiorem reddere? Omnino, inquit.

5. Fueritne igitur opulentior, si proventus ei plures accedant? Consentaneum quidem, ait. Dic ergo, quibus ex rebus civitas hæc proventus habeat, & quanti sint: nam planum est, hæc te considerasse, ut si quidam ex eis exigui sint, eos tu expleas; si qui

εἰ δὲ παραλείποντας, προσαπολεῖς. ἀλλὰ μὰ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, ταῦτά γε οὐκ ἐπέσκεμμαι.

ϛ'. Ἀλλ' εἰ τοῦτο, ἔφη, παρέλιπες, ἆρά γε δαπάνας τῇ πόλεως ἡμῖν εἰπεῖν δῆλον ἦν, ὅπως ἂν τούτων ἆρ' οὐκ εἰσπραξαι ἀφαιρεῖν δύναιο; ἀλλὰ μὰ πρὸς Δί', ἔφη, ἀλλὰ πρὸς ταῦτά πω ἐσκόπουν. ἴσως, ἔφη, τὸ μὲν πλουσιωτέραν τὴν πόλιν ποιεῖν ἀναβαλώμεθα· πῶς γὰρ οἷόν τε μὴ εἰδότα γε τὰ ἀναλώματα καὶ ἆρα προσόδους, ὅπως μελλήσειν τούτων;

ζ'. Ἀλλ', ὦ Σώκρατες, ἔφη ὁ Γλαύκων, δυνατὸν ὅστις καὶ ἀπὸ πολεμίων τὴν πόλιν πλουτίζειν. νὴ Δία σφόδρα γ', ἔφη ὁ Σωκράτης, ἐάν τις αὐτῶν κρείττων ᾖ· ἥττων δὲ ὢν καὶ τὰ οἰκεῖα προσαποβάλοι ἄν. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

η'. Οὐκοῦν, ἔφη, τὸν γε βουλευσόμενον περὶ ὅτου πολεμεῖν, τήν τε τῆς πόλεως δύναμιν καὶ τὴν τῶν ἐναντίων εἰδέναι δεῖ, ἵνα, ἐὰν μὲν ἡ τῆς πόλεως κρείττων ᾖ, συμβουλεύῃ ἐπιχειρεῖν τῷ πολέμῳ· ἐὰν δὲ ἥττων τῶν ἐναντίων, εὐλαβεῖσθαι παύῃ. ὀρθῶς λέγεις, ἔφη.

θ'. Πρῶτον

qui autem amittantur, eos rursum compares. Ego vero, ait Glauco, nunquam profecto hæc consideravi.

6. Quod si hæc neglexisti, ait Socrates, saltem sumptus civitatis nobis exponito. Nam certum est, cogitare te jam, ut supervacaneos tollas. Ne his quidem, ait, unquam vacavi. Ergo, inquit, differamus aliquantum rationem locupletandæ reipublicæ. Nam qui possit fieri, ut harum rerum curam habeat is, qui & sumptus & proventus ignoret?

7. Verum, mi Socrates, ait Glauco, potest etiam ab hostibus respublica reddi locupletior. Ac vehementer quidem, ait Socrates, siquis eos superet: at si eis inferior sit, etiam sua amiserit. Vere dicis, inquit.

8. Ergo, inquit, qui deliberat adversus quos pugnandum sit, eum & civitatis & adversariorum vires habere cognitas oportet, ut si majores sint civitatis, bellum suadeat; sin minores quam hostium, consulat caute agere. Recte dicis, ait.

9. Ergo

θ'. Πρῶτον μὲ τοίνυν, ἔφη, λέξον ἡμῖν τὴ πόλεως τὸ τε πεζικὸν καὶ τὸ ναυτικὸν δύναμιν, εἶτα τὸ τῶ ἐναντίων. ἀλλὰ μὰ τὸ Δί', ἔφη, οὐκ ἂν ἔχοιμί σοι ὅπως γε ἀπὸ στόματος εἰπεῖν. ἀλλ' εἰ γέγραπταί σοι, ἔνεγκε, ἔφη· πάνυ γὰρ ἡδέως ἂν τοῦτο ἀκούσαιμι. ἀλλὰ μὰ τὸ Δί', ἔφη, οὐδὲ γέγραπταί μοί πω.

ι'. Οὐκοῦν, ἔφη, περὶ πολέμου συμβουλεύειν τὸ γε παρόντος ὀπιχήσομεν· ἴσως γὰρ καὶ τὸ μέγεθος * αὐτῆς ἅπτι ἀρχόμενοι σκοπεῖν τῆς παρασκευῆς οὔπω ἐξήτακας. ἀλλά τοι περί γε φυλακῆς τῆς χώρας οἶμαι ὅτι σοι μεμέλητκεν, καὶ οἶσθα ὁπόσαι τε φυλακαὶ ὀπιχώριοί εἰσι, καὶ ὁπόσαι μὴ, καὶ ὁπόσοι τε περιοικοὶ ἱκανοί εἰσι, καὶ ὁπόσοι μὴ εἰσι· καὶ ταύς μὲν ὀπιχωρίους φυλακὰς συμβουλεύειν μείζονας ποιεῖν, τὰς δὲ περιττὰς ἀφαιρεῖν.

ια'. Νὴ Δί', ἔφη ὁ Γλαύκων, ἅπασας μὲν οὖν ἔγωγε, ἕνεκά γε τοῦ ὅπως αὐτὰς φυλάττεσθαι, ὥστε καὶ * ἄπτεσθαι τὰ ὄντα τῆς χώρας. ἐὰν δέ τις ἀφέλῃ γ', ἔφη, τὰς φυλα-

9. Ergo nobis primum exponito, inquit, quæ hujus civitatis tum pedestres tum navales sint copiæ; deinde, quæ adversariorum. Ego vero, inquit, non possum hoc tibi profecto ex memoria exponere. At si quid conscriptum habes, profer, ait: nam lubens hoc audiero. At ne conscriptum quidem hoc unquam à me, inquit.

10. Ergo, inquit, & deliberationem de bello nonnihil initio suspendemus. Nam ob rei magnitudinem fortasse nondum explorati quidquam habes, præsertim quum nuper adeo præfecturam inceperis. Cæterum custodiam regionis hujus scio tibi curæ fuisse, teque tenere, quot ejus præsidia sint opportuna, quot non; quot præsidiarii milites sufficiant, quot non: denique consulere te, ut opportuna præsidia adaugeantur, ac tollantur superflua.

11. Immo vero, subjecit Glauco, equidem tollenda universa arbitror, quod ita custodiant, ut ea quoque attingantur, quæ nostro in agro sunt. At siquis præsidia tollat, inquit, annon existi-

φυλακὰς, οὐκ οἴει ἂν ἁρπάζειν ἐξουσίαν ἔσεσθαι τῷ βουλομένῳ; ἀταρ, ἔφη, πότερον ἐλθὼν αὐτὸς ἐξήτασας τοῦτο, ἢ πῶς οἶσθα, ὅπι κακῶς φυλάττουσι; εἰκάζω, ἔφη. ὑκοῦν, ἔφη, καὶ περὶ τούτων, ὅταν μηκέτι εἰκάζωμεν, ἀλλ' ἤδη * εἰδῶμεν, τότε συμβουλεύσομεν. ἴσως, ἔφη ὁ Γλαύκων, βέλτιον.

12. Εἰς γε μίαν, ἔφη, * ταργύρεια οἶδ' ὅτι οὐκ ἀφίξαι, ὡς ἔχειν εἰπεῖν, διότι νῦν ἐλάττω, ἢ πρόσθεν, προσέρχεται αὖ πόθεν. οὐ γὰρ οἶμαι ἐλήλυθα, ἔφη. καὶ γὰρ νὴ Δί', ἔφη ὁ Σωκράτης, λέγεις βαρὺ τὸ χωρίον εἶναι, ὥστε ὅπως περὶ τούτου δεῖ συμβουλεύειν, οὐδὲ σοὶ ἡ πρόφασις ἀρκέσει. σκέψομαι, ἔφη ὁ Γλαύκων.

13. Ἀλλ' ἐκεῖνό γέ τοι, ἔφη, οἶδ' ὅτι οὐκ ἠμέλησας, ἀλλ' ἔσκεψαι, πόσον χρόνον ἱκανός ἐστιν ὁ ἐκ τῆς χώρας γιγνόμενος σῖτος τροφὴν παρέξειν τῇ πόλει, καὶ πόσα εἰς τοῦτο ἀναλωτέον, ἵνα μὴ * τοῦτό γε λάθῃ σέ ποτε ἡ πόλις ἐνδεὴς γενομένη, ἀλλ' εἰδὼς, ἔχῃς ὑπὲρ τούτου ἀναγκαίων συμβουλεύων τῇ πόλει βοηθεῖν τε, καὶ σώζειν αὐτήν. λέγεις,

existimas cuilibet rapiendi potestatem fore? Tu vero, inquit, num profectus eo, rem indagasti, aut quomodo scis eos malas excubias agere? Conjicio, inquit. Ergo de his quoque tum deliberabimus, cum non amplius utemur conjectura, sed cognitam rem habebimus. Fortassis hoc fuerit potius, ait Glauco.

12. In argentifodinas quidem certe, inquit Socrates, non venisse te scio, ut dicere possis, quamobrem nunc minus inde, quam antehac, proveniat. Equidem eo non sum profectus, ait. Profecto, inquit Socrates, fertur is locus esse gravis: quamo' rem ubi de hoc consultandum erit, hæc tibi excusatio sufficiet. Hoc quidem meditor, ait Glauco.

13. Hoc autem, ait, non neglexisse te te scio, sed considerasse, quamdiu frumentum, quod nostro in agro nascitur, ad alendam civitatem hanc sufficiat; quantumque in annum requiratur, ne te aliquando lateat civitas inopia laborans, sed cognoscens possis consulendo civitatem adjuvare, salvamque facere.

Rem

λέγῃς, ἔφη ὁ Γλαύκων, παμμέγεθες πρᾶγμα, εἰ γε τοιούτων ἐπιμελεῖσθαι δεήσει.

ιδ'. Ἀλλὰ μὴν τοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, οὐδ' ἂν ἑαυτῷ ποτε οἶκον καλῶς τις οἰκήσειεν, εἰ μὴ πάντα μὲ εἴσεται ὧν προσδέεται, πάντων δὲ ἐπιμελόμενος ἐκπληρώσει. Ἀλλ' ἐπεὶ ἡ μὲν πόλις οὐκ πλειόνων ἢ μυρίων οἰκιῶν συνέστηκε, χαλεπὸν δέ ἐστιν ἅμα τοσούτων οἴκων ἐπιμελεῖσθαι, πῶς οὐκ ἕνα τὸ θεῖον προσταττόμενον ἐπειρᾶσθαι αὔξησαι; (δῆλον δὲ) καὶ μὲ τοῦτον δυνῃ, ᾧ πλείοσιν ἐπιχειρήσῃς· ἕνα δὲ μὴ δυνάμενος ὠφελῆσαι, πῶς ἂν πολλούς γε δυνηθείης; ὥσπερ εἴ τις ἓν τάλαντον μὴ δύναιτο φέρειν, πῶς ἂν φανείη, ὅτι πλείω γε φέρειν οὐκ ἐπιχειρητέον αὐτῷ;

ιε'. Ἀλλ' ἔγωγ', ἔφη ὁ Γλαύκων, ὠφελοίμην ἂν τὸ θεῖον οἶκον, εἰ μοι ἐθέλοι πείθεσθαι. εἶτα, ἔφη ὁ Σωκράτης, τὸ θεῖον δυνάμενος πείθειν, Ἀθηναίους πάντας μὴ θεῖον νομίζεις δυνήσεσθαι ποιῆσαι πείθεσθαί σοι;

ις'. Φυλάττου, ἔφη, ὦ Γλαύκων, ὅπως μὴ θεὸν εὐδοξεῖν ἐπιθυμῶν

Rem magnam dicis, inquit Glauco, si quidem erit talium habenda cura.

14. Enimvero, inquit Socrates, ne ſuam quidem domum recte quis adminiſtraverit, ſi non omnia, quibus opus ſit, teneat, & omnia diligenti cura ſuppleat. Sed quum civitas ex pluribus quam decies mille domibus conſtet, ac difficile ſit, tot domuum curam ſimul habere, cur non patrui tui domum unam primum augere conatus es? (etenim indiget) hanc autem ſi potueris, conaberis etiam plures: ſin uni prodeſſe nequeas, qui pluribus proſis? Sicut ſiquis unum talentum geſtare nequeat, qui non planum eſt, huic ne conandum quidem eſſe, ut plura geſtet?

15. Ego vero, ſubjecit Glauco, prodeſſem patrui familiæ, ſi mihi vellet obtemperare. Ergo, ait Socrates, quum patruum perſuadere non poſſis, effecturum te putas, ut Athenienſes univerſi una cum patruo tibi pareant?

16. Cave, mi Glauco, inquit, ne gloriæ cupidus in contrarium

θυμῶν εἰς τὸναντίον ἔλθῃς. ἢ οὐχ ὁρᾷς, ὡς σφαλερόν ἐστι τοῦτο, ἃ μὴ οἶδέ τις, ταῦτα λέγειν ἢ πράττειν; σὺ δὲ τῶν ἄλλων, ὅσους οἶσθα τοιούτους, οἵοι φαίνονται καὶ λέγοντες, ἃ μὴ ἴσασι, καὶ πράττοντες, πότερά σοι δοκοῦσιν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἐπαίνῳ μᾶλλον, ἢ ψόγου τυγχάνειν, καὶ πότερον θαυμάζεσθαι μᾶλλον, ἢ καταφρονεῖσθαι.

ιζ'. Ἐνθυμοῦ δὲ καὶ τῶν εἰδότων ὅ,τι τέ λέγουσι, καὶ ὅ,τι ποιοῦσι· καὶ, ὡς ἐγὼ νομίζω, εὑρήσεις σὺ πᾶσιν ἔργοις τοὺς μὲν εὐδοκιμοῦντάς τε καὶ θαυμαζομένους, οὐκ ἐν τοῖς μάλιστα ἐπιστημόνων ὄντας, τοὺς δὲ κακοδοξοῦντάς τε καὶ καταφρονουμένους, οὐκ ἐν τοῖς ἀμαθεστάτων.

ιη'. Εἰ οὖν ἐπιθυμεῖς εὐδοκιμεῖν τε καὶ θαυμάζεσθαι ἐν τῇ πόλει, πειρῶ κατεργάσασθαι ὡς μάλιστα ὃ εἰδέναι ἀγαθὸν πράττειν· ἐὰν γὰρ * τούτῳ διενεγκὼν τῶν ἄλλων, ἐπιχειρῇς τοῦ τε πόλεως πράττειν, οὐκ ἂν θαυμάσαιμι, εἰ πάνυ ῥᾳδίως τύχοις, ὧν ἐπιθυμεῖς.

ΚΕΦ.

trarium prolabaris. Annon vides, quam periculosum sit ea vel dicere vel facere aliquem, quæ ignorat? Etiam de aliis cogites, quoscunque tales notti, quales esse videantur qui vel dicunt ea quæ nesciunt, vel faciunt: num tibi videantur propterea laudem potius, quam vituperium consequi; atque utrum in admiratione magis, quam in contemptu esse.

17. Itidem cogites de iis qui norunt quicquid vel dicunt vel agunt: invenies, ut opinor, in omnibus actionibus eos, qui bene audiunt admiranturque, maxime ex peritorum esse numero; eos autem, qui male audiunt, ac contemnuntur, ex numero esse imperitorum.

18. Quamobrem si & clarus esse velis in republica, & in hominum admiratione, operam dato, ut ea noris, quæ fuscipere cogitas. Nam si cæteris in hoc præstans, tractare negotia reipublicæ cœperis, mirum mihi non erit, si facile consequaris ea quæ concupiscis.

CAP.

ΚΕΦ. ζ'.

ΧΑρμίδην δὲ τὸν Γλαύκωνος ὁρῶν ἀξιόλογον μὲν ἄνδρα ὄντα, καὶ πολλῷ δυνατώτερον τοῦ τὰ πολιτικὰ τότε πραττόντων, οὐκ ἐθέλοντα δὲ προσιέναι τῷ δήμῳ, καὶ τοῦ τῆς πόλεως πράγματων ἐπιμελεῖσθαι, Εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Χαρμίδη, εἴ τις ἱκανὸς ὢν τὰς περιφανίτας ἀγῶνας νικᾶν, καὶ λαβὼν τοῦτο αὐτός τε τιμᾶσθαι, καὶ τὴν πατρίδα ἐν τῇ Ἑλλάδι εὐδοκιμωτέραν ποιεῖν, μὴ θέλοι ἀγωνίζεσθαι, ποῖόν τινα τοῦτον νομίζοις ἂν τὸν ἄνδρα εἶναι; δηλονότι, ἔφη, μαλακόν τε καὶ δειλόν.

β'. Εἰ δέ τις, ἔφη, δυνατὸς ὢν τοῦ τῆς πόλεως πράγματων ἐπιμελόμενος τήν τε πόλιν αὔξειν, καὶ αὐτὸς λαβὼν τοῦτο τιμᾶσθαι, ὀκνοίη τοῦτο πράττειν, οὐκ ἂν εἰκότως δειλὸς νομίζοιτο; ἴσως, ἔφη· ἀταρ τοῦς τί με ταῦτα ἐρωτᾶς; ὅτι, ἔφη, οἶμαί σε δυνατὸν ὄντα ὀκνεῖν ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ταῦτα ὢν ἀνάγκη σοι μετέχειν πολίτῃ γε ὄντι.

γ'. Τὸν

CAP. VII.

QUum autem videret Charmidem Glauconis filium, hominem esse magni pretii, multoque magis idoneum illis qui rempublicam tunc gerebant, invitum vero ad populum accedere, reique publicæ tractare negotia, Dic mihi, mi Charmides, inquit, si quis, quum in certaminibus coronatis vincere possit, eaque re tum ipse honorem consequi, tum patriam in Græcia illustriorem reddere, decertare nolit, qualem existimes hunc hominem esse? Certe mollem, ait, ac ignavum.

2. At siquis, quum possit rempublicam tractando, tum civitatem amplificare, tum ipse ob id honorari, hoc tamen facere reformidet, annon is merito pro ignavo habeatur? Fortassis, inquit: sed cur hæc me interrogas? Quod te, inquit, cum possis, invitum arbitror procurare, etiam illa quorum participem esse te necesse sit, quum sis civis.

γ'. Τίνι δὲ ἐμοὶ δύναμιν, ἔφη ὁ Χαρμίδης, ἐν ποίῳ ἔργῳ καταμαθὼν, ταῦτά μου καταγιγνώσκεις; ἐν ταῖς στρατείαις, ἔφη, ἃς σὺ εἶ τοῖς τὰ τῆς πόλεως πράττουσι· καὶ ὅταν τι ἀνακοινῶνταί σοι, ὁρῶ σε καλῶς συμβουλεύοντα, καὶ ὅταν τι ἁμαρτάνωσιν, ὀρθῶς ἐπιπλήττοντα.

δ'. Οὐ ταὐτόν ἐστιν, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἰδίᾳ τε διαλέγεσθαι, καὶ ἐν τῷ πλήθει ἀγωνίζεσθαι. καὶ μὴν, ἔφη, ὅγε ἀριθμεῖν δυνάμενος, οὐδὲν ἧττον ἐν τῷ πλήθει, ἢ μόνος ἀριθμεῖ, καὶ ἃ οἶδε μόνας ἄριστα διδασκάλους ποιεῖται, καὶ ἐν τῷ πλήθει πραγματεύεται.

ε'. Διὰ δὲ τί φόβον, ἔφη, οὐχ ὁρᾷς ἐμφυτά τε ἀνθρώποις ὄντα, καὶ μᾶλλον ἐν τοῖς ὄχλοις, ἢ ἐν ταῖς ἰδίαις ὁμιλίαις πριάμενα; καὶ σέ γε διδάξων, ἔφη, ὥρμημαι, ★ ὅτε τοὺς θρασυμωτάτους ἀδυνάμους, ὅτε τοὺς ἰσχυροτάτους φοβούμενος, ἐν τοῖς ἀθρασεστάτοις τε καὶ ἀσθενεστάτοις αἰσχυνῇ λέγειν.

ς'. Πότερον

3. At quonam ex facinore, ait Charmides, virtutem meam cognoscens, ita de me sentias? Iis, inquit, ex congressibus, in quibus adesse soles illis qui rempublicam administrant: nam ubi quid tecum communicant, video te rectum consilium dare, atque ubi peccant, recte illos reprehendere.

4. Non idem est, mi Socrates, inquit, privatim disserere, & apud multitudinem certare. Atqui, respondit, qui numerare potest, nihilo minus apud multitudinem, quam solus numerat: & qui privatim cithara canunt optime, iidem etiam apud multitudinem primas obtinent.

5. Tu vero non vides, inquit, verecundiam ac metum à natura hominibus inesse, multoque magis hæc in publico, quam in privatis congressibus præsto esse? Ego vero te docere exorsus sum, inquit, quod neque prudentissimos reveritus, neque potentissimos metuens, inter stultissimos ac maxime imbecillos verba facere erubescas.

6. Num

ς'. Πότερον γὰρ τὰς γναφέας αὐτῶν, ἢ τὰς σκυτέας, ἢ τὰς τέκτονας, ἢ τὰς χαλκέας, ἢ τὰς γεωργούς, ἢ τὰς ἐμπόρους, ἢ τὰς ἐν τῇ ἀγορᾷ μεταβαλλομένας, καὶ φροντίζουσας ὅ,τι ἐλάττονος πριάμενοι πλείονος ἀποδῶνται, οἴῃ; οὐ γὰρ τούτων ἁπάντων ἡ ἐκκλησία συνίσταται.

ζ'. Τί δὲ οἴει διαφέρειν σὲ τοιᾶς, ἢ τῶν ἀσκητῶν ὄντα χρείττω τὰς ἰδιώτας φοβεῖσθαι; ἐν γὰρ τοῖς πρωτεύουσιν ἐν τῇ πόλει, ὧν ἔνιοι καταφρονοῦσί σου, ῥᾳδίως διαλεγόμενος, καὶ τῶν ὀπτιμελυμένων οὐ τῇ πόλει διαλέγεσθαι πολὺ ῥᾴων, ἐν τοῖς μηδεπώποτε φρονήσασι τὴν πολιτικὴν, μηδέ σου καταπεφρονηκόσιν ὀκνεῖς λέγειν, δεδιὼς μὴ καταγελασθῇς.

η'. Τί δ', ἔφη, οὐ δοκοῦσί σοι πολλάκις καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τὰ ὀρθῶς λεγόντων καταγελᾶν; καὶ γὰρ καὶ ἕτεροι, ἔφη· διὸ καὶ θαυμάζω σου, εἰ ἐκείνους ὅταν τοῦτο ποιῶσι, ῥᾳδίως χειρούμενος, τούτοις δὲ μηδένα τρόπον οἴει δυνήσεσθαι προσενεχθῆναι.

θ'. Ω

6. Num enim, ex illis fullones, vel sutores, vel fabros, vel artifices ærarios, vel agricolas, vel mercatores, vel eos qui negotiantur in foro, & quid minoris emere possint ut pluris vendant, cogitant, revereris? Nam de his omnibus constat concio.

7. Quid autem interesse putas inter hoc quod tu facis, atque siquis pugilibus superior imperitos metuat? nimirum quum inter principes reipublicæ, quorum nonnulli te contemnunt, facillime differas, longeque superes illos, qui perorare ad cives student, inter eos loqui te piget, qui nunquam rerum civilium studiosi fuerunt, neque te comtempserunt, metuens scilicet, ne deridearis.

8. Quid autem, inquit, annon tibi videtur concio sæpe eos deridere qui recte perorant? Nam & alii, inquit: quamobrem te miror, illos quidem, quum hoc faciunt, facile vincere, cum his autem putare te nullo modo posse agere.

9. Noli

θ'. Ω ἀγαθέ, μὴ ἀγνόει σεαυτὸν, μηδὲ ἁμάρτανε ἃ ⓐ πλεῖσοι ἁμαρτάνουσιν· ⓐ γὰρ πολλοὶ ὁρμηκότες ὅπη τὸ σκοπεῖν τὰ τῶν ἄλλων πράγματα, ἢ πρέπον ἦν ὅπη ὃ ἑαυτὸς ἐξετάζειν. μὴ οὖν ἀπορραθύμει τούτῳ, ἀλλὰ μᾶλλον πειρῶ μᾶλλον πρὸς ὃ σαυτῷ προσέχειν, ἢ μὴ ἀμελεῖν τῆς πόλεως, εἴπερ δυνατόν ἐστιν ἄμεινον ἔχειν· τούτων γὰρ καλῶς ἐχόντων, ἢ μόνον ἄλλοι πολῖται, ἀλλὰ ἢ ⓐ σοὶ φίλοι ἢ αὐτὸς σὺ οὐκ ἐλάχιστα ὠφελήσῃ.

ΚΕΦ. η'.

Ἀριστίππου δὲ ἐπιχειροῦντος ἐλέγχειν τὸν Σωκράτη, ὥσπερ αὐτὸς ὑπὸ ἐκείνου ὁ πρότερον ἠλέγχθη, βουλόμενος τοὺς συνόντας ὠφελεῖν ὁ Σωκράτης ἀπεκρίνατο, οὐχ ὥσπερ ⓐ φυλαττόμενοι μή πη ὁ λόγος ἐπαλλαχθῇ, ἀλλ' ὡς ἂν πεπεισμένοι μάλιστα πράττοιεν τὸ δέοντα.

β'. Ὁ μὲν γὰρ αὐτὸν ἤρετο, εἴπερ εἰδείη ἀγαθὸν, ἵνα, εἴτι εἴποι τῶν τοιούτων, οἷον ἢ σιτίον, ἢ ποτὸν, ἢ χρήματα ἢ

9. Noli teipſum, vir optime, ignorare: nec in illis delinque, in quibus plurimi delinquunt. Nam multi magno ſtudio excitati ad conſiderandum aliena negotia, non ſe convertunt ad ſeipſos explorandos. Itaque ne hoc per ignaviam negligas, ſed magis enitere, ut teipſum reſpicias: nec reipublicæ curam abjice, ſi qua parte poterit ea per te juvari. Nam ſi ea bene ſe habeat, non ſolum alii cives, ſed tui etiam amici, & ipſe tu non parum utilitatis acquires.

CAP. VIII.

QUum autem Ariſtippus in hoc incumberet, ut Socratem convinceret, ſicut ipſe convictus ab illo prius fuerat; volens Socrates prodeſſe familiaribus ſuis, ſic reſpondebat, non ut illi, qui cavent, ne qua parte ſermo invertatur, ſed ut perſuaſi maxime facerent ea quæ deberent.

2. Nam interrogabat eum Ariſtippus, an aliquid noſſet bonum; ut ſiquid hujuſmodi diceret, verbi gratia, cibum, potum, pecuniam, valc-

ἢ ὑγίειαν, ἢ ῥώμην, ἢ τόλμαν, δεικνύῃ δὲ τοῦτο κακὸν ὂν ὁτοῦ. ὁ δὲ εἰδὼς, ὅπι ἐάν τι σχολὴ ἡμᾶς, δεόμεθα τοῦ παύσοντος, ἀπεκρίνατο ὅτῳ χρὴ ποιεῖν κρᾶτιστον.

γ'. Ἆρα γὲ, ἔφη, ἐρωτᾷς με, εἴτι οἶδα πυρετοῦ ἀγαθόν; οὐκ ἔγωγ', ἔφη· ἀλλὰ ὀφθαλμίας; οὐδὲ τοῦτο· ἀλλὰ λιμοῦ; οὐδὲ λιμοῦ· ἀλλὰ μήν, ἔφη, εἴγ' ἐρωτᾷς με, εἴτι ἀγαθόν οἶδα, ὃ μηδενὸς ἀγαθόν ἐστιν, οὗτ' οἶδα, ἔφη, ὅτε δεόμην.

δ'. Πάλιν δὲ τοῦ Αἰσχίππου ἐρωτῶντος αὐτὸν, εἴτι εὐδείη καλόν· καὶ πολλὰ, ἔφη. Ἆρ' οὖν, ἔφη, πάντα ὅμοια ἀλλήλοις; ὡς οἷόν τε μὴ οὖν, ἔφη, ἀνομοιότατα ἔνια. πῶς οὖν, ἔφη, τὸ τῷ καλῷ ἀνόμοιον, καλὸν ἂν εἴη; ὅτι νὴ Δί', ἔφη, ἔστι μὲ τῷ καλῷ πρὸς ῥόμον ἀνθρώπῳ ἄλλος ἀνόμοιος, καὶ ἄλλος πρὸς πάλιν· ἔστι δὲ ἀσπὶς καλὴ πρὸς τὸ προβαλέσθαι, ὡς ἔνι ἀνομοιοτάτη τῷ ἀκοντίῳ, καλῷ πρὸς τὸ σφόδρα τε καὶ ταχὺ φέρεσθαι.

ε'. Οὐδὲν ἀμφιβόλως, ἔφη, ἀποκρίνῃ μοι, ἢ ὅτε σε ἠρώτησα,

valetutinem, robur, audaciam, idipsum oſtenderet aliquando malum eſſe. At Socrates ſciens quod ſiquid nos conturbet, optemus ut aliquis nos eo liberet, ſic reſpondebat, ut erat optimum.

3 Tune me rogas, inquit, num febris aliquod bonum ſciam? Non equidem, ait: at lippitudinis? Ne hoc quidem: at famis? nec famis. Atqui, ait, ſi me rogas, an aliquid noverim bonum, quod nullius bonum ſit, equidem neque novi, neque ejus ageo.

4. Ibi rurſus Ariſtippo eum interrogante, an quid pulcrum ſciret: permulta quidem, ait. An vero, inquit, omnia ſibi invicem ſimilia? Quantum fieri poteſt, nonnulla quidem ſunt diſſimillima. Quonam igitur pacto, ait, id pulcrum fuerit, quod eſt pulcro diſſimile? Quoniam, inquit, homini ad curſum pulcro diſſimilis alius eſt, alius ad palæſtram. Et ſcutum ad projiciendum pulcrum, quam diſſimillimum eſt jaculo ad hoc pulcro, ut celeriter vehementerque feratur.

5. Non aliter, ait, reſpondes, ac quum interrogarem, an aliquid

τησα, εἴ τι ἀγαθὸν εἰδείης. σὺ δ' οἴει, ἔφη, ἄλλο μὲν ἀγαθὸν, ἄλλο δὲ καλὸν εἶναι; οὐκ οἶδ', ὅτι πρὸς ταὐτὰ πάντα καλά τε καὶ ἀγαθά ἐστι; πρῶτον μὲν γὰρ ἡ ἀρετὴ οὐ πρὸς ἄλλα μὲν ἀγαθόν, πρὸς ἄλλα δὲ καλόν ἐστιν· ἔπειτα καὶ ἄνθρωποι τὸ αὐτό τε καὶ πρὸς τὰ αὐτὰ καλοὶ καὶ ἀγαθοὶ λέγονται· πρὸς τὰ αὐτὰ δὲ καὶ τὰ σώματα τῶν ἀνθρώπων καλά τε καὶ ἀγαθὰ φαίνεται· πρὸς ταυτὰ δὲ καὶ τἆλλα πάντα οἷς ἄνθρωποι χρῶνται, καλά τε καὶ ἀγαθὰ νομίζεται, πρὸς ἅπερ ἂν εὖ χρήσῃ ἤ.

5'. Ἆρ' οὖν, ἔφη, καὶ κόφινον κοπρεφόρος καλόν ἐστιν; νὴ Δί', ἔφη· καὶ χρυσῆ γε ἀσπὶς αἰσχρὸν, ἐὰν πρὸς τὰ ἑαυτῶν ἔργα, ὁ μὲν καλῶς πεποιημένος ἦ, ὁ δὲ κακῶς.

ζ'. Λέγεις σὺ, ἔφη, καλά τε καὶ αἰσχρὰ τὰ αὐτὰ εἶναι; καὶ νὴ Δία ἔγωγ', ἔφη, ἀγαθά τε καὶ κακά. πολλάκις γὰρ τό γε λιμῷ ἀγαθὸν, πυρετῷ κακόν ἐστιν, καὶ τὸ πυρετῷ ἀγαθὸν, λιμοῦ κακόν ἐστιν· πολλάκις δὲ τὸ μὲν πρὸς δρόμον καλὸν, πρὸς πάλιν αἰσχρόν, τὸ δὲ πρὸς πάλιν καλὸν,

aliquid bonum noſſes. Tu vero putas, inquit, aliud bonum, aliud pulcrum eſſe? an ignoras omnia pulcra & bona ad eadem referri? Nam primum virtus non ad alia bonum quiddam eſt, ad alia vero, pulcrum: deinde homines ſecundum idem, & ad eadem pulcri bonique dicuntur; & hominum corpora ad eadem pulcra bonaque videntur: denique cætera omnia, quibus utuntur homines, ad eadem pulcra bonaque putantur, ad ea ſcilicet, quibus ſunt accommodata.

6. Num igitur, ait, etiam qualus, quo efferuntur ſtercora, pulcrum quiddam eſt? Profecto, ait: atque etiam ſcutum aureum eſt turpe, modo ad uſus ſuos ille quidem pulcre ſit factus, hoc vero male.

7. Dicis tu, inquit, pulcria & turpia eſſe eadem? Dico, ait, atque etiam eadem eſſe bona & mala. Sæpe enim quod fami bonum, febri malum eſt; quod febri bonum, fami malum: ſæpe quod ad curſum pulcrum eſt, ad luctam eſt turpe; quod ad luctam pulcrum,

καλὸν, πρὸς δρόμον αἰσχρόν. πάντα γὰρ ἀγαθὰ μὲν ἡ καλά ἐστιν πρὸς ἃ ἂν εὖ ἔχῃ, κακὰ δὲ ἡ αἰσχρὰ πρὸς ἃ ἂν κακῶς.

η'. Καὶ οἰκίας δὲ λέγων εἶναι αὐτὰς καλάς τε εἶναι ἡ χρησίμους, παιδεύειν ἔμοιγε ἐδόκει, οἵας χρὴ οἰκοδομεῖσθαι. ἐπεσκόπει δὲ ὧδε· ἆρά γε τὴν μέλλουσαν οἰκίαν οἵαν χρὴ ἔχειν, τοῦτο δεῖ μηχανᾶσθαι, ὅπως ἥδιστά τε διαιτᾶσθαι, καὶ χρησιμωτάτη ἔσται;

θ'. Τούτου δὲ ὁμολογουμένου, ἀκοῦσαι ἡδὺ μὲν θέρους ψυχεινὸν ἔχειν, ἡδὺ δὲ χειμῶνος ἀλεεινόν. ἔπειτα δὲ καὶ τοῦτο συμφαῖνεν, ἀκοῦσαι ἐν ταῖς πρὸς μεσημβρίαν βλεπούσαις οἰκίαις ᾗ μὲν χειμῶνος ὁ ἥλιος εἰς αὐλὰς παραδάδας ἐμπίπτει, ᾗ δὲ θέρους ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν καὶ τῶν στεγῶν πορευόμενος σκιὰν παρέχῃ· ἀκοῦσαι εἰκὸς καλῶς ἔχειν ταῦτα οὕτω γίγνεσθαι, οἰκοδομεῖν δεῖ ὑψηλότερα μὲν τὰ πρὸς μεσημβρίαν, ἵνα ὁ χειμερινὸς ἥλιος μὴ ἀποκλείηται· χαμαιλότερα δὲ τὰ πρὸς ἄρκτον, ἵνα οἱ ψυχροὶ μὴ ἐμπίπτωσιν ἄνεμοι.

ι'. Ὡς

pulcrum, ad curſum turpe: quippe omnia bona ſunt ac pulcra ad quæ bene ſe habent; mala vero ac turpia ad quæ male.

8. Idem quum diceret eaſdem ædes pulcras & utiles eſſe, docere mihi quidem videbatur, cujuſmodi ſint extruendæ. Id autem conſiderabat hoc modo: An non habiturus qualem deceat domum, hoc moliri debet, ut habitatu ſit jucundiſſima & utiliſſima?

9. Hoc autem conceſſo, ergo jucundum eſt per æſtatem domum habere frigidam; per hyemem, calidam. Quum etiam in hoc conſentirent, ergo in ædificiis quæ meridiem ſpectant, per hyemem ſol in cubicula ſplendet, per æſtatem vero ſupra nos, ſupraque tecta incedens, umbram ſuppeditat. Quamobrem ſi hæc ita fieri bonum eſt, altius ædificanda ſunt ea, quæ meridiem ſpectant, ut ſol hybernus non excludatur: humilius vero, quæ ſeptentriones ſpectant, ne venti frigidi poſſint incidere.

ι'. Ὡς δὲ συνελόντι εἰπεῖν, ὅποι πάσας ὥρας αὐτός τε ἂν ἥδιστα καταφεύγοι, καὶ τὰ ὄντα ἀσφαλέστατα τιθοῖτο, αὕτη ἂν εἰκότως ἡδίστη τε καὶ καλλίστη οἴκησις εἴη. γεραιὰ δὲ καὶ ποικιλίαι πλείονας εὐφροσύνας ἀποστέρξουσιν, ἢ πρέπουσι. ναοῖς γε μὴν καὶ βωμοῖς χώραν ἔφη εἶναι) πρεπωδεστάτην, ὅπως ἐμφανεστάτη οὖσα, ἀσιδεστάτη εἴη· ἡδὺ μὲν γὰρ * εἰδόσιν προσεύξασθαι, ἡδὺ δὲ ἀγνοοῦσιν ἔρχεσθαι προσιέναι.

ΚΕΦ. θ'.

ΠΑλιν δὲ ἐρωτώμενος, ἡ ἀνδρεία πότερον εἴη διδακτὸν, ἢ φυσικόν· οἶμαι μὲν, ἔφη, ὥσπερ σῶμα σώματος ἰσχυρότερον πρὸς τοὺς πόνους φύεται, ὅτω καὶ ψυχὴ ψυχῆς ἐρρωμενεστέραν πρὸς τὰ δεινὰ φύσει γίγνεσθαι· ὁρᾶν γὰρ ἐν τοῖς αὐτοῖς νόμοις τε καὶ ἔθεσι τραφομένους πολὺ διαφέροντας ἀλλήλων * τόλμῃ.

β'. Νομίζω μέντοι πᾶσαν φύσιν μαθήσει καὶ μελέτῃ πρὸς

10. Ut verbo dicam, quo quis ſingulis anni temporibus jucundiſſime ſe recipiat, ac res ſuas tutiſſime collocet, id haud dubie jucundiſſimum ac pulcerrimum ædificium fuerit. Cæterum picturæ variique colores plures delectationes adimunt, quam ſuppeditent. Templis ac aris locum ajebat eſſe convenientiſſimum, qui & apertiſſimus pariter ac minime tritus eſſet: nam jucundum, ut videntes orent; jucundum, ut puri accedant.

CAP. IX.

RUrſum interrogatus, num fortitudo adquiri doctrina poſſit, an eſſet à natura? Equidem arbitror, ait, ut corpus corpore robuſtius à natura eſt ad labores, ſic & animum animo firmiorem eſſe natura ad ardua. Nam video illos qui iiſdem legibus ac moribus ſunt educati, longe inter ſe audacia differre.

2. Arbitror equidem naturam omnem doctrina & exercitatione ad

πρὸς ἀνδρείαν ἀΐξεσθαι. δῆλον μὲν δή, ὅτι Σκύθαι καὶ Θρᾷκες οὐκ ἂν τολμήσαιεν ἀσπίδας καὶ δόρατα λαβόντας Λακεδαιμονίοις ἁμιλλᾶσθαι· φανερὸν δέ, ὅτι καὶ Λακεδαιμόνιοι οὔτ' ἂν Θρᾳξὶν ἐν πέλταις καὶ ἀκοντίοις, οὔτε Σκύθαις ἐν τόξοις ἐθέλοιεν ἂν ἁμιλλᾶσθαι.

γ'. Ὁρᾶν δ' ἔστιν καὶ ὅτι τῶν ἄλλων πάντων ὁμοίως καὶ φύσει διαφέρουσιν ἀλλήλων τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ὅτι μελέτης πολὺ ὀφείλουσιν. ἐκ δὲ τούτων δῆλόν ἐστιν, ὅτι πάντας χρὴ καὶ τοὺς εὐφυεστέρους καὶ τοὺς ἀμβλυτέρους τὴν φύσιν, ἐν οἷς ἂν ἀξιόλογοι βέλτιον γενέσθαι, ταῦτα καὶ μανθάνειν καὶ μελετᾶν.

δ'. Σοφίαν δὲ καὶ σωφροσύνην οὐ διώριζεν, ἀλλὰ τὸ τὰ μὲν καλά τε καὶ ἀγαθὰ γινώσκοντα χρῆσθαι αὐτοῖς, καὶ τὸ τὰ αἰσχρὰ εἰδότα εὐλαβεῖσθαι, σοφόν τε καὶ * σώφρονα ἔκεινεν. ἐρωτώμενος δέ, εἰ τοῖς ὀπτα-μβύσι μὲν ἃ δεῖ πράττειν, ποιοῦσι δὲ τἀναντία, σοφοί τε καὶ ἐγκρατεῖς εἶναι νομίζοι· οὐδέν γε μᾶλλον, ἔφη, ἢ ἀσώτους τε καὶ ἀμαθεῖς. πάντας * γὰρ οἶμαι σκοπουμένους ἐκ τῶν ἐνδεχομένων

ad fortitudinem proficere. Nam patet, Scythas ac Thraces non ausuros sumptis clypeis ac hastis adversus Lacedæmonios dimicare: contraque manifestum est, non etiam Lacedæmonios vel adversus Thraces peltis ac jaculis, vel adversus Scythas arcubus depugnaturos.

3. Equidem in aliis etiam omnibus consimiliter homines video natura inter se differre, ac studio multum proficere. De quibus patet, debere omnes, sive sint præstantiori à natura indole præditi, seu hebetiores, ea discere ac meditari, in quibus excellere velint.

4. Sapientiam vero, ac sanitatem mentis non discernebat, sed qui, quum bona honestaque cognosceret, iisdem uteretur, ac quum turpia sciret, vitaret ea, hunc sapientem judicabat ac sanum. Interrogatus, num eos qui scirent, quid agere oporteat, & contraria facerent, sapientes ac temperantes esse putaret: potius insipientes ac stupidos esse respondit. Etenim omnes arbitror eligentes ex iis quæ

χομένων ἃ * οἷόν τε συμφορώτατα αὐτοῖς εἶ), ταῦτα πράττειν· νομίζω οὖν τοὺς μὴ ὀρθῶς πράττοντας, οὔτε σοφοὺς, οὔτε σώφρονας εἶ).

ε'. Ἔφη δὲ καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν ἄλλην πᾶσαν ἀρετὴν, σοφίαν εἶ)· τά τε γὰρ δίκαια, καὶ πάντα ὅσα ἀρετῇ πράττεται, καλά τε καὶ ἀγαθὰ εἶ)· καὶ οὔτ' ἂν τοὺς ταῦτα εἰδότας ἄλλο ἄν τι τούτων οὐδὲν προελέσθαι, οὔτε τοὺς μὴ ἐπιταμένους, δύνασθαι πράττειν, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν· οὕτω καὶ τὰ καλά γε καὶ ἀγαθὰ τοὺς μὲν σοφοὺς πράττειν, τοὺς δὲ μὴ σοφοὺς οὐ δύνασθαι, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἐγχειρῶσιν, ἁμαρτάνειν· ἐπεὶ οὖν καὶ τὸ δίκαια καὶ τὰ ἄλλα καλά τε καὶ ἀγαθὰ πάντα ἀρετῇ πράττεται, δῆλον εἶ), ὅτι καὶ δικαιοσύνη καὶ ἡ ἄλλη πᾶσα ἀρετὴ, σοφία ἐστί.

ς'. Μανίαν γε μὴν ἐναντίον μὲν ἔφη εἶ) σοφίᾳ· τὸ μέντοι γε τὴν ἀνεπιστημοσύνην μανίαν ἐνόμιζεν, τὸ δὲ ἀγνοεῖν ἑαυτὸν, καὶ * μὴ ἃ οἶδε, δοξάζειν τε καὶ ο�ἰεσθαι καὶ γιγνώσκειν, ἐγγυτάτω

μανίας

fieri poſſunt, quam maxime ipſis utilia, illa agere. Quamobrem qui non recte agunt, eos nec ſapientes nec mente ſanos eſſe ſtatuo.

5. Dicebat cum juſtitiam tum omnem aliam virtutem eſſe ſapientiam: nam juſta, atque omnia quæ cum virtute aguntur, honeſta & bona eſſe: neque eos, qui hæc ſciant, aliud quidpiam his præferre, neque illos qui neſciant, præſtare poſſe; imo vero etiamſi præſtare conentur, peccare: uſque adeo ſapientes honeſta ac bona facere; non ſapientes autem id non poſſe, atque etiam in conatu peccare: quum igitur & juſta & alia honeſta ac bona cum virtute efficiantur, manifeſtum eſſe, tum juſtitiam tum omnem aliam virtutem, eſſe ſapientiam.

6. Quanquam inſaniam ſapientiæ quiddam eſſe contrarium putaret, non tamen inſcitiam exiſtimabat eſſe inſaniam: ſed ignorare ſeipſum, & quæ quis neſciat, opinari ac putare etiam ſe ſcire, proximum quiddam eſſe

μανίας ἐλογίζετο τὴν εἰ). τοὺς μέντοι πολλοὺς ἔφη, ἃ μὴ ἀ πλεῖστοι ἀγνοοῦσι, τοὺς διημαρτηκότας τούτων οὐ φάσκειν μαίνεσθαι, τοὺς δὲ διημαρτηκότας ὧν ἀ πολλοὶ γιγνώσκουσι, μαινομένους καλεῖν.

ζ'. Ἐὰν γάρ τις μέγας ὥσπερ οἴηται εἶναι, ὥστε κύπτειν εἰς πύλας τοῦ τείχους διεξιών, ἐάν τε ὥσπερ ἰσχυρὸς, ὡς ἐπιχειρεῖν οἰκίας ἄρεσθαι, ἢ ἄλλῳ τῳ ἐπιτίθεσθαι τῶν πᾶσι δῆλον ὅτι ἀδυνάτων ἐστι, τοῦτον μαίνεσθαι φάσκειν· τοὺς δὲ μικρὸν διαμαρτάνοντας δοκεῖν τοῖς πολλοῖς μαίνεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ τὴν ἰσχυρὰν ἐπιθυμίαν ἔρωτα καλοῦσιν, οὕτω καὶ τὴν μεγάλην πρᾶνοιαν μανίαν αὐτοὺς καλεῖν.

η'. Φθόνον δὲ σκοπῶν ὅ,τι εἴη, λύπην μού τινα ἐξεύρισκεν αὐτὸν ὄντα, ἔστε μέντοι τὴν ἐπὶ φίλων ἀτυχίαις, ἔστε τὴν ἐπ' ἐχθρῶν εὐτυχίαις γιγνομένην· ἀλλὰ μόνους ἔφη φθονεῖν τοὺς ἐπὶ ταῖς τῶν φίλων εὐπραξίαις ἀνιωμένους. θαυμαζόντων δέ τινων, εἴ τις φιλῶν τινα ἐπὶ τῇ εὐπραξίᾳ αὐτοῦ λυποῖτο, ὑπεμίμνησκεν ὅτι πολλοὶ ἔστι πρός τινας ἔχουσιν, ὥστε

esse arbitrabatur insaniæ. Aiebat vulgus negare illos insanire, qui ab iis aberrent, quæ plurimi ignorent: at qui ab illis aberrent, quæ plerique sciant, furiosos appellare.

7. Nam qui sibi tam magnus videatur, ut per oppidi portas transiens sese inclinet, tamque robustus, ut ædes sustollere conetur, vel aliquid aliud eorum aggrediatur, de quibus constet omnibus, fieri ea non posse, hunc insanire aiunt: sed qui paulum quid delinquant, non videntur vulgo insanire: sed quemadmodum vehementem libidinem appellant amorem, ita dementiam ingentem insaniam vocant.

8. Considerans autem invidiam, quid esset, dolorem esse quendam reperiebat, non in amicorum adversis rebus, nec in secundis hostium; sed eos solum aiebat invidere, qui amicorum felicitatem inique ferrent: quumque mirarentur nonnulli, posse aliquem in ejus successu prospero, quem diligeret, dolere; commonefaciebat eos, esse quosdam sic affectos ad alios, ut

illos

ὥστε κακῶς μὲ πράττοντας μὴ δύνασθαι πλουτεῖν, ἀλλὰ βοηθεῖν ἀτυχοῦσιν, εὐτυχούντων δὲ λυπεῖσθαι· τοῦτο δὲ φρονίμῳ μὲ ἀνδρὶ οὐκ ἂν συμβῆναι, τοὺς ἡλίθιους δὲ * δεῖ πάσχειν αὐτό.

θ'. Σχολιὼ δὲ σκοπῶν, τί εἴη, ποιοῦντας μέν τι τοὺς πλείστους ἔφη εὐείσκειν· ἐν γὰρ τοῖς πεπλεύκοντας, ἐν τοῖς γελωτοποιοῦντας ποιεῖν τι· πάντας δὲ τούτους ἔφη δοκάζειν· ἐξεῖναι γὰρ αὐτοῖς ἑνὶ πράξαντας τὰ βέλτιω τούτων. ἐπὶ μέντοι τῷ βελτίονων ὀλίγα τὰ χείρω ἑνὶ, οὐδένα δοκάζειν· εἰ δέ τις ἴοι, τοῦτον, ἀσχολίας αὐτῷ οὔσης, κακῶς ἔφη τοῦτο πράττειν.

ι'. Βασιλεῖς δὲ καὶ ἄρχοντας οὐ τοὺς τὰ σκῆπτρα ἔχοντας ἔφη εἶ), οὐδὲ τοὺς ὑπὸ τ τυχόντων αἱρεθέντας, οὐδὲ τοὺς κλήρῳ λαχόντας, οὐδὲ τοὺς βιασαμένους, οὐδὲ τοὺς ἐξαπατήσαντας, ἀλλὰ τοὺς ὀπτσαμένους ἄρχειν.

ια'. Ὁπότε γάρ τις ὁμολογήσαι ὃ μὲ ἄρχοντος εἶ) τὸ πράττειν ὅ,τι χρὴ ποιεῖν, ὃ δὲ ἀρχομένου τὸ πείθεσθαι, ἐπεδεί-

illos male se habentes negligere non possint, succurrantque calamitatibus: sin prospere agant, doleant: hoc autem viro prudenti non accidere, sed fatuos ita comparari.

9. Quum quid sit otium, consideraret, aiebat se deprehendere, plurimos aliquid facere. Quippe illos etiam, qui talis ludunt, & qui faciunt ut moveatur risus, facere quidem aliquid aiebat; verum eosdem nihilominus esse ociosos: etenim posse ipsos discedere ad agendum aliquid hisce melius: à melioribus autem ad pejora se conferendi otium esse nemini: at siquis id faceret, aiebat eum male facere, præsertim si quid ei negotii esset.

10. Reges ac principes non illos dicebat esse, qui sceptra tenerent, nec illos, qui vel à quibusvis essent delecti, vel sorte, vi, fraudibus eo perveniissent; sed quotquot imperandi periti essent.

11. Nam ubi quis fateretur, principis esse, jubere quod agendum sit, subditi vero parere: demon-

ἐπεδείκνυεν ὁ τῇ νηὶ τὴ μὴ ὑπειθάμενον ἀρχοντα, τὴ δὲ ναύκληρον ὑ τὰς ἄλλας τὰς ὁ τῇ νηὶ πάντας, πειθομένας τῷ ὑπειθαμένῳ· ὑ ὁ γεωργία, τὰς κεκτημένας ἀγρούς· ὑ ὁ νόσῳ, τὰς νοσοῦντας· ὑ ὁ σωμασκία τὰς σωμασκοῦντας· ὑ τὰς ἄλλας πάντας οἷς ἂν ἀφήχθη π ὑπιμελείας δεόμενον, αὐ μὴ αὐτοὶ ἡγῶνται ὑπιμελεῖσθαι, ὑπιμελεῖσθαι· εἰ δὲ μή, τοῖς ὑπειθαμένοις οὐ μόνον πρᾶσι πειθομένας, ἀλλὰ ὑ ἀπόντας μεταπεμπομένας, ὅπως ἐκείνοις πειθόμενοι τὰ δέοντα περάσωσιν. ὁ δὲ ταλασία ὑ τὰς γυναῖκας ἀπεδείκνυεν ἀρχούσας τὴ ἀνδρῶν, ἀφ᾽ τὸ τὰς μὲ εἰδέναι ὅπως χρὴ ταλασιργεῖν, τὰς δὲ μὴ εἰδέναι.

ιβ΄. Εἰ δέ πις πρὸς ταῦτα λέγοι, ὅτι τῷ τυράννῳ ἔξεστι μὴ πειθεσθαι τοῖς ὀρθῶς λέγουσι· ὑ πῶς ἂν (ἔφη) ἐξείη μὴ πειθεσθαι, ὑπακειμένης γε ζημίας, ἐάν πις τῷ εὖ λέγοντι μὴ πείθηται; ὁ ᾧ γὰ ἄν πις πράγματι μὴ πείθηται τῷ εὖ λέγοντι, ἁμαρτήσεται δήπου· ἁμαρτάνων δὲ ζημιωθήσεται.

ιγ΄. Εἰ δέ φαίη πις τῷ τυράννῳ ἐξεῖναι ὑ ἀποκτεῖναι τὴ εὖ φρονοῦντα·

demonstrabat in navi peritum præesse, nauclerum vero, cum cæteris omnibus, huic perito parere: ibidem in agricultura, illos qui agros possiderent: in morbo, qui eo laborarent: in corporis exercitio, qui eo uterentur: alios denique omnes, quibus quiddam sit, quod curatione indigeat, si quidem se arbitrentur rem intelligere, curare: sin minus, non modo peritis præsentibus obtemperare; sed etiam absentes arcessere, ut ipsis parentes, quæ oporteat, agant. In lanificio etiam mulieres viris præesse demonstrabat, quod illæ sciant, quo pacto exercendum sit lanificium; viri autem ignorent.

12. Siquis ad hæc diceret, posse tyrannum recte monentibus non obtemperare: Et qui non parere possit, respondebat, quum si quis recte monenti non obtemperet, damnum sit propositum? Nam si qua in re non pareat aliquis recte monenti, nimirum peccabit: qui vero peccat, damno multatur.

13. Si quis diceret, posse tyrannum occidere eum, qui recte sapiat:

φεγγῦν ζα· τ δὲ ἀποκτείνοντα (ἔφη) τὺς κρατίστους τῶν συμμάχων οἴει ἀζήμιον γίγνεσθαι, ἢ ὡς ἔτυχε ζημιοῦσθαι; πότερον δ' ἂν μᾶλλον οἴει σώζεσθαι τ ταῦτα ποιοῦντα, ἢ ὅπως μὴ τάχιστ' ἂν ἀπολέσθαι.

ιδ'. Ἐρωτῶντός δέ τινος αὐτὸν, τί δοκοίη αὐτῷ κράτιστον ἀνθρὶ ἐπιτήδευμα εἶ), ἀπεκρίνατο εὐπραξίαν. ἐρωτῶντος δὲ πάλιν, εἰ μὴ τοῦτο εὐτυχίαν ἐπιτήδευμα νομίζοι εἶ· πᾶν μὲ οὖν τἐναντίον ἔγωγ' (ἔφη) τύχῃ μὴ πράξιν ἡγοῦμαι. τὸ μὲ δὴ μὴ ζητοῦντα ἐπιτυχεῖν τινι τ δέοντος, εὐτυχίαν οἶμαι εἶναι· τὸ δὲ μαθόντά π μὴ μελετήσαντα εὖ ποιεῖν, εὐπραξίαν νομίζω· μὴ ⓐ τοῦτο ἐπιτηδεύοντες, δοκοῦσί μοι εὖ πράττειν.

ιε'. Καὶ ἀείσους δὲ μὴ θεοφιλεστάτους ἔφη εἶναι, οἱ μὲ γεωργίαν, τοὺς τὰ γεωργικὰ εὖ πράττοντας, οἱ δὲ ἰατρείαν, τοὺς τὰ ἰατρικὰ, οἱ δὲ πολιτείαν, τοὺς τὰ πολιτικά· τ δὲ μηδὲν εὖ πράττοντα, ὅτε χρήσιμον ἤδη ἔφη εἶναι, ὅτε θεοφιλῆ.

ΚΕΦ.

Pi at: tu vero existimas (inquit) eum qui præstantissimos quosque ex sociis occidat, vel nullum, vel leve damnum pati? utrum enim arbitraris eum, qui hoc perpetret, incolumem posse manere, an potius hoc pacto celerrime perituru?

14 Quum autem quidam eum interrogaret, quodnam ipsi videretur vitæ institutum homini optimum; respondit, actionem bonam. At quum rursus interrogaret, an etiam fortunam prosperam pro instituto duceret. Equidem (ait) fortunam & actionem prorsus esse statuo contraria. Nam si quis nihil quærens, aliquid necessarium consequatur, id fortunam esse prosperam puto: at si quis doctrina & cura recte quid faciat, id actionem bonam esse duco: quique ita vitam instituunt, ii mihi videntur bene agere.

15. Homines etiam optimos deoque acceptissimos aiebat esse, in agricultura, qui recte faciant quæ agriculturæ sunt; in medicina, qui res medicas; in republica, qui res civiles: sed qui nihil recte agit, eum neque utilem ad quidquam esse dicebat, neque acceptum Deo.

CAP.

ΚΕΦ. ι'.

Ἀλλὰ μὴν καὶ εἴ ποτε τῶν τὰς τέχνας ἐχόντων, καὶ ἐργασίας ἕνεκα χρωμένων αὐτῇς, ἀφελέγοιτό τι, καὶ τούτοις ὠφέλιμος ἦν. εἰσελθὼν μέν γάρ ποτε πρὸς Παρράσιον τὸν ζωγράφον, καὶ διαλεγόμενος αὐτῷ, Ἆρα, ἔφη, ὦ Παρράσιε, γραφικὴ ἐστὶν ἡ εἰκασία τῶν ὁρωμένων; τὰ γὰρ κοῖλα καὶ τὰ ὑψηλά, καὶ τὰ σκοτεινὰ καὶ τὰ φωτεινά, καὶ τὰ σκληρὰ καὶ τὰ μαλακά, καὶ τὰ τραχέα καὶ τὰ λεῖα, καὶ τὰ νέα καὶ τὰ παλαιὰ σώματα διὰ τῶν χρωμάτων ἀπεικάζοντες ἐκμιμούμεθα. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

2. Καὶ μὴν τά γε καλὰ εἴδη ἀφομοιοῦντες, ἔπειτα καὶ ῥᾴδιον ἑνὶ ἀνθρώπῳ τυγχάνειν ἅπαντα ἔχοντι, οὐκ ἐκ πολλῶν συνάγοντες τὰ ἐξ ἑκάστου κάλλιστα, ὥστε ὅλα τὰ σώματα καλὰ ποιεῖτε φαίνεσθαι. ποιοῦμεν δῆτα (ἔφη) ὥστε.

3. Τί γάρ; (ἔφη) τὸ πιθανώτατόν τε καὶ ἥδιστον, καὶ φιλικώτατον, καὶ ποθεινότατον, καὶ ἐρασμιώτατον ἐκμιμούμεθα τοῦ ψυχῆς ἤθους;

CAP. X.

ATqui si quando cum artificibus colloqueretur, qui quæstus gratia artificiis uterentur, etiam his proderat. Nam quum aliquando ad Parrhasium pictorem ingressus esset, cumque eo colloqueretur, Num pictura, mi Parrhasi, ait, earum rerum est assimilatio, quæ cernuntur? Nam & concava & eminentia, & obscura & lucida, & dura & mollia, & aspera & lævia, & nova & vetera corpora per colores repræsentando exprimitis. Vere dicis, ait.

2. Quum vero formas elegantes imitamini, quia non facile est unum hominem nanciſci omnia irreprehensibilia habentem, de multis colligentes ea quæ in singulis pulcerrima sunt, ita tota corpora, ut pulcra videantur, efficitis? Sic facimus, ait.

3. Quid vero? (inquit) num indolem animi ad suadendum aptissimam, & suavissimam, & amicissimam, & desiderabilem maxime, maximeque amabilem imi-

ἦθος; ἢ οὐδὲ μιμητὸν ὄν τοῦτο; πῶς γὰρ ἂν (ἔφη) μιμητὸν εἴη, ὦ Σώκρατες, ὃ μήτε συμμετρίαν, μήτε χρῶμα, μήτε ὧν σὺ εἶπας ἅπτι μηδὲν ἔχῃ, μηδὲ ὅλως ὁρατὸν ὄν; δ'. Ἆρ' οὖν (ἔφη) γίγνεται ἐν ἀνθρώπῳ πώποτε φιλοφρόνως ἢ τὸ ἐχθρῶς βλέπειν πρός τινας; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. Δοκοῦν τό γε μιμητὸν ἐν τοῖς ὄμμασιν; ἦ μάλα, ἔφη. Ὅπῃ δὲ τοῖς τῶν φίλων ἀγαθοῖς ἢ τοῖς κακοῖς ὁμοίως σοι δοκοῦσιν ἔχειν τὰ πρόσωπα, οἵ τε φροντίζοντες ἢ ἃ μή; μὰ Δί' οὐ δῆτα, ἔφη· ὅπῃ μὲν γὰρ τοῖς ἀγαθοῖς φαιδροί, ὅπῃ δὲ τοῖς κακοῖς σκυθρωποὶ γίγνονται. Δοκοῦν (ἔφη) ἢ ταῦτα δυνατὸν ἀπεικάζειν; ἦ μάλα, ἔφη.

ε'. Ἀλλὰ μὴν ἢ τὸ μεγαλοπρεπές τε ἢ ἐλευθέριον, ἢ τὸ ταπεινόν τε ἢ ἀνελεύθερον, καὶ τὸ σωφρονητικόν τε ἢ φρόνιμον, ἢ ὃ ὑβριστικόν τε ἢ ἀπειρόκαλον, καὶ σχῆμα γε πρόσωπα ἢ σχῆμα τῶν σχημάτων, ἢ ἑστώτων ἢ κινουμένων ἀνθρώπων σχηματίζει. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη. ἦκοῦν ἢ ταῦτα μιμητά; ἦ μάλα, ἔφη. πότερον οὖν (ἔφη) νομίζεις

tamini? an vero illa inimitabilis est? Quo pacto, mi Socrates (inquit) possit hoc esse imitabile, quod neque proportionem, neque colorem, neque quidquam habet illorum quæ modo commemorabas, neque omnino cerni potest?

4. Annon (inquit) usuvenit homini, ut blande vel hostiliter quosdam intueatur? Ita mihi videtur, ait. Ergo in oculis est, quod exprimi potest? Omnino, inquit. At in amicorum rebus secundis & adversis iidemne vultus esse tibi videntur eorum qui solliciti sunt, & qui non? Nequaquam, ait: nam in prosperis hilares, in adversis tristes sunt. Ergo possunt (ait) hæc quoque repræsentari? Omnino, respondit.

5. Quin etiam & magnificum & liberale, & humile & illiberale, & castum & prudens, & petulans & turpe, tam per vultum quam per gestus hominum seu stantium seu se moventium elucet. Vere dicis, ait. Annon & hæc imitanda? Omnino, inquit. Utrum ergo (ait) illa

νομίζεις ἥδιον ὁρᾶν τὰς ἀνθρώπους, δι' ὧν τὰ καλά τε καὶ ἀγαθὰ καὶ ἀγαπητὰ ἤθη φαίνεται, ἢ δι' ὧν τὰ αἰσχρά τε καὶ πονηρὰ καὶ μισητά; πολὺ νὴ Δί' (ἔφη) διαφέρει, ὦ Σώκρατες.

5'. Πρὸς δὲ Κλείτωνα τὸν ἀνδριαντοποιὸν εἰσελθών ποτε, καὶ διαλεγόμενον αὐτῷ, Οὐ μῶν, ἔφη, ὦ Κλείτων, ἄλλοις τισὶν ποιεῖς δρομεῖς τε καὶ παλαιστὰς, καὶ πύκτας, καὶ παγκρατιαστὰς, ὁρῶ τε καὶ οἶδα· ὁ δὲ μάλιστα ψυχαγωγεῖ διὰ τῆς ὄψεως τοὺς ἀνθρώπους, ὃ ζωτικὸν φαίνεσθαι, πῶς τοῦτο ἐργάζῃ τοῖς ἀνδριᾶσιν.

6'. Ἐπεὶ δὲ ἀπορῶν ὁ Κλείτων οὐ ταχὺ ἀπεκρίνατο· ἆρ' (ἔφη) τοῖς τῶν ζώντων εἴδεσιν ἀπεικάζων τὸ ἔργον, ζωτικωτέρους ποιεῖς φαίνεσθαι τοὺς ἀνδριάντας; καὶ μάλα, ἔφη. ἔχειν τὰ τε ὑπὸ τῶν σχημάτων καταπτώματα καὶ τὰ ἀναπτώματα ἐν τοῖς σώμασι, καὶ τὰ συμπιεζόμενα καὶ τὰ διελκόμενα, καὶ τὰ ἐντεινόμενα καὶ τὰ ἀνιέμενα ἀπεικάζων, ὁμοιότερά τε τοῖς ἀληθινοῖς καὶ πιθανώτερα ποιεῖς φαίνεσθαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

7'. Τὸ δὲ καὶ τὰ πάθη τῶν ποιούντων τι σωμάτων ἀπομιμεῖσθαι,

illa cernere lubentius homines putas, per quæ honesti, boni, amabiles mores elucent, an per quæ turpes, mali, ac odiosi? Multum profecto interest, (inquit) mi Socrates.

6. Etiam ingressus aliquando ad Clitonem statuarium, & cum eo collocutus, Varios te, mi Clito, ait, cursores, luctatores, pugiles, pancratiastas fingere video & scio: quod autem maxime recreat homines aspectu, vivax scilicet apparere, quo pacto id statuis indis.

7. Heic quum dubitans Clito non celeriter responderet: An (inquit) opus tuum formis viventium assimilando, statuas vivaciores videri facis? Omnino, inquit. Nonne igitur, dum quæ per gestus deorsum sursumque trahuntur in corporibus, & quæ comprimuntur & quæ diducuntur, & quæ intenduntur & quæ remittuntur, exprimis, facis, ut similiora veris magisque consentanea appareant? Maxime, inquit.

8. At vero etiam affectiones corporum aliquid agentium imitari

μεῖαζ, ἢ ποιεῖ τινα τέρψιν τοῖς θεωμένοις; εἰκός γ' οἶμαι, ἔφη. Οὐκοῦν ἡ τῶν μὲν μαχομένων ἀπειληπικὰ τὰ ὄμματα ἀπεικαστέον, τῶν δὲ νενικηκότων εὐφραινομένων ἥδιστα μιμητέα. σφόδρα γε, ἔφη. Λεῖ ἄρα (ἔφη) τὸν ἀνδριαντοποιὸν τὰ τῆς ψυχῆς ἔργα τῷ εἴδει σχημα-κάζειν.

θ'. Πρὸς δὲ Πιστίαν τὸν θωρακοποιὸν εἰσελθών, (ὅπ. δείξαντος αὐτῷ τὸν Σωκράτει θώρακας εὖ εἰργασμένους) Νὴ τὴν Ἥραν, ἔφη, καλόν γε, ὦ Πιστία, ὃ εὕρημα, τῷ τὰ μὲν δέοντα σκέπειν ἄνθρωπον σκεπάζειν τὸν θώρακα, ταῖς δὲ χερσὶ μὴ κωλύειν χρῆσθαι.

ι'. Ἀτὰρ (ἔφη) λέξον μοι, ὦ Πιστία, διὰ τί οὔτω ἰσχυροτέρους ἅτε πολυτελεστέρους τῶν ἄλλων ποιῶν τοὺς θώρακας, πλείονος πωλεῖς; ὅτι, (ἔφη) ὦ Σώκρατες, εὐρυθμοτέρους ποιῶ. τὴν ῥυθμὸν (ἔφη) πότερα μέτρῳ ἢ σταθμῷ ἐπιδεικνύων, πλείονος τίμα; ἐγὼ δὲ ἴσους γε πάντας, οὐδὲ ὁμοίους οἷμαί σε ποιεῖν, εἴ γε ἁρμόττοντας ποιεῖς. Ἀλλὰ

tari, an non delectationem aliquam ſpectantibus affert? Veriſimile eſt, ait. Quamobrem pugnantium oculi repreſentandi ſunt ut minaces, victorum vero vultus effingendus, quaſi lætantium. Prorſus, inquit. Ergo ſtatuarium (inquit) animi actiones per formam repreſentare oportet.

9. Ibidem ad Piſtiam fabrum loricarium ingreſſus, (quum is Socrati loricas egregie factas oſtenderet) Profecto, ait, mi Piſtia, pulcrum hoc inventum eſt, tegere loricam eas hominis partes quas tegi neceſſe eſt; neque tamen impedire, quo minus quis manibus utatur.

10. Verum (inquit) dicito mihi, mi Piſtia, quamobrem nec firmiores nec præſtantiores loricas faciens, quam alii, pluris tamen eas vendis? Propterea, mi Socrates, (ait) quod concinniores facio. Concinnitatem vero an menſura vel pondere demonſtrans, pluris æſtimas? nec enim loricas omnes æquales neque ſimiles te puto facere, ſiquidem congruentes facis.

Sic

ἀλλὰ νὴ Δί' (ἔφη) ποιῶ· ἀδύνατον γὰρ ὄφελός ἐστι γίγνεσθαι ἄνευ τούτου.

ια'. Οὐκοῦν (ἔφη) σώματά γε ἀνθρώπων, τὰ μὲν εὔρυθμά ἐστι, τὰ δὲ ἄρυθμα; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. πῶς οὖν (ἔφη) τῷ ἀρύθμῳ σώματι ἁρμόττοντα τὰ ἱμάτια εὔρυθμον ποιεῖς; ὥσπερ καὶ ἁρμόττοντα, ἔφη· ὁ ἁρμόττων γάρ ἐστιν εὔρυθμος.

ιβ'. Δοκεῖς μοι, ἔφη ὁ Σωκράτης, ὃ εὔρυθμον καθ' ἑαυτὸ λέγειν, ἀλλὰ πρὸς τὸ χρώμενον. ὥσπερ ἂν εἰ φαίης, ἀσπίδα, ᾧ ἐὰν ἁρμόττῃ, τούτῳ εὔρυθμον εἶναι· καὶ χλαμύδα, καὶ τἄλλα ὡσαύτως ἔοικεν ἔχειν τῷ σῷ λόγῳ. ἴσως δὲ καὶ ἄλλό τι καὶ μικρὸν ἀγαθὸν τῷ ἁρμόττειν πρόσεστι. δίδαξον, (ἔφη) ὦ Σώκρατες, εἴ τι ἔχεις.

ιγ'. Ἥδιον (ἔφη) τῷ βάρει πιέζουσιν αἱ ἁρμόττοντες τῶν ἀναρμόστων, τὸν αὐτὸν σταθμὸν ἔχοντες. αἱ μὲν γὰρ ἀνάρμοστοι, ἢ ὅλοι οὐκ τῶν ὤμων κρεμάμεναι, ἢ καὶ ἄλλό τι σώματος σφόδρα πιέζοντες, δύσφορόν καὶ χαλε-

Sic facio, inquit: nam absque illo nullus loricæ usus fuerit.

11. Ergo (inquit) etiam hominum corpora partim concinna sunt, partim inconcinna. Maxime, inquit. Quo igitur pacto (inquit) loricam inconcinno corpori congruentem, concinnam efficis? Sic nimirum (ait) ut & congruentem facio: nam quæ congruit, concinna est.

12. Videris mihi, ait Socrates, concinnitatem non per se appellare, sed respectu utentis: quemadmodum si dicas clypeum concinnum illi esse, cui congruit; itidemque chlamidem, ac cæteras res se habere ex tuo quidem sermone constat. Fortassis autem aliud quoddam non exiguum bonum inest huic congruentiæ. Doce vero me, mi Socrates, (ait) si quid habes.

13. Minus (inquit) pondere suo premunt loricæ congruæ, quam incongruæ, licet pondus æquale habeant. Nam incongruæ, vel ab humeris totæ dependendo, vel aliam partem corporis aliquam vehementer premendo, gestatu difficiles ac mole-

χαλεποὶ γίγνονται. ⓐ δὲ ἁρμόττοντες, διειλημμένοι τὸ βάρος, τὸ μὲν ἀπὸ τῶν κλειδῶν καὶ ἐπωμίδων, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν ὤμων, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν στέρνων, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν νώτων, τὸ δὲ ἀπὸ τῶν γαστρὸς, ὀλίγου δεῖν οὐ φορήματα, ἀλλὰ σκευαρήματα ἐοίκασιν.

ιδ'. Εἰρήκεις (ἔφη) αὐτὸ δ' ὅτῳ ἔγωγε τὰ ἐμὰ ἔργα πλείστου ἄξια νομίζω εἶναι. ἔνιοι μὲντοι τοὺς ποικίλους καὶ τοὺς ὑπηνεμίους θώρακας μᾶλλον ὠνοῦνται. ἀλλὰ μὴν (ἔφη) εἶπας γε καὶ ταῦτα μὴ ἁρμόττοντας ὠνεῖσθαι, κακὸν ἔμοιγε δοκοῦσι ποικίλον τε καὶ ὑπήνεμον ὠνεῖσθαι.

ιε'. Ἀτὰρ (ἔφη) τοῦ σώματος μὴ μένοντος, ἀλλὰ ποτὲ μὲν κυρτουμένου, ποτὲ δὲ ὀρθουμένου, πῶς ἂν ἀκριβεῖς θώρακες ἁρμόττοιεν; ῥᾳδιως, ἔφη. λέγεις (ἔφη) ἁρμόττειν καὶ τοὺς ἀκριβεῖς, ἀλλὰ τοὺς μὴ λυποῦντας ἐν τῇ χρείᾳ. αὐτὸς (ἔφη) τοῦτο λέγεις, ὦ Σώκρατες, καὶ τὸ νῶν ὀρθῶς ὑποδέχῃ.

ΚΕΦ.

molestæ fiunt: congruæ vero, quum onus partim à claviculis & parte scapulis vicina, partim ab humeris, à pectore, à tergo, à ventre distributim sublevetur, prope non gestaminis, sed appendicis esse loco videntur.

14. Dixisti hoc ipsum, ait, propter quod equidem opera mea maximi esse pretii duco. Nonnulli tamen thoraces varios ac deauratos lubentius emunt. At vero (inquit) si propterea non congruentes emunt, varium mihi & inauratum malum emere videntur.

15. Quum autem corpus eodem modo non manet, ait, sed modo curvatur, modo erigitur, quo pacto accurati thoraces congruere possunt? Nequaquam, inquit. Dicis tu congruere (ait) non accuratos, sed in ipso usu non molestos.

CAP.

ΚΕΦ. ια'.

Γυναικός δέ ποτε ὄσης ἐν τῇ πόλει καλῆς, ᾗ ὄνομα ἦν Θεοδότη, καὶ οἷα σωφρονοῦσαν τῷ πείθονται, μνησθέντος αὐτῆς τῶν παρόντων τινός, καὶ εἰπόντος, ὅτι κρεῖττον εἴη λόγῳ τὸ κάλλος ἢ γυναικός, καὶ ζωγράφος φήσαντος εἰκέναι πρὸς αὐτὴν ἀπεικασομένους, οἷς ἐκείνην ἐπιδεικνύειν ἑαυτῆς ὅσα καλῶς ἔχοι· ἰτέον ἂν εἴη θεασομένους, ἔφη ὁ Σωκράτης· οὐ γὰρ δὴ ἀκούσαντί γε τῶν λόγων κρεῖττόν ἐστι καταμαθεῖν. καὶ ὁ διηγησάμενος, οὐκ ἂν φθάνοιτ', ἔφη, ἀκολουθοῦντες.

β'. Οὕτω δὴ προθύμως πρὸς τὴν Θεοδότην, καὶ καταλαβόντες ζωγράφῳ τινὶ παρεσκευάν, ἐθεάσαντο. παυσαμένου δὲ τοῦ ζωγράφου, ὦ ἄνδρες, ἔφη ὁ Σωκράτης, πότερον ἡμᾶς δεῖ μᾶλλον Θεοδότῃ χάριν ἔχειν, ὅτι ἡμῖν τὸ κάλλος ἑαυτῆς ἐπέδειξεν, ἢ ταύτην ἡμῖν, ὅτι ἐθεασάμεθα; ἆρ'

CAP. XI.

Cæterum quum aliquando mulier quædam esset in urbe formosa, cui nomen erat Theodota, & qualis cum persuadente consuescebat; facta ejus mentione ab aliquo eorum, qui aderant, dicente, mulieris elegantiam verba exuperare, atque etiam narrante pictores ad eam commeare assimilaturos, quibus illa commonstraret, quæcunque honeste posset: nos etiam, ait Socrates, hanc spectatum ire par erat: nec enim audientibus licet cognoscere id, quod omnem sermonem superat. Tum qui hæc narraverat, quin confestim, ait, sequimini.

2. Itaque quum ad Theodotam iviſſent, & hanc pictori astantem reperiſſent, inſpiciebant: quumque ceſſaſſet pictor, O viri, inquit Socrates, utrum nos gratiam potius habere Theodotæ convenit, quod pulcritudinem ſuam nobis oſtenderit, an nobis illam, quod eam ſpectaverimus? Num

ἆρ' εἰ μὲ ταύτη ὠφελιμωτέρα ἐστὶν ἡ ἐπίδειξις, ταύτῃ ἡμῖν χάριν ὀφείλειν· εἰ δὲ ἡμῖν ἡ θέα, ἡμᾶς ταύτῃ;

γ'. Εἰπόντος δὲ τινος, ὅτι δίκαια λέγοι· οὐκοῦν (ἔφη) αὕτη μὲ ἤδη τι πρὸ ἡμῶν ἔπαινον κερδαίνει, καὶ ἐπειδὰν εἰς πλείους διαγγείλωμεν, πλείω ὠφελήσεται. ἡμεῖς δὲ ἤδη τε ὧν ἐθεασάμεθα ἐπιθυμοῦμεν ἄλλα θαῦμα, καὶ ἄπιμεν ἐπαναζόμενοι, καὶ ἀπελθόντες ποθήσομεν· οὐκ δὲ τούτων εἰκὸς, ἡμᾶς μὲ θεραπεύειν, ταύτῃ δὲ θεραπεύεσθαι. καὶ ἡ Θεοδότη, νὴ Δί', ἔφη, εἰ τοίνυν ταῦθ' οὕτως ἔχει, ἐμὲ αὖ δέοι ὑμῖν τὴν θέαν χάριν ἔχειν.

δ'. Ἐκ δὲ τούτου ὁ Σωκράτης ὁρῶν αὐτὴν τε πολυτελῶς κεκοσμημένην, καὶ μητέρα πρᾶσαν αὐτῇ σὺν ἐσθῆτι καὶ θεραπείᾳ ὑπὸ τῇ τυχούσῃ, καὶ θεραπαίνας πολλὰς καὶ εὐειδεῖς, καὶ ὑδὲ ταύταις ἠμελημένως ἐχούσας, καὶ τοῖς ἄλλοις τὴν οἰκίαν ἀφθόνως κατεσκευασμένην, εἶπέ μοι, ἔφη, ὦ Θεοδότη, ἔστι σοι ἀγρός; οὐκ ἔμοιγ', ἔφη. ἀλλ' ἆρα οἰκία προσόδους ἔχουσα;

Num ſi quidem hæc oſtenſio ipſi utilior eſt, nobis habere gratiam debet: ſin autem nobis contemplatio, nos ipſi?

3. Heic quum quidam diceret, proferri ab eo æquiſſima: Ergo (inquit) hæc quidem modo laudem hanc à nobis lucratur, ac, poſteaquam ad plures rem enunciaverimus, plus utilitatis capiet: nos autem quæ jam ſpectavimus, attingere cupimus, ac abimus nonnihil titillati, ac ubi diſceſſerimus, deſiderabimus. De quibus conſentaneum eſt, nos quidem hanc colere, ipſam vero coli. Tum Theodota, Profecto, inquit, ſi hæc ita ſe habent, me vobis ſpectationis cauſa gratiam habere oporteat.

4. Deinde Socrates, quum eam ſumptuoſe ornatam videret, ac matrem cum ea in veſte & cultu non vulgari, itemque multas ac formoſas ancillas, ne illas quidem neglectim habitas, aliiſque rebus abunde inſtructas ædes, Dic mihi, ait, mea Theodota, eſtne tibi prædium? Non mihi, inquit. At domus cum proventibus?

ἴχνσα; ὐδὲ οἰκία, ἔφη· ἀλλὰ μὴ χρεστέχναι τινές; ὐδὲ χρεστέχναι, ἔφη. πόθεν οὖν (ἔφη) τὰ ὀπιτήδεια ἔχῃς; ἐάν τις (ἔφη) φίλος μοι γενόμενος εὖ ποιεῖν ἐθέλῃ, ὥσπερ μοι βίος ὄφλ.

ε'. Νὴ τὴν Ηραν, (ἔφη) ὦ Θεοδότη, καλόν γε τὸ κτῆμα, καὶ πολλῷ κρεῖττον ἢ οἰῶν τε καὶ βοῶν καὶ ἀγρῶν, φίλων ἀγέλην κεκτῆσθαι. ἀτὰρ (ἔφη) πότερον τῇ τύχῃ ὀπτερέπεις, ἐάν τίς σοι φίλος ὥσπερ μῆλα προσαγῇ, ἢ καὶ αὐτή τι μηχανᾷ;

ϛ'. Πῶς δ' ἂν. (ἔφη) ἐγὼ τούτῳ μηχάνην εὕροιμι; πολὺ νὴ Δί' (ἔφη) προσηκόντως μᾶλλον, ἢ αἱ φάλαγγες· οἶσθα γὰρ ὡς ἐκεῖναι θηρῶσι τὰ πρὸς τὸν βίον· ἀραχνία γὰρ δήπου λεπτὰ ὑφηνάμεναι, ὅ,τι ἂν ἐνταῦθα ἐμπέσῃ, τούτῳ τροφῇ χρῶνται.

ζ'. Καὶ ἐμοὶ οὖν (ἔφη) συμβουλεύεις ὑφήναθαί τι δίκτυον; ἢ γὰρ δὲ ὅπως γε ἀτεχνῶς οἴεσθαι χρὴ τὸ πλέον ἄξιον ἄχθημα φίλους θηράσειν. ὐχ ὁρᾷς, ὅτι καὶ τὸ μικρῷ ἄξιον τοὺς λαοὺς θηρῶντες πολλὰ τεχνάζουσιν;

η'. Ὅτι

proventibus? Nec domus, ait. At ſervi artes manuarias exercentes? Nec illi quidem, ait. Unde igitur habes neceſſaria? inquit. Siquis (ait) amicus mihi factus, bene mihi facere velit, is mihi facultatum inſtar eſt.

5. Profecto, (ait) mea Theodota, præclara illa poſſeſſio eſt, multoque potius eſt amicorum habere gregem, quam ovium, boum, caprarum. Verum (ait) an rem fortunæ committis, ut aliquis ad te amicus inſtar muſcæ advolet, an & ipſa nonnihil machinaris?

6. Qui poſſim ego (inquit) artis aliquid ad hoc invenire? Multo (inquit) convenientius, quam araneæ. Noſti enim quo pacto illæ victum venentur. Telas enim tenues texunt, & quicquid in eas inciderit, eo cibi loco utuntur.

7. Ergo mihi quoque (ait) conſulis, ut rete aliquod texam? Non enim ſcilicet, adeo te ſine arte putare debes prædam pretioſiſſimam amicos venaturam. Non vides eos, qui lepores rem non magni æſtimandam venantur, multa artificioſe moliri?

η'. Οπ μὴ γὰρ τὰ νυκτὸς νέμονται, κύνας νυκτερευτικὰς πρεισάμενοι, ταύταις αὐτοὺς θηρεύουσιν· ὅπ δὲ μὴ ἡμέρας ἀποδιδράσκουσιν, ἄλλας κτῶνται κύνας, αἵπινες ἢ αὖ ἐκ τὰ νομῆς εἰς τὸ εὐνᾶν ἀπέλθωσι, τῇ ὀσμῇ αἰσθανόμεναι εὑρίσκουσιν αὐτούς· ὅπ δὲ ποδώκεις εἰσὶν, ὥστε καὶ φανερῶς πρέχοντες ἀποφεύγειν, ἄλλας αὖ κύνας ταχείας παρασκευάζονται, ἵνα κατὰ πόδας ἀλίσκωνται· ὅπ δὲ καὶ ταύτας αὐτῶν τινες ἀποφεύγουσι, δίκτυα ἱστᾶσιν εἰς τὰς ἀτρέμπους ἢ φεύγουσιν, ἵν' εἰς ταῦτα ἐμπίπτοντες συμποδίζωνται.

θ'. Τίνι οὖν (ἔφη) τοιούτῳ φίλους αὖ ἐγὼ θηράσω; ἐὰν νὴ Δί' (ἔφη) αὖτὶ κυνὸς κτήσῃ, ὅστις σοι ἰχνεύων μὲν τοὺς φιλοκάλους καὶ πλουσίους εὑρήσει, εὑρὼν δὲ μηχανήσεται ὅπως ἐμβάλῃ αὐτοὺς εἰς τὰ σὰ δίκτυα.

ι'. Καὶ ποῖα (ἔφη) ἐγὼ δίκτυα ἔχω; ἐν μὲ ὄντως (ἔφη) καὶ μάλα εὖ δεῖ πλεκόμενον, τὸ σῶμα· ἐν δὲ τούτῳ ψυχὴν, ἢ καταμανθάνεις, καὶ ὡς αὖ ἐμβλέπουσα χαρίζοιο, καὶ

8. Nam quum illi noctu pascantur, comparatis canibus nocturnis, eos venantur: Et quia interdiu aufugiunt, alios acquirunt canes, qui ex odore sentientes, quo se ex pastu ad cubile receperint, eos reperiant: quia vero pedibus celeres sunt, ut etiam ex oculis effugere currendo possint, rursus alios canes veloces comparant, ut è vestigio capiantur: rursum quia lepores nonnulli hos quoque effugiunt, retia statuunt iis in semitis, per quas fugiunt, ut in ea delapsi compedibus quibusdam implicentur.

9. Qua igitur re tali (ait) possim amicos ego venari? Si profecto canis loco (inquit) comparaveris aliquem, qui indagando tibi formæ studiosos ac locupletes inveniat; atque ubi invenerit, hoc machinetur, ut eos in retia tua conjiciat.

10. Et qualianam (inquit) retia mihi sunt? Unum certe (ait) & maxime circumplectens, nimirum corpus; atque in hoc animus, quo intelligere potes, quo pacto homines intuendo grata esse possis; quid

καὶ ὅ,τι ἂν λέγωσα εὐφραίνοις· καὶ ὅτι δεῖ τὰ μὴ ὑπομελόμενον ἀσμένως ὑποδέχεσθαι, τὰ δὲ τρυφῶντα ἀποκλείειν· καὶ ἀρμοσαμένου γε φίλου, φρονιμικῶς ὑποσκέψασθαι, καὶ καλόν τι προέξαντος σφόδρα σπουδάζειν· καὶ τῷ σφόδρα σῷ φρονπίζοντι ὅλῃ τῇ ψυχῇ κεχαρίσθαι. φιλεῖν γε μὲν εὖ οἶδ' ὅτι ὑπάρχουσι καὶ μόνον μαλακῶς, ἀλλὰ καὶ εὐνοϊκῶς· καὶ ὅτι ἀρίστοί σοι εἰσὶν ⓐ φίλοι, οἶδ' ὅπου καὶ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἀναπείθεις. μὰ τὸ Δί', ἔφη ὁ Θεοδότη, ἐγὼ τούτων οὐδὲν μηχανῶμαι.

ια'. Καὶ μὲν (ἔφη) πολὺ διαφέρει τὸ κατὰ φύσιν τε καὶ ὀρθῶς ἀνθρώπῳ προσφέρεσθαι. καὶ γὰρ δὴ βίᾳ μέν τ' ἂν ἕλοις, ὥστε κατάχρις φίλον· εὐεργεσίᾳ δὲ καὶ ἡδονῇ τὸ θηρίον τοῦτο ἁλώσιμόν τε καὶ προσμόνιμόν ἐστιν. ἀληθῆ λέγεις, ἔφη.

ιβ'. Δεῖ τοίνυν (ἔφη) πρῶτον μὲν τοὺς φρονπίζοντάς σοι τοιαῦτα ἀξιοῦν, οἷα ποιοῦσιν αὐτοῖς συμφερόντως μελήσῃ· ἔπειτα δὲ αὐτὸν ἀμείβεσθαι χαριζομένου τὸν αὐτὸν τρόπον. οὕτω γὰρ ἂν μάλιστα φίλοι γίγνοιντο, καὶ πλεῖστον χρόνον φίλοιεν, καὶ μέγιστα εὐεργετοῖεν.

ιγ'. Χαεί-

quid dicens, exhilarare poſſis; & quod ſuſcipiendus ſit comiter tui ſtudioſus, excludendus vero, qui te ludibrio habeat; ſollicite inviſendus amicus, qui ægrotet; vehementer congratulandum ei, qui præclare quid geſſerit; denique toto animo gratificandum illi, cui admodum curæ ſis. Amare quidem certe ſcio te non modo moliter noſſe, ſed & benevole: & ut optimi tibi adſint amici, te ſcio non oratione, ſed ipſa re perſuadere. Ego vero, inquit Theodota, nihil horum machinor.

11. At multum refert, ait, prout natura fert, ac recte homines aggredi. Nam vi quidem neque capere neque retinere amicum poſſis: ſed hæc fera beneficio & voluptate tum capiposteſt, tum ut maneat, retineri. Vere dicis, inquit

12. Quamobrem oportet (ait) primum à tui ſtudioſis hujuſmodi petere, qualia minimi ſunt facturi: deinde ut tu quoque gratificando vicem eodem modo referas. Nam hoc pacto maxime tibi amici fient, ac diutiſſime diligent, & maximis te beneficiis afficient.

ιγ'. Χαείζοιο δ' ἂν μάλιστα, εἰ δεομένοις δωρεῖο τὰ ἥδιστα σεαυτῆς. ὁρᾷς γὰρ, ὅτι καὶ τῶν βρωμάτων τὰ ἥδιστα, ἐὰν μή τις προσφέρηται πρὶν ἐπιθυμεῖν, ἀηδῆ φαίνεται, κεκορεσμένοις δὲ καὶ βδελυγμίαν παρέχει· ἐὰν δέ τις προσφέρῃ λιμὸν ἐμποιήσας, κἂν φαυλότερα ᾖ, πάνυ ἡδέα φαίνεται.

ιδ'. Πῶς οὖν ἂν (ἔφη) ἐγὼ λιμὸν ἐμποιεῖν τῷ τῶν παρ' ἐμοὶ δυναμένῳ; εἰ νὴ Δί' (ἔφη) πρῶτον μὲ τοῖς κεκορεσμένοις μήτε προσφέρεις μήτε ἐπομιμνήσκοις, ἕως ἂν ἡ πλησμονὴ παυσαμένοις πάλιν δέον[ται]· ἔπειτα τοὺς δεομένους ἐπομιμνήσκοις ὡς κοσμιωτάτῃ τε ὁμιλίᾳ, καὶ τῷ φαίνεσθαι βουλομένη χαρίζεσθαι, καὶ ἀφαφεύγουσα, ἕως ἂν ὡς μάλιστα δεηθῶσι· τοιαῦτα γὰρ πολὺ διαφέρει τὰ αὐτὰ δῶρα, ἢ πρὶν ἐπιθυμῆσαι, διδόναι. —

ιε'. Καὶ ἡ Θεοδότη, τί οὖν; οὐ σύμοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐγένου συνθηρατὴς τῶν φίλων; ἐάν γε νὴ Δί' (ἔφη) πείθῃς με σύ. πῶς οὖν ἂν (ἔφη) πείσαιμί σε; ζητήσῃς (ἔφη)

13. Gratificaberis autem maxime, si tua, quum eis indigent, concesseris. Vides enim etiam suavissimas escas allatas prius, quam appetantur, insuaves videri; exsaturatis vero etiam fastidium parere: at siquis eas porrigat iis in quibus famem excitaverit, etiamsi viliores sint, persuaves videntur.

14. Quo igitur pacto (ait) famem ego in aliquo apud me possim excitare? Primum profecto (ait) si saturatis neque porrigas, neque eos commonefacias prius, quam à repletione desinentes rursus egeant: deinde si commonefeceris indigentes colloquio maxime decoro, atque apparendo quasi gratificari velis, interimque elabaris, donec maxime indigeant. Tunc enim longe præstat eadem dona concedere, quam prius, quum nondum expeterentur.

15. Et Theodota, Quid ergo? inquit, non tu mihi, mi Socrates, amicorum convenator esse velis? Profecto, ait, si tu me persuaseris. Quo igitur pacto (ait) te persuaserim? Quæres (inquit)

(ἔφη) τοῦτο αὐτή, ἢ μηχανήσῃ ἐάν τι μου δέῃ. εἰσὶ γὰρ τοίνυν (ἔφη) φαμνά.

15'. Καὶ ὁ Σωκράτης ὑποσκώπτων τὴν αὐτῆς ἀποφαγμοσύνην, ἀλλ', ὦ Θεοδότη, ἔφη, ἢ πάνυ μοι ῥᾴδιόν ἐστι βοηθῆσαι· ἢ γὰρ ἴδια πράγματα πολλὰ, ἢ δημόσια, παρέχει μοι ἀσχολίαν· εἰσὶ δὲ καὶ φίλαι μοι, αἳ ὅτε ἡμέρας ἢ νυκτὸς ἀφ' αὑτῆς ἐάσωσί με ἀπιέναι, φίλτρά τε μανθάνουσαι παρ' ἐμοῦ, καὶ ἐπῳδάς.

16'. Ἐπίσασαι γὰρ (ἔφη) καὶ ταῦτα, ὦ Σώκρατες; ἀλλὰ μὰ τί οἴει (ἔφη) Ἀπολλόδωρόν τε τόνδε καὶ Ἀντισθένη ἥδέποτέ μου ἀπολείπεσθαι; μὰ τί δὲ καὶ Κέβητα καὶ Σιμμίαν Θήβηθεν παραγίγνεσθαι; εὖ ἴσθι, ὅτι ταῦτα οὐκ ἄνευ πολλῶν φίλτρων τε καὶ ἐπῳδῶν καὶ ἰύγγων ἐστί.

17'. Χρῆσον τοίνυν μοι (ἔφη) τὴν ἴυγγα, ἵνα ὅτι σοι παρῶν ἥκω αὐτήν. ἀλλὰ μὰ Δί' (ἔφη) οὐκ αὐτὸς ἔλκεσθαι πρός σε βούλομαι, ἀλλά σε πρὸς ἐμὲ πορεύεσθαι. ἀλλὰ πορεύσομαι, (ἔφη) μόνον ὑπόδεχου. ἀλλ' ὑποδέξομαί σε, ἔφη, ἐὰν μή τις φιλωτέρα σου ἔνδον ᾖ.

ΚΕΦ.

(inquit) hoc ipsa tu, & excogitabis, si qua in re mea tibi opus sit opera. Ergo frequenter (ait) ad me aggredere.

16. Et Socrates ipsius in otium jocans, Enimvero, mea Theodota, inquit, non mihi admodum facile est otiari. Nam compluribus tum privatis tum publicis negociis occupatus sum. Atq; etiam amicæ quædam mihi sunt, quæ nec interdiu, nec noctu abesse me abs se patientur; quod & amoris conciliandi rationes, & incantationes ex me discant.

17. An & illa nosti, ait, mi Socrates? Cur enim existimas (respondit) & Apollodorum hunc, & Antisthenem nunquam à me discedere? Cur & Cebetem & Simmiam Thebis ad me ventitare? Sat scito, ea non absque multis philtris & incantationibus & illecebris fieri.

18. Ergo tu (inquit) accommodes mihi lyngem, ut eam in te primum attraham. At enim (inquit) nolo ad te profecto pertrahi, sed te ad me venire. Veniam vero, (ait) tantum me susce pe. Suscipiam, inquit, si non aliqua te carior apud me fuerit.

CAP.

ΚΕΦ. ιβ'.

Ἐπιγένη δὲ τῶν ξυόντων τινὰ νέον τε ὄντα καὶ τὸ σῶμα κακῶς ἔχοντα ἰδών, Ὡς ἰδιωτικῶς, ἔφη, τὸ σῶμα ἔχεις, ὦ Ἐπίγενες. καὶ ὃς, ἰδιώτης μέν, ἔφη, εἰμί, ὦ Σώκρατες. Οὐδὲν γε μᾶλλον (ἔφη) τῶν ἐν Ὀλυμπίᾳ μελλόντων ἀγωνίζεσθαι.

β'. Η δοκεῖ σοι μικρὸς τῷ ὄντι ὁ περὶ τῆς ψυχῆς πρὸς τὰς πολεμίους ἀγὼν ὃν Ἀθηναῖοι διδόασιν, ὅταν τύχωσι; καὶ μὴν οὐκ ὀλίγοι μὲν διὰ τὴν τοῦ σώματος κακοξίαν ἀποθνήσκουσί τε ἐν τοῖς πολεμικοῖς κινδύνοις, καὶ αἱρεθέντες σώζονται· πολλοὶ δὲ διὰ αὐτὸ τοῦτο ζῶντες ἁλίσκονται, καὶ ἁλόντες ἤτοι δουλεύουσι τὸν λοιπὸν βίον, ἐὰν ὕπω τύχωσι, τὰ χαλεπώτατα δουλεύοντες, ἢ εἰς ἀνάγκας τινὰς ἀλγεινοτάτας ἐμπεσόντες καὶ ἐκτίσαντες οἵοτε πλείω τῶν ὑπαρχόντων αὐτοῖς, τὸν λοιπὸν βίον ἐνδεεῖς τε ἀναγκαίων ὄντες καὶ κακοπαθοῦντες διάγουσι· πολλοὶ δὲ δόξαν αἰσχρὰν

CAP. XII.

QUum Epigenem quendam vidisset ex familiaribus, qui & juvenis esset, & corpore male affecto, Quam vulgariter, inquit, affectum tibi corpus est, mi Epigenes. Et ille, Vulgaris sum, mi Socrates, ait. Nihilo magis (inquit) quam qui apud Olympiam sunt decertaturi.

2. An tibi videtur esse certamen exiguum de vita adversus hostes, quod Athenienses proponent, quum res feret? Atqui non pauci bellicis in periculis ob malam corporis valetudinem moriuntur, vel turpiter evadunt. Multi eadem de causa capiuntur vivi, & capti reliquum vitæ serviunt, si res ita ferat, servitutem gravissimam; vel in necessitates ærumnosas prolapsi, atque etiam persolventes nonnunquam plura, quam in bonis habeant, quod reliquum vitæ est, in rerum necessariarum inopia & ærumnis transigunt: Multi etiam sibi existima-

ἀφῆναι κτῶνται, ἀφὰ τὴν τοῦ σώματος ἀδυναμίαν, δεδιότες ἀσθενείας.

γ'. Ἡ καταφρονεῖς τὴν ὀπτιμωνὴν καχεξίας τύπων, ἢ ῥᾳδίως αὐτὴν οἴει φέρειν τὰ τοιαῦτα; ἢ μὴν οἴμαί γε πολλῷ ῥᾴω καὶ ἡδίω τύπων τινὶ, ἃ δεῖ ὑπομένειν τὸν ὀπτιμελόμενον τῆς τοῦ σώματος εὐεξίας. ἢ ὑγιεινότερόν τε καὶ εἰς τἆλλα χρησιμώτερον νομίζεις τινὶ τὴν καχεξίαν τῆς εὐεξίας; ἢ τὴν ἀφὰ τὴν εὐεξίαν γιγνομένων καταφρονεῖς.

δ'. Καὶ μὴν πάντά γε τἀναντία συμβαίνει τοῖς εὖ τὰ σώματα ἔχουσιν, ἢ τοῖς κακῶς. καὶ γὰρ ὑγιαίνουσιν οἱ τὰ σώματα εὖ ἔχοντες, καὶ ἰσχύουσι, καὶ πολλοὶ μὲν ἀφὰ τοῦτο ἐκ τῶν πολεμικῶν ἀγώνων σῴζονταί τε εὐσχημόνως, καὶ τὰ δεινὰ πάντα ἀφαφεύγουσι· πολλοὶ δὲ φίλους τε βοηθοῦσι καὶ τὴν πατρίδα εὐεργετοῦσι, καὶ ἀφὰ ταῦτα χάριτός τε ἀξιοῦνται καὶ δόξαν μεγάλην κτῶνται, καὶ τιμῶν καλλίστων τυγχάνουσι. καὶ διὰ ταῦτα τόν τε λοιπὸν βίον ἥδιον καὶ κάλλιον ἀφα-

istimationem turpem comparant, quod ob corporis imbecillitatem formidolose se gerere videantur.

3. An has tu malæ valetudinis pœnas contemnis, teque putas hæc facile laturum? Atqui arbitror longe faciliora & jucundiora his esse, quæ illum tolerare necesse sit, qui bonæ corporis valetudini studet. An tu salubriorem, ac ad alia putas utiliorem esse malam corporis constitutionem, quam bonam? An ea, quæ per bonam corporis constitutionem fiunt, contemnis?

4. Contra quidem evenit his qui bona habitudine corporis fruantur, atque his qui mala. Nam quibus affecta bene sunt corpora, valent, & robusti sunt, & multi hac ratione incolumes è præliis evadunt honestissime, cunctaque pericula effugiunt: multi amicis succurrunt, de patria bene merentur, & ob hæc gratiam consequuntur, & ingentem gloriam comparant, & honores præclarissimas adipiscuntur. Quo fit ut reliquam vitam suavius ac præclarius

ἀφαζῶσι, καὶ τοῖς ἑαυτῶν παισὶ καλλίστας ἀφορμὰς εἰς τὸν βίον καταλείπουσιν.

ε'. Οὐ τοι λέγω, ὅτι ἡ πόλις οὐκ ἀσκεῖ δημοσίᾳ τὰ πρὸς τὸν πόλεμον, ἀφ' οὗτο καὶ ἰδίᾳ ἀμελεῖν, ἀλλὰ μηδὲν ἧττον ἐπιμελεῖσθαι. εὖ γὰρ ἴσθι, ὅτι οὐδὲ ἐν ἄλλῳ οὐδενὶ ἀγῶνι, οὐδὲ ἐν πράξει οὐδεμιᾷ μεῖον ἔξεις ἀφ' τὸ βέλτιον τὸ σῶμα παρεσκευάσθαι. πρὸς πάντα γὰρ, ὅσα πράττουσιν ἄνθρωποι, χρήσιμον τὸ σῶμά ἐστιν, ἐν πάσαις δὲ ταῖς τοῦ σώματος χρείαις πολὺ διαφέρει ὡς βέλτιστα τὸ σῶμα ἔχειν.

ς'. Επεὶ καὶ ἐν ᾧ δοκεῖς ἐλαχίστην σώματος χρείαν παρεῖναι, ἐν τῷ διανοεῖσθαι, πῶς οὐκ οἶσθ', ὅτι καὶ ἐν τούτῳ πολλοὶ μεγάλα σφάλλονται, ἀφ' τὸ μὴ ὑγιαίνειν τὸ σῶμα; καὶ λήθη δὲ, καὶ ἀθυμία, καὶ δυσκολία, καὶ μανία πολλάκις πολλοῖς ἀφ' τοῦ σώματος κακεξίαν εἰς τὴν διάνοιαν ἐμπίπτουσιν ὥστε, ὥσπερ καὶ τὰς ὀπώρας ἐκβάλλειν.

ζ'. Τοῖς δὲ τὰ σώματα εὖ ἔχουσι πολλὴ ἀσφάλεια, καὶ οὐδεὶς

clarius tranſigant, liberiſque ſuis pulcriora relinquant ad vitam ſubſidia.

5. Nequaquam certe propterea, quod civitas publice res bellicas non exerceat, etiam privatim negligendæ ſunt, ſed nihilo minus ſunt excolendæ. Quippe ſcire te velim, nec in alio quovis certamine, nec ulla in actione deteriorem idcirco te futurum, quod à corpore rectius comparatus ſis. Nam ad omnia, quæcunque agunt homines, utile corpus eſt; atque in omnibus corporis uſibus multum intereſt, eſſe quam optime affecto corpore.

6. Quis enim ignorat, etiam in eo, in quo putas uſum corporis eſſe minimum, videlicet in cogitando, multos vehementer impingere, propterea quod corpus non recte valeat? Etiam oblivio, & mæror, & moroſitas, & inſania ſæpius in multis ob malam corporis affectionem ſic in mentem penetrant, ut etiam ſcientias ejiciant.

7. At quibus affecta bene ſunt corpora, multa illis ſecuritas, neque

σθεὶς κίνδυνῳ ἀφ' ὅτῳ τὴν τοῦ σώματος κακεξίαν ποιήσοιτό τι παθεῖν· εἰκὸς δὲ μᾶλλον πρὸς τὰ ὑναντία τῆς ἀφ' ἧς κακεξίαν γιγνομένων καὶ τῆς εὐεξίαν χρήσιμον εἶναι. καίτοι τῆς γε τοῖς εἰρημένοις ἐναντίων ἕνεκα τί οὐκ ἄν τις νοῦν ἔχων ἐπιμείνειεν;

η'. Αἰσχρὸν δὲ καὶ τὸ διὰ τὴν ἀμέλειαν γηράσαι, πρὶν ἰδεῖν ἑαυτὸν, ποῖος ἂν κάλλιστος καὶ κράτιστος τὸ σῶμα γένοιτο· ταῦτα δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν ἀμελοῦντα· οὐ γὰρ ἐθέλει αὐτόματα γίγνεσθαι.

ΚΕΦ. ιγ'.

ΟΡγιζομένου δέ ποτέ τινος, ὅτι προσοφθέντα τινὰ χαίρειν, οὐκ ἀπεπροσερρήθη· γελοῖον, (ἔφη) εἰ μὴ τὸ σῶμα κάκιον ἔχοντι ἀπιόντας τῳ, μὴ ἂν ὀργίζεσθαι· ὅτι δὲ τὴν ψυχὴν ἀγασι-

que quicquam est periculi eis ob malam corporis constitutionem hujusmodi quid eventurum: potiusque consentaneum est, valetudinem integram ad iis contraria, quæ ex mala constitutione oriuntur, conducere. Atqui propter ea quæ jam dictis sunt contraria, quid non aliquis toleraret mentis compos?

8. Etiam turpe est, aliquem negligentia sua senescere priusquam videat, qualis sit, ubi & pulcerrimus & robustissimus corpore evaserit. At hoc videre nequit, qui curam nullam adhibeat: non enim illa sponte sua fiunt.

CAP. XIII.

QUum autem aliquando quidam excandesceret, quod salutans quendam, resalutatus non fuisset: Ridiculum est (inquit) te, si cui occurrisses qui se corpore deterius habuisset, non succensurum fuisse: quod autem in ho-

ἀγεωικοτέρως διακειμένῳ προσέτυχες, τοῦτό σε λυπεῖ.

β'. Ἄλλου δὲ λέγοντος, ὅτι ἀηδῶς ἐσθίοι· * ἀκούσαντα, ἔφη, τούτου φάρμακον ἀγαθὸν διδάσκειν. ἐρομένου δέ, ποῖον; παύσασθαι ἐσθίοντα ἔφη· καὶ ἥδιόν τε καὶ εὐτελέστερον καὶ ὑγιεινότερον φησὶ διάξειν παυσάμενον.

γ'. Ἄλλῳ δ' αὖ λέγοντος, ὅτι θερμὸν εἴη παρ' ἑαυτῷ τὸ ὕδωρ, ὃ πίνοι. ὅταν ἄρ' (ἔφη) βέλῃ θερμῷ λούσασθαι, ἕτοιμον ἕξαι σοι. Ἀλλὰ ψυχρὸν (ἔφη) ὥστε λούσασθαί ἐστιν. ἆρ' οὖν (ἔφη) ἢ ἂν οἰκέται σὺ ἄχθονται πίνοντες τὸ αὐτὸ καὶ λουόμενοι αὐτῷ; μὰ τὸν Δί' (ἔφη) Ἀλλὰ καὶ πολλάκις πεφαύμακα, ὡς ἡδέως αὐτῷ πρὸς ἀμφότερα ταῦτα χρῶνται. πότερον δὲ (ἔφη) τὸ ὑπὸ σοὶ ὕδωρ θερμότερον πιεῖν ἐστιν, ἢ τὸ ἐν Ἀσκληπιῷ; τὸ ἐν Ἀσκληπιοῦ, ἔφη. σὺ μοὶ οὖν, ἔφη, ὅπι κινδυνεύεις δυσαρεστότερος εἶ τοῖς τε οἰκέταις καὶ τοῖς ἀρρωστοῦσιν.

δ'. Κολά-

minem incideris animo rusticiore præditum, id tibi molestum esse.

2. Itidem quum alius diceret, insuaviter se comedere: ut illi mederetur, bonum se remedium ad hoc docere velle dicebat. Illo interrogante, qualenam id esset: si comedere cessaveris, inquit. Et quidem si desieris, ait, etiam suavius, & parcius, & salubrius vives.

3. Rursus alio dicente, aquam apud se calidam esse, quam biberet: ergo quum lavare calida voles, inquit, in promptu tibi erit. Atqui (ait) frigida est, qua lavare licet. Ergo (inquit) etiam domestici graviter ferunt bibere ipsam, ipsaque lavare? Profecto (inquit) sæpe miratus sum, quod tam jucunde ad horum utrumque illa utantur. Num aqua (inquit) quæ apud te est, calidior est ad potum, quam quæ est in Æsculapii? Illa (inquit) quæ in Æsculapii est. Ergo cogitato (ait) periculum esse, ne & servis & ægrotantibus sis morosior.

4. Quum

δ'. Κολάσαντος δέ τινος ἰσχυρῶς ἀκόλουθον, ἤρετο τί χαλεπάνοι τῷ θεράποντι; ὅτι (ἔφη) ὀψοφαγίστατός τε ὢν, βλακώτατός ἐστι· καὶ φιλαργυρώτατος ὢν, ἀργότατος. ἤδη ποτὲ οὖν ἐπεσκέψω (ἔφη) πότερος πλειόνων πληγῶν δεῖται, σὺ, ἢ ὁ θεράπων;

ε'. Φοβουμένου δέ τινος τὴν εἰς Ολυμπίαν ὁδὸν, τί (ἔφη) φοβῇ τὴν πορείαν; οὐ καὶ οἴκοι σχεδὸν ὅλην τὴν ἡμέραν περιπατεῖς; καὶ ἐκεῖσε πορευόμενος, περιπατήσας ἀριστήσῃς, περιπατήσας δειπνήσῃς καὶ ἀναπαύσῃ. οὐκ οἶσθα, ὅτι εἰ ἐκτείνας τοὺς περιπάτους, οὓς ἐν πέντε ἢ ἓξ ἡμέραις περιπατεῖς, ῥᾳδίως ἂν Αθήνηθεν εἰς Ολυμπίαν ἀφίκοιο; χαριέστερον δὲ καὶ προεξορμᾷν ἡμέρᾳ μιᾷ μᾶλλον, ἢ ὑστερίζειν. τὸ μὲν γὰρ ἀναγκάζεσθαι περαιτέρω τοῦ μετρίου μηκύνειν τὰς ὁδοὺς, χαλεπόν· τὸ δὲ * μιᾷ ἡμέρᾳ πλείονας πορεύθηναι, πολλῷ ῥᾳστώνην πρέχει. κρεῖττον οὖν ἐν τῇ ὁρμῇ σπεύδειν, ἢ ἐν τῇ ὁδῷ.

ς'. Αλλο

4. Quum quidam pediſequum ſuum vehementer cecidiſſet, quamobrem ſervo ſuccenſeret, interrogabat? Quod (inquit) voraciſſimus ſit obſoniorum, & ſimul molliſſimus: avariſſimus idem, & otioſiſſimus. Unquamne vero conſideraſti, inquit, uter plures plagas mereatur, tu, an ſervus tuus.

5. Quum quidam iter ad Olympiam reformidaret: Quamobrem (inquit) profectionem hanc metuis? Annon etiam domi totum fere diem obambulas? Ita quoque dum eo proficiſcens ambulaveris, prandebis: quumque rurſus ambulaveris, cænabis & quieſces. An neſcis te, ſi obambulationes, quas quinque vel ſex diebus abſolvas, extenderes, facile Athenis Olympiam venturum? atque etiam gratius erit, ſi uno die præcipies iter, quam ſi ſerius eas. Nam cogi quem, ut itinera, quam par ſit, longiora faciat, moleſtum eſt; at unum diem amplius in itinere conſumere, magnam facilitatem affert. Itaque potius eſt in arripiendo itinere feſtinare, quam in via.

ς'. Αλλω δὲ λέγοντος, ὡς πρεπόντως μακρὰν ὁδὸν προβεβηκὼς, ἤρετο αὐτὸν, εἰ καὶ φορτίον ἔφερε. μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη, ἀλλὰ τὸ ἱμάτιον. μόνος δ' ἐπορεύου, ἔφη, ἢ καὶ ἀκόλουθός σοι ἠκολούθει; ἠκολούθει, ἔφη. πότερον (ἔφη) κενὸς, ἢ φέρων τι; φέρων νὴ Δί' (ἔφη) τά τε σκεύη καὶ τἆλλα σκεύη. καὶ πῶς τι (ἔφη) ἀπήλλαχεν οὗτος τῆς ὁδοῦ; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ (ἔφη) βέλτιον ἐμοῦ. τί οὖν, ἔφη, εἰ τὸ σὸν φορτίον ἔδει σε φέρειν, πῶς ἂν οἴει διαπεπονηκέναι; κακῶς νὴ Δί', ἔφη· μᾶλλον δ' ἂν ἠδυνήθην κομίσαι. τὸ οὖν τοσούτῳ ἧττον δ' παιδὸς δύνασθαι πονεῖν, πῶς ἠσκημένῳ δοκεῖ σοι ἀνδρὸς εἶ).

ΚΕΦ. ιδ'.

Ὁπότε δὲ τῶν ξυνιόντων ὑπὸ τὸ δεῖπνον ὁ μὲν μικρὸν ὄψον, ὁ δὲ πολὺ [c] φέροιεν, ἐκέλευσεν ὁ Σωκράτης

6. Quum alius diceret, se longo itinere conficiendo defessum esse: num quid oneris gestasset, interrogabat. Minime, ait, præter vestem. Num solus ibas, inquit, an & pedisequus te comitabatur? Comitabatur, inquit. Vacuus erat ille, an quid gestabat? Gestabat (inquit) tum stragula, tum alia vasa. Et quo pacto is (ait) itinere perfunctus est? Melius me, inquit, uti mihi videtur. Quid ergo (inquit) si tibi gestandum fuisset ipsius onus? quo te pacto nunc affectum putares? Male profecto, inquit: imo ne gestare quidem id potuisse. At tanto minus laboris perferre te posse, quam puer, qui tibi esse viri videtur exercitati?

CAP. XIV.

Quum autem aliquibus ad cænam convenientibus, alii parum obsonii, multum alii afferrent: jubebat Socrates, ut puer

χράτης τὸν παῖδα τὸ μικρὸν ἢ εἰς ὃ κοινὸν πρόσφαγμα, ἢ μεμερισμένον ἑκάστῳ τὸ μέρος. ᾧ οὖν τὸ πολὺ φέρον-τες ἠχθύνοντό τε μὴ κοινωνεῖν τοῦ εἰς τὸ κοινὸν προ-κειμένου, καὶ τὸ μὴ ἀντιπροσφέραι τὸ ἑαυτῶν. ἐπίθεσαν οὖν καὶ τὸ ἑαυτῶν εἰς τὸ κοινόν. καὶ ἐπεὶ οὐδὲν πλέ-ον εἶχον τῶν μικρὸν φερομένων, ἐπαύοντο πολλοῦ ὀψω-νοῦντες.

β'. Καταμαθών δέ τινα τῶν ξυνδειπνούντων τοῦ μὲν σίτου πεπαυμένον, τὸ δὲ ὄψον αὐτὸ καθ' αὑτὸ ἐσθίον-τα, (λόγου ὄντος περὶ ὀνομάτων, ἐφ' οἷῳ ἔργῳ ἕκα-στον εἴη) Ἐχοιμεν ἄν, ἔφη, ὦ ἄνδρες, εἰπεῖν ὅτι ποίῳ ποτὲ ἔργῳ ἄνθρωπος ὀψοφάγος καλεῖται; ἐσθίουσι μὲν γὰρ δὴ πάντες ὅτι τῷ σίτῳ ὄψον, ὅταν παρῇ· ἀλλ' οἶμαι, οὔπω ὅτί γε τούτῳ ὀψοφάγοι καλοῦνται. οὐ γὰρ οὖν, ἔφη τις τῶν παρόντων.

γ'. Τί γάρ; ἔφη· ἐάν τις ἄνευ τοῦ σίτου ὃ ὄ-ψον αὐτοῦ ἐσθίῃ, μὴ * ἀσκήσεως, ἀλλ' ἡδονῆς ἕνεκα, πότερον

puer parum illud vel in com-mune apponeret, vel partem ali-quam in ſingulos diſtribueret. E-os itaque qui multum attulerant, non ejus participes fieri puderet, quod eſſet in commune propo-ſitum, ac non ſuum ibidem col-locare. Itaque ſuum etiam in com-mune apponebant, & quia nihilo plus habebant quam illi, qui pa-rum afferebant, à magno in e-mendis obſoniis ſumptu deſiſte-bant.

2. Idem quum animadverteret quendam ex iis qui una cæna-bant, à pane quidem deſiiſſe, ſed obſonio adhuc mero veſci, (ha-bita ſermone de nominibus, quam ob rem ſingula eſſent indita) Poſ-ſumuſne dicere, ait, O viri, quam ob cauſam aliquis obſophagus ap-pelletur? Edunt enim omnes cum pane obſonium, quum adeſt: at opinor, non ob eam cauſam ob-ſophagi ita vocentur. Minime ſcilicet, ait quidam ex iis qui aderant.

3. Quid? inquit, ſiquis abſ-que pane comedat obſonium, non condimenti, ſed voluptatis cauſa,

πότερον ὀψοφάγος εἶ δοκεῖ, ἢ οὔ; χολὴ γ' ἄν (ἔφη) ἄλλός τις ὀψοφάγος εἴη. καί τις ἄλλος τῶν παρόντων, ὁ δὲ μικρῷ σίτῳ, ἔφη, πολὺ ὄψον ἐπεσθίων; ἐμοὶ μέν, ἔφη ὁ Σωκράτης, καὶ οὗτος δοκεῖ δικαίως ἂν ὀψοφάγος καλεῖσθαι; καὶ ὅταν γε ἃ ἄλλοι ἄνθρωποι τοῖς θεοῖς εὔχονται πολυκαρπίαν, εἰκότως ἂν οὗτος πολυοψίαν εὔχοιτο.

δ'. Ταῦτα δὲ τοῦ Σωκράτους εἰπόντος, νομίσας ὁ νεανίσκος εἰς αὐτὸν εἰρῆσθαι τὰ λεχθέντα, ὃ μὲν ὄψον οὐκ ἐπαύσατο ἐσθίων, ἄρτον δὲ προσετίθει. καὶ ὁ Σωκράτης καταμαθών, Θεωρεῖτ', ἔφη, τοῦτον ἃ πλησίον, ὁπότερα τῷ σίτῳ ὄψῳ, ἢ τῷ ὄψῳ σίτῳ χρήσεται.

ε'. Ἄλλον δέ ποτε τῶν * συμπαίπνων ἰδὼν ὀπὶ τῷ ἑνὶ ψωμῷ πλειόνων ὄψων γευόμενον, Ἆρα γάνοιτ' ἂν (ἔφη) πολυτελεστέρα ὀψοποιία, ἢ μᾶλλον τὰ ὄψα λυμαινομένη, ἢ ἣν ὀψοποιοῦνται ὁ ἅμα πολλὰ ἐσθίων,

causa, utrum obsonii helluo esse videtur, an non? Vix alius (ait) obsonii helluo sit. Tum alius quidam illorum qui aderant, At vero qui cum exiguo pane, inquit, multum obsonii comedit? Is etiam mihi, ait Socrates, merito dici obsophagus videtur: quumque cæteri homines à Diis fructuum poscent copiam, par fuerit illum obsonii copiam poscere.

4. His à Socrate prolatis, existimans is adolescens in se illa esse dicta, obsonio quidem vesci non desinebat, sed panem adhibebat. Quod Socrates ut animadverteret, Observate hunc, inquit, qui propius estis, num pane pro obsonio, an obsonio pro pane utatur.

5. Quum itidem aliquando vidisset alium ex convivis, ad unum panis frustum obsonia plura degustantem: Num fuerit, ait, sumptuosior obsonii confectio ea, quæ magis obsonia corrumpit, an quam instituit is qui

ἐσθίων, ἢ ἅμα παντοδαπὰ ἡδύσματα εἰς τὸ στόμα λαμβάνων; πλείω μέν γε τῷ ὀψοποιῶν συμμιγνύων, πολυτελέστερα ποιεῖ· ἃ δὲ ἐκεῖνοι μὴ συμμιγνύουσιν, ὡς οὐχ ἁρμόττοντα, ὁ συμμιγνύων (εἴπερ ἐκεῖνοι ὀρθῶς ποιοῦσιν) ἁμαρτάνει τε καὶ καταλύει τὸ τέχνιον αὐτῶν.

5. Καίτοι πῶς οὐ γελοῖόν ἐστι, παρασκευάσασθαι μὲ ὀψοποιοὺς τοὺς ἀρίστα ὀπτησαμένους, αὐτὸν δὲ μηδ' ἀπτοησύμενον τῆς τέχνης ταύτης, τὰ ὑπ' ἐκείνων ποιήματα μεταπηδέναι; καὶ ἄλλο δέ τι παρατηρεῖται τῷ ἅμα πολλὰ ἐσθίειν ἐθισθέντι ἢ μή. μὴ πρόντων γὰρ πολλῶν μεταλαμβάνειν ἄν τι δοκοίη, παρόντων τὸ συνήθες· ὁ δὲ συνεθισθεὶς τὸν ἕνα ψωμὸν ἑνὶ ὄψῳ παραπέμπειν, ὅτι μὴ πάρεστι πολλά, δύναιτ' ἂν ἀλύπως τῷ ἑνὶ χρῆσθαι.

6. Ἔλεγε δὲ καὶ ὡς τὸ [εὐωχεῖσθαι] ἐν τῇ Ἀθηναίων γλώττῃ ἐσθίειν σημαίνοι· τὸ δὲ [εὖ] προσκεῖσθαι

qui multa simul comedit, ac varia simul condimenta in os ingerit? Qui certe plura commiscet, quam instructores obsoniorum, sumptuosiora facit: qui vero commiscet ea, quæ illi tanquam non congruentia minime commiscent, (siquidem illi recte faciunt) peccat, & artem ipsorum evertit.

6. Atqui quo pacto non ridiculum fuerit, aliquem sibi structores obsoniorum comparare peritissimos, atque ipsum interim, artis ejus cognitionem sibi non vendicantem, ab illis confecta immutare? Quinetiam aliud quiddam accidit ei, qui multa simul vorare consueyit, quam qui non. Nam ubi parum adest, minus habere se putat, quippe qui consueta desiderat: at qui se consuefecit unum panis frustum uni obsonio præmittere, is, quum multa non adsunt, sine molestia potest uno illo uti.

7. Aiebat etiam, verbum [εὐωχεῖσθαι] Athenienſium lingua edendi significationem habere: additum vero esse vocabulum [εὖ] dicebat,

κεῖσθαι ἔφη, ὅτι τῷ ταῦτα ἐσθίειν, ἅπερ μήτε τὴν ψυχὴν μήτε τὸ σῶμα λυπᾷ, μήτε δυσεύρετα εἴη. ὥστε καὶ τὸ [εὐωχεῖσθαι] τοῖς κοσμίως διαιτωμένοις ἀνεπίφθονον.

ΞΕΝΟ-

dicebat, ut ea comedantur, quæcunque nec animum nec corpus lædant, nec inventu difficilia sint. Itaque verbum hoc [εὐωχεῖσθαι] victu dicenter utentibus tribuebat.

ΧΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ ΑΠΟΜΝΗΜΟΝΕΥΜΑΤΩΝ

Βιβλίον Τέταρτον.

ΚΕΦ. α'.

Ὅτι δὲ ὁ Σωκράτης ἰὼν ἐν παντὶ πράγματι καὶ πάντα τρόπον ὠφέλιμος, ὥστε τῷ σκοπουμένῳ τοῦτο, καὶ εἰ μετρίως αἰσθανομένῳ, φανερὸν εἶναι, διότι ἡδὲν ὠφελιμώτερον ἰὼν ἢ Σωκράτει συνεῖναι, καὶ μετ' ἐκείνου διατρίβειν ὁπουοῦν, καὶ ἐν ὁτῳῦν πράγματι. ἐπεὶ καὶ ὃ ἐκείνου μεμνῆσθαι μὴ παρόντος ἔ μικρὰ ὠφέλει τοὺς εἰωθότας τε αὐτῷ συνεῖναι, καὶ ἀποδεχομένους ἐκεῖνον. καὶ γὰρ παίζων ἡδὲν ἧττον ἢ σπουδάζων ἐλυσιτέλει τοῖς συνδιατρίβουσι.

β'. Πολ-

XENOPHONTIS MEMORABILIUM

Liber Quartus.

CAP. I.

TAM vero Socrates utilis erat in negotio quovis, atque omni modo, ut cuivis hoc conſideranti, etiamſi vel parum intelligat, perſpicuum ſit, ob quid nihil erat utilius, quam Socrate familiariter uti, & cum eo ubivis locorum, & quavis de re verſari. Nam ejus etiam abſentis recordari, non parum proderat illis, qui cum eo ſolebant eſſe, & qui probabant eum. Quippe non minus joco quam ſerio loquens, familiaribus ſuis proderat.

Β'. Πολλάκις δ' ἔφη μὲν ἄν τινος ἐρᾶν, φανερὸς δ' ἦν οὐ τὰ σώματα τοῦς ὥρᾳ, ἀλλὰ τὰς ψυχὰς τοῦς ἀρετῇ εὖ πεφυκόσιν ἐφιέμενος. ἐπεκμήρετο δὲ τὰς ἀγαθὰς φύσεις ὅτι δ' ἀκούειν τε μανθάνειν οἷς προσέχοιεν, καὶ μνημονεύειν ἃ ἂν μάθοιεν, καὶ ἐπιθυμεῖν τῶν μαθημάτων πάντων, δι' ὧν ἔστιν οἰκίαν τε καλῶς οἰκεῖν, καὶ πόλιν· καὶ τὸ ὅλον, ἀνθρώποις τε καὶ ἀνθρωπίνοις πράγμασιν εὖ χρῆσθαι. τοὺς δὲ τοιούτους ἡγεῖτο παιδευθέντας οὐκ ἂν μόνον αὐτούς τε εὐδαίμονας εἶναι, καὶ τοὺς ἑαυτῶν οἴκους καλῶς οἰκεῖν, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ἀνθρώπους καὶ πόλεις δύνασθαι εὐδαίμονας ποιεῖν.

γ'. Οὐ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἐπὶ πάντας ἦει, ἀλλὰ τοὺς μὲ οἰομένους φύσει ἀγαθοὺς εἶναι, μαθήσεως δὲ καταφρονοῦντας, ἐδίδασκεν ὅτι αἱ ἄσκησαι δοκοῦσαι εἶναι φύσεως, μάλιστα παιδείας δέονται· ἐπιδεικνύων τε τῶν ἵππων τοὺς εὐφυεστάτους, θυμοειδεῖς τε καὶ σφοδροὺς ὄντας, εἰ μὲ ἐκ νέων δαμασθεῖεν, εὐχρηστοτάτους καὶ ἀείστους γιγνομένους, εἰ δὲ ἀδάμαστοι γένοιντο, δυσκαθεκτοτάτους καὶ φαυλοτάτους· καὶ τῶν κυνῶν τ

2. Sæpe enim amare se aliquem aiebat, sed ostendebat se non illos quorum corpora ad pulcritudinem, sed quorum animi ad virtutem à natura comparati essent, expetere. Indicia vero bonæ indolis colligebat ex eo, si celeriter discerent illa, quibus animum adjicerent: quæque didicissent, memoria tenerent: omnesque artes expeterent, per quas liceret & domum præclare gubernare, & civitatem; ac ad summam, tum hominibus tum rebus humanis recte uti. Nam si tales instituerentur, existimabat non ipsos modo beatos esse, suasque domos recte gubernare: sed eosdem posse tum cæteros etiam homines tum civitates beare.

3. Non eodem vero modo ad omnes accedebat, sed eos qui natura se bonos esse arbitrarentur, doctrinam autem contemnerent, docebat, illas naturas quæ viderentur esse præstantissimæ, imprimis institutione indigere: quum quidem ostenderet, equos generosissimos, qui & animosi & acres sunt, si à parvulis domentur, utilissimos ac præstantissimos fieri; sin indomiti sint,

τ' εὐφυεςάτων, φιλοπόνων τε ὄντων καὶ ὀπαθετικῶν τοῖς θηρίοις, ἂν μὴ καλῶς ἀχθείσας, ἀείσας γίγνεσθαι τοὺς ἄν θηρας, καὶ ἀχρησιμωτάτας· ἀναγώγους δὲ γνωμέας, ματαίους τε καὶ μανιώδεις καὶ δυσπειθεςάτας.

δ'. Ομοίως δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων τοὺς εὐφυεςάτους, ἐῤῥωμενεςάτους τε ταῖς ψυχαῖς ὄντας καὶ ἐργασικωτάτους ὧν ἂν ἐγχειρῶσι, παιδευθέντας μὲν καὶ μαθόντας ἃ δεῖ πράτειν, ἀείστους τε καὶ ὠφελιμωτάτους γίγνεσθαι· (πλέϊςα δὲ καὶ μέγιςα ἀγαθὰ ἐργάζεσθαι) ἀπαιδεύτους δὲ καὶ ἀμαθεῖς γενομένους, κακίστους τε καὶ βλαβερωτάτους γίγνεσθαι. κρίνειν γὰρ οὐκ ὀπίσαμένους ἃ δεῖ πράττειν, πολλάκις πονηρῶν ὀπιχειρεῖν πράγμασι· μεγαλείους δὲ καὶ σφοδροὺς ὄντας, δυσκαθέκτους τε καὶ δυσαποτρέπτους εἶ. διὸ πλεῖςα καὶ μέγιςα κακὰ ἐργάζεσθαι.

ε'. Τοὺς δὲ ὀπὶ πλούτῳ μέγα φρονοῦντας, καὶ νομίζοντας ἀδεᾶ πρὸς παιδείας, ἱκανὰς δὲ σφίσι τὸν πλοῦτον οἰομένους

sint, effrænatissimos ac pravissimos: & canes à natura optimos, qui laborioſi ſint & feras aggrediantur, ſi recte educentur, optimos fieri, ac ad venationes aptissimos; ſi minus educentur, ineptos reddi, ac furioſos, & contumaciſſimos.

4. Itidem homines optimæ indolis, qui & animis eſſent firmiſſimis, & in efficiendis iis quæ molirentur efficaciſſimi, ſi quidem inſtituti eſſent, & quæ agenda ſint, didiciſſent, præſtantiſſimos atque utiliſſimos fieri; quod & plurima & maxima bona conficerent: at ſi tum inſtitutionis tum doctrinæ expertes eſſent, fieri peſſimos ac nocentiſſimos. Nam quum dijudicare minime norint, quæ ſint facienda, prava ſæpe moliuntur; quumque magnifici ac acres ſint, difficulter contineri ac abduci poſſunt: quo fiat, ut plurima maximaque mala committant.

5. Quod ſi qui ob divitias magnos animos gererent, ac ſe nihil inſtitutionis egere ducerent, quippe qui opes ſibi ſuffecturas

οἰομένους πρὸς τὸ διαπράττεσθαί τε ὅ,τι ἂν βούλωνται, καὶ τιμᾶσθαι ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἐφρένους λέγων, ὅτι μωροὺς μὲν εἴη, εἴ τις οἴεται, μὴ μαθὼν, τά τε ὠφέλιμα καὶ τὰ βλαβερὰ τῶν πραγμάτων διαγνώσεσθαι· μωροὺς δ', εἴ τις μὴ διαγιγνώσκων μὲν ταῦτα, διὰ δὲ τὸ πλῆθος ὅ,τι ἂν βούληται πολιτόμενος, οἴεται δυνήσεσθαι καὶ τὰ συμφέροντα πράττειν· ἠλίθιον δ', εἴτις μὴ δυνάμενος τὰ συμφέροντα πράττειν, * οὔτε πράττειν οἴεται, καὶ τὰ πρὸς τὸν βίον αὐτῷ ἢ καλῶς ἢ ἱκανῶς παρεσκευάσθαι· ἠλίθιον δὲ, καὶ εἴτις οἴεται διὰ τὸ πλῆθος, μηδὲν ὀφειλόμενος, δόξειν τι ἀγαθὸς εἶναι, ἢ μηδὲν ἀγαθὸς ὢν, δόξειν εὐδοκιμήσειν.

ΚΕΦ. Β'.

Τοῖς δὲ νομίζουσι παιδείας τε τῆς ἀρίστης τετυχηκέναι, καὶ μέγα φρονοῦσιν ὅτι σοφίᾳ, ὡς πρεπτέρετο, νῦν

putarent ad perficiendum quæ vellent, & ad consequendum honores ab hominibus, eos sanam ad mentem revocabat, dicendo, stultum esse, siquis existimet posse se absque doctrina tum utiles tum noxias res discernere: itemque stultum esse, qui discrimen horum ignorans, ac propter opes quicquid velit sibi comparans, posse se putet agere, quæ conducant: stolidum item, qui quum nequeat agere quæ conducant, bene se agere putet, ac res ad vitam vel recte sibi vel idonee comparatas esse: stolidum denique, qui quum nihil sciat, putet propter divitias se aliquo modo bonum posse videri; vel quum nullo modo sit bonus, videri in existimatione futurum.

CAP. II.

Quod siqui existimarent se optime institutos esse, ac ob doctrinam elatis essent animis, erga eos quomodo se gereret, jam

νῶν διηγήσομαι. καταμαθὼν γὰρ Εὐθύδημον τὸ καλὸν γράμματα πολλὰ συγγεγραμμένον ποιητῶν τε καὶ σοφιστῶν τὰ εὐδοκιμωτάτων, καὶ οὐκ ἐκ τούτων ἤδη τε νομίζοντα διαφέρειν τῶν ἡλικιωτῶν ὑπὸ σοφίας, καὶ μεγάλας ἐλπίδας ἔχοντα δοίσειν τε δικάζειν τε καὶ πράττειν, βουλόμενος μὲν μαθητὴν αὐτὸν ποιήσασθαι εἰς νέότητα ὅπως εἰς τὰ ἀγορᾶν εἰσόντα, εἰ δέ τι βούλοιτο διαπραξάσθαι, καθίζοντα εἰς ἐπιστοποιεῖόν τι τῶν ἐγγὺς τῆς ἀγορᾶς, εἰς τοῦτο καὶ αὐτὸς ἥξει τὰ μετ' αὐτοῦ τινας ἔχων.

β'. Καὶ βουλόμενον μὲν πυθέσθαι τινός, πότερον Θεμιστοκλῆς διὰ συνουσίαν τινὸς τῶν σοφῶν, ἢ φύσει τοσοῦτον διήνεγκε τῶν πολιτῶν, ὥστε βοηθὸς οἰκεῖον ἐπιβλέπειν τὴν πόλιν, ὁπότε σπουδαίου ἀνδρὸς δεήσειεν· ὁ Σωκράτης βουλόμενον Εὐθύδημον, εὐήθες ἔφη εἶναι τὸ οἴεσθαι, τὰς μὲν ὀλίγου ἀξίας τέχνας μὴ γίνεσθαι * σπουδαίους ἄνευ διδασκάλων ἱκανῶν, τὸ δὲ προστάτην πόλεως (πάντων ἔργων μέγιστον ὄν) ἀπὸ ταὐτομάτου προσγίνεσθαι τοῖς ἀνθρώποις.

γ'. Πάλιν

jam commemorabo. Nam quum bonum illum Euthydemum intellexisset multa poetarum & sophistarum clarissimorum scripta collegisse, & ob ea jam arbitrari, se sapientia suos coætaneos vincere, ac magna esse in spe, futurum, ut omnes & dicendo & agendo excelleret: primum animadvertens eum propter adolescentiam necdum in forum ingredi, ac siquid efficere vellet, sedere apud officinam frænariam prope forum, ad eandem & ipse ibat cum quibusdam familiaribus suis.

2. Ac primo quidem quodam interrogante, utrum Themistocles ex consuetudine cum aliquo sapienti viro, an vero natura tantum civibus suis præstitisset, ut oculos in eum civitas conjiceret, si quando egregio viro opus esset: Socrates qui movere vellet Euthydemum, stultum esse dixit existimare, exigui quidem momenti artes absque magistris idoneis percipi à studiosis haud posse; civitati vero præesse (opus omnium maximum) posse homines ex se satis nosse.

3. Rursus

γ'. Πάλιν δὲ ποτε παρόντος τοῦ Εὐθυδήμου, ὁρῶν αὐτὸν ἀποχωροῦντα τῆς σωφροσύνης, ἠ φυλαττόμενον μὴ δόξῃ τῷ Σωκράτει θαυμάζειν ὅτι σοφία, Οπ μὴ, ἔφη, ὦ ἄνδρες, Εὐθύδημος ὑτοσὶ ἐν ἡλικία γενόμενος, τῆς πόλεως λόγον τινὸς προτρέψεσθαι, ὅτι ἀφέξεται τοῦ συμβουλεύειν, εὔδηλόν ὅτιν ἐξ ὧν ὅπιτηδεύει. δοκεῖ δέ μοι καλὸν προοίμιον τῶν δημηγορικῶν παρασκευάσασθαι, φυλαττόμενος μὴ δόξῃ μανθάνειν τι παρά τῳ. δῆλον γὰρ, ὅπι λέγειν ἀρχόμενος ὧδε προοιμάσεται.

δ'. Παρ' ἐμοῦ μὲ πώποτε, ὦ ἄνδρες Αθηναῖοι, οὐδὲν ἔμαθον, οὐδ' ἀκούων τινὰς εἰ λέγειν τε καὶ πράττειν ἱκανούς, ἐζήτησα τούτοις ὁτυχεῖν, οὐδ' ἐπεμελήθην τοῦ διδάσκαλόν τινά μοι γενέσθαι τῶν ὅπισταμένων· ἀλλὰ καὶ τἀναντία. Διατετέλεκα γὰρ φεύγων οὐ μόνον τὸ μανθάνειν τι παρά τινος, ἀλλὰ καὶ τὸ δόξαι. ὅμως δὲ ὅ,τι ἂν ἀπ' αὐτομάτου ὅπῃ μοι, συμβουλεύσω ὑμῖν.

ε'. Αρμό-

3. Rursus quum adesset aliquando Euthydemus, quia videbat eum à confessu recedere, caventem scilicet, ne Socratem admirari ob sapientiam videretur: Euthydemum hunc, inquit, O viri, posteaquam adoleverit, civitate de re quapiam consultationem proponente, minime à consilio dando sibi temperaturum, satis ex ipsius studiis manifestum est. Et videtur mihi præclarum jam orationum ad populum habendarum exordium parasse, qui caveat scilicet, ne videatur abs quoquam aliquid discere. Nimirum ubi dicendi volet initium facere, ita exordietur:

4. Equidem, O viri Athenienses, à nullo unquam quidquam didici; & quum audirem esse quosdam dicendi agendique peritos, non tamen ut eos convenirem, operam dedi; neque curam adhibui, ut hominem aliquem doctum m hi magistrum adjungerem: sed è contrario, semper fugi, non solum ne quid ab aliquo discerem, verumetiam ne discere viderer. Nihilominus id consilii vobis dabo, quodcunque fortuito mihi ad animum acciderit.

5. Eodem

ε'. Αρμόσοι δ' αὖ ὥτω προοιμιάζεσθαι, ὡ τοῖς βουλομένοις παρὰ τῆ πόλεως ἰατρικὸν ἔργον λαβεῖν. Ἐπιτήδειόν γ' αὐτοῖς εἴη, ἔφ' λόγω ἄρχεσθαι εἰπεῖν· Παρ' οὐδενὸς μὲ πώποτε, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἔμαθον, οὐδ' ἐζήτησα διδάσκαλον ἐμαυτῷ γενέσθαι τῶν ἰατρῶν ὀνόματα. Ἀφατεπίλεκτα γὰρ φυλαττόμενος ὁ μόνον τὸ μαθεῖν παρὰ τῶν ἰατρῶν, ἀλλὰ ὡ τὸ δόξαι μεμαθηκέναι τὴν τέχνην ταύτην. ὅμως δέ μοι τὸ ἰατρικὸν ἔργον δόκει. πειράσομαι γὰρ ἐν ὑμῖν ἀποκινδυνεύων μανθάνειν.

ς'. Ἐπεὶ δὲ φανερὸς ἦν ὁ Εὐθύδημος, ἤδη μὲν οἷς ὁ Σωκράτης λέγοι προσέχων, ἔτι δὲ φυλαττόμενος αὐτός τι φθέγξεσθαι, ὡ νομίζων τῇ σιωπῇ σωφροσύνης δόξαν περιβάλλεσθαι· τότε ὁ Σωκράτης βουλόμενος αὐτὸν παῦσαι τούτου, θαυμαστὸν γὰρ, ἔφη, τί ποτε ὦ βουλόμενοι κιθαρίζειν, ἢ αὐλεῖν, ἢ ἱππεύειν, ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον ἱκανοὶ γενέσθαι, μὴ πειρῶνται ὡς * συνεχέστατα ποιεῖν ἅπ' ἂν βούλωνται δυνατοὶ γενέσθαι, ὡ καθ' ἑαυτούς, ἀλλὰ παρὰ

5. Eodem uti exordio conveniret, etiam iis qui medendi munus à republica impetrare cuperent. Nam illis ex usu fuerit, hinc orationem ordiri: Equidem à nemine, Viri Athenienses, medendi artem unquam didici, neque quenquam medicorum quæsivi, quo magistro uterer. Semper enim cavi, non solum ne à medicis aliquid discerem, sed etiam ne viderer artem hanc didicisse. Nihilominus velim medendi munus mihi mandetis. Nam enitar quidem, in vobis periculum faciendo, eam discere.

6. Ubi autem appareret Euthydemus, iis quæ à Socrate dicerentur jam animum attendere, verum adhuc cavere, ne quid ipse proloqueretur, arbitrarique se per silentium modestiæ laudem consecuturum: tum Socrates, qui vellet eum ab hoc instituto avocare, mirum est, ait, quamobrem illi, qui cithara canere vel tibia cupiunt, vel equitandi artem discere, vel ad aliud ejusmodi quidpiam idonei fieri, non conentur hoc sane quam continuo agere, in quo valere volunt, neque marte suo, sed apud

πρὸς τοῖς ἀείστοις δοκοῦσιν εἶναι, πάντα ποιοῦντες καὶ ὑπομένοντες ἕνεκα τοῦ μηδὲν ἄνευ τῆς ἐκείνων γνώμης ποιεῖν, ὡς οὐκ ἂν ἄλλως ἀξιόλογοι γενόμενοι· τὰ δὲ βουλομένων δυνατῶν γενέσθαι λέγειν τε καὶ πράττειν τὰ πολιτικὰ, νομίζουσί τινες ἄνευ παρασκευῆς καὶ ἐπιμελείας αὐτόματοι ἱκανῶς δυνατοὶ ταῦτα ποιεῖν ἔσεσθαι.

ζ'. Καὶ τοί γε τοσούτῳ ταῦτα ἐκείνων δυσκατεργαστότερα φαίνεται, ὅσῳ περ πλόνων περὶ ταῦτα σφαλματευομένων, ἐλάττους οἱ κατεργαζόμενοι γίγνονται. δῆλον οὖν, ὅτι καὶ ἐπιμελείας δεόμενα πλείονος καὶ ἰσχυροτέρας τῶν ἐφιέμενοι, ἢ ἐκείνων.

η'. Καταρχὰς μὲν οὖν ἀκούοντος Εὐθυδήμου τοιούτους λόγους ἔλεγε Σωκράτης. ὡς δ' ἤσθετο αὐτὸν ἑτοιμότερον ὑπομένοντα, ὅτε ἀφαλέστερον, καὶ προθυμότερον ἀκούοντα, μόνον ἦλθεν εἰς τὸ ἡνιοποιεῖον. παρακαθεζομένου δ' αὐτῷ τοῦ Εὐθυδήμου, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, τῷ ὄντι (ὥσπερ ἐγὼ ἀκούω) πολλὰ γράμματα * συνῆξας τῶν λεγομένων σοφῶν ἀνδρῶν

apud eos qui præstare cæteris videntur, omnia tum agant tum sustineant, ne quid absque illorum judicio faciunt, quasi alia ratione præclari evadere non possint: quum nonnulli, qui facultatem dicendi, gerendique publicas res, adipisci volunt, existiment se absque præparatione ac studio, per se ac subito idoneos ad ea præstanda futuros.

7. Atqui tanto hæc illis effectu difficiliora sunt, quanto in his plures operam ponunt, ac pauciores quid conficiunt. De quo patet, ab eis & studium majus requiri & vehementius, qui hæc concupiscunt, quam qui illa.

8. Hujusmodi quædam Euthydemo audiente Socrates initio proferebat. Quum autem animadverteret ipsum jam promptius ejus disputationes tolerare, atque alacrius eos audire, solus ad officinam habenarum opificis accessit: quumque consedisset propter ipsum Euthydemus, Dic mihi, inquit, mi Euthydème, an revera (quemadmodum audio) multa eorum scripta collegisti, qui viri sapientes fuisse

ἀνδραῦ γεγονέναι; νὴ τὸ Δί', (ἔφη) ὦ Σώκρατες· καὶ ἔτι γε σιωπῶ, ἕως ἂν κτήσωμαι ὡς ἂν δύνωμαι πλείστα.

θ'. Νὴ τὸν Ἥραν (ἔφη ὁ Σωκράτης) ἄγαμαί σε, διότι οὐκ ἀργυρίου καὶ χρυσίου προείλου θησαυροὺς κεκτῆσθαι μᾶλλον, ἢ σοφίας. δῆλον γὰρ, ὅτι νομίζεις ἀργύριον καὶ χρυσίον οὐδὲν βελτίους ποιεῖν τοὺς ἀνθρώπους, τὰς δὲ τῶν σοφῶν ἀνδρῶν γνώμας ἀρετῇ πλουτίζειν τοὺς κεκτημένους. καὶ ὁ Εὐθύδημος ἔχαιρεν ἀκούων ταῦτα, νομίζων δοκεῖν τῷ Σωκράτει ὀρθῶς μεπέναι τὸν σοφίαν.

ι'. Ὁ δὲ καταμαθὼν αὐτὸν ἡδόμενον τῷ ἐπαίνῳ τούτῳ, τί δὲ δὴ βουλόμενος ἀγαθὸς γενέσθαι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, συλλέγῃς τὰ γράμματα; ἐπεὶ δὲ διεσιώπησεν ὁ Εὐθύδημος, σκοπῶν ὅ,τι ἀποκρίναιτο, πάλιν ὁ Σωκράτης, ἆρα μὴ ἰατρὸς, ἔφη· πολλὰ γὰρ καὶ ἰατρῶν ἤδη συγγράμματα. καὶ ὁ Εὐθύδημος, μὰ Δί' (ἔφη) οὐκ ἔγωγε. Ἀλλὰ μὴ ἀρχιτέκτων βούλῃ γενέσθαι; γνωμονικῆς γὰρ ἀνδρὸς καὶ τοῦτο δεῖ.

ἤκουν

fuiſſe dicuntur? Eſt ita profecto, mi Socrates (inquit) atque etiam modo colligo, donec comparavero mihi quam fieri poterit plurima.

9. Miror te profecto (inquit Socrates) quod nec auri nec argenti theſauros tibi comparare malueris, quam ſapientiæ. Patet enim, quod exiſtimes argentum & aurum homines nihilo meliores efficere; ſed ſapientum dicta virtute illos ditare, qui ea acquiſiverint. Hæc quum audiret Euthydemus, gaudebat, ut qui exiſtimaret videri Socrati, ſapientiam recte inquirere.

10. At ille animadvertens hominem ea laudatione delectatum, In quo vero, mi Euthydeme, inquit, peritus evadere deſiderans, hæc ſcripta colligis? quumque taceret Euthydemus, ſecum quid reſponderet diſpiciens, rurſum Socrates, num ut medicus fias? inquit: nam multa e iam medicorum ſcripta ſunt. Minime equidem, inquit. At architectus fieri cogitas? Nam id quoque magno judicio hominem requirit.

ἦκεν ἔγωγ', ἔφη. ἀλλὰ μὴ γεωμέτρης ὀπτὸς γενέσθαι ἀγαθὸς, ὥσπερ ὁ Θεόδωρος; ἀδὲ γεωμέτρης, ἔφη. ἀλλὰ μὴ ἀστρολόγος (ἔφη) βούλει γενέσθαι; (ὡς δέ τις τοῦτο ἠρνεῖτο) ἀλλὰ μὴ ῥαψῳδός; (ἔφη) καὶ γὰρ τὰ Ὁμήρου σέ φασιν πάντα κεκτῆσθαι. μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ'. (ἔφη) τοὺς γάρ τοι ῥαψῳδοὺς οἶδα τὰ μὲν ἔπη ἀκριβοῦντας, αὐτοὺς δὲ πάνυ ἠλιθίους ὄντας.

ια'. Καὶ ὁ Σωκράτης ἔφη· οὐ δήπου, ὦ Εὐθύδημε, ταύτης τῆς ἀρετῆς ἐφίεσαι, δι' ἣν ἄνθρωποι πολιτικοὶ γίγνονται, καὶ οἰκονομικοὶ, καὶ ἀρχικοὶ ἱκανοὶ, καὶ ὠφέλιμοι τοῖς τε ἄλλοις ἀνθρώποις καὶ ἑαυτοῖς; καὶ ὁ Εὐθύδημος, σφόδρα γ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, ταύτης τῆς ἀρετῆς δέομαι. νὴ Δία (ἔφη ὁ Σωκράτης) τῆς καλλίστης ἀρετῆς καὶ μεγίστης ἐφίεσαι τέχνης· ἔστι γὰρ τῶν βασιλέων αὕτη, καὶ καλεῖ) βασιλικήν. ἀτὰρ (ἔφη) καταμεμάθηκας, εἰ οἷόν τ' ἐστὶ, μὴ ὄντα δίκαιον, ἀγαθὸν ταῦτα γενέσθαι; καὶ μάλα· (ἔφη) καὶ οὐκ οἷόν τέ γε ἄνευ δικαιοσύνης ἀγαθὸν πολίτην γενέσθαι.

ιβ'. Τί

Non ego, inquit. At geometra bonus fieri cupis, ut Theodorus? Ne geometra quidem. At astrologus fieri vis? (Quum hoc quoque negasset) num carminum recitator? ait: nam te Homeri versus omnes habere dicunt. Minime profecto, inquit: nam recitatores versuum scio accurate quidem tenere versus, verum ipsos plane esse stolidos.

11. Et Socrates, num fortassis illam expetis virtutem, ait, mi Euthydeme, per quam homines rerum civilium & administrationis domesticæ periti fiunt, & ad imperandum idonei, & utiles cum cæteris hominibus tum sibimetipsis? Heic Euthydemus, Vehementer, inquit, hac virtute mihi, mi Socrates, opus est. Profecto (ait Socrates) virtutem pulcerrimam artemque maximam expetis. Nam regum ipsa est, ac regia vocatur. Sed an consideraſti, (ait) num is qui justus non est, fieri possit in rebus hujusmodi bonus? Maxime vero, inquit: nec enim fieri potest, ut aliquis absque justitia civis bonus existat.

12. Quid

ιβ'. Τί οὖν, (ἔφη) σὺ δὴ τοῦτο κατείργασαι; οἶμαί γ', (ἔφη) ὦ Σώκρατες, ὀδενὸς ἂν ἧττον φανῆναι δίκαιος. ἆρ' οὖν (ἔφη) τῶν δικαίων ἔστιν ἔργα, ὥσπερ τῶν πικτόνων; ἔστι, μῶν τοι, ἔφη. ὥσπερ Ⓐ τέκτονες ἔχουσι τὰ ἑαυτῶν ἔργα ὑποδεῖξαι, ὕτως Ⓐ δίκαιοι τὰ ἑαυτῶν ἔχοιεν ἂν * διεξιηγήσασθαι; μὴ οὖν (ἔφη ὁ Εὐθύδημος) ὑμεῖς * δύναμαι ἐγὼ τὰ τῆς δικαιοσύνης ἔργα ἐξηγήσασθαι; ἦ νὴ Δί' ἔγωγε τὰ τῆς ἀδικίας· ἐπεὶ σὺκ ὀλίγα ἔστι καθ' ἑκάστην ἡμέραν τοιαῦτα ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν.

ιγ'. Βούλει οὖν (ἔφη ὁ Σωκράτης) γράψωμεν σοι ΔΩΙΟΙ μὲν Δ, ΑΔΙΚΟΙ δὲ Α; εἶτα ὅπῃ μὲν ἂν δοκῇ ἡμῖν τὰ δικαιοσύνης ἔργον εἶναι, ταῦτα τὸ Δ πιθῶμεν· ὅπῃ δ' ἂν τῆς ἀδικίας, ταῦτα τὸ Α; εἰπὲ σοι δοκεῖ (ἔφη) ταῦτα δεῖν τούτων, ποίει ταῦτα.

ιδ'. Καὶ ὁ Σωκράτης γράψας, ὥσπερ εἶπεν, ἀκούω, ἔφη, ἔστιν ὑπ' ἀνθρώποις ψεύδεσθαι; ἔστι, μῶν τοι, ἔφη. πότερα οὖν (ἔφη) ἦμεν τοῦτο; δῆλον (ἔφη) ὅτι πρὸς τοὺς

12. Quid igitur, (ait) tune hoc ut esses operatus fuisti? Arbitror equidem, mi Socrates, (inquit) me nemine minus videri justum. Ergone justorum hominum opera quædam sunt, uti fabrorum? Sunt, inquit. Num igitur perinde ac fabri opera sua demonstrare possunt, sic & justi sua possunt exponere. Egone (subjecit Euthydemus) opera justitiæ non possim exponere? quin & injustitiæ profecto. Nam ejusmodi non pauca quotidie tum cernere tum audire est.

13. Vis igitur (ait Socrates) heic quidem D, istic vero A scribamus? ac deinde quodcunque nobis esse opus justitiæ videbitur, id ad D collocemus; quod autem injustitiæ, ad A? Facito vero hæc, (ait) siquid horum requiri tibi videtur.

14. Et Socrates posteaquam hæc ita, uti dixerat, scripsisset: Ergo, inquit, inter homines est mentiri? Est, inquit. Utra in parte hoc collocabimus? Planum (inquit) quod

τὴν ἀδικίαν. ἀκούω (ἔφη) καὶ ὃ ἐξαπατᾷν ὀθ; ἦ μάλα, ἔφη. τοῦτο οὖν ποτέρωσε θῶμεν; ἢ τοῦτο δῆλον ὅτι (ἔφη) πρὸς τὴν ἀδικίαν. τί δὲ τὸ κακουργεῖν; ἢ τοῦτο, ἔφη. τί δ' ἀνδραποδίζεσθαι; ἢ τοῦτο. πρὸς δὲ δικαιοσύνην ἄρ' ἡμῖν τούτων κείσεται, ὦ Εὐθύδημε; δεινὸν γὰρ ἂν εἴη, ἔφη.

ιε'. Τί δὲ ἐάν τις στρατηγὸς αἱρεθεὶς ἄδικόν τε καὶ ἐχθρὸν πόλιν ἐξανδραποδίσηται, φήσομεν τοῦτον ἀδικεῖν; ἦ δῆτα, ἔφη. δίκαια δὲ ποιῶν ἢ φήσομεν; καὶ μάλα. τί δ' ἂν ἐξαπατᾷ πολεμῶν αὐτοῖς; δίκαια (ἔφη) καὶ τοῦτο. ἐὰν δὲ κλέπτῃ τε καὶ ἁρπάζῃ τὰ τούτων, οὐ δίκαια ποιήσῃ; καὶ μάλα. (ἔφη) Ἀλλ' ἐγώ σε τοιοῦτον ὑπελάμβανον πρὸς τοὺς φίλους μόνον ταῦτ' ἐρωτᾶν. ἀκούω (ἔφη) ὅσα πρὸς τὴν ἀδικίαν ἐθήκαμεν, πάντα ἢ πρὸς τὴν δικαιοσύνην ἡγητέον ἂν εἶη; ἔοικεν, ἔφη.

ις'. Βούλῃ οὖν (ἔφη) ἰαῦτα οὕτω θέντες, σκεψώμεθα πάλιν, πρὸς

ad injuſtitiam. Num & fallere? Omnino, ait. Utrubi vero id collocabimus? Etiam hoc palam eſt (inquit) quod ad injuſtitiam. Quid damno afficere? Etiam hoc, inquit. Quid in ſervitutem redigere? Etiam hoc. Ad juſtitiam vero, mi Euthydeme, nihil horum collocabitur? Mirum ſane id eſſet, ait.

15. Quid autem, ſi quis imperator lectus injuſtam & hoſtilem urbem in ſervitutem redigat, hunccine quidpiam in hoc injuſti perpetrare dicemus? Nequaquam, ait. At juſte agere dicemus? Omnino. Quid ſi decipiat eos, dum bellum adverſus illos gerit? Hoc quoque juſtum eſt, inquit. At ſi furtim adimat, ac rapiat ipſorum res, non juſte aget? Omnino: (ait) at ego primum arbitrabar hæc te reſpectu amicorum ſolummodo interrogare. Quæcunque igitur (inquit) ad injuſtitiam retuleramus, ea ſunt omnia ad juſtitiam quoque referenda? Sic videtur, ait.

16. Vis igitur (ait) his ita poſitis, iterum definiamus, adverſus

hoſtes

πρὸς μὲν τοὺς πολεμίους δίκαιον ἔστι τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, πρὸς δὲ τοὺς φίλους ἄδικον· ἀλλὰ δεῖν πρός γε τούτους ὡς ἁπλούστατον εἶναι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη ὁ Εὐθύδημος.

ιζ'. Τί οὖν (ἔφη ὁ Σωκράτης) ἐάν τις στρατηγὸς ὁρῶν ἀθύμως ἔχον τὸ στράτευμα, ψευσάμενος φήσῃ συμμάχους προσιέναι, καὶ τῷ ψεύδει τούτῳ παύσῃ * τὰς ἀθυμίας καὶ στρατεύματος· πότερον τὴν ἀπάτην ταύτην δήσομεν; δοκεῖ μοι (ἔφη) πρὸς τὴν δικαιοσύνην. ἐὰν δέ τις υἱὸν ἑαυτοῦ δέοντα φαρμακείας καὶ μὴ πιστεύοντα φάρμακον ἐξαπατήσας, ὡς σιτίον τὸ φάρμακον δῷ, καὶ τῷ ψεύδει χρησάμενος ὑγιᾶ ποιήσῃ· ταύτην αὖ τὴν ἀπάτην ποῦ θετέον; δοκεῖ μοι (ἔφη) καὶ ταύτην εἰς τὸ αὐτό. τί δὲ ἄν τις, εἰ ἀθυμία ὄντος φίλου, δείσας μὴ διαχρήσηται ἑαυτὸν, κλέψῃ ἢ ἁρπάσῃ ἢ ξίφος ἢ ἄλλό τι τοιοῦτον· τοῦτο αὖ ποτέρωσε θετέον; καὶ τοῦτο νὴ Δί', (ἔφη) πρὸς τὴν δικαιοσύνην.

ιη'. Λέγεις (ἔφη) σὺ οὐδὲ πρὸς τοὺς φίλους ἅπαντα δεῖ

hostes quidem justum esse facere quædam hujusmodi; sed injustum, adversus amicos: imo erga hos quam simplicissimos esse oportere. Omnino, inquit Euthydemus.

17. Quid igitur (inquit) si quis imperator dejectis animis esse copias suas videat, & conficto mendacio dicat adventare socios, atque hoc mendacio militibus animi dejectionem adimat; quanam ex parte fraudem hanc collocabimus? Videtur mihi ad justitiam, inquit. Si quis autem filium suum indigentem usu pharmacorum, & pharmacum respuentem, ita deceperit, ut pharmacum ei det loco cibi; eoque usus mendacio, valetudini eum restituat? hæc item fraus ubi erit collocanda? Videtur (inquit) ea quoque ad idem. Quid autem si quis, ubi dejecto animo amicus est, metuens ne manus ille sibi afferat, suffuretur aut eripiat gladium vel quid ejusmodi: utro id quoque loco ponendum? Nimirum ad justitiam, inquit.

18. Dicis tu (inquit) non debere nos etiam erga amicos in omnibus nosmet

δεῖ ἁπλοΐζεσθαι. μὰ Δί' ὦ δῆτα· (ἔφη) ἀλλὰ μεταθέμενα τὰ εἰρημένα, εἴπερ ἔξεστι. δεῖ γέ τοι (ἔφη ὁ Σωκράτης) ἀξιοῦν πολὺ μᾶλλον, ἢ μὴ ὀρθῶς πράττειν.

ιθ'. Τῶν δὲ τοὺς φίλους ἐξαπατώντων ὁπότερος βλάπτει, (ἵνα μηδὲ τοῦτο * παραλείπωμεν ἄσκεπτον) πότερος ἀδικώτερός ἐστιν, ὁ ἑκὼν ἢ ὁ ἄκων; ἀλλ', ὦ Σώκρατες, οὐκέτι μοι ἔγωγε πιστεύω οἷς ἀποκρίνομαι· ἃ γὰρ τὰ πρόσθεν πάντα νῦν ἄλλως ἔχειν δοκεῖ μοι, ἢ ὡς ἐγὼ τότε ᾤμην. ὅμως δὲ εἰρήσθω μοι, ἀδικώτερον εἶναι τὸν ἑκόντα ψευδόμενον τοῦ ἄκοντος.

κ'. Δοκεῖ δέ σοι μάθησις ἢ ἐπιστήμη τις εἶναι, ὥσπερ τῶν γραμμάτων; ἐμοί γε. πότερον δὲ γραμματικώτερον κρίνεις, ὃς ἂν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφῃ καὶ ἀναγινώσκῃ, ἢ ὃς ἂν ἄκων; ὃς ἂν ἑκών, ἔγωγε· δύναιτο γὰρ ἄν, ὁπότε βούλοιτο, καὶ ὀρθῶς αὐτὰ ποιεῖν. οὐκοῦν ὁ μὲν ἑκὼν μὴ ὀρθῶς γράφων, γραμματικὸς ἂν εἴη· ὁ δὲ ἄκων, ἀγράμματος; πῶς γὰρ οὔ; τὰ δίκαια δὲ πότερον ὁ ἑκὼν ψευδό-

nosmet simplices exhibere. Non profecto: (inquit) imo quæ dixi, retracto, si quidem licet. Atqui (subjecit Socrates) multo magis hoc licere debet, quam non recte aliquid constituere.

19. Cæterum ex iis qui amicos nocendi causa decipiunt, (ut ne id quidem haud consideratum relinquamus) uter injustior est, volens, an nolens. Ego vero, mi Socrates, non amplius eis fidem habeo, quæ respondeo. Nam quæ diximus antehac omnia nunc aliter se habere mihi videntur, quam ego tum putarem. Sed tamen dictum à me esto, qui volens fallat, illo injustiorem esse, qui nolens.

20. Num vero tibi esse doctrina quædam & scientia justi videtur, uti literarum? Mihi quidem. Utrum vero magis esse litteratum judicas, eumne qui volens non recte scribat & legat, an qui nolens? Qui volens scilicet: nam poterit is ubi volet, etiam recte utrumque facere. Qui ergo volens non recte scribit, litteratus erit; qui vero nolens, illiteratus? Cur non? Utrum vero is, qui volens menti-

ψευδόμενον καὶ ἐξαπατῶν οἶδεν, ἢ ὁ ἄκων; δῆλον ὅτι ὁ ἑκών. Οὐκοῦν γραμματικώτερον μὲν τὸν ὑπτιάμενον γράμματα δ' μὴ ὑπτιαμένου φῂς εἶ); ναί. δικαιότερον δὲ τὸν ὑπτιάμενον τὰ δίκαια δ' μὴ ὑπτιαμένου; ★ φαίνομαι· δοκῶ δέ μοι καὶ ταῦτα οὐκ οἶδ' ὅπως λέγειν.

κα'. Τί δὲ δή, ὃς ἂν βουλόμενος ταληθῆ λέγειν, μηδέ ποτε τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν λέγῃ, ἀλλ' ὁδόν τε φαίζων τὴν αὐτὴν, τοτὲ μὲν πρὸς ἕω τοτὲ δὲ πρὸς ἑσπέραν φαίζῃ· καὶ λογισμὸν ἀποφαινόμενος τὸν αὐτὸν, τοτὲ μὲν πλείω τοτὲ δ' ἐλάττω ἀποφαίνῃ)· τί σοι δοκεῖ ὁ τοιοῦτος; ★ ἄφιλος νὴ Δί' εἶ), ὅτι ἃ ᾤετο εἰδέναι, οὐκ οἶδεν.

κβ'. Οἶσθα δέ πινας ἀνδραποδώδεις καλουμένους; ἔγωγε. πότερον ἀφὰ σοφίαν ἢ δι' ἀμαθίαν; δῆλον ὅτι δι' ἀμαθίαν. ἆρ' οὖν ἀφὰ τοῦ χαλκεύειν ἀμαθίαν δ' ὀνόματος τούτου τυγχάνουσιν; ὦ δῆτα. ἀλλ' ἆρα ἀφὰ πλὴν δ' πιταίνεσθαι; ὦδε ἀφὰ ταύτην. ἀλλὰ ἀφὰ τοῦ δ' σκυτεύειν; ὦδε δι' ἓν τούτων, (ἔφη) ἀλλὰ καὶ τούναντίον·

mentitur ac decipit, justa novit, an qui nolens? Nimirum is, qui volens. Ergo litteratiorem illum qui literas novit, eo putas esse, qui has ignorat? Ita. Et qui justa scit, eo justiorem qui nescit? Videor: quo autem pacto hæc ipsa dicere videor, ignoro.

21. Quid autem, siquis verum dicere velit, ac nunquam de iisdem eadem dicat, sed de eadem via loquens, modo quidem hanc versus orientem, modo versus occidentem dicat esse; & rationes eadem reddens, modo plures, modo pauciores exhibeat; hic homo quid tibi videtur? Miser profecto esse, quippe qui nescit quæ scire se putabat.

22. An autem nosti quosdam, qui serviles homines appellantur? Equidem. Num ob scientiam, an propter insciti am? Haud dubie propter insciti am. Ergone propter ignorationem artis æreariæ nomen hoc consequuntur? Minime. An ob fabricandi ignorationem? Ne hoc quidem de causa. An ob futoriæ? ob nihil horum; imo vero contrarium.

Nam

ὦ δὲ πλεῖστοι τῶν γε τὰ τοιαῦτα ἐπιταμένων ἀνθραποδώδεις εἰσίν. ἆρ' οὖν τοῦτ' τὰ καλὰ καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια μὴ εἰδότων ὄνομα τοῦτ' ἔστιν; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. ἀκουῶν λεῖ παντὶ τρόπῳ διατεινάμενος φεύγειν, ὅπως μὴ ἀνδράποδα ὦμεν.

κγ'. Ἀλλὰ νὴ τοὺς Θεούς, (ἔφη) ὦ Σώκρατες, πάνυ ὤμην φιλοσοφεῖν φιλοσοφίαν, δι' ἧς ἂν μάλιστα ἀνόμιζον παιδευθῆναι τὰ πρόσφορα ἀνδρὶ καλοκἀγαθίας ὀρεγομένῳ· νῦν δὲ πῶς οἴει με ἀθύμως ἔχειν, ὁρῶντα ἐμαυτὸν διὰ τὰ προπεπονημένα μηδὲ τὸ ἐρωτώμενον δύνασθαι δυνάμενον ὅτου ἕνεκα μάλιστα δεῖ εἰδέναι, ἄλλως δὲ ὁδὸν ὁδεμίαν ἔχοντα, ᾗ ἂν πορευόμενος βελτίων γενοίμην;

κδ'. Καὶ ὁ Σωκράτης, εἰπέ μοι, ἔφη, ὦ Εὐθύδημε, εἰς Δελφοὺς ἦλθες πώποτε ἀφίκου; ἦ δὶς νὴ Δί', ἔφη. κατέμαθες οὖν πρὸς τῷ ναῷ που γεγραμμένον ὅ, Γνῶθι σαυτόν; ἔγωγε. πότερον οὖν οὐδέν σοι τοῦ γράμματος ἐμέλησεν, ἢ προσέσχες τε καὶ ἐπεχείρησας σαυτὸν ἐπισκοπεῖν, ὅστις εἶης; μὰ

Nam illi ut plurimum ſerviles ſunt, qui hujuſmodi ſciant. Ergo nomen hoc iis competit, qui honeſta & bona & juſta ignorant? Mihi videtur, inquit. Contentis itaque viribus omni modo fugere oportet, ne mancipia ſimus.

23. Per Deos immortales, (inquit) mi Socrates, omnino me illi philoſophiæ ſtudere putabam, per quam maxime exiſtimabam in iis inſtitui quæ homini virtutis ſtudioſo convenirent: nunc quam mæſto me putas eſſe animo, quum videam me per ſtudia prius habita ne quidem de interrogatis reſpondere in iis poſſe, quæ maxime ſcienda ſunt; quumque via nulla reſtet, qua pergens evadam melior?

24. Tum Socrates, Dic mihi, mi Euthydeme, ait, Delphoſne profectus aliquando es? Imo bis, inquit. An animadverſiſti ad templum alicubi ſcriptum eſſe, Noſce teipſum? Equidem. Utrum igitur id ita ſcriptum nihili feciſti, an advertiſti animum, ac temet conſiderare conatus es, qui ſis? Minime

μὰ Δί' ἔφη) καὶ γὰρ δὴ πάνυ τοῦτό γε ὤμην εἰδέναι. μόλις γὰρ ἂν ἄλλό τι ἤδειν, εἴγε μηδ' ἐμαυτὸν ἐγίγνωσκον.

κέ. Πότερα δέ σοι δοκεῖ γιγνώσκειν ἑαυτόν, ὅστις τοῦτο τὸ ἑαυτοῦ μόνον οἶδεν, ἢ ὅστις (ὥσπερ οἱ τοὺς ἵππους ὠνούμενοι, οἱ πρότερον οἴονται γιγνώσκειν ὃν ἂν βάλλονται γοῦν, πρὶν ἂν ὑπισχνέωνται), πότερον εὐπειθής ἐστιν ἢ δυσπειθής, καὶ πότερον ἰσχυρὸς ἐστιν ἢ ἀσθενής, καὶ πότερον ταχὺς ἢ βραδύς, καὶ τἆλλα τὰ πρὸς τοὺς ἵππους ἱκανὸν ὑπιτήδειά τε καὶ ἀνεπιτήδεια ὅπως ἔχει· οὕτως) ἑαυτὸν ὑπισχνούμενος, ὁποῖός ἐστι πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην χρείαν, ἔγνωκε τὴν αὑτοῦ δύναμιν; οὕτως ἔμοιγε δοκεῖ (ἔφη) ὁ μὴ εἰδὼς τὴν ἑαυτοῦ δύναμιν ἀγνοεῖν ἑαυτόν.

κϛ'. Ἐκεῖνο δὲ δ' φανερὸν (ἔφη) ὅτι ἀφ' οὗ τὸ εἰδέναι ἑαυτοὺς πλεῖσα ἀγαθὰ πάρουσιν οἱ ἄνθρωποι, ἀφ' οὗ δὲ ἐψεύσθησαν ἑαυτῶν, πλεῖστα κακά; οἱ μὲν γὰρ εἰδότες ἑαυτούς, τά τε ὑπιτήδεια ἑαυτοῖς ἴσασι· καὶ ἃ μὲν γιγνώσκουσιν ἅττε δύνανται, καὶ ἃ μὴ καὶ ἃ μὲν ὑπίανται πράττοντες, ποιέ-

Minime profecto: (inquit) nam prorſus id me putabam jam ſcire. Vix enim aliquid aliud ſcirem, ſi ne meipſum quidem noſſem.

25. Utrum vero tibi videtur is ſemet noſſe, qui nomen tantum ſuum novit, an qui (equos ementium more, non prius equum ſe noſſe putantium, quem noſſe volunt, quam inſpexerint, utrum ſit tractabibis, necne; utrum robuſtus an debilis; utrum celer, an tardus; itemque in cæteris quæ vel equo conveniunt vel non conveniunt, quomodo ſe habet: ita & ipſe) conſiderans ſemet, qualis ſit ad uſum humanum, vires ſuas novit? Sane mihi videtur is (ait) qui vires ſuas non noverit, ſeipſum non noſſe.

26. An vero non perſpicuum eſt (inquit) ex eo quod ſe noverint, maxima homines bona percipere; quod autem à ſeipſis aberrent, mala plurima? Nam qui ſeipſos norunt, quæ ſibi commoda ſint, ſciunt; & quæ vel poſſint vel nequeant, dignoſcunt; & quum faciant quæ ſciunt,

ποιέζονται τε ὧν δέονται, καὶ εὖ πράττουσιν· ὧν δὲ μὴ δέονται, ἀπεχόμενοι, ἀναμάρτητοι γίγνονται, καὶ ἀφεύγουσι τὸ κακῶς πράττειν· ἀφ' οὗτο δὲ καὶ τὰς ἄλλους ἀνθρώπους δυνάμενοι δοκιμάζειν, καὶ ἀφ' ἑτέρων ἔξεσι τά τε ἀγαθὰ ποιέζονται, καὶ τὰ κακὰ φυλάττονται.

κζ'. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες, ἀλλὰ διεψευσμένοι τὴ ἑαυτῶν δυνάμεως, πρός τε τὰς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ τἆλλα ἀνθρώπινα πράγματα ὁμοίως ἀμάχειν, καὶ ἅττε ὧν δέονται ἴσασιν, ἅττε ὅ,τι πράττουσιν, ἅττε οἷς χρῶνται, ἀλλὰ πάντων τούτων ἁμαρτάνοντες, τῆς τε ἀγαθῶν ἀποτυγχάνουσι, καὶ τοῖς κακοῖς περιπίπτουσι.

κη'. Καὶ ὦ μὴ εἰδότες ὅ,τι ποιοῦσιν, ἁπτυγχάνοντες ὧν πράττουσιν, εὐδοξοί τε καὶ τίμιοι γίγνονται· καὶ οὔτε ὅμοιοι τούτοις ἡδέως χρῶνται, οὔτε ἀποτυγχάνοντες τῶν πραγμάτων ἁπτομένοις τούτους ὑπὲρ αὐτῶν βουλεύεσθαι, καὶ προίστασθαί τε ἑαυτῶν τούτους, καὶ ἐλπίδας τῶν ἀγαθῶν ἐν τούτοις ἔχουσι, καὶ ἀφ' πάντα ταῦτα πάντων μάλιστα τούτους ἀγαπῶσιν.

κθ'. Οἱ

comparant sibi ea quibus indigent, ac bene agunt; quumque ab illis abstineant, quæ nesciunt, non delinquunt, & quo minus male agant, vitant: ac proinde cæteros quoque mortales quum explorare possint, etiam ex aliorum usu bona sibi comparant, & à malis sibi cavent.

27. Quotquot vero per ignorantiam errant de viribus suis, illi ad homines cæteros resque humanas alias eodem modo affecti sunt; nec quibus opus sibi sit, norunt, nec quid agant, nec quibus utantur: sed ab omnibus his aberrantes, ut bonis frustrantur, sic in mala incidunt.

28. Præterea qui, quum sciant quid faciant, actionum suarum finem consequuntur, illi celebres honoratique evadunt; quique similes sunt, lubenter illis utuntur; & qui frustrantur instituto suo, cupiunt hos sibi consiliis subvenire, sibique præesse, ac spem suam in eis collocant, & propter hæc omnia maxime ipsos diligunt.

29. Qui

κθ'. Οἱ δὲ μὴ εἰδότες ἃ ποιῶσι, κακῶς δὲ αἱρούμενοι, ᾗ οἷς αὖ ὑπεχφήσουσιν ἀποτυγχάνοντες, ἅ μόνον οὐ αὐτοῖς τούτοις ζημιοῦνταί τε ᾗ κολάζονται· ἀλλὰ ᾗ ἀδοξοῦσι μᾶλλον ταῦτα, ᾗ καταγέλαστοι γίγνονται, ᾗ καταφρονούμενοι, ᾗ ἀπαιδευόμενοι ζῶσιν. ὁρᾷς δὲ ᾗ τὰς πόλεων ὅτι ὅσαι ἐαυτὰς ἀγνοήσασαι τὴν ἑαυτῶν δύναμιν κρείττοσι πολεμήσουσιν, αἱ μὲν ἀνάστατοι γίγνονται, αἱ δὲ οὐκ ἐλευθέρων δοῦλαι.

λ'. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, ὡς πάνυ μοι δοκεῖ, ὦ Σώκρατες, ἔφη, ᾠήθη πολλοῦ ποιητέον εἶναι τὸ ἑαυτὸν γιγνώσκειν, ὅπως εἴδη· ὁπόθεν δὲ χρὴ ἄρξασθαι ἐπισκοπεῖν ἑαυτόν, τοῦτο ᾠήθης σε ἀποβλέπων εἰ μοι ἐθελήσαις αὖ ἐξηγήσασθαι.

λα'. Οὐκοῦν (ἔφη ὁ Σωκράτης) τὰ μὲν ἀγαθὰ ᾗ τὰ κακὰ ὁποῖά ἐστι, πάντως που γιγνώσκεις. νὴ Δί'· (ἔφη) εἰ γὰρ μηδὲ ταῦτα οἶδα, ᾗ τὴν αὐθαπάδων φαυλότερος ἂν εἴην. ἴθι δή, (ἔφη) ᾗ ἐμοὶ ἐξήγησαι αὐτά. ἀλλ' ἅ χαλεπόν· (ἔφη) ᾠήθην μὲν γὰρ αὐτὸ * ὑγιαίνειν ἀγαθὸν εἶναι νομίζω, τὸ δὲ νοσεῖν,

29. Qui vero neſciunt quæ agant, & eligunt male, poſteaquam iis quæ moliti ſunt fruſtrantur, non ea duntaxat ratione damno quodam ac pœna multantur, ſed etiam inglorii & ridiculi fiunt; & ſpreti, dedecoreque notati vivunt. Vides etiam civitates, quotquot ignorantes vires ſuas, bellum adverſus potentiores ſuſcipiunt, partim prorſus everti, partim ex liberis in ſervitutem redigi.

30. Tum Euthydemus, velim ſcias, inquit, mi Socrates, hoc, ſeipſum noſcere, prorſus magni mihi faciendum videri: verum unde cognoſcendi ſui ſit faciendum initium, ad te aſpicio ſi id mihi velis exponere.

31. Noſti tu omnino (inquit Socrates) qualia ſint tum quæ bona tum quæ mala ſunt. Profecto: (ait) vel ipſis enim mancipiis vilior eſſem, ſi hæc ignorarem. Age vero, (inquit) mihi quoque illa exponito. Id quidem difficile non eſt: (inquit) Primo, ipſum recte valere, bonum eſſe arbitror; morbo autem

νοσεῖν, κακόν. ἔπειτα τὰ ἄλλα ἑκατέρᾳ αὐτῶν, καὶ ποτά, καὶ βρωτά, καὶ ὑποδήματα, τὰ μὲν πρὸς τὸ ὑγιαίνειν φέροντα, ἀγαθά· τὰ δὲ πρὸς τὸ νοσεῖν, κακά.

λβ'. Οὐκοῦν (ἔφη) καὶ τὸ ὑγιαίνειν καὶ τὸ νοσεῖν, ὅταν μὲν ἀγαθῷ τινι ἄλλα γίγνηται, ἀγαθὰ ἂν εἴη· ὅταν δὲ κακῷ, κακά. πότε δ' ἂν (ἔφη) τὸ μὲν ὑγιαίνειν κακῷ ἄλλῳ γένοιτο· τὸ δὲ νοσεῖν, ἀγαθῷ; ὅταν νὴ Δί' (ἔφη) τριήρεις τε ἀλλοῖας, καὶ ναυπηλίας βλαβερᾶς, καὶ ἄλλων πολλῶν τοιούτων ἃ μὲν ἄλλα ῥώμῃ μεταχόντες ἀπόλωνται, ἃ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολειφθέντες σωθῶσιν. ἀληθῆ λέγεις· ἀλλ' ὁρᾷς (ἔφη) ὅτι καὶ τῶν ὠφελίμων ἃ μὲν ἄλλα ῥώμῃ μετέχουσιν, ἃ δὲ δι' ἀσθένειαν ἀπολείπονται. ταῦτα οὖν (ἔφη) ποτὲ μὲν ὠφελοῦντα, ποτὲ δὲ βλάπτοντα, ἢ μᾶλλον ἀγαθά ἢ κακά ἐστιν. ἐμοὶ μὲν Δία φαίνεται, κατά γε τοῦτον τὸν λόγον.

λγ'. Ἀλλ' ἥ γέ τοι σοφία, ὦ Σώκρατες, ἀναμφισβητήτως ἀγαθόν ἐστιν. ποῖον γὰρ ἄν τις πρᾶγμα οὐ βέλτιον

laborare, malum. Deinde quæ horum utriusque causæ sunt, potus, cibi, studia, siqua rectam ad valetudinem conferunt, bona sunt; quæ vero ad ægrotationem, mala.

32. Ergo (inquit Socrates) tum recte valere, tum ægrotare, quum quidem boni alicujus causa sunt, bona fuerint scilicet: quum vero mali, mala. At quando (ait) recte quidem valere mali alicujus causa esse possit, ægrotare vero boni? Tum profecto (inquit) quum qui vel militiæ turpi, vel navigationi damnosæ, vel aliis plerisque talibus ob robur intersunt, pereant: alii vero, qui propter imbecillitatem absunt, incolumes evadunt. Vere dicis: sed vides (inquit) etiam nonnullos ob robur utilibus interesse, quum alii propter imbecillitatem absint. Ergo hæc (ait) quum nunc prosint, nunc noceant, non magis bona quam mala sunt. Non profecto apparet (ait) secundum hanc quidem rationem.

33. Sed tamen sapientia, mi Socrates, haud dubie bonum est. Nam quale tandem negotium non melius

βέλπιον πρᾶγμα ποιοῦσι σοφὸς ὢν, ἢ ἀμαθής; τί δέ, τὸν Δαίδαλον (ἔφη) οὐκ ἀκήκοας, ὅτι ληφθεὶς ὑπὸ Μίνω διὰ τὴν σοφίαν, ἠναγκάζετο αὐτῷ δουλεύειν, καὶ τὴν θυγατέρα ἅμα καὶ τὴν ἐλευθερίαν ἐστερήθη, καὶ ὑπεξφρῶν ἀποδιδράσκειν μὲν τὸν υἱὸν, τὸν τε παῖδα ἀπώλεσε, καὶ αὐτὸς οὐκ ἐδυνήθη σωθῆναι, ἀλλ' ἀπενεχθεὶς εἰς τοὺς βαρβάρους, πάλιν ἐκεῖ ἐδούλευε; λέγεται νὴ Δί' (ἔφη) ταῦτα. τὰ δὲ Παλαμήδους οὐκ ἀκήκοας πάθη; τοῦτον γὰρ δὴ πάντες ὑμνοῦσιν, ὡς διὰ σοφίαν φθονηθεὶς ὑπὸ Ὀδυσσέως ἀπώλετο. λέγεται καὶ ταῦτα, ἔφη. ἄλλους δὲ πόσους οἴει διὰ σοφίαν ἁρπάσαντας πρὸς βασιλέα γενέσθαι, καὶ ἐκεῖ δουλεύειν;

λδ'. Κινδυνεύει, (ἔφη) ὦ Σώκρατες, ἀναμφιλογώτατον ἀγαθὸν εἶναι τὸ εὐδαιμονεῖν. εἰ γὲ μή τις αὐτὸ, (ἔφη) ὦ Εὐθύδημε, ἐξ ἀμφιλόγων ἀγαθῶν συνθείη. τί δ' ἂν (ἔφη) τοῦτο εὐδαιμονικὸν ἀμφίλογον εἴη; εἰ δὲ δή· (ἔφη) εἰ γὲ μὴ προσθήσομεν αὐτῷ κάλλος, ἢ ἰσχύν, ἢ πλοῦτον, ἢ δόξαν, ἢ καί τι ἄλλο τοιοῦτων. ἀλλὰ νὴ

melius efficiat, ſapiens, quam rudis? Quid vero? non audiſti (inquit) Dædalum à Minoe ob ſapientiam captum ſervitutem ſervire coactum fuiſſe, tum patria tum libertate orbatum: quumque aufugere cum filio conaretur, filium amiſiſſe, ac ne ipſum quidem ſalvum elabi potuiſſe; ſed ad barbaros delatum, rurſus ibidem ſerviiſſe? Dicuntur illa ſane, inquit. At Palamedis calamitates non audiſti? Hunc enim prædicant omnes, ob ſapientiam Ulyſſi inviſum periiſſe. Id etiam fertur, ait. Quot item alios exiſtimas ob ſapientiam abreptos ad regem eſſe, atque iſtic ſervire?

34. Videtur, mi Socrates, (ait) felicitas bonum eſſe indubium. Niſi quis, (inquit) mi Euthydeme, de dubiis eam bonis componat. Quid autem (ait) dubium eſſe poſſit inter illa, quæ ad felicitatem pertinent? Nihil, (inquit) modo non addamus ei pulcritudinem, vel robur, vel opes, vel gloriam, vel quid aliud ejuſmodi. At vero

νὴ Δία προσθήσομεν, (ἔφη) πῶς γὰρ ἄν τις ἄνευ τούτων εὐδαιμονοίη.

λε'. Νὴ Δί' (ἔφη) προσθήσομεν ἆρα ἐξ ὧν πολλὰ καὶ χαλεπὰ συμβαίνει τοῖς ἀνθρώποις. πολλοὶ μὲν γὰρ διὰ τὸ κάλλος αὐτοῦ τοῦ σώματος πρὸς ἀκολασίαν ἐξαμαρτάνουσιν· πολλοὶ δὲ διὰ τὴν ἰσχὺν μείζοσιν ἔργοις ἐπιχειροῦντες, ἢ μικροῖς κακοῖς περιπίπτουσι· πολλοὶ δὲ διὰ τὸ πλοῦτον ἐξαμαρτυρόμενοί τε καὶ ὑπὸ βουλευόμενοι ἀπόλλυνται· πολλοὶ δὲ διὰ δόξαν καὶ πολιτικὴν δύναμιν μεγάλα κακὰ πεπόνθασιν.

λϛ'. Ἀλλὰ μὴν (ἔφη) εἴγε μηδὲ τὸ εὐδαιμονεῖν ἐπαινῶν ὀρθῶς λέγω, ὁμολογῶ μηδ' ὅτι πρὸς τοὺς θεοὺς εὔχεσθαι χρὴ, εἰδέναι. ἀλλὰ ταῦτα μὲν (ἔφη ὁ Σωκράτης) ἴσως διὰ τὸ σφόδρα πιστεύειν εἰδέναι, οὐδ' ἔσκεψαι. ἐπεὶ δὲ πόλεως δημοκρατουμένης παρασκευάζῃ προστάναι, δῆλον ὅτι δημοκρατίαν γε οἶσθα τί ἐστι. πάντως δήπου, ἔφη.

λζ'. Δοκεῖ σοι δυνατὸν εἶναι δημοκρατίαν εἰδέναι, μὴ εἰδότα δῆμον; μὰ Δί', οὐκ ἔμοιγε. καὶ τί νομίζεις δῆμον εἶναι; τοὺς

vero (ait) hæc addemus profecto: nam qui possit absque his beatus aliquis esse.

35. Addemus illa sane (inquit) ob quæ multa, eaque gravia hominibus accidunt. Multi enim ob pulcritudinem ab iis violantur, qui erga elegantes incitantur: multi ob robur suum majora quædam aggressi opera, non exiguas in calamitates incidunt: multi propter opes emolliti deliciis ac insidiis petiti, pereunt: multi ob gloriam potentiamque in republica, magna sunt mala perpessi.

36. Enimvero (ait) si nec felicitatem ipsam laudans, recte dico; fateor me ne id quidem, quod precibus petendum à Diis sit, nosse. Fortasse tu hæc (ait Socrates) non consideraſti, propterea quod omnino scire te illa crederes. Quia vero te paras, ut civitati præsis, in qua populus dominatur, haud dubie quid dominatus popularis sit, nosti. Omnino, ait.

31. Ergone putas scire te, quid populi sit dominatus, si nescias, quid populus sit? Minime inquit. Et quid putas esse populum? Equi-

τοὺς

τὺς πένητας τῶν πολιτῶν ἔγωγε. ἢ τὺς πένητας ἄρα οἶδα; πῶς γὰ οὔ; ἆρ' οὖν καὶ τὺς πλυσίυς οἶδα; ἥδιν * δὲ ἧττον ἢ τὺς πένητας. ποίυς δὲ πένητας καὶ ποίυς πλυσίυς καλεῖς; τὺς μὲ οἴμαι, μὴ ἱκανὰ ἔχοντας εἰς ἃ δεῖ τελεῖν, πένητας· τὺς δὲ πλείω τῶν ἱκανῶν, πλυσίυς.

λη'. Καταμεμάθηκας οὖν, ὅτι ἐνίοις μὲ πάνυ ὀλίγα ἔχυσιν ἃ μόνον ἀρκεῖ ταῦτα, ἀλλὰ ἢ πρεσποιῦνται ἀπ' αὐτῶν· οἷοις δὲ πάνυ πολλὰ ὐκ ἱκανά ἐστι; ἢ νὴ Δί'· (ἔφη ὁ Ευθύδημος) ὀρθῶς γάρ με ἀναμιμνήσκεις· οἶδα, ἢ ἃ τυραννυς πνὰς, οἳ δι' ἐνδειαν, ὥσπερ οἱ ἀπορώτατοι, ἀναγκάζονται ἀδικεῖν.

λθ'. Ουκοῦν (ἔφη ὁ Σωκράτης) εἴγε ταῦτα ὕπως ἔχει, τὺς μὲ τυραννυς εἰς τὸ δῆμον θησόμεν, τὺς δὲ ὀλίγα κεκτημένυς, ἐαν οἰκονομικοὶ ὦσιν, εἰς τὺς πλυσίυς. ἢ ὁ Ευθύδημος ἔφη· ἀναγκάζει με ἢ ταῦτα ὁμολογεῖν δηλονότι ἡ ἐμὴ φαυλότης, ἢ φυγτίζω μὴ κρεῖττον ἢ μοι σιγᾷν.

κινδυνεύω

Equidem cives pauperes. Et pauperes igitur noſti? Qui non? Ergo etiam noſti divites? Nihilo minus quam pauperes. Quales autem pauperes, & quales appellas divites? Pauperes arbitror eſſe, quibus non ſuppetit ſumptus, quem facere neceſſe eſt: at quibus plus, quam ſatis eſt, ſuppetit, divites.

38. Ergone unquam animadverſiſti, nonnullis qui admodum pauca poſſident, non ſolum ea ipſa ſufficere, ſed alia quoque de his acquirere: quum aliis etiam admodum multa non ſufficiant. Ita eſt profecto: (ait Euthydemus) nam recte me mones. Etenim quoſdam tyrannos quoque novi, qui ob inopiam, perinde ac maxime egeni, injuſte coguntur agere.

39. Ergo ſi hæc (inquit Socrates) ita ſe habent, tyrannos ad populum, alios qui pauca poſſident, ſi quidem rei familiaris adminiſtrandæ periti fuerint, inter opulentos ponemus. Etiam id fateri me (ait Euthydemus) ſtupiditas mea cogit: adeoque jam cogito, optimumne fuerit, me ſilere. Nam

κινδυνεύω δὲ ἁπλῶς εἰδὲν εἰδέναι. Καὶ πάνυ ἀθύμως ἔχων ἀπῆλθε, καὶ καταφρονήσας ἑαυτοῦ, καὶ νομίσας τῷ ὄντι ἀνδράποδον εἶ).

μ'. Πολλοὶ μὲν οὖν τῶν ὡσαυτέντων ὑπὸ Σωκράτους οὐκέτι αὐτῷ προσήεσαν, ὡς καὶ βλακωτέρους ὁμίλει. ὁ δ' Εὐθύδημος ὑπέλαβεν οὐκ ἂν ἄλλως ἀνὴρ ἀξιόλογος γενέσθαι, εἰ μὴ ὁπαδίζοι Σωκράτει σωφρονῶν δὲ οὐκ ἀπελείπετο ἔτι αὐτοῦ, εἰ μή τι ἀναγκαῖον εἴη· εἴα δὲ καὶ ἐμιμεῖτο, ὧν ἐκεῖνος ἐπιτήδευεν. ὁ δὲ ὡς ἔγνω αὐτὸν ὥστε ἔχοντα, ἥκιστα μὲν διετάραττεν, ἁπλούστατά τε καὶ σαφέστατα ἐξηγεῖτο, ἅτε οἰόμενος εἰδέναι δεῖν, καὶ ἐπιτηδεύειν * κρίνας εἶ).

ΚΕΦ. γ'.

Τὸ μὲν οὖν * δεκτικὸς καὶ πρακτικὸς καὶ μηχανικὸς γίγνεσθαι τοὺς συνόντας οὐκ ἔπαυεν, ἀλλὰ πρὸ τούτων

Nam simpliciter metuo, ne nihil sciam. Itaque animo valde dejectus abiit, quum quidem & contemneret seipsum, & reapse mancipium esse crederet.

40. Ac multi quidem hoc modo habiti à Socrate, non amplius eum conveniebant, quos etiam stolidiores esse putabat: verum Euthydemus non alia se ratione hominem frugi posse fieri arbitrabatur, quam si cum Socrate frequentissime versaretur: neque amplius ab ipso poterat abesse, nisi quid rei necessariæ impediret: quinetiam

CAP. III.

NON ille quidem familiares suos dicendi, agendi, ingenioseque machinandi aliquid peritos efficere festinabat, sed prius existimabat quædam ipsius instituta imitabatur. Itaque Socrates, qui sic affectum esse animadverteret, minime ipsum perturbabat: sed quam simplicissime & clarissime exponebat, quæ putabat eum scire debere; & quibus operam dare, esse optimum.

τούτων ᾤετο λεῖναι σωφρονιεῖν αὐτοῖς ἐγγενέσθαι. τοὺς δ' ἀνθ' ὧν σωφρονεῖν ταῦτα δυναμένους, ἀδικωτέρους τε καὶ δυνατωτέρους κακουργεῖν ἐνόμιζεν εἶναι).

β'. Πρῶτον μὲν δὴ θεοὺς ἐπειρᾶτο σώφρονας ποιεῖν τοὺς συνόντας. ἄλλοι μὲν οὖν αὐτῷ τρὸς ἄλλους ἅττως ὁμιλοῦντι ταῦτα διηγοῦντο· ἐγὼ δὲ, ὅτε τρὸς Εὐθύδημον τοιάδε διελέγετο, παρεγενόμην.

γ'. Εἰπέ μοι, (ἔφη) ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτέ σοι ἐπῆλθεν ἐνθυμηθῆναι, ὡς ὀλιγωρῶς οἱ θεοὶ, οἷς οἱ ἄνθρωποι δέονται, κατεσκεύακασι; καὶ ὅς, μὰ τὸν Δί', ἔφη, οὐκ ἔμοιγε. Ἀλλ' οἶσθά γ' (ἔφη) ὅτι τρῶτον μὲν φωτὸς δεόμεθα, ὃ ἡμῖν οἱ θεοὶ παρέχουσι; νὴ Δί'· (ἔφη) ὅ γ' εἰ μὴ εἴχομεν, ὅμοιοι τοῖς τύφλοις ἂν ἦμεν, ἕνεκά γε τῶν ἡμετέρων ὀφθαλμῶν. ἀλλὰ μὴν καὶ ἀναπαύσεώς γε δεομένοις ἡμῖν νύκτα παρέχουσι κάλλιστον ἀναπαυτήριον. πάνυ γ' (ἔφη) καὶ τοῦτο χάριτος ἄξιον.

δ'. Οὐκοῦν καὶ ἔπειτα ὁ μὲν ἥλιος φωτεινὸς ὢν τάς τε ὥρας

mabat oportere moderationem ipsis indi. Nam qui sine modestia in hujusmodi valerent, eos & injustiores & ad nocendum magis instructos esse arbitrabatur.

2. Primum autem enitebatur hoc efficere, ut erga Deos se familiares sui modeste gererent. Et alii quidem, quum ipsius ad alios sermonibus interessent, eos exposuerunt: ego vero aderam, quum ad Euthydemum hujusmodi quædam differeret.

3. Dic mihi, mi Euthydeme, (ait) cogitarene tibi aliquando subiit, quam diligenter Dii paraverint ea quibus homines indigent? Et ille, Minime profecto (ait) mihi. At nosti (ait) primum nos lucis egere, quam Dii nobis suppeditant? Profecto: (inquit) quam nisi haberemus, oculos quod attinet, cæcis essemus similes. Atqui quum quiete etiam indigeamus, noctem nobis largiuntur, commodissimum quiescendi tempus. Hoc etiam (inquit) omnino gratias meretur.

4. Quia vero Sol lucidus est, ac nobis horas diei, aliaque clare

τὴν ἡμέρας ἡμῖν καὶ τἄλλα πάντα σαφηνίζει· ἡ δὲ νὺξ, διὰ τὸ σκοτεινὴ εἶναι, ἀσαφεστέρα ἐστὶν, ἄρα ἂν τῇ νυκτὶ * ἀνέφηναν, ἃ ἡμῖν ἡ τῶν ὡρῶν τῆς νυκτὸς ἐμφανίζει, καὶ ἀφ' οὗ τοῦτο πολλὰ ὧν δεόμεθα πεφάνται. ἔστι ταῦτα, ἔφη. ἀλλὰ μὴν ἥγε σελήνη καὶ μόνον τῆς νυκτὸς, ἀλλὰ καὶ ἔστι μηνὸς τὰ μέρη φανερὰ ἡμῖν ποιεῖ. πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ε'. Τὸ δὲ, ἐπεὶ σοφῆς δεόμεθα, ταύτην ἡμῖν ἐκ τῆς γῆς διδέναι, καὶ ὥρας ἁρμοττούσας πρὸς τοῦτο παρέχειν, ἃ ἡμῖν οὐ μόνον ὧν δεόμεθα πολλὰ καὶ παντοῖα παρασκευάζουσιν, ἀλλὰ καὶ οἷς εὐφραινόμεθα; πάνυ (ἔφη) καὶ ταῦτα φιλάνθρωπα.

ς'. Τὸ δὲ καὶ ὕδωρ ἡμῖν παρέχειν οὕτω πολλοῦ ἄξιον, ὥστε καὶ * φυτεύειν τε καὶ σπαύξειν τῇ γῇ καὶ ταῖς ὥραις πάντα τὰ χρήσιμα ἡμῖν, σωτηρίαν δὲ καὶ αὐτοὺς ἡμᾶς, καὶ μιγνύμενον πᾶσι τοῖς τρέφουσιν ἡμᾶς, εὐκατεργαστότερά τε καὶ ὠφελιμώτερα καὶ ἡδίω ποιεῖν αὐτά· καὶ ἔπειτα πλείστου δεόμεθα τούτου, ἀφθονέστατον αὐτὸ παρέχειν ἡμῖν; καὶ τοῦτο (ἔφη) προνοητικοῦ.

ζ'. Τὸ

demonstrat; nox autem propter tenebras est obscurior: astra noctu fecerunt apparere, quæ noctis horas nobis indicarent, quo fit, ut multa, quæ necesse sit, perficiamus. Ita est, inquit. Enimvero Luna non solum noctis, sed etiam mensis partes nobis patefacit. Omnino, ait.

5. Quid autem? quum nutrimento egeamus, quod illud è terra nobis producant, & ad hoc anni tempora convenientia tribuant, quæ nobis non modo quibus indigemus multa atque omnimoda parant, sed ea quoque quibus delectamur? Etiam hæc (inquit) magnæ sunt Deorum erga homines benevolentiæ.

6. Quod item nobis aquam largiantur rem adeo pretiosam, ut & producat & augeat una cum terra & cum anni temporibus omnia, quæ nobis usui sunt; simulque nos etiam alat, ac nutrimentis nostris omnibus admista, faciat ut & confici ea facilius possint, & utiliora sint & suaviorâ: quodque maxima nobis eandem copia largiantur, quum illa plurimum egeamus? Hoc quoque (ait) providentiæ opus est.

7. Quod

ζ'. Τὸ δὲ καὶ τὸ πῦρ παρέσχηκεν ἡμῖν ὑπόψυχρον μὲν ψύχους, ὑπόψυχρον δὲ σκότους, σφοδρὸν δὲ πρὸς πᾶσαν τέχνην, καὶ πάντα ὅσα ὠφελείας ἕνεκα ἄνθρωποι κατασκευάζονται; ὡς γὰρ συνελόντι εἰπεῖν, οὐδὲν ἀξιόλογον ἄνευ πυρὸς ἄνθρωποι τῶν πρὸς βίον χρησίμων κατασκευάζονται. Ὑφ-βάλλῃ (ἔφη) καὶ τοῦτο φιλανθρωπίᾳ.

η'. Τὸ δὲ τὸν ἥλιον, ἐπειδὰν εἰς χειμῶνι τράπηι, παρσιέναι τὰ μὲν ἀσφύνοντα, τὰ δὲ ξηραίνοντα, ὧν χαρὶς διελήλυθεν· καὶ ἵνα τὰ μὲν ἀσφύνοντα μηκέτι ἐγγυτέρω παρσιέναι, ἀλλ' ἀποτρέπεσθαι, φυλαττόμενον μή τι ἡμᾶς μᾶλλον τοῦ δέοντος θερμαίνων βλάψῃ· καὶ ὅταν αὖ πάλιν ἀπιὼν γενῆι, ἔνθα καὶ ἡμῖν δῆλόν ἐστιν, ὅτι εἰ παρσωτέρω ἄπεισιν, ἀποπαγησόμεθα ὑπὸ τοῦ ψύχους, πάλιν αὖ τρέπεσθαι καὶ παρχωρεῖν, καὶ ἐνταῦθα δὴ ἁρπᾶν ἀναφέρεσθαι, ἔνθα ὢν μάλιστα ἡμᾶς ὠφελοίη; νὴ τὸν Δί' (ἔφη) καὶ ταῦτα παντάπασιν ἔοικεν ἀνθρώπων ἕνεκα * γιγνόμενα.

θ'. Τὸ δ' αὖ (ἔπειτα καὶ τοῦτο φανερὸν, ὅτι αὖ ὑπενέγκοιμεν ἄν τε

7. Quod item nobis ignem dederint, præsidium quoddam adversus frigus & caliginem, omnibusque in opificiis, ac rebus cæteris, quas utilitatis causa suscipiunt homines, quasi quendam cooperatorem? Nam, ut summatim dicam, rerum ad vitam utilium nihil homines, quod operæ pretium sit, absque igne parare possunt. Etiam hoc (inquit) benignitatis est eximiæ.

8. Quod item sol, ubi in hieme se convertit, accedendo hæc quidem maturat, illa vero exsiccat, quorum scilicet tempus præteriit; ac ubi id perfecit, non accedit propius, sed avertit sese, cavens ne supra modum nos calefaciendo lædat; ac quum eo recessit, ubi nobis manifestum est, ut frigore congelascaremus, si quidem abiret longius, ad eam cœli partem revertitur, ubi nobis plurimum prodest? Profecto (ait) etiam hæc omnino videntur hominum causa fieri.

9. Quod item (quum manifestum sit, non posse nos nec

ὅτε ὃ καῦμα ὅτε ὃ ψύχος, εἰ ἐξαπίνης γίγνοιτο) ὥτω μὴ κατὰ μικρὸν προσιέναι τὸ ἥλιον, ὥτω δὲ κατὰ μικρὸν ἀπιέναι, ὥστε λανθάνειν ἡμᾶς εἰς ἑκάτερα τὰ ἰσχυρότατα καθισταμένους; ἐγὼ μὲν οὖν (ἔφη ὁ Εὐθύδημος) ἤδη τοῦτο σκοπῶ, εἰ ἄρα τί ἐστι τοῖς θεοῖς ἔργον, ἢ ἀνθρώπους θεραπεύειν· ἐκεῖνο δὲ μόνον ἐμποδίζει με, ὅτι καὶ τἄλλα ζῶα τούτων μετέχει.

ι'. Οὐκοῦν καὶ τοῦτ' (ἔφη ὁ Σωκράτης) φανερόν, ὅτι καὶ ταῦτα ἀνθρώπων ἕνεκα γίγνεταί τε καὶ ἀνατρέφεται; τί γὰρ ἄλλο ζῶον αἰτίων τε καὶ ὑῶν καὶ ἵππων καὶ βοῶν καὶ ὄνων καὶ τῶν ἄλλων ζώων τοσαῦτα ἀγαθὰ ἀπολαύει, ὅσα ἀνθρωποι; ἐμοὶ μὲν γὰρ δοκεῖ πλείω τῶν φυτῶν· τρέφονται γοῦν καὶ χρηματίζονται ὀδὲν ἧττον ἀπὸ τούτων, ἢ ἀπ' ἐκείνων. πολὺ δὲ γένος ἀνθρώπων τοῖς μὴ ἐκ τῆς φυομένοις εἰς σοφιὼ ἀγεῶνται, ἀπὸ δὲ βοσκημάτων γάλακτι, καὶ τυρῷ, καὶ κρέασι τρεφόμενοι ζῶσι· πάντες δὲ πθαυμάζουσι καὶ * δαμάζοντες τὰ χρήσιμα τῶν ζώων, εἴς τε πόλεμον καὶ εἰς ἄλλα πολλὰ συνεργοῖς χρῶνται. ὁμογνωμονῶ σοι καὶ τοῦτ', ἔφη. ὁρῶ γὰρ αὐτῶν καὶ

æstum nec frigus tolerare, si repente illa existerent) sol ita paulatim accedat, atque ita paulatim abscedat, ut nosmet lateat, ad utraque vehementissima jam constitutos? Ego quidem hoc ipsum (ait Euthydemus) modo considero, aliudne quippiam Diis sit negotium, quam ut hominibus inserviant. Nam illud solum mihi est impedimento, quod hæc animalibus etiam cæteris communia sint.

10. An vero non perspicuum est, (ait Socrates) etiam animalia hominum causa nasci ac nutriri? Quod enim aliud animal tot commoda percipit ex capris, suibus, equis, bobus, asinis, animalibus cæteris, quot homines? Mihi quidem certe videtur plura, quam de plantis. Etiam magna pars hominum nascentibus è terra non utitur ad cibum, sed pecudum lacte, caseo, carnibus nutriti vivunt. Præterea cicuratis ac domitis utilibus animalibus omnes ad bellum aliaque multa utuntur, veluti coadjutoribus. In hoc etiam assentior tibi, ait. Nam inter ea

καὶ τὰ πολὺ ἰσχυότερα ἡμῶν, ὥστε ὑποχείρια γιγνόμενα τοῖς ἀνθρώποις, ὡς τε χρῆσθαι αὐτοῖς ὅ,τι ἂν βέλωνται.

ια'. Τὸ δ' (ἔπειτα πολλὰ μὲν καλὰ καὶ ὠφέλιμα, διαφέροντα δὲ ἀλλήλων ἐστὶ) τοσοῦτον τοῖς ἀνθρώποις αἰσθήσεις ἁρμοττούσας τοῖς ἔθνεσι, δι' ὧν ἀπολαύομεν πάντων τῶν ἀγαθῶν. Ὅ δὲ καὶ λογισμὸν ἡμῖν ἐμφῦσαι, ᾧ περὶ ὧν αἰσθανόμεθα λογιζόμενοί τε καὶ μνημονεύοντες καταμανθάνομεν, ὅπη ἔχασα συμφέρει, καὶ πολλὰ μηχανώμεθα, δι' ὧν τῶν τε ἀγαθῶν ἀπολαύομεν, καὶ τὰ κακὰ ἀλεξόμεθα. τὸ δὲ καὶ ἑρμηνείαν δοῦναι, δι' ἧς πάντων τῶν ἀγαθῶν μεταδίδομέν τε ἀλλήλοις διδάσκοντες, καὶ κοινωνοῦμεν, καὶ νόμους πιθέμεθα, καὶ πολιτευόμεθα; παντάπασιν εἰκάσιν, ὦ Σώκρατες, ἀ θεοὶ πολλῷ τῷ ἀνθρώπων ἐπιμέλειαν ποιεῖσθαι.

ιβ'. Τὸ δὲ, καὶ εἰ ἀδυνατοῦμεν τὰ συμφέροντα προνοεῖσθαι ἴσως τῶν μελλόντων, * ταύτην εὖ τοῖς ἡμῖν συνεργεῖν, διὰ παντὸς τοῖς πυνθανομένοις φράζοντας τὰ ἐπιβουλεύοντα, καὶ διδάσκοντας ἢ ἂν ἄριστα γίγνοιντο; σοὶ δ', (ἔφη)

ὦ

videó quædam longe nobis fortiora, tamen adeo ſubjecta hominibus effici, ut eis quamcunque ad rem velint, utantur.

11. Quod item (quum multa ſint pulcra & utilia, ſed inter ſe diverſa) ſenſus hominibus addiderint ad ſingula congruentes, per quos bonis omnibus fruimur. Item quod rationem nobis à natura conceſſerint, qua de rebus ſenſilibus ratiocinando & reminiſcendo diſcimus, ad quæ ſingula conducant, multaque moliamur, per quæ bonis fruamur, & mala depellamus. Quod interpretandi facultatem largiti ſint, per quam invicem omnia bona inter nos docendo communicamus, & leges ferimus, & rempublicam adminiſtramus? Omnino videntur, mi Socrates, valde Dii de hominibus eſſe ſolliciti.

12. Quum vero nobis in futurum utilia proſpicere non poſſumus, quod ipſi nos in hoc ita juvent, ut per divinationem conſulentibus futura indicent, & quo pacto fiant, optime doceant? Te quidem, (ait)

mi

ὦ Σώκρατες, ἐοίκασιν ἔτι φιλικώτερον, ἢ τοῖς ἄλλοις λέγῃ σθαι, εἴγε μηδὲ ἐπερωτώμενοι ὑπὸ σοῦ προσημαίνουσί σοι ἅττε λεκτὰ ποιεῖν, καὶ ἃ μή.

13. Οἶει δέ γε ἀληθῆ λέγω, καὶ σὺ γνώσῃ, ἂν μὴ ἀναμένῃς, ἕως ἂν τὰς μορφὰς τῶν θεῶν ἴδῃς, ἀλλ' ἐξαρκῇ σοι τὰ ἔργα αὐτῶν ὁρῶντι σέβεσθαι καὶ τιμᾶν τοὺς θεούς. Σκόπει δέ, ὅτι καὶ αὐτοὶ οἱ θεοὶ οὕτως ὑποδεικνύουσιν. οἵ τε γὰρ ἄλλοι ἡμῖν τὰ ἀγαθὰ διδόντες, οὐδὲν τούτων εἰς τὸ ἐμφανὲς ἰόντα διδόασιν, καὶ * ὁ τὸν ὅλον κόσμον συνεστάναι τε καὶ συνέχων, ὃν ᾧ πάντα καλὰ καὶ ἀγαθὰ ὄντι, καὶ ἀεὶ μὲν ἀγωνίοις ἀτειρῆ τε καὶ * ὑγιῆ καὶ ἀγήρατον παρέχων, θᾶττον δὲ νοήματος ἁμαρτήτως ὑπηρετοῦντα, ὅτῳ τὰ μέγιστα μὲν πράττων ὁρᾶται, τάδε δὲ οἰκονομῶν ἀόρατος ἡμῖν ὄντι.

14. Ἐννοεῖ δὲ, ὅτι καὶ ὁ πᾶσι φανερὸς δοκῶν εἶναι ἥλιος, οὐκ ἐπιτρέπει τοῖς ἀνθρώποις ἑαυτὸν ἀκριβῶς ὁρᾶν, ἀλλ' ἐάν τις αὐτὸν ἀναιδῶς ἐγχειρῇ θεᾶσθαι, πλὴν

mi Socrates, etiam familiarius uti videntur, quam cæteris, quando tibi, ne quidem interrogati, significant, quid vel faciendum, vel non faciendum sit.

13. At verum me dicere, etiam tu intelliges, si non expectaveris, donec Deorum formas intuearis; sed sufficerit inspicienti eorum opera, tum venerari tum honore prosequi Deos. Cogita etiam, Deos ipsos ita se nobis ostendere. Nam & Dii cæteri, quum bona nobis largiantur, nihil horum ita largiuntur, ut in apertum prodeant: & is, qui mundum universum composuit & continet, in quo pulcra & bona omnia sunt, quique utentibus eo semper expertem detrimenti, & morbi, & senectutis exhibet; atque etiam cogitatione celerius obsequentem sine ullo errore; is, inquam, maxima quæque facere conspicitur, hoc tamen universum gubernans, cerni non potest.

14. Considera etiam, quod sol, quum omnibus conspicuus esse videatur, non permittat hominibus, uti se accurate aspiciant; sed si quis impudenter spectare conetur, visum

πῶ ὄμιν ἀφαιρεῖται. ἢ τοὺς ὑπηρέτας δὲ τῶν θεῶν εὑρήσεις ἀφανὲς ὄντας. κεραυνός τε ἢ ὅπ μὴ ἄνωθεν ἀφίεται, δῆλον, ἢ ὅπ οἷς ἂν ἐντύχῃ, πάντων κρατεῖ· ὁρᾶται δ' ὑπ' ὀπίων, ὅτε καθασκήπτας, ὅτε ἀπίων. ἢ ἄνεμοι αὐτοὶ μ' ὀχ ὁρῶνται· ἀ δὲ ποιῦσι, φανερὰ ἡμῖν ὄντι, ἢ προσιόντων αὐτῶν αἰσθανόμεθα. ἀλλὰ μὼ ἢ ἀνθρώπυ γε ψυχὴ (εἰ πέρ τι ἢ ἄλλο τῶν ἀνθρωπίνων) τοῦ θείυ μετέχει. ὅπ μὴ γὰ βασιλεύει ἐν ἡμῖν, φανερόν· ὁρᾶται δὲ ὑπ' αὐτῆ. ἀ χρὴ καλανοῦντα μὴ καλαφρονεῖν τ' ὁρᾳόντων, ἀλλ' ὀκ ἐκ γινομθύων τ' δύναμιν αὐτῶν καλαμανθάνοντα, τιμᾶν τὸ δαιμόνιον.

ιέ. Ἐγὼ μὴ, ὦ Σώκρατες, (ἔφη ὁ Εὐθύδημος) ὅπ μὴ οὐδὲ μικρὸν ἀμελήσω γ' δαιμονίυ, σαφῶς οἶδα· ἐκεῖνο δὲ ἀθυμῶ, ὅπ μοι δοκεῖ ἆ τ' θεῶν εὐεργεσίας ὑπ' ἂν εἷς ποτε ἀνθρώπων ἀξίας χάρισιν ἀμείβεσθαι.

ιϛ'. Μὴ τῦτο ἀθύμει, (ἔφη) ὦ Εὐθύδημε· ὁρᾷς γὰ, ὅπ ὁ ἐν Δελφοῖς θεὸς, ὅταν τις αὐτὸν ἐπερωτᾷ, πῶς ἂν τοῖς θεοῖς

visum adimat. Sed & Deorum ministros conspici non posse reperies. Nam fulmen desuper demitti patet; & omnia, in quæ incidit, vincere: non tamen vel quum accedit, vel quum ferit, vel quum recedit, cernitur. Nec venti videntur, quanquam eorum effecta nobis conspicua sint; & accedentes sentiamus. Quinetiam siquid rerum humanarum aliud, anima hominis certe de divina natura participat. Patet enim hanc in nobis imperare; nec tamen ipsa cernitur. Quæ considerantem te, nequaquam ea quæ cerni nequeant, contemnere decet: sed de iis quæ fiunt, eorum potestate animadversa, numen ipsum honore prosequi.

15. Scio equidem me, (ait Euthydemus) ne minima quidem in parte numen, mi Socrates, neglecturum. Verum id mihi molestum est, quod nemo mihi hominum beneficia divina gratiis rependere meritis videatur.

16. Tibi vero, mi Euthydeme, (ait) molestum hoc ne sit. Vides enim Delphicum Deum interrogatum, quo pacto quis gratificari

Diis

θεοῖς χαρίζοιτο, ἀποκείνεται, Νόμῳ πόλεως. νόμῳ δὲ δήπου παντὶ δοκεῖ, Κατὰ δύναμιν ἱεροῖς θεὸς ἀρέσκεσθαι. πῶς οὖν ἄν τις κάλλιον ἢ εὐσεβέστερον τιμῴη θεὸς, ἢ ὡς αὐτοὶ κελεύουσιν, οὕτω ποιῶν;

ιζ'. Ἀλλὰ χρὴ τὰ μὲν δυνάμεως μηδὲν ὑφιέσθαι. ὅταν γάρ τις τοῦτο ποιῇ, φανερὸς δέ που ἐστὶ τότε οὐ τιμῶν θεούς. χρὴ οὖν μηδὲν ἐλλείποντα τῇ δύναμιν τιμᾷν τοὺς θεοὺς, θαρρεῖν τε καὶ ἐλπίζειν τὰ μέγιστα ἀγαθά. οὐ γὰρ παρ' ἄλλων γ' ἄν τις μείζω ἐλπίζων σωφρονοίη, ἢ παρὰ τῶν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν δυναμένων· οὐδ' ἂν ἄλλως μᾶλλον, ἢ εἰ τούτοις ἀρέσκοι· ἀρέσκοι δὲ πῶς ἂν μᾶλλον, ἢ εἰ ὡς μάλιστα πείθοιτο αὐτοῖς; Τοιαῦτα μὲν τοι λέγων τε καὶ αὐτὸς ποιῶν, εὐσεβεστέρους τε καὶ σωφρονεστέρους τοὺς συνόντας παρεσκεύαζεν.

ΚΕΦ.

Diis possit, respondere, Ex civitatis instituto. Est autem institutum hoc ubique, ut pro facultatibus Dii sacrificiis placentur. Qui ergo possit aliquis rectius & religiosius Deos honorare, quam si ita agat, ut ipsimet jubent?

17. Sed de facultatibus minime aliquid remittere oportet. Nam quum aliquis hoc facit, non se Deos honorare declarat. Itaque nihil intermittentem Deos pro viribus honorare oportet, & confidenter bona maxima sperare. Nemo enim mentis compos ab aliis majora sperare potest, quam ab iis, qui plurimum prodesse possunt: nec alia potius ratione, quam si eis placeat: & quo pacta magis placere possit, quam si maxime ipsis obtemperet. Hæc tum dicens tum ipse faciens, & religiosiores & modestiores reddebat familiares suos.

CAP.

ΚΕΦ. Λ'.

Ἀλλὰ μὴν ἔγωγε οὐδὲ περὶ τοῦ δικαίου γε οὐκ ἀπεκρύπτετο ἃ αὐτὸς εἶχεν γνώμην· ἀλλὰ καὶ ἔργῳ * ἀπεδείκνυτο, ἰδίᾳ τε πάσῃ μετρίως καὶ ὠφελίμως χρώμενος καὶ κοινῇ, ἄρχουσί τε ἃ οἱ νόμοι προστάττοιεν πειθόμενος, καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν ταῖς στρατείαις ὅπως, ὅστε μάλιστα εἰ) πᾶσι τοὺς ἄλλους εὐτακτοῦν.

β'. Καὶ * ὅτε ἐν ταῖς ἐκκλησίαις ὁπόταν γένοιτο, οὐκ ἐπέτρεψε τῷ δήμῳ πρὸς τοὺς νόμους ψηφίσασθαι, ἀλλὰ σὺν τοῖς νόμοις ἠναντιώθη τοιαύτῃ ὁρμῇ τοῦ δήμου, ἃ οὐκ ἂν οἶμαι ἄλλον ὑφέντα ἄνθρωπον ὑπομεῖναι.

γ'. Καὶ ὅτε οἱ τριάκοντα προσέταττον ἀπερ πρὸς τοὺς νόμους ἦν, οὐκ ἐπείθετο. τοῖς τε γὰρ νέοις ἀπαγορεύοντων αὐτῶν μὴ ἁμαλέγεσθαι, καὶ προστάττων ἐκείνῳ τε καὶ ἄλλοις τισὶ τῶν πολιτῶν, ἀγαγεῖν τινα ἐπὶ θανάτῳ, μόνος οὐκ ἐπείσθη, διὰ τὸ παρὰ τοὺς νόμους ἀπερ προστάττεσθαι.

Λ'. Καὶ

CAP. IV.

NEC de justitia quidem sententiam suam occultabat, sed eam reipsa declarabat, quum privatim ac publice erga omnes ex legum præscripto & utiliter se gereret, ac magistratibus, in iis quæ lex mandat, adeo tum domi tum militiæ pareret, ut supra cæteros eum se recte atque ordine gerere palam esset.

2. Quinetiam ubi præses comitiorum factus est, non permisit plebi, ut præter leges suffragiis sententias ferret; sed cum legibus tanto impetu plebis adversatus est, quem non puto ullum alium hominem toleraturum fuisse.

3. Quoties etiam Trigintaviri contra leges aliquid ei præciperent, non obtemperabat. Nam quum edixissent, ne ad juvenes dissereret, ac mandassent tum ipsi tum aliis quibusdam civibus, ut quendam ad mortem adducerent, solus non paruit, propterea quod contra leges mandaretur.

Δ'. Καὶ ὅτε τὴν ὑπὸ Μελίτου γραφὴν ἔφυγε, τῶν ἄλλων εἰωθότων ἐν τοῖς δικαστηρίοις πρὸς χάριν τε τοῖς δικασταῖς διαλέγεσθαι, καὶ κολακεύειν, καὶ δεῖσθαι πρὸς τοὺς νόμους, καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα πολλῶν πολλάκις ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἀφιεμένων, ἐκεῖνος οὐδὲν ἠθέλησε τῶν εἰωθότων ἕνεκα τῷ δικαστηρίῳ πρὸς τοὺς νόμους ποιῆσαι· ἀλλὰ ῥᾳδίως ἂν ἀφεθεὶς ὑπὸ τῶν δικαστῶν, εἰ καὶ μετρίως τι τούτων ἐποίησε, προσείλετο μᾶλλον τοῖς νόμοις ἐμμένων ἀποθανεῖν, ἢ παρανομῶν ζῆν.

ε'. Καὶ ἔλεγε δὲ ὅτι καὶ πρὸς ἄλλους μὲν πολλάκις οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Ἱππίαν τὸν Ἠλεῖον περὶ δικαίων τοιάδε διαλεχθέντα. Διὰ χρόνου γὰρ ἀφικόμενος ὁ Ἱππίας Ἀθήναζε, παρεγένετο τῷ Σωκράτει λέγοντι πρός τινας, ὡς θαυμαστὸν εἴη τὸ, εἰ μέν τις βούλοιτο σκυτικὰ διδάξασθαί τινα, ἢ τέκτονα, ἢ χαλκέα, ἢ ἱππέα, μὴ ἀπορεῖν ὅποι ἂν πέμψας τοῦτο τύχοι· (φασὶ δέ τινες καὶ ἵππον καὶ βοῦν τῷ βουλομένῳ δικαίως ποιήσασθαι, πάντα μεστὰ τῶν εἰ

4. Quum itidem accusante Melito reus ageretur, quanquam aliis in more sit, apud tribunalia judicum in gratiam multa dicere, adulari, rogare præter leges, quibus sane artibus multi multoties à judicibus absolvuntur; ille nihil horum usu receptorum apud tribunal præter leges facere voluit: sed tametsi facillime absolvi à judicibus potuisset, si vel modice horum aliquid fecisset, perstare tamen in legibus maluit ac mori, quam præter leges aliquid designando vivere.

5. Atque hujusmodi quædam ad alios sæpe dixit, & ipse memini eum aliquando de justitia ita ad Hippiam Eleum differere. Quippe quum longo ex intervallo Athenas venisset Hippias, Socrati aderat, dicenti ad quosdam, mirum esse, quod si quis sutorem aliquem, vel fabrum, vel artificem ærarium, vel equitem doceri velit, non desint loca, ad quæ illo misso possit hoc impetrare: (aiunt quidem aliqui, si equum ac bovem quis ad operas suas idoneos velit effici, omnia plena iis esse qui hos docere

τ διδαξόντων) ἐαν δέ τις βάλλῃ ἢ αὐτὸς μαθεῖν ὃ δίκαιον, ἢ ἡμῖν ἢ οἰκέτην διδάξαι, μὴ εἰ, ὅποι ἂν ἐλθὼν τύχοι τούτου.

5. Καὶ ὁ μὲν Ἱππίας ἀκούσας ταῦτα, ὥσπερ ὑπεσκώπτων αὐτὸν, Εἰ γὰρ σύ, ἔφη, ὦ Σώκρατες, ἐκεῖνα τὰ αὐτὰ λέγεις, ἃ ἐγὼ πάλαι ποτέ σου ἤκουσα; ὁ δὲ Σωκράτης, Ὁ δέ γε τούτου δεινότερον, ἔφη, ὦ Ἱππία, ὃ μόνον ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν αὐτῶν· σὺ δ' ἴσως, ἅτε πολυμαθὴς εἶ, περὶ τῶν αὐτῶν οὐδέποτε τὰ αὐτὰ λέγεις. ἀμέλει (ἔφη) πειρῶμαι καινόν τι λέγειν ἀεί.

6. Πότερον (ἔφη) καὶ περὶ ὧν ὑπίσασιν, οἷον περὶ γραμμάτων, ἐάν τις ἔρηταί σε, πόσα καὶ ποῖα [Σωκράτους] ἐστὶν, ἄλλα μὲν πρότερον, ἄλλα δὲ νῦν πειρᾷ λέγειν; ἢ περὶ ἀριθμῶν τοῖς ἐρωτῶσιν, εἰ τὰ δὶς πέντε δέκα ἐστὶν, ἃ τὰ αὐτὰ νῦν, ἃ καὶ πρότερον, ἀποκρίνῃ; περὶ μὲν τούτων, (ἔφη) ὦ Σώκρατες, ὥσπερ σὺ, καὶ ἐγὼ ἀεὶ τὰ αὐτὰ λέγω. περὶ μέντοι γε δικαίου πάνυ οἶμαι νῦν ἔχειν εἰπεῖν, πρὸς ἃ γε σὺ, ὅτ' ἂν ἄλλῳ τῳδεὶς δύηται ἂν εἰπεῖν.

ν'. Νὴ

docere volent) at si quis vel ipse justitiam discere cupiat, vel filium domesticumque doceri, non esse, quo accedere possit, ut hoc consequatur.

6. Quæ quum audisset Hippias, tanquam irridens Socratem, ait: Num adhuc tu, mi Socrates, illa ipsa dicis, quæ ego de te jam olim audivi? Et Socrates, Immo quod hoc etiam gravius est, inquit, mi Hippia, non modo semper eadem dico, sed etiam de iisdem. Tu vero fortasse, quod sis admodum doctus, de iisdem nunquam dicis. Certe (inquit) semper aliquid novi proferre conor.

7. Num & de iis (ait Socrates) quæ scis, verbi gratia, de litteris, si quis te roget, quot & quales sint litteræ [Socratis,] alia prius, alia nunc dicere conaris? vel de numeris, siqui rogent, an bis quinque sint decem, non eadem nunc, quæ & prius, respondes? De his (ait) mi Socrates, perinde ac tu, semper eadem dico. Cæterum de eo quod justum est, nunc me dicere posse omnino arbitror, ad quæ neque tu neque quisquam alius respondere queat.

η'. Νὴ τὴ Ἥραν (ἔφη) μέγας λήρὸς ἀγαθὸν εὑρηκέναι, εἰ παύσονται μὲν οἱ δικαστὰς δίκας ψηφιζόμενοι, παύσονται δὲ οἱ πολῖται περὶ τῶν δικαίων αὐτὰ πλέοντές τε καὶ αὐτὰ δικῶντες καὶ στασιάζοντες, παύσονται δὲ αἱ πόλεις διαφερόμεναι περὶ τῶν δικαίων, καὶ πολεμῶσαι. καίτοι ἐγὼ μὲν οὐκ οἶδ' ὅπως ἂν ἀπολαφθείην σου, πρὸ δ' ἀκούσας τηλικοῦτον ἀγαθὸν εὑρηκότος.

θ'. Ἀλλὰ μὰ Δί' (ἔφη) οὐκ ἀκούσῃ, πρίν γ' ἂν αὐτὸς ἀποφήνῃ ὅ,τι νομίζεις τὸ δίκαιον εἶναι. ἀρκεῖ γὰρ, ὅτι τὰ ἄλλων καταγελᾷς, ἐρωτᾶν μὲν καὶ ἐλέγχειν πάντας, αὐτὸς δὲ οὐδὲν οἷός τε ὢν λόγον, οὐδὲ γνώμην ἀποφαίνεσθαι περὶ οὐδενός.

ι'. Τί δὲ, ὦ Ἱππία, (ἔφη) οὐκ ἤκουσας ὅτι ἐγὼ ἃ δοκεῖ μοι δίκαια εἶναι, οὐδὲν παύομαι ἀποδεικνύμενος; καὶ ποῖός σοι (ἔφη) οὗτος ὁ λόγος δοκεῖ; εἰ δὲ μὴ λόγῳ, (ἔφη) ἀλλ' ἔργῳ ἀποδείκνυμαι· ἢ οὐ δοκεῖ σοι ἀξιοπιστότερον εἶναι λόγου τὸ ἔργον εἶναι; πολύ γε νὴ Δί'· (ἔφη) δίκαια μὲν γὰρ λέγοντες πολλοὶ, ἄδικα ποιοῦσι· δίκαια δὲ πράττων οὐδεὶς ἄδικος ἂν εἴη.

ια'. Ἠιθη-

8. Magnum profecto (ait) bonum reperisse te refers, si quidem Judices diversa statuere desinent, & cives de iis quæ justa sint disceptare, experiri jure, dissidere; denique civitates ipsæ discordes esse de iis quæ æqua sint, bellaque gerere desinent. Atque equidem quo pacto discedere abs te possim prius, quam te, qui tantum bonum inveneris, audierim, non video.

9. At tu profecto (inquit) non audies priusquam ipse pronuncieris, quid esse justum statuas. Nam sufficit tibi alios irridere, interroganti & convincenti omnes; quum ipse nemini rationem reddere velis, neque sententiam tuam ulla de re proferre.

19. Quid vero, mi Hippia, (inquit) an nescis me illa quæ justa putem, nunquam non indicare? Et cujusmodi ea (inquit) oratio tua est? At si non oratione (ait) saltem reipsa demonstro. Non tibi res ipsa videtur majori esse argumento, quam fit oratio? Multo magis profecto: (ait) nam plerique, quum justa dicant, injusta patrant; at qui justa facit, injustus esse nequit.

11. Sen-

ια'. Ηιαθησαι οὖν πώποτέ μου ἢ ψευδομαρτυρηθέντος, ἢ συκοφαντηθέντος, ἢ φίλους ἢ πόλιν εἰς ϛάσιν ἐμβάλλοντος, ἢ ἄλλό τι ἄδικον πεϱάτοντος; Οὐκ ἔγωγ', ἔφη. τὸ δὲ τῶν ἀδίκων ἀπέχεσθαι, οὐ δίκαιον ἡγῇ; δῆλός εἰ, (ἔφη) ὦ Σώκϱατες, ἤδη νῦν ἀφαφεύγειν ἐγχειϱῶν, τὸ ἀποδείκνυσθαι γνώμην ὅ, τι νομίζεις τὸ δίκαιον. οὐ γὰϱ ἃ πεϱάτθησιν αἱ δίκαιοι, ἀλλ' ἃ μὴ πεϱάτθησιν, ταῦτα λέγϛ.

ιβ'. Αλλ' ὥμην ἔγωγ' (ἔφη ὁ Σωκϱάτης) τὸ μὴ θέλειν ἀδικεῖν, ἱκανὸν δικαιοσύνης ὑπόδειγμα εἶναι. εἰ δέ σοι μὴ δοκεῖ, σκέψαι ἐὰν τόδε σοι μᾶλλον ἀϱέσκῃ. φημὶ γὰϱ ἐγὼ τὸ νόμιμον δίκαιον εἶναι. ἆϱα τὸ αὐτὸ λέγϛ, ὦ Σώκϱατες, νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι; ἔγωγ', ἔφη.

ιγ'. Ου γὰϱ αἰσθάνομαί σου, ὁποῖον νόμιμον, ἢ ποῖον δίκαιον λέγϛ. νόμους δὲ πόλεως (ἔφη) γιγνώσκεις; ἔγωγ', ἔφη. καὶ τίνας τούτους νομίζεις; οἱ πολῖται (ἔφη) συνθέμενοι ἃ τε δεῖ ποιεῖν καὶ ὧν ἀπέχεσθαι, ἐγϱάψαντο. ὑποκειμένων

11. Senſiſtine vero unquam me, vel faſſum teſtimonium perhibuiſſe, vel calumniatum quemquam, vel amicos aut rempublicam in diſſenſiones impuliſſe, vel aliud quidpiam injuſti deſignaſſe? Minime equidem, ait. Ab injuſtis autem abſtinere, non juſtum eſſe arbitraris? Palam, (ait) mi Socrates, etiam nunc conaris effugere, quominus ſententiam tuam proferas, quid juſtum eſſe putas. Non enim ea dicis, quæ juſti faciunt, ſed ea quæ non faciunt.

12. Ego vero (ait Socrates) ſatis idoneum eſſe juſtitiæ ſpecimen arbitrabar, nolle quid injuſte deſignare. Quod ſi hoc tibi non videtur, conſidera, num magis hoc tibi placeat. Nam equidem aio, quod legitimum eſt, id eſſe juſtum. Dicis, mi Socrates, idem eſſe legitimum & juſtum? Equidem, ait.

13. Non ſentio, quid legitimum, quid juſtum dicas. Leges civitatis (inquit) an noſti? Equidē, ait. Et quas putas illas eſſe? Quæ cives (inquit) conſcripſerunt, ſtatuentes quæ facere & à quibus abſtinere oporteat.

Ergo

ὐκοῦν (ἔφη) νόμιμος μὲν ἂν εἴη ὁ κατὰ ταῦτα πολιτευόμενος, ἄνομος δὲ ὁ ταῦτα πραγματαίνων; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. Οὐκοῦν καὶ δίκαια μὲν πράττει ὁ τούτοις πειθόμενος, ἄδικα δὲ ὁ τούτοις ἀπειθῶν; πάνυ μὲν οὖν. οὐκοῦν ὁ μὲν τὰ δίκαια πράττων, δίκαιος· ὁ δὲ τὰ ἄδικα, ἄδικος; πῶς γὰρ οὔ; ὁ μὲν ἄρα νόμιμος, δίκαιός ἐστιν· ὁ δὲ ἄνομος, ἄδικος.

ιδ'. Καὶ ὁ Ἱππίας, νόμους δ', ἔφη, ὦ Σώκρατες, πῶς ἄν τις ἡγήσαιτο σπουδαῖον πρᾶγμα εἶναι, ἢ τὸ πείθεσθαι αὐτοῖς, ὅς γε πολλάκις * αὐτοὺς ἃ θέμενοι ἀποδοκιμάσαντες μεταπίθενται; καὶ γὰρ πόλεμον (ἔφη ὁ Σωκράτης) πολλάκις ἀράμεναι αἱ πόλεις, πάλιν εἰρήνην ποιοῦνται. καὶ μάλα, ἔφη. Διάφορον οὖν τι οἴει ποιεῖν (ἔφη) τοὺς τοῖς νόμοις πειθομένους φαυλίζων, ὅτι καταλύουσιν αὖ ἃ νόμοι, ἢ εἰ τοὺς πολεμίους εὐτακτοῦντας ψέγοις, ὅτι γένοιτ' ἂν εἰρήνη; ἢ καὶ τοὺς ἐν τοῖς πολέμοις ταῖς πατρίσιν προθύμως βοηθοῦντας μέμφῃ; μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη.

ιε'. Λυκοῦρ-

Ergo legibus conformis erit, (ait) qui ſecundum hæc in republica ſeſe gerit; difformis vero legibus, qui ea tranſgreditur? Omnino, inquit. Igitur etiam ille qui his obtemperat, juſta facit: injuſta vero, qui non obtemperat? Omnino. Ergo qui juſta facit, juſtus: qui injuſta, injuſtus eſt? Qui non? Itaque legibus conformis, juſtus eſt: difformis vero legibus, injuſtus.

14. Tum Hippias, Quo pacto aliquis, mi Socrates, ait, vel leges, vel ipſarum obſervantiam, rem magni faciendam putare poſſit, quum eas ipſas autores ſæpe improbatas mutent? Non enim bellum (inquit Socrates) ſæpe civitates ſuſcipiunt, ac rurſus pacem faciunt? Omnino, ait. Ergone quid aliud facere te putas (inquit) quum legibus obtemperantes vituperas, propterea quod antiquari poſſint; quam ſi hoſtes recte ac decore ſe gerentes reprehendas, propterea quod pax fieri poſſit? Num & illos, qui alacriter in bellis ſuccurrunt patriæ, vituperas? Minime equidem, ait.

15. An

ιε'. Λυκοῦργον δὲ τὸ Λακεδαιμόνιον (ἔφη ὁ Σωκράτης) καταμεμαθηκας, ὅπη ἂν διάφορον τῶν ἄλλων πόλεων τὴν Σπάρτην ἐποίησεν, εἰ μὴ τὸ πείθεσθαι τοῖς νόμοις μάλιστα κατειργάσατο αὐτῇ; τὸ δὲ ἀρχόντων ἐν ταῖς πόλεσιν οὐκ οἶσθα, ὅτι οἵτινες ἂν τοῖς πολίταις αἰτιώτατοί εἰσι τοῦ τοῖς νόμοις πείθεσθαι, οὗτοι ἄριστοί εἰσι; καὶ πόλις, ἐν ᾗ μάλιστα (ἃ) πολῖται τοῖς νόμοις πείθονται, ἐν εἰρήνῃ τε ἄριστα διάγει, καὶ ἐν πολέμῳ ἀνυπόστατός ἐστιν.

ις'. Ἀλλὰ μὴν καὶ ὁμόνοιά γε μέγιστόν τε ἀγαθὸν δοκεῖ ταῖς πόλεσιν εἶναι), καὶ πλειστάκις ἐν αὐταῖς αἵτε γεωργίαι, καὶ (ἃ) ἄριστοι ἄνδρες ἐκκλησιάζουσι τοῖς πολίταις ὁμονοεῖν· καὶ παγκαχοῦ ἐν τῇ Ἑλλάδι νόμος κεῖται, τὰς πολίτας ὀμνύναι ὁμονοήσειν, καὶ πανταχοῦ ὀμνύουσι τὸν ὅρκον τοῦτον. οἶμαι δ' ἔγωγε ταῦτα γίγνεσθαι, οὐχ ὅπως τοὺς αὐτοὺς χορεύειν κελεύωσιν οἱ πολῖται, οὐδὲ ὅπως τοὺς αὐτοὺς αὐλητὰς ἐπαινῶσιν, οὐδὲ ὅπως τοὺς αὐτοὺς ποιητὰς αἱρῶνται, οὐδὲ ἵνα τοῖς αὐτοῖς ἥδωνται, ἀλλ' ἵνα τοῖς νόμοις πείθωνται. τούτοις γὰρ τῶν πολιτῶν ἐμμενόντων, αἱ πόλεις ἰσχυρόταται

15. An Lycurgum Lacedæmonium (ait Socrates) animadvertisti, alia re nulla Spartam à cæteris civitatibus diversam reddidisse, quam quod in ea maxime perfecerit, ut legibus cives parerent? An item nescis magistratus in rebuspublicis optimos esse, qui maxime sunt autores civibus, ut legibus obtemperent? Etiam civitas, in qua maxime legibus parent cives, tum pace optime degit, tum bello inexpugnabilis est.

16. Quinetiam concordia maximum rebuspublicis bonum esse videtur; & utplurimum in eis Senatus, ac optimi quique, cives, uti concordes sint, hortantur: & ubique in Græcia lex posita est, ut jurent cives se concordes fore; quod etiam sacramentum ubique præstatur. Existimo autem sic illud fieri, non ut de iisdem choris cives judicent, non ut tibicines eosdem laudent, non ut eosdem poetas deligant, non ut eisdem delectentur; sed ut legibus pareant. Nam si cives in his persistant, urbes potentissimæ

ἰσχυρόταται τε καὶ εὐδαιμονέσταται γίγνονται· ἄνευ δὲ ὁμονοίας οὔτ' ἂν πόλις εὖ πολιτεύοιτο, οὔτε οἶκος καλῶς οἰκήσειεν.

ιζ'. Ἰδίᾳ δὲ πῶς μὴ ἂν τις ἥττων εἴη τοῦ πόλεως ζημιοῖτο, πῶς δ' ἂν μᾶλλον τιμῷτο, ἢ εἰ τοῖς νόμοις πείθοιτο; πῶς δ' ἂν ἧττον ὀφλοι τοῖς δικασταῖς ἡττῷτο; ἢ πῶς ἂν μᾶλλον νικῴη; τίνι δ' ἄν τις μᾶλλον πιστεύσειε δικαζόμενος ἢ χρήματα, ἢ υἱοὺς, ἢ θυγατέρας; τίνα δ' ἂν ἡ πόλις ὅλη ἀξιοπιστότερον ἡγήσαιτο τοῦ νομίμου; ἢ τίνων δ' ἂν μᾶλλον τῶν δικαίων τύχοιεν ἢ γονεῖς ἢ οἰκεῖοι, ἢ οἰκέται, ἢ φίλοι, ἢ πολῖται, ἢ ξένοι; τίνι δ' ἂν μᾶλλον πολέμιοι πιστεύσαιεν ἢ ἀνοχὰς, ἢ σπονδὰς, ἢ συνθήκας περὶ εἰρήνης; τίνι δ' ἂν μᾶλλον, ἢ τῷ νομίμῳ, σύμμαχοι ἐθέλοιεν γίγνεσθαι; τῷ δ' ἂν μᾶλλον οἱ σύμμαχοι πιστεύσαιεν ἢ ἡγεμονίαν, ἢ φρουρὰν, ἢ πόλεις; τίνα δ' ἄν τις εὐεργετήσας εὐπρόθυμοι χάριν κομιεῖσθαι μᾶλλον, ἢ τὸν νόμιμον; ἢ τίνα μᾶλλον ἄν τις

tissimæ beatissimæque fiunt. At sine concordia nec civitas recte gubernari poterit, nec domus recte administrari.

17. Privatim vero qui possit aliquis vel minus à republica multari, vel magis honorari, quam si legibus obtemperet? quo pacto minus pro tribunalibus vinci possit? quo pacto magis vincere? cui quis potius fidem habeat, ut apud eum vel pecunias, vel filios, vel filias deponat? quemnam civitas universa fide digniorem putare possit, quam legibus conformem. A quibus vel parentes, vel propinqui, vel domestici, vel amici, vel cives, vel hospites magis id impetrare possint, quod æquum est? Cui potius hostes vel inducias, vel fœdera, vel conventa de pace credant? cum quo potius societatem coeant, quam cum legum studioso? Cui potius socii vel ducis munus, vel præsidiorum magisterium, vel civitates credant? Cui potius aliquis benefaciendo gratiam se reportaturum existimet, quam legum studioso? Aut, cui potius bene

faciat

πις εὐεργετήσαντα, ἢ παρ' ᾧ χάριν ἀπολήψεσθαι νομίζει; τῷ δ' ἄν τις βέλτιον μᾶλλον φίλος εἴη, ἢ τῷ ἥκιστα ἐχθρός, ἢ τῷ τοιούτῳ; τῷ δ' ἂν τις ἥκιστα πολεμήσαντα, ἢ ᾧ ἂν μάλιστα μὴ φίλος εἶναι βέλτιον, ἥκιστα δ' ἐχθρός· ᾧ πλεῖστοι μὴ φίλοι ἀλλὰ σύμμαχοι βέλτιόν εἰσιν, ἐλάχιστοι δ' ἐχθροὶ καὶ πολέμιοι;

ιη'. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ Ἱππία, ὃ αὐτὸ ἐπιδείκνυμι νόμιμόν τε καὶ δίκαιον εἶναι. σὺ δ' εἰ ταναντία γιγνώσκεις, δίδασκε. καὶ ὁ Ἱππίας, Ἀλλὰ μὰ τὸν Δία, ἔφη, ὦ Σώκρατες, οὔ μοι δοκῶ ταναντία γιγνώσκειν οἷς εἴρηκας περὶ τοῦ δικαίου.

ιθ'. Ἀγράφους δέ τινας οἶσθα, (ἔφη) ὦ Ἱππία, νόμους; τοὺς γ' ἐν πάσῃ (ἔφη) χώρᾳ κεῖσθαι ταῦτα νομιζομένους. ἔχοις ἂν οὖν εἰπεῖν (ἔφη) ὅτι οἱ ἄνθρωποι αὐτοὺς ἔθεντο; καὶ πῶς ἂν, (ἔφη) οἷόν τε συνελθεῖν ἅπαντας ἂν δυνηθῆναι, ὅτι ὁμόφωνοί εἰσι; τίνας οὖν (ἔφη) νομίζεις πεθῆκέναι τοὺς νόμους τούτους; ἐγὼ μὲν (ἔφη) θεοὺς οἶμαι τοὺς νόμους τούτους τοῖς ἀνθρώποις θεῖναι.

faciat aliquis, quam à quo se gratiam recepturum arbitretur? Cui quis vel magis amicus esse velit, vel minus hostis, quam tali? Cui quis velit minus bellum facere, quam cui esse cupiat amicissimus, ac minime hostis; & cui plurimi esse velint amici & socii; inimici vero ac hostes, paucissimi?

18. Itaque ego, mi Hippia, demonstro idem esse quod legitimum sit & quod justum. Tu si contrarium sentias, velim me doceas. Ego vero (inquit Hippias) non profecto videor iis contraria sentire de justo, quæ tu, mi Socrates, protulisti.

19. An vero quasdam, mi Hippia, (inquit) non scriptas leges esse nosti? Eas (ait) quæ ubivis locorum eodem modo observantur. Hasne dicere potes (ait) ab hominibus esse conditas? Quo pacto, (inquit) quum universi convenire non possint, nec unius sint linguæ? Quosnam igitur (ait) leges has condidisse arbitraris? Equidem (ait) has leges hominibus à Diis ferri existimo.

θεῖναι. ἢ γὰρ ὥδε; πᾶσιν ἀνθρώποις τοῦτον νομίζειν, τοὺς θεοὺς σέβειν.

κ'. Οὐκοῦν καὶ γονέας πανταχοῦ νομίζεται; καὶ τοῦτο, ἔφη. ἀκούω καὶ μήτε γονέας παισὶ μίγνυσθαι, μήτε παῖδας γονεῦσιν; ἀκέπι μοι δοκεῖ, (ἔφη) ὦ Σώκρατες, οὗτος θεῖος νόμος εἶναι. πῇ δή; ἔφη. ὅτι ἀλαθάνομαί τινας (ἔφη) παραβαίνοντας αὐτόν.

κα'. Καὶ γὰρ ἄλλα πολλὰ παρανομοῦσιν· ἀλλ' οἶμαι δίκην γέ τοι διδόασιν ἃ παραβαίνοντες τοὺς ὑπὸ τῶν θεῶν κειμένους νόμους, ἵνα ὡδενὶ τρόπῳ δυνατὸν ἀνθρώπῳ ἀφανῆ εἶναι· ὥσπερ τοὺς ὑπ' ἀνθρώπων κειμένους νόμους εἴσι παραβαίνοντες ἀφανεύουσι ὃ δίκην διδόναι, ἃ μὴ λανθάνοντες, ἃ δὲ βιαζόμενοι.

κβ'. Καὶ ποίαν (ἔφη) δίκην, ὦ Σώκρατες, ἃ δύνανται ἀφανεύειν γονεῖς τε παισὶ, καὶ παῖδες γονεῦσι μιγνύμενοι; τὴν μεγίστην, νὴ Δί'· (ἔφη) τί γὰρ ἂν μεῖζον πάθοιεν ἄνθρωποι τεκνοποιούμενοι ἢ κακῶς τεκνοποιεῖσθαι.

κγ'. Πᾶς

stimo. Nam apud homines universos hoc primum lege receptum est, Deos esse colendos.

20. Annon & parentes ubique locorum receptum est honore prosequendos esse? Etiam hoc, ait. Non & illud, quod neque parentes cum liberis, neque liberi cum parentibus consuescere debeant? Illa mihi lex, (ait) mi Socrates, non jam amplius esse Dei videtur. Quamobrem? inquit. Quod animadvertam (inquit) nonnullos hanc non observare.

21. At enim (ait) etiam alia multa contra leges committunt. Verum qui leges divinitus conditas violant, pœnas dant, quas homo nulla ratione potest effugere; quemadmodum nonnulli leges latas ab hominibus transgredientes, quominus pœnas dent, vel latendo, vel vim adhibendo effugiunt.

22. Et quam (inquit) pœnam effugere, mi Socrates, non possunt tum parentes si cum liberis, tum liberi si cum parentibus misceantur? Maximam profecto, ait: nam quid hominibus liberos procreantibus accidere majus possit, quam si male procreent?

23. Quo

κγ'. Πῶς οὖν (ἔφη) κακῶς οὗτοι τεκνοποιοῦνται, οὓς γε οὐδὲν κωλύει ἀγαθοὺς αὐτοὺς ὄντας ἐξ ἀγαθῶν παιδοποιεῖσθαι; ὅτι νὴ Δί' (ἔφη) οὐ μόνον ἀγαθοὺς δεῖ τοὺς ἐξ ἀλλήλων παιδοποιουμένους εἶ), ἀλλὰ καὶ ἀκμάζοντας τοῖς σώμασιν. ἢ δοκεῖ σοι ὅμοια τὰ σπέρματα εἶ) τὰ τῶν ἀκμαζόντων τοῖς τῶν μήπω ἀκμαζόντων, ἢ τῶν παρηκμακότων; ἀλλὰ μὰ Δί', (ἔφη) οὐκ εἰκὸς ὅμοια εἶ). πότερα οὖν (ἔφη) βελτίω; δῆλον, ὅτι (ἔφη) τὰ τῶν ἀκμαζόντων. τὰ τῶν μὴ ἀκμαζόντων ἆρα οὐ σπουδαῖα; οὐκ εἰκὸς μὰ Δί', ἔφη. ἀκούω οὕτω γε οὐ δεῖ παιδοποιεῖσθαι. οὐ γὰρ οὖν, ἔφη. ἀκούω οἵγε παιδοποιούμενοι, ὡς οὐ δεῖ παιδοποιοῦνται. ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη. τίνες οὖν ἄλλοι (ἔφη) κακῶς ἂν παιδοποιοῖντο, εἰ γε μὴ οὗτοι; ὁμογνωμονῶ σοι (ἔφη) κἀ τοῦτο.

κδ'. Τί δή; τὸ εὖ ποιοῦντας ἀντευεργετεῖν ἃ παντα χῇ νόμιμόν ἐστι; νόμιμον, ἔφη. πρᾶγμα δὲ κἀ τοῦτο. ἀκούω

23. Quo vero pacto (inquit) male procreant hi, quos nihil vetat, bonos ipsos ex bonis liberos suscipere? Quia non tantum (ait) bonos esse necesse est, qui ex se invicem procreant; sed etiam corporibus vegetis. Num tibi videntur semina illorum qui ætate sunt vegeta, seminibus eorum esse similia, qui ad ætatem vegetam necdum accesserunt, vel jam prætergressi sunt eam? Nequaquam (ait) esse similia videntur. Utra igitur sunt meliora? Patet (inquit) illorum meliora esse, qui sint ætate vegeta. Ergo illorum qui hac ætate non sunt, semina minime probantur? Non consentaneum est, inquit. Ergo sic procreandum non est. Nequaquam, ait. Ergo hi dum liberos procreant, ita procreant, ut minime decet. Mihi quidem videtur, inquit. Quinam igitur alii male procreabunt, si non hi? Sentio (inquit) tecum hac etiam in parte.

24. Quid autem? bene facientibus vicissim benefacere, annon ubique legibus sancitum est? Est, inquit. Et committitur etiam adversus hoc.

ἔχουσι καὶ ἃ τοῦτο πράττοντες δίκην διδόασι, φίλων μὲν ἀγαθῶν ἔρημοι γιγνόμενοι, τοὺς δὲ μισοῦντας ἑαυτοὺς ἀναγκαζόμενοι διώκειν. ἢ οὐχ οἱ μὲν εὖ ποιοῦντες τοὺς ὠφελοῦντας ἑαυτοῖς, ἀγαθοί φίλοι εἰσίν· οἱ δὲ μὴ ἀντεργετοῦντες τοὺς τοιούτους, ἀφ' οὗ μὲν τοῦ ἀχαριστίαν. μισοῦνται ὑπ' αὐτῶν, ἀφ' οὗ δὲ τὸ μάλιστα λυσιτελεῖν τοῖς τοιούτοις ζητοῦσι, τούτους μάλιστα διώκουσι; νὴ τὸν Δία, ὦ Σώκρατες, (ἔφη) * θεοῖς ταῦτα πάντα ἔοικε· ὃ γὰρ τοὺς νόμους αὐτοὺς τοῖς πράττουσι καὶ τιμωρίας ἔχειν, βέλτιον καὶ ἢ κατ' ἄνθρωπον νομοθετοῦν δοκεῖ μοι εἶναι.

κε'. Πότερον οὖν, ὦ Ἱππία, τοὺς θεοὺς ἡγῇ τὰ δίκαια νομοθετεῖν, ἢ ἄλλα τῶν δικαίων; οὐκ ἄλλα μὰ Δί'· (ἔφη) πολλῆ γὰρ ἂν ἄλλος γέ τις τὰ δίκαια νομοθετήσειεν, εἰ μὴ θεός. καὶ τοῖς θεοῖς ἄρα, ὦ Ἱππία, τὸ αὐτὸ δίκαιόν τε καὶ νόμιμον εἶναι ἀρέσκει. Τοιαῦτα λέγων τε καὶ πράττων δικαιοτέρους ἐποίει τοὺς πλησιάζοντας.

ΚΕΦ.

Quo fit ut & illi qui in hoc delinquunt, pœnas dent, ab amicis bonis deserti, & coacti eos quærere, quibus odio sunt. An non qui benefaciunt illis qui ipsorum opera utuntur, amici boni sunt: at qui vicissim illis bene non faciunt, licet ob ingratitudinem suam eis odio sint, tamen, quod horum opera inprimis sibi utilis sit, eosdem studiose quæritant. Profecto, (inquit) mi Socrates, hæc omnia divina esse videntur. Nam leges ipsos delinquentum pœnas continere, id mihi cujusdam esse præstantioris legislatoris videtur, quam humani.

25. Num igitur existimas, mi Hippia, Deos justa præscribere legibus, an vero à justis aliena? Mime aliena: (inquit) nec enim facile quis alius extra Deum justa sancire potest. Ergo etiam Diis, mi Hippia, placet idem & justum esse & legitimum. Hujusmodi quædam quum & diceret & faceret, reddebat illos qui conveniebant ipsum, justiores.

CAP.

ΚΕΦ. ε'.

Ως δὲ καὶ πρακτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας ἑαυτῷ, νῦν ἂν τοῦτο λέξω. νομίζων δὲ ἐγκράτειαν * ἀγαθὸν εἶ) τῷ μέλλοντι καλόν τι πράξειν, πρῶτον μὲν αὐτὸς φανερὸς ἦν τοῖς συοῦσιν ἀσκῶν αὐτὸν μάλιστα πάντων ἀνθρώπων· ἔπειτα ἀναλεγόμενος προετρέπετο πάντων μάλιστα τοὺς συνόντας πρὸς ἐγκράτειαν. ἀεὶ μὲν οὖν καὶ τῶν πρὸς ἀρετὴν χρησίμων αὐτός τε διετέλει μεμνημένος, καὶ τοὺς συνόντας πάντας ὑπομιμνήσκων.

β'. Οἶδα δέ ποτε αὐτὸν καὶ πρὸς Εὐθύδημον περὶ ἐγκρατείας τοιάδε διαλεχθέντα· Εἰπέ μοι (ἔφη) ὦ Εὐθύδημε, ἆρα καλὸν καὶ μεγαλεῖον νομίζεις εἶ) καὶ ἀνδρὶ καὶ πόλει κτῆμα ἐλευθερίαν; ὡς οἷόν τέ γε μάλιστα, ἔφη.

γ'. Ὅστις οὖν ἄρχεται ὑπὸ τῶν διὰ τοῦ σώματος ἡδονῶν, καὶ διὰ ταύτας μὴ δύναται πράττειν τὰ βέλτιστα, νομίζεις τοῦτον

CAP. V.

Cæterum quo pacto familiares suos magis ad agendum idoneos efficiebat, nunc dicam. Nam quum existimaret, temperantiam esse bonum ei qui præclarum aliquid gesturus esset: primum ipse familiaribus suis hominum omnium maxime in hoc exercitatus apparebat: deinde differendo omnium maxime familiares suos ad temperantiam impellebat. Itaque semper & ipse meminerat illorum, quæ ad virtutem conducerent, & familiares suos omnes commonefaciebat.

2. Scio ipsum aliquando ad Euthydemum de temperantia hujusmodi quædam disseruisse: Dic mihi, Euthydeme, (ait) num pulcram & amplam tum viro tum reipublicæ possessionem esse putas libertatem? Maximam, inquit.

3. Qui ergo à voluptatibus, quæ corpore percipiuntur, vincitur; ac per eas, quæ optima sunt, facere nequit; eumne tu hominem esse

τῦτον ἐλεύθερον εἶναι; ἦκιστα, ἔφη. ἴσως γὰρ ἐλεύθερον φαίνεταί σοι τὸ περίπλειν τὰ βέλτιστα· εἶτα τὸ ἔλαττον τῦς κωλύοντας τὰ τοιαῦτα ποιεῖν, ἀνελεύθερον νομίζεις; παντάπασί γε, ἔφη.

δ'. Παντάπασιν ἄρα σοι δοκῦσιν οἱ ἀκρατεῖς ἀνελεύθεροι εἶναι; νὴ τὴ Δία (ἔφη) εἰκότως. πότερον δέ σοι δοκῦσιν οἱ ἀκρατεῖς κωλύεσθαι μόνον τὰ κάλλιστα περίπλειν, ἢ καὶ ἀναγκάζεσθαι τὰ αἴσχιστα ποιεῖν; οὐδὲν ἧττον ἔμοιγ' (ἔφη) δοκῦσι ταῦτα ἀναγκάζεσθαι, ἢ ἐκεῖνα κωλύεσθαι.

ε'. Πόιῦς δὲ τινας δεσπότας ἡγῇ τοὺς τὰ μὲν αἴσχιστα κωλύοντας, τὰ δὲ κάκιστα ἀναγκάζοντας; ὡς δυνατὸν νὴ Δί' (ἔφη) κακίστους. δουλείαν δὲ ποίαν κακίστην νομίζεις εἶναι; ἐγὼ μὲν (ἔφη) τῶν ὧνδὲ τοῖς κακίστοις δεσπόταις. τὴν κακίστην ἄρα δουλείαν οἱ ἀκρατεῖς δουλεύουσιν; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

ς'. Σοφίαν δὲ (τὸ μέγιστον ἀγαθὸν) ὑπολαμβάνοντι ἀκρασία τις ἀνθρώπων ἐμποδίζειν; ἢ

esse liberum putas? Minime, ait. Fortassis enim hoc tibi videtur esse liberale, facere nimirum optima. Ergo quosdam habere qui vetent, quominus agas talia, putas esse illiberale. Omnino, ait.

4. Igitur intemperantes tibi omnino esse videntur illiberales? Profecto (inquit) & merito. Utrum vero tibi videntur intemperantes tantum impediri, quo minus pulcerrima perficiant, an etiam cogi ad designandum turpissima? Nihilo mihi minus (inquit) ad hæc cogi videntur, quam in illis impediri.

5. At quosnam illos esse putas dominos, qui optima quidem impediunt, ad pessima vero cogunt? Longe pessimos, ait. Et quam esse pessimam servitutem arbitraris? Eam (ait) quæ apud pessimos dominos serviatur. Ergone intemperantes servitutem pessimam serviunt? Ita mihi videtur, inquit.

6. An non sapientiam (bonum longe maximum) ab hominibus arcere videtur tibi intemperantia, & in contrarium eos conjicere? Non

ἢ οὐ δοκεῖ σοι ϖεϱοσέχειν τε τοῖς ὠφελοῦσι ϗ καταμανθάνειν αὐτὰ κωλύειν, ἀφελοῦσα ὅπ τὰ ἡδέα, ϗ πολλάκις ἀλαθανομένους τῶ ἀγαθῶν τε ϗ τῶ κακῶν ἐκπλήξασα, ποιεῖν τὸ χεῖϱον αὐτ᾽ ἀ βελτίονϘ αἱϱεῖσθαι; γίγνεται τοῦτ᾽, ἔφη.

ζ. Σωφϱοσύνῃ δὲ, ὦ Εὐθύδημε, τίνι ἂν φάμεν ἧττον ἢ τῷ ἀκϱατεῖ ϖεϱοσήκειν; αὐτὰ γὰϱ δήπου τὰ σώφϱονα, σωφϱοσύνης ϗ ἀκϱασίας ἔϱγα ἐστίν. ὁμολογῶ ϗ τοῦτ᾽, ἔφη. ἆ δ᾽ ὀλιγωϱεῖσθαι ὧν ϖεϱοσήκει, οἴει τι * κωλυτικώτεϱον ἀκϱασίας εἶναι; ἔγωγ᾽, ἔφη. ἆ δ᾽ ἀντὶ τ ὠφελούντων τὰ βλάπτονΘα ϖεϱαιϱεῖσθαι ποιοῦντος, ϗ τούτων μὲ ὀλιγωϱεῖσθαι, ἐκείνων δὲ ἀμελεῖν πείθοντος, ϗ τοῖς σωφϱονοῦσι τὰ ἐναντία ποιεῖν ἀναγκάζοντος, οἴει τι ἀνθϱώπῳ κάκιον εἶναι; οὐδέν, ἔφη.

η. Οὐκοῦν τ᾽ ἐγκϱάτειαν τ ἐναντίων ἢ τ᾽ ἀκϱασίαν εἰκὸς τοῖς ἀνθϱώποις αἰτίαν εἶναι; πάνυ μὲ οἶμαι, ἔφη. οὐκοῦν ϗ τὸ τ ἐναντίων τὸ αἴτιον εἰκὸς ἄϱιστον εἶναι; εἰκὸς γὰϱ, ἔφη.

ἔοικεν

Non videtur tibi prohibere, quo minus aliquis rebus ex usu futuris attendat, easque discat; dum pertrahit nos ad res voluptuarias, ac sæpe bona malaque sentientes percellens facit, ut pejus melioris loco eligamus? Fit hoc, inquit.

7. Cæterum prudentiam, mi Euthydeme, cui minus convenire dicemus quam intemperanti? Nam prudentiæ ac intemperantiæ opera sibimet adversantur. Id etiam fateor, ait. Putasne quid à studiis eorum quæ conveniunt magis prohibere, quam intemperantiam? Minime, inquit. An quid homini putas esse nocentius, quam quod efficiat, ut noxia præferat utilibus; ac illis quidem operam impendere, hæc vero negligere suadeat; denique cogat illis nos contraria facere, quæ solent prudentes? Nihil, ait.

8. Ergo temperantiam consentaneum est hominibus esse causam contrariorum, quam intemperantiam? Omnino, ait. Igitur etiam causam hanc contrariorum consentaneum est optimam esse? Consentaneum, inquit.

Ergo

ἔοικεν ἄρ', (ἔφη) ὦ Εὐθύδημε, ἀρίστον ἀνθρώπῳ ἡ ἐγκράτεια εἶναι. εἰκότως γε, (ἔφη) ὦ Σώκρατες.

θ'. Ἐκεῖνο δὲ, ὦ Εὐθύδημε, ἤδη ποτὲ ἐνεθυμήθης; ποῖον; ἔφη. ὅτι ἐν τοῖς τὰ ἡδέα, ἐφ' ἅπερ μόνα δοκεῖ ἡ ἀκρασία τοὺς ἀνθρώπους ἄγειν, αὐτὴ μὲν ἐν δύναται ἄγειν· ἡ δ' ἐγκράτεια πάντων μάλιστα ἥδεσθαι ποιεῖ. πῶς; ἔφη. ★ ὥσπερ ἡ μὲν ἀκρασία οὐκ ἐῶσα καρτερεῖν οὔτε λιμοῦ, οὔτε ★ δίψαν, οὔτε ἀφροδισίων ἐπιθυμίαν, οὔτε ἀγρυπνίαν, (δι' ὧν μόνον ἔστιν ἡδέως μὲν φαγεῖν τε καὶ πιεῖν, καὶ ἀφροδισιάσαι, ἡδέως δ' ἀναπαύσασθαί τε καὶ κοιμηθῆναι, καὶ θερμέναι τε καὶ ἀναψυχθῆναι, ἕως ἂν ταῦτα ὡς ἥδιστα γένηται) κωλύει τοῖς ἀναγκαιοτάτοις τε καὶ συνεχεστάτοις ἀξιολόγως ἥδεσθαι· ἡ δ' ἐγκράτεια μόνη ποιοῦσα καρτερεῖν τὰ εἰρημένα, μόνη καὶ ἥδεσθαι ποιεῖ ἀξίως μνήμης ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις. παντάπασιν (ἔφη) ἀληθῆ λέγεις.

ι'. Ἀλλὰ μὴν τοῦ μαθεῖν τι καλὸν καὶ ἀγαθὸν, καὶ

Ergo videtur, mi Euthydeme, temperantia quiddam esse homini optimum. Et merito quidem, (ait) ò Socrates.

9. Illud autem, mi Euthydeme, consideraſtine unquam? Qualeanm? inquit. Quod ad voluptates, ad quas quidem solas nos ducere videtur intemperantia, minime illa possit perducere: sed quod ipsa temperantia longe maxima voluptatis sit causa. Qui? ait. Quoniam intemperantia non ferens, ut tolerentur fames, sitis, rei venereæ cupiditas, vigiliæ, (per quæ tantum

suaviter comedere, bibere, venerem exercere possumus; suaviter quiescere ac dormire, expectantes ac sustinentes, donec illa quamjucundissime fiant) quominus maxime necessariis & continuis voluptatibus egregie fruamur, impedit: temperantia vero, dum sola facit, ut quæ diximus, toleremus; etiam sola voluptatem memoratu dignam excitat in iis quæ recensuimus. Omnino vera dicis, ait.

10. Quinetiam à disciplina rerum honestarum & egregiarum, &

ᾧ ὀπιμεληθῆναι τ̃ τοιούτων πινός, δι' ὧν ἄν τις χ̀ τὸ ἑαυτ̃ σῶμα καλῶς διοικήσαι, χ̀ τ̃ ἑαυτ̃ οἶκον καλῶς οἰκονομήσαι, χ̀ φίλοις χ̀ πόλει ὠφέλιμος γένοιτο, χ̀ ἐχθρῶν κρατήσαι, ἃ ἀφ' ὧν ὐ μόνον ὠφέλειαι, ἀλλὰ χ̀ ἡδοναὶ μέγισται γίγνονται. ἃ μ̀ γὰρ ἐγκρατεῖς ἀπολαύουσι, πορίζοντες αὐτοῖς, ἃ δ' ἀκρατεῖς οὐδενὸς μετέχουσι. τί γὰρ ἂν ἧττον φήσαιμεν τ̃ τοιούτων προσήκειν, ἢ ᾧ ἥκιστα ἔξεστι ταῦτα πράττειν, κατηχομένῳ ὀπὶ τὸ συνδάζειν περὶ ἃ, ἐγγυτάτω ἡδόνας.

ια'. Καὶ ὁ Εὐθύδημος, δοκᾶς μοι, ἔφη, ὦ Σώκρατες, λέγειν, ὡς ἀνδρὶ ἥττονι τ̃ ἀφ' ὧ σώματος ἡδονῶν πάμπαν οὐδεμιᾶς ἀρετῆς προσήκει. τί γὰρ ἀφαίρει, (ἔφη) ὦ Εὐθύδημε, ἄνθρωπος ἀκρατὴς ἀμείν ὧ * ἀμαθέστατος; ὅστις γὰρ τὰ μ̀ κράτιστα μὴ σκοπᾖ, τὰ ἥδιστα δ' ἐκ παντὸς πόρου ζητεῖ ποιεῖν, τί ἂν ἀφαίρει τ̃ ἀφρονεστάτων βοσκημάτων; ἀλλὰ τοῖς ἐγκρατέσι μόνοις ἔξεστι σκοπεῖν τὰ κράτιστα τ̃ πραγμάτων, χ̀ λόγῳ χ̀ ἔργῳ ἀφαλέσθαι καὶ γένη, τὰ μ̀ ἀγαθὰ προαιρεῖσθαι, τ̃ δὲ κακῶν ἀπέχεσθαι.

ιβ'. Καὶ

à ſtudiis eorum impedit, quibus quis rectè corpus ſuum regat, & familiam rectè adminiſtret, & amicis patriæque proſit, & hoſtes ſuperet, de quibus maximæ non utilitates modo, ſed etiam voluptates exiſtunt. Ex his enim fructum percipiunt temperantes, dum ea faciunt; quum intemperantes nullius horum participes fiant. Nam cui dicere poſſimus hæc minus convenire, quam qui ea minimè facit, occupatus quærendis voluptatibus maximè obviis?

11. Tum Euthydemus, Dicere mihi, ait, videris, mi Socrates, omnino virtutem ad eum qui à corporeis voluptatibus ſuperetur, non pertinere. Nam quid intereſt, mi Euthydeme, (inquit) inter hominem intemperantem & rudiſſimam belluam? Nam qui non conſiderat optima, & omnino facere quærit ea quæ jucundiſſima ſunt, quid ille differt ab inſipientiſſimis pecudibus? Soli temperantes res optimas conſiderare poſſunt, eaſque tum verbis tum reipſa ſecundum genera ſecernere, ac bonas quidem eligere, à malis autem abſtinere.

ιβ'. Καὶ ὅτως ἔφη ἀείστους τε καὶ εὐδαιμονεστάτους ἄνδρας γίγνεσθαι, καὶ ἀλληλέγεσθαι δυναστικωτάτους. ἔφη δὲ καὶ τὸ [ἀλληλέγεσθαι] ὀνομασθῆναι ἐκ τοῦ συνόντας κοινῇ βουλεύεσθαι, ἀλληλόγους καλεῖν γένη τὰ πρόβατα. δεῖ οὖν πειρᾶσθαι ὅπως μάλιστα πρὸς τοῦτο ἑαυτὸν ἕτοιμον παρασκευάζειν, καὶ τοῦτο μάλιστα ἐπιμελεῖσθαι. ἐκ τούτου γὰρ γίνεσθαι ἄνδρας ἀείστους τε καὶ ἡγεμονικωτάτους καὶ ἀλληλεγκτικωτάτους.

ΚΕΦ. ς'.

Ὡς δὲ καὶ ἀλληλεγκτικωτέρους ἐποίει τοὺς συνόντας, πειρήσομαι καὶ τοῦτο λέγειν. Σωκράτης γὰρ τοὺς μὲν εἰδότας, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, ἐνόμιζε καὶ τοῖς ἄλλοις ἂν ἐξηγεῖσθαι δύασθαι· τοὺς δὲ μὴ εἰδότας οὐδὲν ἔφη θαυμαστὸν εἶ) αὐτούς τε σφάλλεσθαι καὶ ἄλλους σφάλλειν. ὧν ἕνεκα σκοπῶν σὺ τοῖς συοῦσι, τί ἕκαστον εἴη τῶν ὄντων, οὐδεπώποτε ἔληγε. πάντα μὲν οὖν ἢ διοείζετο, πολὺ

12. Atque hoc modo dicebat viros præstantissimos ac felicissimos effici, maximeque ad disserendum idoneos. Aiebat etiam [ἀλληλέγεσθαι] ex eo dictum esse, quod convenientes communiter consultent, dum res secundum genera discernunt. Itaque enitendum esse, ut ad hoc se quam paratissimum quisque reddat, eique rei maxime studeat. Nam ex eo fieri homines præstantissimos, & imperio dignissimos & disserendi peritissimos.

CAP. VI.

QUO autem modo familiares suos etiam disserendi peritiores effecerit, jam exponere conabor. Etenim putabat Socrates, eos qui scirent quid essent res singulæ, posse aliis etiam eas explicare: qui vero nescirent, eos & falli & alios quoque fallere, non mirum esse dicebat. Ideoque nunquam suis cum familiaribus considerare definebat, quid res quælibet esset. At omnia quomodo definiret, operosum

πολὺ ἔργον ἂν εἴη διεξελθεῖν· σὺ ὅσοις δὲ καὶ πρόπον τὴν ἐπισκέψεως δηλώσειν οἶμαι, τοσαῦτα λέξω.

β'. Πρῶτον δὲ περὶ εὐσεβείας ὧδέ πως ἐσκόπει. Εἰπέ μοι, (ἔφη) ὦ Εὐθύδημε, ποῖόν τινα νομίζεις εὐσέβειαν εἶναι; ἦ ὅς, κάλλιστον νὴ Δί', ἔφη. ἔχεις οὖν εἰπεῖν, ὁποῖός τις ὁ εὐσεβὴς ἔστιν; ἐμοὶ μὲν δοκεῖ (ἔφη) ὁ τοὺς θεοὺς τιμᾶν. ἔξεστι δὲ ὅν ἄν τις βούληται πρόπον τοὺς θεοὺς τιμᾶν; οὐκ· ἀλλὰ νόμοι εἰσί, καθ' οὓς δεῖ τοῦτο ποιεῖν.

γ'. Οὐκοῦν ὁ τοὺς νόμους τούτους ποιῶν, εἰδείη ἂν, ὡς δεῖ τοὺς θεοὺς τιμᾶν; οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. ἆρ' οὖν ὁ εἰδὼς τοὺς θεοὺς τιμᾶν, οὐκ ἄλλως οἴεται δεῖν τοῦτο ποιεῖν, ἢ ὡς οἶδεν; ἔγωγε δῆτα, ἔφη. ἄλλως δέ τις θεοὺς τιμᾷ, ἢ ὡς οἴεται δεῖν; οὐκ οἶμαι, ἔφη.

δ'. Ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς, νομίμως ἂν τοὺς θεοὺς τιμῴη. πάνυ μὲν οὖν. οὐκοῦν ὅγε νομίμως τιμᾷ, ὡς δεῖ, τιμᾷ; πῶς γὰρ οὔ; ὁ δέ γε ὡς δεῖ τιμᾷ, εὐσεβὴς ἔστι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ὁ

operoſum fuerit percenſere. Quæ igitur modum conſiderationis hujus indicatura puto, illa dicam.

2. Primum de pietate hoc modo conſiderabat. Dic mihi, mi Euthydeme, (inquit) quale quiddam eſſe putas pietatem? Et ille, Pulcerrimum profecto, ait. Poteſne igitur dicere, qualis ſit homo pius? Is (ait) mihi videtur, qui Deos honore afficit. Licetne vero Deos eo modo honorare, quo quiſque vult? Non; ſed leges quædam ſunt, ſecundum quas id faciundum eſt.

3. Ergo qui leges has obſervat, is ſcire poſſit, quo pacto Dii ſint honorandi? Arbitror, ait. Ergo qui Deos novit honorare, non aliter id faciendum putat, quam uti ſcit? Non aliter, inquit. Eſtne quiſquam qui Deos honoret aliter, quam putet oportere? Non arbitror, ait.

4. Ergo qui novit ea quæ legitima ſunt erga Deos, is legitime Deos honorat. Omnino, ait. Qui igitur legitime ipſos honorat, is honorat, ut oportet? Qui non? Qui vero ſic, ut oportet, honorat, an pius eſt? Omnino, inquit.

ὁ ἄρα τὰ περὶ τοὺς θεοὺς νόμιμα εἰδὼς, ὀρθῶς ἂν ἡμῖν εὐσεβὴς ὡρισμένος εἴη. ἐμοὶ γοῦν (ἔφη) δοκεῖ.

ε'. Ἀνθρώποις τε ἆρα ἔξεστιν ὃν ἄν τις τρόπον βούληται χρῆσθαι; οὐκ· ἀλλὰ γὰρ καὶ τούτοις ὁ εἰδὼς ἃ ἐστὶ νόμιμα, *καλὰ δεῖ πρὸς ἀλλήλους χρῆσθαι, νόμιμος ἂν εἴη. οὐκοῦν ⓐ καὶ τοῦτο χρώμενοι ἀλλήλοις, ὡς δεῖ χρῶνται; πῶς γὰρ οὔ; οὐκοῦν οἵγε ὡς δεῖ χρώμενοι, καλῶς χρῶνται; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. οὐκοῦν οἵγε τοῖς ἀνθρώποις καλῶς χρώμενοι, καλῶς πράττουσι τἀνθρώπεια πράγματα; εἰκός γ', ἔφη.

ς'. Οὐκοῦν ⓐ τοῖς νόμοις πειθόμενοι, δίκαια ἔστι ποιοῦσι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. δίκαια δὲ οἶσθα (ἔφη) ὁποῖα καλεῖ); ἃ ⓐ νόμοι κελεύουσιν, ἔφη. ⓐ ἆρα ποιοῦντες ἃ ⓐ νόμοι κελεύουσι, δίκαιά τε ποιοῦσι, καὶ ἃ δεῖ. πῶς γὰρ οὔ; οὐκοῦν ὅταν τὰ δίκαια ποιῶντες, δίκαιοί εἰσιν; οἶμαι ἔγωγ', ἔφη. ὅτου δ' ἂν τινας πείθεσθαι τοῖς νόμοις, μὴ εἰδότας ἃ ⓐ νόμοι κελεύουσιν; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. εἰδότας δὲ ἃ δεῖ ποιεῖν, ὅτου τινὰς ὅτεσθαι δεῖν μὴ ποιεῖν ταῦτα; οὐκ ὅτου μοι, ἔφη. οἶσθα δέ τινας ἄλλα ποιοῦντας, ἢ ἃ

Ergo qui legitima novit erga Deos, eum recte pium definiverimus. Ita mihi videtur, ait.

5. An vero licet hominibus sic uti, quemadmodum aliquis vult? Non: sed apud hos etiam qui novit legitima, secundum quæ alter altero uti debet, legitimus scilicet erit. Ergo qui secundum hæc se invicem utuntur, ut decet utuntur? Qui non? Num vero qui utuntur ut decet, recte utuntur? Omnino, ait. Ergo qui recte utuntur hominibus, illi etiam res humanas recte agunt? Consentaneum, inquit.

6. Num qui legibus parent, justa faciunt? Omnino, inquit. Scis autem qualianam justa dicantur? Quæ leges jubent, ait. Ergo qui ea faciunt quæ leges jubent, tum justa faciunt, tum quæ fieri debent. Qui non? An vero justi sunt, qui justa faciunt? Arbitror equidem, ait. Ergone putas legibus aliquos parere, qui nesciant quæ leges jubent? Non equidem, ait. At qui sciunt quid faciendum sit, eosne putas arbitrari, faciendum id non esse? Non puto, ait. An aliquos novisti, qui alia faciunt quam quæ

fieri

ἀ ὄιον) ἦν; οὐκ ἔγωγ, ἔφη. Ⓐ ἆρα τὰ περὶ τὺς ἀν-θρώπυς νόμιμα εἰδότες, τὰ δίκαια ἔστι ποιοῦσιν; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. ἐκεῖν ὄιγε τὰ δίκαια ποιοῦντες, δίκαιόι εἰσι; πίνες δ' ἄλλοι; ἔφη. ὀρθῶς ἄν ποτε ἆρα ὁεισοίμεθα, ὁειζόμθνοι δικαίυς τὺς εἰδότας, τὰ περὶ ἀνθρώπυς νόμιμα; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

ζ'. Σοφίαν δὲ τί ἄν φήσαμεν εἶ); εἰπέ μοι, πότερά σοι δοκοῦσιν Ⓐ σοφοὶ, ἃ ἐπίστανται, ταῦτα σοφοὶ εἶ); ἢ εἰσί πινες, ἃ μὴ ἐπίστανται, σοφοί; ἃ ἐπίστανται δῆλον ὅτι, ἔφη. πῶς δ' ἄν τις ἄ γε μὴ ἐπίστατο, ταῦτα σοφὸς εἴη. ἆρ' οὖν Ⓐ σοφοὶ, ἐπιστήμη σοφόι εἰσι; τίνι δ' (ἔφη) ἄλλῳ τις ἂν εἴη σοφὸς, εἰγε μὴ ἐπιστήμη; ἄλλο δέ τι σοφίαν ὄιει εἶ), ἢ ᾧ σοφόι εἰσιν; οὐκ ἔγωγε. ἐπιστήμη ἄρα σοφία ἐστίν; ἔμοιγε δοκεῖ. ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι ἀνθρώπῳ δυνατὸν εἶ) τὰ ὄντα πάντα ἐπίστασθαι; οὐδὲ μὰ Δί' ἔμοιγε πολλοστὸν μέρος αὐτῶν. πάντα μὲν ἄρα σοφὸν ἐχ οἷόν τε ἄνθρωπον εἶ); μὰ Δί' ἐ δῆτα, ἔφη.

fieri debere putant? Minime, inquit. Ergo qui ſciunt, quæ legitima ſunt erga homines, juſta faciunt? Omnino, ait. Qui igitur juſta faciunt, juſti ſunt? Qui tandem alii? ait. Ergo recte definiemus, ſi eos eſſe juſtos definiverimus, qui ſciunt quæ legitima ſint erga homines? Sic mihi videtur, ait.

7. Quid vero dicere poſſimus ſapientiam eſſe? Dic mihi; utrum tibi ſapientes, in iis quæ norunt, ſapientes eſſe videantur, an aliqui ſint in iis ſapientes, quæ neſciunt? Nimirum in illis ſapientes ſunt, quæ ſciunt. Nam qui poſſit aliquis eſſe ſapiens in illis, quæ neſcit? Num igitur ſapientes, ſcientia ſunt ſapientes? Quanam alia re ſapiens aliquis fuerit, ſi non ſcientia? Num vero putas quiddam aliud eſſe ſapientiam, quam quo homines ſapientes ſunt? Non equidem. Ergo ſapientia eſt ſcientia? Mihi quidem videtur. Ergone tibi videtur, hominem res omnes ſcire poſſe? Immo nec partem profecto rerum aliquantulam. Homo igitur in omnibus nequit eſſe ſapiens? Minime profecto, ait.

Ergo

ὃ ἆρα ὁπόταν ἔχωσι, τοῦτο καὶ σοφός ἐστιν; ἔμοιγε δοκεῖ.

η'. Ἆρ' οὖν, ὦ Εὐθύδημε, καὶ ταὐτὸν οὕτω ζητητέον ἐστί; πῶς; ἔφη. δοκεῖ σοι ὃ αὐτὸ πᾶσιν ὠφέλιμον εἶναι; οὐκ ἔμοιγε. τί δέ; ὃ ἄλλῳ ὠφέλιμον ἐστι δοκεῖ σοι ὁτιοτοῦν ἄλλῳ βλαβερὸν εἶναι; καὶ μάλα, ἔφη· ἄλλο δ' ἄν τι φαίης ἀγαθὸν εἶναι, ἢ τὸ ὠφέλιμον; οὐκ ἔγωγ', ἔφη. τὸ ἄρα ὠφέλιμον, ἀγαθόν ἐστιν, ὅτῳ ἂν ὠφέλιμον ᾖ; δοκεῖ μοι, ἔφη.

θ'. Τὸ δὲ καλὸν ἔχομεν ἄν πως ἄλλως εἰπεῖν, ἢ, * εἰ ἔστιν, ὀνομάζεις καλὸν ἢ σῶμα, ἢ σκεῦος, ἢ ἄλλ' ὁτιοῦν, ὃ οἶσθα πρὸς πάντα καλὸν ὄν; μὰ Δί' οὐκ ἔγωγ', ἔφη. ἆρ' οὖν πρὸς ὃ ἂν ἕκαστον χρήσιμον ᾖ, πρὸς τοῦτο ἑκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη. καλὸν δὲ πρὸς ἄλλό τι ἐστὶν ἕκαστον, ἢ πρὸς ὃ ἑκάστῳ καλῶς ἔχει χρῆσθαι; οὐδὲ πρὸς ἕν ἄλλο, ἔφη. τὸ χρήσιμον ἄρα καλόν ἐστι, πρὸς ὃ ἂν ᾖ χρήσιμον; ἔμοιγε δοκεῖ, ἔφη.

ι'. * Ἀνδρείαν, ὦ Εὐθύδημε, ἆρα τῶν καλῶν νομίζεις εἶναι; κάλλιστον

Ergo in eo quis est sapiens, quod scit? Mihi quidem videtur.

8. Num & de bono, Euthydeme, sic quærendum erit? Quomodo? ait. Num idem tibi videtur omnibus esse utile? Non mihi quidem. Quid? An quod utile est alteri, non tibi videtur esse nonnunquam alteri noxium? Omnino, ait. Num quid aliud potes dicere bonum esse, quam quod sit utile? Non equidem, ait. Ergo quod est utile, bonum est illi, cui utile fuerit? Videtur, inquit.

9. An vero pulcrum aliter appellare possimus, quam uti dicimus aut pulcrum corpus, aut vas, aut aliud quiddam, quod scis esse ad omnia pulcrum. Non equidem profecto, inquit. Ergo ad quod utile quidque fuerit, ad id cuique pulcrum est eo uti? Omnino, ait. Num autem quævis res ad aliud quiddam pulcra est, quam cujus usui singula pulcre applicentur? Ad nihil aliud, inquit. Ergo quod est utile, pulcrum est ad quod utile fuerit? Ita mihi videtur, inquit.

10. Fortitudinem, mi Euthydeme, num inter pulcra esse censes? Immo

κάλλιστον μὲν οὖν ἔγωγ', ἔφη. χρήσιμον ἄρα οὐ πρὸς τὰ ἐλάχιστα νομίζεις τὴν ἀνδρείαν; μὰ Δί', (ἔφη) πρὸς τὰ μέγιστα μὲν οὖν. ἆρ' οὖν δοκεῖ σοι πρὸς τὰ δεινά τε καὶ ὑποκίνδυνα χρήσιμον εἶναι) τὸ ἀγνοεῖν αὐτά; ἥκιστά γ', ἔφη. οἱ ἄρα μὴ φοβούμενοι τὰ τοιαῦτα, ἅτε οὐ μὴ εἰδέναι τί ἐστιν, οὐκ ἀνδρεῖοί εἰσι; νὴ Δί'· (ἔφη) πολλοὶ γὰρ ἂν ὕβρεως τε καὶ μανιῶν καὶ τῶν δεινῶν ἀνδρεῖοι εἶεν. τί δὲ οἱ καὶ τὰ μὴ δεινὰ δεδοικότες; ἔπος γε νὴ Δία ἦν τοῦτο, ἔφη. ἆρ' οὖν τοὺς μὲν ἀγαθοὺς πρὸς τὰ δεινὰ καὶ ὑποκίνδυνα ὄντας, ἀνδρείους καλεῖ), τοὺς δὲ κακοὺς, δειλούς; πάνυ μὲν οὖν, ἔφη.

ια'. Ἀγαθοὺς δὲ πρὸς τὰ τοιαῦτα νομίζεις ἄλλους τινὰς, ἢ τοὺς δυναμένους αὐτοῖς καλῶς χρῆσθαι; οὐκ· ἀλλὰ τούτους, ἔφη. κακοὺς δὲ ἆρα τοὺς ὅσους τούτοις κακῶς χρῆσθαι; τίνας γὰρ ἄλλους, ἔφη. ἆρ' οὖν ἕκαστοι χρῶνται), ὡς οἷόν) δεῖν; πῶς γὰρ ἄλλως; ἔφη. ἆρα οὖν οἱ μὴ δυνάμενοι καλῶς χρῆσθαι, ἴσασιν ὡς δεῖ χρῆσθαι; ἧττόν γε, ἔφη. οἱ ἆρα εἰδότες ὡς δεῖ χρῆσθαι, ἕτοιμοι καὶ δύνανται; μόνοι γε, ἔφη. τί δέ; οἱ

Immo pulcerrimum quid, ait. Ergo tu fortitudinem non ad minima utilem esse statuis? Certe (inquit) ad maxima. Num igitur tibi utile esse ad terribilia & periculosa videtur, ea ipsa ignorare? Minime, inquit. Ergo qui ejusmodi non metuunt, propterea quod nesciant quid sint, non sunt fortes? Profecto: (inquit) nam cæteroqui multi homines insani & timidi, fortes essent. Quid autem illi, qui non terribilia metuunt? Multo minus, inquit. Qui ergo boni sunt ad terribilia & periculosa, hos fortes esse putas? qui vero mali, timidos. Omnino, inquit.

11. An vero putas ad talia quosdam alios etiam bonos esse, quam qui eis uti recte possint? Non, (ait) sed hos ipsos. Malos autem, qui his male utautur? Quosnam alios? inquit. Ergone utuntur singuli, ut oportere se arbitrantur? Qui aliter? inquit. Sciuntne qui non possunt recte uti, quo pacto utendum sit? Nequaquam, inquit. Igitur qui norunt ut sit utendum, illi etiam possunt? Immo soli, inquit. Quid? Siqui

οἱ μὴ διημαρτηκότες ἆρα κακῶς χρῶνται τοῖς τοιούτοις; οὐκ οἶομαι, ἔφη. οἱ ἄρα κακῶς χρώμενοι διημαρτήκασιν; εἰκός γε, ἔφη. οἱ μὲν ἄρα ἐπιτάμενοι τοῖς δεινοῖς τε καὶ ἐπικινδύνοις καλῶς χρῆσθαι, ἀνδρεῖοί εἰσιν· οἱ δὲ ἁμαρτάνοντες τούτου, δειλοί. ἔμοιγε δοκοῦσιν, ἔφη.

12. Βασιλείαν δὲ καὶ τυραννίδας ἀρχὰς μὲν ἀμφοτέρας ἡγεῖτο εἶναι, διαφέρειν δὲ ἀλλήλων ἐνόμιζε. τὴν μὲν γὰρ ἑκόντων τε τῶν ἀνθρώπων καὶ κατὰ νόμους τῶν πολέων ἀρχὴν, βασιλείαν ἡγεῖτο· τὴν δὲ ἀκόντων τε καὶ μὴ κατὰ νόμους, ἀλλ' ὅπως ὁ ἄρχων βούλοιτο, τυραννίδα. καὶ ὅπου μὲν ἐκ τῶν νόμιμα ἐπιτελούντων αἱ ἀρχαὶ καθίστανται, ταύτην τὴν πολιτείαν ἀριστοκρατίαν ἐνόμιζεν εἶναι· ὅπου δ' ἐκ πλημμάτων, πλουτοκρατίαν· ὅπου δ' ἐκ πάντων, δημοκρατίαν.

13. Εἰ δέ τις ἀπορεῖ τι καὶ ἀντιλέγοι, μηδὲν ἔχων σαφὲς λέγειν, ἀλλ' ἄνευ ἀποδείξεως, ἢ τι σοφώτερον φάσκων εἶναι * ἢ αὐτὸς λέγοι, ἢ πολιτικώτερον, ἢ ἀνδρειότερον, ἢ

Siqui non aberraverunt ab eorum usu, num male his utuntur? Non arbitror, inquit. Ergo qui male utuntur, aberrant? Consentaneum, ait. Qui igitur terribilibus & periculosis recte uti sciunt, sunt fortes; qui vero ab hoc aberrant, timidi sunt. Mihi quidem videntur, inquit.

12. Cæterum & regnum & tyrannidem, utrumque judicabat esse quidem imperium, verum inter se differre statuebat. Nam regnum esse putabat, in homines volentes secundum civitatum leges imperium; at in homines nolentes, nec secundum leges, sed ex arbitrio principis, imperium, esse tyrannidem. Atque ubi magistratus ex iis constituerentur, qui legitima perficiunt, eam reipublicæ formam existimabat esse, in qua optimates dominantur; ubi ex censibus, locupletum imperium; ubi ex universis, statum popularem.

13. Quod siquis ipsi aliqua in re adversaretur, qui nihil certi, quod diceret, haberet; ac sine demonstratione, vel sapientiorem esse prædicaret illum, cujus ipse mentionem faceret, vel civilis administrationis peritiorem, vel fortiorem, vel

ἢ ἄλλό π τ τοιούτων, ὅπῃ τ ξυνοδήσειν ἐπανῆγεν αὖ πάντα τ λόγον ὧδέ πως.

ιδ'. Φῄς σὺ ἀμείνω πολίτ τ εἶ), ὃν σὺ ἐπαινᾷς, ἢ ὃν ἐγώ; φημὶ γὰρ οὖν. τί οὖν; ὄχ ὑκεῖνο πρῶτον *ἐπεσκεψάμεθα, τί ἐστιν ἔργον ἀγαθοῦ πολίτου; ποιῶμεν τοῦτο. ὑκοῦν ὃ μὲ χρημάτων δῃοικήσῃ κρεττοίη ἂν ὁ χρήμασιν εὐπορωτέραν τ πόλιν ποιῶν; πάνυ μὲ οὖν, ἔφη. ὃ δέ γε πολέμῳ, ὁ καθυπερτέραν τῆς ἀντιπάλων; πῶς γὰρ οὔ; ὃ δὲ πρεσβείᾳ ἄρα, ὃς ἂν φίλους ἀντὶ πολεμίων παρασκευάζῃ; εἰκότως γε. ὑκοῦν ὁ ὃν δημιουργία, ὁ σώσας τε παῦρα ὁ ὁμόνοιαν ἐμποιῶν; ἔμοιγε δοκεῖ. ὕτω δὲ τῆς λόγον ἐπαναγομένων, ὁ τοῖς ἀντιλέγουσιν αὐτοῖς φανερὸν ἐγίγνετο τἀληθές.

ιε'. Ὁπότε δὲ αὐτός π τῷ λόγῳ διεξίοι, ᾗ τ μάλιστα ὁμολογουμένων ἐπορεύετο, νομίζων ταύτῃ τὴν ἀσφάλειαν τοῦ) λόγου. τοιαυτῃῖ πολὺ μάλιστα ὧν ἐγὼ οἶδα, ὅπ λέγοι, τοὺς ἀκούοντας ὁμολογοῦντας ποιεῖτο. ἔφη δὲ ὁ Ὅμηρον τῷ

vel quid aliud ejusmodi: hoc quodam modo orationem omnem ad rem propositam reducebat.

14. Tune civem esse meliorem ais, quem ipse prædicas, quam quem ego? Aio. Quid ergo? annon id primum considerabimus, quod boni civis sit officium? Faciamus id sane. Ergo in opum administratione potior illius erit ratio, qui rempublicam opulentiorem reddit? Omnino, ait. At in bello, qui hostium victricem efficit? Qui non? At in legatione, qui amicos ex hostibus efficit? Merito. Ergo etiam in concionibus ad plebem, qui seditiones compescuerit, & autor concordiæ fuerit? Ita mihi videtur. Hoc modo quum sermo reduceretur, etiam illis ipsis, qui contradicebat, veritas elucescebat.

15. Cæterum quum ipse aliquid oratione percurrebat, per ea progrediebatur, quæ maxime essent in confesso; quod esse hanc orationis certitudinem arbitraretur. Itaque quum aliquid dicebat, longe omnium maxime, quos ego novi, auditores suos, ut idem fatererntur, adduceret. Aiebat & Homerum

τῷ Ὀδυσσεῖ ἀναθεῖναι τὸ ἀσφαλῆ ῥήτορα εἶναι), ὡς ἱκανὸν αὐτὸν ὄντα διὰ τὸ δοκοῦντων τοῖς ἀνθρώποις ἄρχειν τοὺς λόγους. ὅπου μὲν οὖν ἁπλῶς τὴν ἑαυτοῦ γνώμην ἀπεφαίνετο Σωκράτης περὶ τοὺς ὁμιλοῦντας αὐτῷ, δοκεῖ μοι δῆλον εἶναι τοῖς εἰρημένοις εἶναι).

ΚΕΦ. ζ'.

ΟΤΙ δὲ καὶ αὐτάρκεις εἰς τὰς πρακτικὰς πράξεσιν αὐτοὺς εἶναι) ἐπεμελεῖτο, νῦν τότε λέξω. πάντων μὲν οὖν, ὧν ἐγὼ οἶδα, μάλιστα ἐμέλεν αὐτῷ εἰδέναι, ὅτου τις ὀφειλόντων εἴη τοῖς συνοῦσιν αὐτῷ. ὧν δὲ πρόσηκεν ἀνδρὶ καλῷ καὶ ἀγαθῷ εἰδέναι, ὅπερ μὲν αὐτὸς εἰδείη, πάντων προθυμότατα ἐδίδασκεν. ὅτου δὲ αὐτὸς * ἀπειρότερος εἴη, πρὸς τοὺς ἐπιστημονεστέρους ἤγεν αὐτούς.

β'. Ἐδίδασκε δὲ καὶ μέχρι ὅτου δεῖ ἔμπειρον εἶναι ἑκάστου πράγματος τὸν ὀρθῶς πεπαιδευμένον. αὐτίκα γεωμετρίαν μέχρι μὲν τούτου ἔφη δεῖν μανθάνειν, ἕως ἱκανός τις γένοιτο, εἰ ποτε δεήσοι, γῆν μέτρῳ ὀρθῶς ἢ προσλαβεῖν, ἢ προσδοῦναι,

id Ulyssi tribuisse, quod esset orator cautus, quia per ea quæ hominibus viderentur, orationes suas deducere posset. Itaque perspicuum esse ex iis quæ diximus, arbitror, Socratem ad colloquentes secum sententiam suam simpliciter protulisse.

CAP. VII.

QUod etiam operam dederit, ut ipsi in agendis iis, quæ sibi convenirent, satis essent idonei; id nunc exponam. Etenim maxime. Socrati omnium, quos equidem novi, curæ erat, ut sciret, qua in re suorum familiarium quisque peritus esset. Quæ vero virum honestum & egregium scire convenirent, eorum nihil non, quod quidem esset ipsi cognitum, cupidissime docebat. Qua vero in re esset minus ipse peritus, ad peritos eos deducebat.

2. Præterea docebat, quousque hominem recte institutum cujusque rei peritum esse conveniat. Statim ab ineunte ætate geometriam eo usque dicendum aiebat, donec quis posset, si opus fuerit, terram vel recta metiendi ratione accipere, vel tradere,

ωδηδῆναι, ἢ ἀμανθάνει, ἢ ἔργον ἀποδείξαθαι. ὅτω δὲ τοῦτο ῥᾴδιον εἶναι μαθεῖν, ὥστε τὰ παρεστέχοντα τὴν νῦν τῇ μετρήσει, ἅμα τῷ τε γῇ ὁπόση ἐστὶν εἰδέναι, καὶ ὡς μετρεῖται ὑπισχνεῖτο ἀπιέναι.

γ'. Τὸ δὲ μέχει τῶν δυσξυνέτων διαγραμμάτων γεωμετρίαν μανθάνειν ἀπεδοκίμαζεν. ὅτι μὲν γὰρ ὠφελοίη ταῦτα, οὐκ ἔφη ὁρᾶν· (καίτοι οὐκ ἀπειρός γε αὐτῶν ἦν) ἔφη δὲ ταῦτα ἱκανὰ εἶναι ἀνθρώπου βίον καταπλῆσαι, καὶ ἄλλων πολλῶν τε καὶ ὠφελίμων μαθημάτων ἀποκωλύειν.

δ'. Ἐκέλευε δὲ καὶ * ἀστρολογίας ἐμπείρως γίνεσθαι, καὶ ταύτης μέντοι μέχει οὗ νυκτός τε ὥραν καὶ μηνὸς καὶ σεαυτοῦ δύνασθαι γιγνώσκειν, ἕνεκα πορείας τε καὶ πλοῦ καὶ φυλακῆς· καὶ ὅσα ἄλλα ἢ νυκτὸς ἢ μηνὸς, ἢ σεαυτοῦ πράττεται, πρὸς ταῦτ' ἔχειν τεκμηρίοις χρῆσθαι, ἃς ὥρας τῶν εἰρημένων διαγιγνώσκοντας· καὶ ταῦτα δὲ ῥᾴδια εἶναι μαθεῖν ὑπό τε τῶν * νυκτοδηρῶν, καὶ κυβερνητῶν, καὶ ἄλλων πολλῶν, οἷς ὑπιμελὲς ταῦτα εἰδέναι.

tradere, vel distribuere, vel opus designare. Atque hoc tam facile discì posse, ut qui animum ad dimensionem advertat, is & scire possit, quanta sit ipsa terra, & cognita metiendi ratione discedat.

3. Verum in geometria discenda progressum ad descriptiones usque intellectu difficiles, improbabat. Nec enim, quid eæ res usus haberent, videre se dicebat; (licet illarum minime rudis esset) posse vero aiebat eas omnem hominis vitam absumere, ac ab aliis multis utilibusque disciplinis avocare.

4. Hortabatur etiam, ut astrorum doctrinæ adeo periti essent, ut & noctis & mensis & anni tempora cognoscere possent, tum itineris ac navigationis causa, tum excubiarum, aliarumque rerum, quæcunque vel per noctem, vel in mense, vel in anno geruntur; ut ad ea certis indiciis uti possent, quibus illorum, quæ diximus, tempora dignoscerent. Atque hæc discì facile ab iis posse, qui noctu feras venantur, & à navium gubernatoribus, aliisque multis, quibus est curæ, ut hæc sciant.

ε'. Τὸ δὲ μέχει τούτου ἀστρονομίαν μανθάνειν, μεχεὶ ᾗ καὶ μὴ σὺν τῇ αὐτῇ περιφορᾷ ὄντα, καὶ τοὺς πλανήτας τε καὶ ἀπλανεῖς ἀστέρας γιγνομένους, καὶ τὰς ἀποστάσεις αὐτῶν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ τὰς περιόδους, καὶ τὰς αἰτίας αὐτῶν ζητοῦντας κατατρίβεσθαι, ἱκανῶς ἀπέτρεπεν. ὠφέλησαν μὲν γὰρ οὐδεμίαν ὁρᾶν σὺν τούτοις ἔφη ὁρᾶν· (καίτοι οὐδὲ τούτων γε ἀνήκοον ἦν) ἔφη δὲ καὶ ταῦτα ἱκανὰ εἰ) κατατρίβειν ἀνθρώπου βίον, καὶ πολλῶν καὶ ὠφελίμων ἀποκωλύειν.

ς'. Ὅλως δὲ τῶν οὐρανίων, ἢ ἔφασκε ὁ θεὸς μηχανᾶται, φροντιστὴν γίγνεσθαι ἀπέτρεπεν. οὔτε γὰρ εὑρετὰ ἀνθρώποις αὐτὰ σύμμετρον εἶναι, οὔτε χαρίζεσθαι θεοῖς ἂν ἡγεῖτο τὴν ζητοῦσαν, ἃ σκεῖνοι σαφηνίσαι οὐκ ἐβούλήθησ. κινδυνεύσαι δ' ἂν ἔφη καὶ παραφρονῆσαι τὰ τοῦτα μελετῶντα, ὥσπερ ἦτον ἢ Ἀναξαγόρας περιφρόνησεν, ὁ μέγιστον φρονήσας ὅτι τῷ τὰς τῶν θεῶν μηχανὰς ἐξηγεῖσθαι.

ζ'. (Ἐκεῖνος γὰρ λέγων μὲν, τὸ αὐτὸ εἶναι πῦρ τε καὶ ἥλιον, ἠγνόει ὡς ὅ μὲν πῦρ ἃ ἄνθρωποι ῥᾳδίως καθορῶσιν, εἰς

5. At vero in astronomia discenda eo progredi, donec & illa cognoscantur quæ in eodem non sunt ambitu, & errantia vagaque sidera, & ipsorum à terra intervalla, & circuitus; eorumque causas inquirendo confici, vehementer dehortabatur. Quippe nec in his quidem ullam se utilitatem videre dicebat; (quanquam eorum rudis non esset) aiebat vero, etiam hæc absumere posse vitam hominis, at à multis ac utilibus eum prohibere.

6. Denique in universum dehortabatur, nequis studium in res cæleſtes impenderet, quo scilicet artificio Deus omnia moliatur. Nec enim illa posse ab hominibus inveniri putabat, nec Diis cum rem facere gratam arbitrabatur, qui quæ illi manifesta esse noluissent, inquireret. Addebat esse periculum, ne qui de rebus hisce sollicitus esset, insaniret tandem nihilo minus quam Anaxagoras, qui maxime fuisset elatus, propterea quod Deorum machinas enarrasset.

7. (Nimirum ille, dum ait ignem ac solem idem esse, ignorabat ab hominibus ignem cerni facile posse, quum

εἰς δὲ τὸ ἥλιον ὑ δύναντα ἀνιβλέπειν· ὑ ὑπὸ μὲ ὧ ἡλίᾳ καταλαμπόμθνοι, τὰ χρώματα μελάντερα ἔχυσιν, ὑπὸ δὲ ὧ πυρὸς, ὑ. ἠγνόει δὲ ὅτι ὑ πᾶν ὃ τι ἐκ τῆς γῆς φυομθνων ἄνθ μὲ ἡλίᾳ αὐξῆς ὑδὲν δύναται καλῶν αὔξεσθαι, ὑπὸ δὲ ὧ πυρὸς θερμαινόμθνα πάντα ἀπόλλυται. φάσκων δὲ τὸν ἥλιον λίθον ἀπύρον εἶναι, καὶ τῦτο ἠγνόει, ὅτι λίθος μὲ ὃ πυρὶ ὢν οὔτε λάμπει, οὔτε πολλὼ χρόνον ἀντέχει· ὁ δὲ ἥλιος τὰ πάντα χρόνον πάντων λαμπρότερος ὢν διαμένει.)

η'. Ἐκέλευσε δὲ ὑ λογισμὸς μανθάνειν, ὑ τύτων δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις ἐκέλευε φυλάττεσθαι * τὴ μάταιον θεωρματείαν, μέχει δὲ ὧ ὠφελίμω πάντα ὑ αὐτὸς σωεπισκόπει, ὑ σωδιεξήει τοῖς σωῦσι.

θ'. Περέτρεπε δὲ σφόδρα καὶ ὑγιείας ἐπιμελεῖσθαι τοὺς σωόντας, ὡς ἔκ τε τῆς εἰδότων μανθάνοντας ὅσα ἐνδέχοιτο, καὶ ἑαυτῷ ἔκαστον περισκοπεῖν ἀπὸ παντὸς τοῦ βίου, τί βρῶμα, ἢ τί πόμα, ἢ ποίῳ πόνῳ

quum ſolem adverſum intueri non poſſint: quodque illi, qui à ſole colluſtrantur, colore reddantur nigriores, qui vero ab igne, non ita. Ignorabat etiam, quod nihil eorum, quæ terra naſcuntur, abſque ſolis ſplendore poſſit augeſcere; quum omnia, quæ ab igne caleſiunt, pereant. Idem quum ſolem eſſe lapidem ignitum diceret, etiam ignorabat, lapidem qui ſit in igne, neque lucere, neque diu perdurare; quum ſol per omne tempus ſplendidior rebus omnibus manet.)

8. Hortabatur etiam, ut numerandi rationem diſcerent, & in hac perinde atque in aliis monebat, ut ab inani occupatione ſibi caverent: atque adeo tum ipſe omnia eatenus perveſtigabat, quatenus eſſent utilia, tum una cum familiaribus perquirebat.

9. Vehementur etiam familiares ſuos hortabatur, ut valetudinis curam haberent; ac partim à peritis, quæ poſſent, diſcerent; partim ſinguli per omnem vitam ſeipſos obſervarent, quinam cibus, qui potus, qui labor

eis

πόνῳ συμφέρει αὐτῷ, ἢ πῶς τούτοις χρώμενος ὑγιεινότατ' ἂν διάγοι. ὃ δὲ ὕπω προσέχοντος ἑαυτῷ, ἔργον ἔφη εἶναι, εὑρεῖν ἰατρὸν τὰ πρὸς ὑγίειαν συμφέροντα αὐτῷ μᾶλλον διαγιγνώσκοντα ἑαυτοῦ.

ι'. Εἰ δέ τις μᾶλλον, ἢ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ὠφελεῖσθαι βούλοιτο, συνεβούλευε μαντικῆς ἐπιμελεῖσθαι. τὰ δὲ εἰδότα δι' ὧν ἃ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις περὶ τῶν πραγμάτων σημαίνουσιν, ἐδόκει ἔρημον ἔφη γίγνεσθαι συμβούλης θεῶν.

ΚΕΦ. η'.

ΕΙ δέ τις, ὅτι φάσκοντος αὐτοῦ τὸ δαιμόνιον ἑαυτῷ προσημαίνειν ἃ τε δεῖ καὶ ἃ μὴ δεῖ ποιεῖν, ἐκεῖνό τ' ἀδικῶν κατεγνώσθη θανάτου, ὅτι ἔφη αὐτὸν ἐλέγχεσθαι περὶ τοῦ δαιμονίου ψευδόμενον, ἐνενοεῖτο προσθεῖναι μέν, ὅτι ὕπως ἥδη τότε πόρρω τῆς ἡλικίας εἴη, ὡς εἰ καὶ μὴ τότε, οὐκ ἂν πολλῷ ὕστερον τελευτήσαι τὸν βίον· εἶτα, ὅτι τὸ μὲν ἀχθηνόταον τοῦ βίου,

καὶ

eis conduceret, & quo pacto his utendo quam optime valetudine frui possent. Nam siquis ita se observarent, difficile aiebat esse, ut medicum aliquis inveniret, qui ad valetudinem conducentia magis ipso dijudicaret.

10. Siquis autem majora, quam pro sapientia humana, vellet assequi, consuluit ut divinationi operam daret. Etenim aiebat, eum qui sciret, quibus indiciis Dii hominibus aliquid significent, nunquam à consilio divino destitui posse.

CAP. VIII.

QUod siquis ipsum mendacii de numine convictum fuisse propterea existimat, quod à judicibus morte multatus sit, dicens à numine sibi denuntiari, quæ facienda essent, quæ non: primum velim consideret, illum jam tum eo ætatis provectum fuisse, ut si non id temporis, certe non multo post vita excessurus fuerit: deinde quod partem vitæ molestissimam, &

ὑ ὃ ᾧ πάντες τὴν ἀφάνοιαν μειῶνται, ἀπέλειπεν· ἀντὶ δὲ τούτου τῆς ψυχῆς τὸ ῥώμιον ὑποδειξάμενος, εὐκλειαν περιεκτήσατο, τὸν τε δίκιον πάντων ἀνθρώπων ἀληθέστατα, καὶ ἐλευθεριώτατα, καὶ δικαιότατα εἰπών, καὶ τὸν καταγνωσιν τοῦ θανάτου περιότατα ὑ ἀνδρωδέστατα ὑπέσχων.

β'. Ὁμολογεῖται γὰρ, οὐδένα πω τῶν μνημονευομένων ἀνθρώπων χάλλιον θάνατον ὑπέγκειν. ἀνάγκη μὲν γὰρ ἐγένετο αὐτῷ μὴ τὸν κείσιν περὶ κοντα ἡμέρας βιῶναι, ἀφ' οὗ τὸ Δήλια μὴ ὑπεῖναι τοῦ νεὼς εἶναι, τὸν δὲ νόμον μηδένα ἐᾶν δημοσίᾳ ἀποθνήσκειν, ἕως ἂν ἡ * Θεωρία ἐκ Δήλου ἐπανέλθῃ. καὶ † χρόνον τοῦτον ἅπασι τοῖς σωμάτων φανερὸς ἐγένετο ὑδὲν ἀλλοιότερον ἀφιείς, ἢ † ἔμπεδον χρόνον.

γ'. Καίτοι τῶν ἔμπεδόν γε πάντων ἀνθρώπων μάλιστα ἐθαυμάζετο, ὅτι τῷ εὐθύμως τε καὶ εὐκόλως ζῆν. καὶ πῶς ἄν τις κάλλιον, ἢ ὕπνος ἀποθάνοι; ἢ

& in qua omnibus ſit mentis quædam imminutio, rejecerit; ac illius loco demonſtrata fortitudine animi gloriam conſecutus ſit, quum quidem cauſam ſuam ſupra mortales cæteros longe veriſſime, ac inprimis ingenue juſtiſſimeque dixiſſet, & condemnationem ad mortem mitiſſime maximeque viriliter tuliſſet.

2. Etenim in confeſſo eſt, neminem hominum unquam, de quibus nos acceperimus, mortem pertuliſſe præclarius. Nam cogebatur à condemnatione dies adhuc triginta vivere, quod in illum menſem Delia incidiſſent, ac lex vetaret, quenquam publice prius interfici, quam Theororum cœtus ex Delo rediiſſet. Hoc toto tempore familiaribus ipſius univerſis compertum fuit, nihil eum de vivendi ratione priſtina immutaſſe.

3. Atqui maximæ admirationi fuerat ſupra cæteros ſuperiorũ temporum mortales univerſos, quod magna cum animi tranquillitate facilitateque viveret. Et qui poſſit aliquis honeſtius, quam ſic mori?

Quæ

ἢ ποῖος ἂν εἴη θάνατος καλλίων, ἢ ὃν ἂν καλλιστά τις ἀποθάνοι; ποῖος δ' ἂν γένοιτο θάνατος εὐδαιμονέστερος ἢ καλλίτερος; ἢ ποίῳ θεοφιλέστερος ἢ εὐδαιμονεστάτῳ;

δ'. Λέξω δὲ καὶ ἃ Ἑρμογένης ὁ Ἱππονίκου ἤκουσα περὶ αὐτοῦ. ἔφη γάρ, ἤδη Μελίτου γεγραμμένου αὐτὸν τῇ γραφῇ, αὐτὸς ἀκούων αὐτοῦ πάντα μᾶλλον, ἢ περὶ τῆς δίκης ἀμελουμένου, λέγειν αὖ, ὡς χρὴ σκοπεῖν ὅ,τι ἀπολογήσεται. τὸ δὲ ὅ μὴ πρῶτον εἰπεῖν· ἐγὼ γάρ δοκῶ σοι τοῦτο μελετᾶν ἀβελτερώτερον; ἐπεὶ δὲ αὐτὸν ἤρετο, ὅπως; εἰπεῖν αὐτὸν, ὅτι ἐγὼ ἄλλο ποιῶν ἀεὶ γεγένημαι, ἢ ἀεὶ σκοπῶν μὴ τά τε δίκαια ἢ τὰ ἄδικα, πράττων δὲ τὰ δίκαια, καὶ τῶν ἀδίκων ἀπεχόμενος. ἵνα δὴ νομίζοι καλλίστην μελέτην ἀπολογίας εἶναι.

ε'. Αὐτὸν δὲ πάλιν εἰπεῖν· οὐχ ὁρᾷς, ὦ Σώκρατες, ὅτι οἱ Ἀθήνησι δικασταὶ πολλοὺς μὲν ἤδη μηδὲν ἀδικοῦντας, λόγῳ ἀχθεσθέντες ἀπέκτειναν, πολλοὺς δὲ ἀδικοῦντας ἀπέλυσαν; ἀλλὰ νὴ τὸν Δία, (φάναι αὐτὸν)

ὦ

Quæ mors esse possit pulcrior, quam quæ ab aliquo pulcerrime obitur? quæ mors possit esse felicior, quam quæ pulcerrima sit? quæ Diis acceptior, quam felicissima?

4. Dicam & quæ ex Hermogene, Hipponici filio, de ipso accepi. Nam aiebat, se, ubi audivisset illum à Melito jam accusatum, quidvis potius dicere quam quæ ad causam pertinerent, monuisse, quod considerandum ipsi esset, quidnam sui defendendi causa proferre vellet. Illum primo respondisse; Annon tibi videor in hac meditatione pervixisse? Ipso vero quærente, Quo pacto? dixisse illum, nihil aliud perpetuo se egisse, quam justa injustaque considerasse; ac justa quidem egisse, ab injustis autem abstinuisse; quam sane meditationem purgandi sui pulcerrimam duceret.

5. Tum rursus dixisse. Non vides, mi Socrates, quod Judices Athenis multos, qui nihil injuste perpetrassent, duntaxat oratione offensi interfecerint; multosque scelerum reos absolverint? At profecto (respondisse illum)

quum

ὦ Ἑρμόγενες, ἤδη μοι ὑπεχφρῦντος φροντίσαι τῆς τοῦ δικαστοῦ ἀπολογίας, ἠναντιώθη ὁ δαιμόνιον.

5'. Καὶ αὐτὸν εἰπεῖν· θαυμαστὰ λέγεις. ἢ δὲ, θαυμάζεις, φάναι, εἰ τῷ θεῷ δοκεῖ βέλτιον εἶναι, ἐμὲ τελευτῆσαι ἢ βίον ἤδη; οὐκ οἶσθ' ὅτι μέχρι μὲν τοῦδε ἔφην ἐγὼ φόδενί ἀνθρώπων ὑφείμενον αὖ, ὅτε βέλτιον ἦν ἢ ἥδιον ἐμοῦ βεβιωκέναι; ἀφίστα μὲν γὰρ οἶμαι ζῆν τοὺς ἀφίστα ἐπιμελομένους ὡς βελτίστους γίγνεσθαι, ἥδιστα δὲ τοὺς μάλιστα αἰσθανομένους ὅτι βελτίους γίγνονται.

6'. Α ἐγὼ μέχρι τοῦδε ἔφην αἰσθανόμενα ἐμαυτῷ συμβαίνοντα, καὶ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις συντυγχάνων, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους προσέχων τὸν ἐμαυτόν, οὔπω ἀφεστέλεκα περὶ ἐμαυτοῦ γιγνώσκων. καὶ οὐ μόνον ἐγὼ, ἀλλὰ καὶ οἱ ἐμοὶ φίλοι οὕτως ἔχοντες περὶ ἐμοῦ ἀφεστήκασιν· οὐ γὰρ ὅ φιλεῖν ἐμὲ, (καὶ γὰρ οἱ τοὺς ἄλλους φιλοῦντες οὕτως ἂν ἔχειν πρὸς τοὺς ἑαυτῶν φίλους) ἀλλὰ διότι καὶ αὐτοὶ αὖ οἴονται ἐμοὶ συνόντες βέλτιστοι γίγνεσθαι.

ζ'. Ει

quum modo conarer, mi Hermogenes, meditari defenſionem ad judices, numen adverſatum eſt mihi.

6. Tum ſe dixiſſe: Mira refers. Illum autem, Miraris, ſubjeciſſe, Deo videri potius eſſe, hoc me tempore vivendi finem facere? An neſcis me ad hoc uſque tempus nemini hominum conceſſiſſe, quod vel melius vel jucundius me vixiſſet? nam optime quidem arbitror illos vivere, qui maxime dant operam, ut quam optimi fiant: jucundiſſime vero, qui maxime fieri ſe meliores ſentiunt

7. Quæ ego hactenus evenire mihi animadverti; ac partim aliis homines conveniens, partim meipſum ad alios collatum inſpiciens, ſic de me ſemper ſtatui. Neque tantum ego, ſed amici etiam mihi de me conſtanter ita judicant; non quod me ament, (nam & qui alios amant, ita ſuos in amicos affecti eſſent) ſed quod ſeipſos etiam ex conſuetudine mea quam optimos exiſtiment evadere.

η'. Εἰ δὲ βιώσομαι πλείω χρόνον, ἴσως ἀναγκαῖον ἔσται τὰ τῆς γήρως ὑπομένειν, ἢ ὁρᾶν τε καὶ ἀκούειν ἧττον, καὶ ἀμαθέστερον εἶναι πρὸς τὰ μαθήματα, καὶ ἐπιλησμονέστερον ἀποβαίνειν, καὶ ὧν πρότερον βελτίων ἦν, τούτων χείρω γίγνεσθαι. ἀλλὰ μὴν ταῦτά γε μὴ αἰσθανομένῳ μοι ἀβίωτος ἂν εἴη ὁ βίος, αἰσθανομένῳ δὲ πῶς οὐκ ἀνάγκη χεῖρόν τε καὶ ἀηδέστερον ζῆν;

θ'. Ἀλλὰ μὴν εἴγε ἀδίκως ἀποθανοῦμαι, τοῖς μὲ ἀδίκως ἐμὲ ἀποκτείνασιν αἰσχρὸν ἂν εἴη τοῦτο. εἰ γὰρ τὸ ἀδικεῖν αἰσχρόν ἐστι, πῶς οὐκ αἰσχρὸν καὶ τὸ ἀδίκως ὁπῶν ποιεῖν; ἐμοὶ δέ τί αἰσχρὸν, τὸ ἑτέρους μὴ δυνάσθαι περὶ ἐμοῦ τὰ δίκαια μήτε γνῶναι μήτε ποιῆσαι;

ι'. Ὁρῶ δ' ἔγωγε καὶ τὴν δόξαν τῶν προγεγονότων ἀνθρώπων οὐ τοῖς ὑπεκκομένοις οὐχ ὁμοίαν καταλειπομένην τῶν τε ἀδικησάντων καὶ τῶν ἀδικηθέντων. οἶδα δὲ, ὅτι καὶ ἐγὼ ὑπὸ ἀνθρώπων τεύξομαι τῆς ἐπιμελείας, καὶ ἐὰν νῦν ἀποθάνω, οὐχ ὁμοίως τοῖς ἐμὲ ἀποκτείνασιν. οἶδα

8. Quod si diutius vivam, fortasse necessarium erit ea confieri, quæ in senectutem cadunt, & me minus audire, minus cernere, minus intelligentia valere, ineptiorem ad discendum reddi, magisque oblivioſum, in iis denique deteriorem, in quibus antehac præstiterim. Atqui hæc siquis non sentiat, esset illi ipsa vita minime vitalis; sin sentiat, qui fieri potest, ut non & pejus & injucundius vivat.

9. Enimvero si interficiar injuste, turpitudo ea in auctores mortis meæ redundabit. Nam si turpis sit injuria, quomodo non turpe sit injuste quicquam facere? Qui vero mihi esse turpe possit, quod alii de me neque cognoscere neque facere ea possint, quæ quidem justa sint.

10. Video vero superiorum temporum homines, non eandem posteris opinionem de se reliquisse, & qui injuriam fecerunt, & quibus facta fuit injuria. Studia quoque hominum, tametsi jam neci tradar, erga me futura scio plane alia, quam erga interfectores meos.

Semper

οἶδα γὰρ ἀεὶ μαρτυρήσεταί μοι, ὅτι ἐγὼ ἠδίκηκα μὲ οὐδένα πώποτε ἀνθρώπων, οὐδὲ χείρω ἐποίησα, βελτίους δὲ ποιεῖν ἐπειρώμην ἀεὶ τοὺς ἐμοὶ συνόντας. τοιαῦτα μὲ τὰ πρὸς Ερμογένην τε διελέχθη, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους.

ια'. Τῶν δὲ Σωκράτην γιγνωσκόντων οἷος ἦν, οἱ ἀρετῆς ἐφιέμενοι πάντες ἔτι καὶ νῦν ἀφατελοῦσι πάντων μάλιστα τοσοῦτον σκεῖνον, ὡς ὠφελιμώτατον ὄντα πρὸς ἀρετῆς ἐπιμέλειαν. ἐμοὶ μὲν δὴ (τοιοῦτος ὢν, οἷον ἐγὼ διήγημαι, εὐσεβὴς μὲ ὅτως, ὥστε μηδὲν ἄνευ τῶν θεῶν γνώμης ποιεῖν· δίκαιος δὲ, ὥστε βλάπτειν μὲ μηδὲ μικρὸν μηδένα, ὠφελεῖν δὲ τοὺς μέγιστα τοὺς χρωμένους ἑαυτῷ· ἐγκρατὴς δὲ, ὥστε μηδέ ποτε προαιρεῖσθαι τὸ ἥδιον ἀντὶ τοῦ βελτίονος· φρόνιμος δὲ, ὥστε μὴ διαμαρτάνειν κρίνων τὰ βελτίω καὶ τὰ χείρω, μηδὲ ἄλλου προσδεῖσθαι, ἀλλὰ αὐτάρκης εἰς πρὸς τὸ τούτων γνῶσιν, ἱκανὸς δὲ καὶ λόγῳ εἰπεῖν τε καὶ διδεῖξαι τὸν

Semper enim teſtimonio mihi futuros ſcio, quod nullum unquam hominum læſerim neque deteriorem reddiderim; ſed potius operam perpetuo dederim, ut familiares meos meliores efficerem. Hujuſmodi tum ad Hermogenem tum ad alios diſſeruit.

11. Quotquot autem ex iis qui virtutis ſtudioſi ſunt, novere Socratem, etiam nunc eum cum maximo deſiderio expetant, ut qui ad virtutis ſtudium utiliſſimus fuerit. Mihi quidem (quum talis eſſet, qualem commemoravi, nimirum adeo religioſus, ut ſine Deorum conſilio nihil ageret; adeo juſtus, ut nemini ne quidem exigua in re noceret, prodeſſet autem iis maxime, qui eo uterentur; adeo temperans, ut nunquam id quod jucundius eſſet meliori anteponeret; adeo prudens, ut in melioribus ac pejoribus dijudicandis non erraret, neque alterius ad hoc opera egeret, ſed ipſe ſibi ad cognitionem horum ſufficeret, & oratione proferre ac definire

τὰ τοιαῦτα, ἱκανὸς δὲ καὶ * ἄλλως δοκιμάσαι τε καὶ * ἁμαρτάνοντα ἐξελέγξαι, καὶ προτρέψασθαι ἐπ' ἀρετὴν καὶ καλοκἀγαθίαν·) ἐδόκει τοιοῦτος εἶ), οἷος ἂν εἴη ἄριστός γε ἀνὴρ, καὶ εὐδαιμονέστερος. εἰ δέ τι μὴ ἀρέσκει ταῦτα, προβάλλων τὸ ἄλλο ἦθος πρὸς ταῦτα, ὅπῃ κείνεται.

ΞΕΝΟ-

hujuſmodi poſſet, atque etiam alios explorare, delinquentes arguere, ad virtutem ac honeſtatem hortari:) ejuſmodi vir eſſe viſus eſt, qualis eſſe poſſit optimus & feliciſſimus. Quod ſi hoc alicui non probatur, comparatis aliorum ad hæc moribus, ita deinde judicium faciat.

ΧΕΝΟ-

ΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ

ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ ΑΠΟΛΟΓΙΑ

πρὸς τοὺς Δικαστάς.

ΣΩκράτης δὲ ἄξιόν μοι δοκεῖ καὶ μεμνῆσθαι, καὶ ὡς, ἐπειδὴ ἐκλήθη εἰς τὸ δικαστήριον, ἐβουλεύσατο περί τε τῆς ἀπολογίας καὶ τῆς τελευτῆς ὅν βίον. γεγράφασι μὲν περὶ τούτου καὶ ἄλλοι, καὶ πάντες ἔτυχον τῆς μεγαληγορίας αὐτοῦ, ᾧ καὶ δῆλον, ὅτι τῷ ὄντι οὕτως ἐρρήθη ὑπὸ Σωκράτους. ἀλλ' ὅτι ἤδη ἑαυτῷ ἡγεῖτο αἱρετώτερον εἶναι τὸν βίον θάνατον, τοῦτο καὶ διεσαφήνισαν· ὥστε ἀφοβωτέρα αὐτοῦ φαίνεται καὶ ἡ μεγαληγορία.

β'. Ἑρμογένης μέντοι ὁ Ἱππονίκου, ἑταῖρός τε ἰὼν αὐτῷ, καὶ

XENOPHONTIS

SOCRATICA DEFENSIO

ad Judices.

OPeræ pretium esse duco, mentionem à me fieri, etiam quo pacto Socrates, quum in judicium vocatus esset, tam de purgatione sui, quam exitu vitæ consultaverit. De quo quidem & alii perscripserunt, & omnes magniloquentiam ejus sunt assecuti; unde patet, revera Socratem sic fuisse locutum. Non tamen declararunt, quod mortem sibi vitæ præferendam duxerit; quo fit, ut illa verborum magnificentia minus prudens fuisse videatur.

2. Hermogenes autem Hipponici filius, familiaris erat Socrati, &

ᾠ ἐξήγειλε περὶ αὐτῷ τοιαῦτα, ὥστε πρέπουσαν φάνεσθαι τὴν μεγαληγορίαν αὐτῷ τῇ ἀμαθίᾳ. ἐκεῖνος δ' ἔφη, ὁρῶν αὐτὸν περὶ πάντων μᾶλλον ἀμφιλεγόμενον, ἢ περὶ τῆς δίκης, εἰπεῖν·

γ'. Οὐκ ἐχρῆν μέντοι σκοπεῖν, ὦ Σώκρατες, ᾗ ὅπη ἀπολογήσῃ; ἢ δὲ τοιοῦτον ἀποκρίνασθαι· ᾗ δοκῶ σοι ἀπολογεῖσθαι μελετῶν ἀμφιβιωκέναι; ἔπειτα δ' αὐτὸν ἔρεσθαι, πῶς; ὅπι ᾐδὴν ἄδικον ἀμφιγεγένημαι ποιῶν, ἵνα περ νομίζω μελέτῳ τῷ εἰ) καλλίστην ἀπολογίαν.

δ'. * Ἐπεὶ δ' αὐτὸν πάλιν λέγειν· ᾗ χ ὁρᾷς τὰ Ἀθηναίων δικαστήρια, ὡς πολλάκις μὲ ᾐδὴν ἀδικοῦντας, λόγῳ ταραχθέντες ἀπέκτειναν· πολλάκις δὲ ἀδικοῦντας, ἢ οὐ τῷ λόγῳ οἰκτίσαντας, ἢ ὑπαχθέντος ἐπόντας ἀπέλυσαν; Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία (φάναι αὐτὸν) ᾗ δὶς ἤδη ὑπεχειρήσαντός μου σκοπεῖν περὶ τῆς ἀπολογίας, ἐναντιοῦταί μοι τὸ δαιμόνιον.

ε'. Ὡς δὲ αὐτὸν εἰπεῖν, θαυμαστὰ λέγεις· τὸν δ' αὖ ἀποκρί-

& de eo talia protulit; ut illa magniloquentia videatur ejus consilio recte convenisse. Nam is, quum videret ipsum de quavis alia re potius, quam de causâ suâ disserere, dixisse se ait:

3. Nonne par erat, mi Socrates, ut considerares, quia tibi utendum sit defensione? Tum illum primo respondisse: Non defendere tibi videor, quam me vitæ cursum peregisse meditor? Rogasse deinde se: Qui sic? Quod nihil iniqui unquam in vita perpetraverim, quam defensionis meditationem honestissimam esse arbitror.

4. Quumque ipse rursum dixisset: Annon vides in Atheniensium judiciis sæpe judices oratione commotos interfecisse insontes; sæpe vero sontes, quum vel oratione conmiserationem movissent, vel magna cum gratia causam egissent, absolvisse? At mihi profecto, dixisse illum, bis jam conanti de purgatione considerare, numen adversatur.

5. Heic quum ipse diceret, mira quædam ab eo proferri: respondisse illum,

ἀποκείναθαι, Η θαυμαστὸν νομίζεις, εἰ ᾗ τῷ θεῷ δοκεῖ ἐμὲ βέλτιον εἶναι) ἤδη τελευτᾶν; Οὐκ οἶδα, ὅτι μέχρι μὲν τῦδε τοῦδενὶ ἀνθρώπων ὑφείμην βέλτιον ἐμῦ βεβιωκέναι; ὅτῳ γὰρ ἥδιόν ἐστιν ἥδειν, ὁσίως μοι ᾗ δικαίως ἅπαντα τὸν βίον βεβιωμένον· ὥστε ἰσχυρῶς ἀγάμην ἐμαυτόν, τοιαῦτα ἔυρισκον ᾗ τὺς ἐμοὶ συγγενομένυς γνώσκοντας περὶ ἐμῦ.

7. Νυνῶν δὲ εἰ ἔτι προβήσεται ἡ ἡλικία, οἶδ' ὅτι ἀνάγκη ἔσται τὸ γῆρως ἀποτελεῖσθαι, ᾗ ὀρᾶν τε χεῖρον, ᾗ ἀκύειν ἧττον, ᾗ δυσμαθέστερον εἶναι, ᾗ ὧν ἔμαθον ὑπολησμονέστερον. Ην δὲ ἀμαθάνωμαι χείρων γιγνόμενος, ᾗ καταμέμφωμαι ἐμαυτόν, πῶς ἂν * εἰπεῖν ἐγὼ ἔτι ἂν ἡδέως βιοτεύοιμι.

6. Ισως δέ τοι (φάναι αὐτόν) ᾗ ὁ θεὸς δι' εὐμένειαν προξενεῖ μοι, ᾗ μόνον τὸ σὺν χαιρῷ τῆς ἡλικίας καταλῦσαι τὸν βίον, ἀλλὰ ᾗ τὸ ἧ ῥᾷστα. Ἤν γὰρ νυνῶν * κατακριθῶ μοι, δῆλον ὅτι ἔξεστά μοι τῇ τελευτῇ χρῆσθαι, ἢ ῥᾴστη μὲ

illum, Tune mirandum putas, ſi etiam Deo videatur præſtare, ut jam moriar? An neſcis nulli me hominum ad hunc uſque diem conceſſiſſe, quod melius me vixiſſet? nam quod jucundiſſimum eſt id ſciebam, vitam à me omnem ſancte ac juſte tranſactam: adeo ut & valde meipſum admirarer, & animadverterem etiam familiares meos idem de me ſentire.

6. At ſi nunc ætas mea progrediatur ulterius, ſcio neceſſarium eſſe, ut quæ ſenectutis ſunt, eveniant; nimirum ut pejus videam, minus audiam, ad diſcendum minus idoneus ſim, eorum vero, quæ didicerim, facilius obliviſcar. Jam ſi animadvertam, deteriorem me fieri, & meipſum accuſarem: qui dicere poſſim, me jucunde victurum?

7. Fortaſſis etiam (inquit) Deus ipſe hoc mihi quadam ex benignitate præſtat, ut non ſolum opportuno ætatis tempore vivendi finem faciam, ſed etiam quam facillime. Nam ſi modo condemnatus fuero, patet, poſſe me uti mortis genere, quod leniſſimum eſſe

μὴ ἐπὶ τοῦτο τῶν τότε ὑπομεληθέντων κέκειται, ἀποφαγμονεσάτη δὲ τοῖς φίλοις, πλεῖστον δὲ πόθον ἐμποιῆσα τῷ πεθνεῶτι. ὅταν γὰρ ἄρχημον μὴ μηδὲν, μηδὲ δυσχερὲς ἐν ταῖς γνώμαις τῶν παρόντων καταλείπηται, ὑγιὲς * δὲ τὸ σῶμα ἔχων καὶ τῇ ψυχῇ δυναμένῃ φιλοφρονεῖσθαι ἀπομαραίνηται, πῶς οὐκ ἀνάγκη τοῦτο ποθεινὸν εἶ);

η'. Ὀρθῶς δὲ ἂν θεοὶ τότε μου ἐναντιοῦντο (φάναι αὐτὸν) τῇ ἐμῇ λόγου ὑποσκέψει, ὅτι ἐδόκει ἡμῖν ζητητέα εἶ) οὐ παντὸς τρόπου τὰ ἀποφυκτικά. εἰ γὰρ τοῦτο διεπραξάμην, δῆλον ὅτι ἑτοιμασάμην ἂν ἀντὶ ἐμοῦ ἤδη λῆξαι βίου, ἢ νόσοις ἀλγυνόμενος τελευτῆσαι, ἢ γήρᾳ, εἰς ὃ πάντα τὰ χαλεπὰ συῤῥεῖ, καὶ μάλα ἔρημα τῶν εὐφρασιῶν.

θ'. Μὰ Δί' (εἰπεῖν αὐτὸν) ὦ Ἑρμόγενες, ἐγὼ ταῦτα οὐδὲ προθυμήσομαι· ἀλλ' ὅσων νομίζω τετυχηκέναι καλῶς καὶ παρὰ θεῶν καὶ παρ' ἀνθρώπων, καὶ ἣν ἐγὼ δόξαν ἔχω περὶ ἐμαυτοῦ, ταύτην ἀναφαίνων, εἰ βαρύνω τὰς

esse judicatum sit ab iis, quibus hoc curæ fuit, minimumque negotii sit exhibiturum amicis, ac morienti maximum indat desiderium. Quippe quum nihil indecori, neque offensionis aliquid in animis eorum, qui adsunt, relinquitur; & ita quispiam extinguitur, ut & sanum habeat corpus, & animum benigne agere potentem: qui non necesse est, ut hoc sit optabile?

8. Recte autem Dii tunc adversabantur (inquit) cogitationibus meis, quum nobis viderentur omni modo effugiendi rationes esse quærendæ. Nam si hoc perfecissem, nimirum comparassem mihi, ut pro eo quod nunc è vita excedendum est, vel morbis excruciatus ipsam clauderem, vel senectute, ad quam omnia molesta, planeque à gaudiis secreta confluunt.

9. Equidem, mi Hermogenes, (inquit) hæc profecto non expetam: sed si ea commemorans, quæ consecutum me præclare tum à Diis tum ab hominibus puto, quæque mea sit de meipso opinio, gravis judicibus ero; mortem potius

τὰς δικαστὰς, αἱρήσομαι τελευτᾶν μᾶλλον, ἢ ἀνελευθέρως τὸ ζῆν ἔπι πεφυκόσι, κερδᾶναι τ' πολὺ χείρω βίον ἀντὶ θανάτου.

ι'. Οὕτως δὲ γνόντα αὐτὸν ἔφη εἰπεῖν, ἐπειδὴ κατηγόρησαν αὐτοῦ οἱ ἀντίδικοι, ὡς οὓς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, οὐ νομίζοι, ἕτερα δὲ καινὰ δαιμόνια εἰσφέροι, καὶ τοὺς νεοὺς διαφθείροι, πρᾶγμα εἰπεῖν.

ια'. Αλλ' ἐγὼ, ὦ ἄνδρες, τοῦτο μὲν πρῶτον θαυμάζω Μελίτου, ὅτῳ ποτὲ γνοὺς λέγει, ὡς ἐγὼ οὓς ἡ πόλις νομίζει θεοὺς, οὐ νομίζω· ἐπεὶ θύοντά γέ με ἐν ταῖς κοιναῖς ἑορταῖς, καὶ ἐπὶ τῶν δημοσίων βωμῶν, καὶ οἱ ἄλλοι οἱ παρατυγχάνοντες ἑώρων, καὶ αὐτὸς Μέλιτος, εἰ ἠθέλετο.

ιβ'. Καινά γε μὴν δαιμόνια πῶς ἂν ἐγὼ εἰσφέροιμι λέγων, ὅτι θεοῦ μοι φωνὴ φαίνεται σημαίνουσα ὅ, τι χρὴ ποιεῖν; καὶ δὴ οἱ φθόγγοις ὀρνέων, καὶ οἱ φήμαις ἀνθρώπων χρώμενοι, φωναῖς δήπου τεκμαίρονται. βροντὰς μὲν ἀμφιλέξει τις ἢ μὴ φωνεῖν ἢ μὴ μέγιστον σημεῖον εἶναι;

potius eligam, quam ut, parum ingenue vitam longiorem emendicando, pro morte vitam multo deteriorem lucrer.

10. At illum ita ſtatuentem tradit dixiſſe, quum jam accuſaſſent eum adverſarii, quod quos civitas pro Diis haberet, ipſe non haberet, alioſque Deos novos introduceret, ac juventutem corrumperet, tunc (inquam) accedentem dixiſſe:

11. Ego vero, O viri, primum hoc miror, unde unquam Melitus hoc animadverterit, quod ait me, quos Deos exiſtimet civitas, non exiſtimare. Nam ſacrificantem me communibus feſtis, & in aris publicis, tum alii præſentes videbant, tum Melitus ipſe, ſi quidem voluit.

12. Nova vero numina quo pacto ego introducerem, dum dico, Dei quidem vocem mihi obverſari, denuntiantem quid ſit agendum? Nam qui gannitu avium, & hominum utuntur ominibus, ex vocibus conjecturas ſumunt. De tonitruis an aliquis dubitet, num vocem edant, vel maximum ſint augurium?

ἡ δὲ Πυθοῖ ἐν τῷ τρίποδι ἱέρεια, ἃ καὶ αὐτὴ φωνῇ τὰ παρὰ τοῦ θεοῦ ἀπαγγέλλει.

ιγ'. Ἀλλὰ μήτοι καὶ ὃ προειδέναι γε τὸν θεὸν ὃ μέλλον, καὶ τὸ προσημαίνειν ᾧ βούλῃ, καὶ τοῦτο ὥσπερ ἐγὼ φημι, οὕτω πάντες καὶ λέγουσι καὶ νομίζουσιν. Ἀλλ' οἱ μὲν οἰωνούς τε, καὶ φήμας, καὶ συμβόλους τε, καὶ πάντες ὀνομάζουσι τοὺς προσημαίνοντας εἶναι· ἐγὼ δὲ τοῦτο δαιμόνιον καλῶ, καὶ οἶμαι ὕττως ὀνομάζων, καὶ ἀληθέστερα καὶ ὁσιώτερα λέγειν τοῖς ὄρνισιν ἀναπιθέντων τὴν τῶν θεῶν δύναμιν. ὡς γε μὲν ὁ ψεύδομαι τοῦ θεοῦ, καὶ τοῦτ' ἔχω τεκμήριον. καὶ γὰρ τῶν φίλων πολλοῖς δὴ ἐξαγγείλας τὰ τοῦ θεοῦ συμβουλεύματα, οὐδεπώποτε ψευσάμενος ἐφάνην.

ιδ'. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ἀκούοντες οἱ δικασταὶ ἐθορύβουν, οἱ μὲ ἀπιστοῦντες τοῖς λεγομένοις, οἱ δὲ καὶ φθονοῦντες, εἰ καὶ παρὰ θεῶν μείζονων ἢ αὐτοὶ τυγχάνοι, πάλιν εἶπεῖν τὸν Σωκράτην· ἄγε δή, ἀκούσατε καὶ ἄλλα, ἵνα ἔτι μᾶλλον οἱ βουλόμενοι ὑμῶν ἀπιστῶσι τῷ ἐμὲ τετιμῆσθαι ὑπὸ δαιμόνων.

Χαιρε-

Sacerdos item in tripode Pythia, nonne & ipsa voce, quæ habet à Deo, enunciat.

13. Enimvero Deum futuri præscium esse, ac significare futura cui velit, omnes haud aliter atque ego, tum dicunt tum existimant. Sed alii auguria, & omina, & conjectores, & vates appellant eos, qui futura significant. Ego vero numen hoc appello, meque arbitror, dum sic voco, veriora magisque pia dicere, quam ii, qui avibus divinam potestatem attribuunt. Atqui non mentiri me contra Deum, hoc etiam habeo argumentum. Nam licet amicis plerisque consulta numinis enunciaverim, nunquam tamen mendax evaderem.

14. Hæc ubi judices audientes tumultuarentur, quia partim dictis fidem non haberent, partim inviderent ei, quod consequeretur à Diis majora quam ipsi; rursum dixisse Socratem: Age vero, alia quoque audite, ut magis etiam ex vobis illi, qui volent, divinitus honorem mihi tributum non credant.

Nam

Χαιρεφῶντος γάρ ποτε ἐπερωτῶντος ἐν Δελφοῖς περὶ ἐμοῦ, πολλῶν παρόντων, ἀνεῖλεν ὁ Ἀπόλλων, μηδένα εἶναι ἀνθρώπων, ἐμοῦ μήτε ἐλευθεριώτερον μήτε δικαιότερον μήτε σωφρονέστερον.

ιε'. Ὡς δ' αὖ ταῦτ' ἀκούσαντες οἱ δικασταὶ ἔτι μᾶλλον ἐθορύβουν εἰκότως, αὖθις εἶπεῖν τὸν Σωκράτην· Ἀλλὰ μείζω μέν, ὦ ἄνδρες, εἶπεν ὁ θεὸς ἐν χρησμοῖς περὶ Λυκούργου τοῦ Λακεδαιμονίοις νομοθετήσαντος, ἢ περὶ ἐμοῦ, λέγεται γὰρ εἰς τὸν ναὸν εἰσιόντα προσεύχεσθαι αὐτόν, Φροντίζω πότερα θεόν σε εἴπω, ἢ ἄνθρωπον. ἐμὲ δὲ θεῷ μὲν οὐκ εἴκασεν, ἀνθρώπων δὲ πολλῷ προέκρινεν ὑπερφέρειν· ὅμως δὲ ὑμεῖς μηδὲ ταῦτα εἰκῇ πιστεύσητε τῷ θεῷ, ἀλλὰ καθ' ἕν ἕκαστον ἐπισκοπεῖτε ὧν εἶπεν ὁ θεός.

ιϛ'. Τίνα μὲν γὰρ ἐπίσασθε ἧττον ἐμοῦ δουλεύοντα τοῖς τοῦ σώματος ἐπιθυμίαις; τίνα δὲ ἀνθρώπων ἐλευθεριώτερον; ὃς παρ' οὐδενὸς οὔτε δῶρα, οὔτε μισθὸν δέχομαι· δικαιότερον δὲ τίνα ἂν εἰκότως νομίσαιτε τοῦτον τὸν πένητα

σωκρα-

Nam quum Chærephon aliquando Delphis oraculum de me ſciſcitaretur in multorum præſentia, reſpondit Apollo, neminem hominum eſſe me vel liberaliorem, vel juſtiorem, vel prudentiorem.

15. Poſteaquam his etiam auditis judices magis tumultuarentur, ut par erat, rurſus dixiſſe Socratem? Atqui majora, O viri, Deus ille de Lycurgo, qui Lacedæmoniis leges tulit, quam de me, oraculis prodidit. Fertur enim eum ingredientem fanum ſic allocutus eſſe: Cogito equidem, num te Deum appellem, an hominem. Me vero Deo quidem non comparavit, ſed hominibus tamen plurimum præſtare cenſuit. Nihilominus vos ne in his quidem Deo temere fidem habueritis, ſed ſingillatim ea quæ de me prodidit, conſiderate.

16. Quem enim minus me cupiditatibus corporis ſervire noſtis? quem liberaliorem? qui à nemine neque munera, neque mercedem accipio. Quem vero juſtiorem merito exiſtimetis eo, qui ſic ad præſentia ſemet

συμπρασσόντων, ὡς τῶν ἀλλοτρίων μηδενὸς προσδεῖσθαι; σοφὸν δὲ πῶς οὐκ ἄν τις εἰκότως ἄνδρα φήσειεν εἶναι, ὃς ἐξ ὅτου ἐγὼ ξυνίεναι τὰ λεγόμενα ἠρξάμην, οὐ πώποτε διέλιπον οὔτε ζητῶν οὔτε μανθάνων ὅ,τι ἐδυνάμην ἀγαθόν;

ιζ'. Ὡς δὲ οὐ μάτην ἐπόνουν, οὐ δοκεῖ ὑμῖν καὶ ταῦτα τεκμήρια εἶναι· τὸ πολλοὺς μὲν πολίτας τῶν ἀρετῆς ἐφιεμένων, πολλοὺς δὲ ξένων, οὐκ ἄντων προαιρεῖσθαι ἐμοὶ ξυνεῖναι; ἐκεῖνο δὲ τί φήσομεν ἄτοπον εἶναι, ὃ πάντας εἰδέναι, ὅτι ἐγὼ ἥκιστα ἔχοιμι χρήματα ἀναδιδόναι, ὅμως πολλοὺς ἐπιθυμεῖν ἐμοί τι δωρεῖσθαι; τὸ δὲ, ἐμὲ μὲν μηδὲν ὑφ' ἑνὸς ἀπαιτεῖσθαι εὐεργεσίαν, ἐμοὶ δὲ πολλοὺς ὁμολογεῖν χάριτας ὀφείλειν;

ιη'. Τὸ δὲ οὐ τῇ πολιορκίᾳ τοὺς μὲν ἄλλους οἰκτείρειν ἑαυτούς, ἐμὲ δὲ μηδὲν σπουδαιότερον ἡγήσασθαι, ἢ ὅτε καὶ μάλιστα ἡ πόλις εὐδαιμονεῖ; τὸ δὲ, τοὺς ἄλλους μὲν ἐκ τῆς εὐπραξίας οὐκ ἐκ τῆς ἀρετῆς πολυτελεῖς ποιεῖσθαι, ἐμὲ δὲ οὐκ ἐκ τῆς ψυχῆς ἄνδρα δαπάνης ἡδίους ἐκείνων μισθοῦσθαι; εἴγε

accommodat, ut alienæ rei nullius egeat? Et sapientem illum virum quis merito non dixerit, qui ex quo tempore intelligere, quæ dicebantur, cœpi; nunquam intermisi tum inquirere, tum discere, quicquid boni poteram?

17. At minime frustra me laborasse, annon & illa vobis argumento esse videntur? Quod multi cives ex iis qui virtutis studiosi sunt, multi etiam exteri, mea consuetudine præ omnibus uti maluerint? (Quid esse dicemus in causa, quod quum omnes norint, minime mihi facultates esse ad remunerandum, nihilominus multi cupiant aliquid mihi donare?) Quod à me nemo beneficium reposcit, quum complures se mihi gratias debere fateantur?

18. Quod in obsidione suam deplorarunt sortem alii, quum ego degerem nihilo magis indigentior, quam quum maxime beata civitas esset? Quod alii delicias è foro ingenti pretio mercantur, ego sine sumptu suaviores illis ex animo meo comparo? Quod

εἴγε μιὰ ὅσα εἴρηκα περὶ ἐμαυτοῦ, μηδεὶς δύναται ἂν ἐξελέγξαι με ὡς ψεύδομαι, πῶς οὐκ ἂν ἤδη δικαίως ὑπὸ θεῶν καὶ ὑπ' ἀνθρώπων ἐπαινοίμην;

ιθ'. Ἀλλ' ὅμως σὺ μὲ φὴς, ὦ Μέλιτε, τοιαῦτα ὑποπτεύοντα τοὺς νέους διαφθείρειν; καίτοι ὑποπτάμεθα μὲν δήπου, τίνες εἰσὶ νέων διαφθορά. σὺ δὲ εἰπὲ, εἴ τινα οἶσθα ἐμοῦ γεγενημένον, ἢ ἐξ εὐσεβοῦς ἀνόσιον, ἢ ἐκ σώφρονος ὑβριστὴν, ἢ ἐξ εὐαγίτου πολυδάπανον, ἢ ὡς ἐκ μετριοπότου οἰνόφλυγα, ἢ ἐκ φιλοπόνου μαλακὸν, ἢ ἄλλης πονηρᾶς ἡδονῆς ἡσύμμυον.

κ'. Ἀλλὰ ναὶ μὰ Δία (ἔφη ὁ Μέλιτος) ἐκείνους οἶδα, οἳς σὺ πέπεικάς σοι πείθεσθαι μᾶλλον ἢ τοῖς γεννήσασιν. ὁμολογῶ (φάναι τὸν Σωκράτην) περὶ γε παιδείας. τοῦτο γὰρ ἴσασιν ἐμοὶ μεμεληκός. περὶ δὲ ὑγιείας τοῖς ἰατροῖς μᾶλλον ἢ ἀνθρώποι πείθονται, ἢ τοῖς γονεῦσι· καὶ ἐν ταῖς ἐκκλησίαις γε πάντως ἃ Ἀθηναῖοι πάντες δήπου τοῖς φρονιμώτατα λέγουσι πείθονται

Quod si nemo in iis, quæcunque de me ipso dixi, redarguere mendacii me poteſt: cur non merito tum à Diis tum ab hominibus lauder?

19. Sed nihilominus dicis tu, Melite, me his utentem inſtitutis corrumpere juvenes? Atqui novimus certe, quæ juvenum corruptelæ ſunt. Tu dicito, an quem per me ſcias vel ex religioſo impium, vel ex modeſto petulantem, vel ex frugi ſumptuoſum, vel ex ſobrio vinoſum, vel ex laborum tolerante mollem factum, vel ab alia voluptate prava ſuperatum.

20. At ego profecto (ait Melitus) novi eos, qui abs te perſuaſi ſunt, ut tibi magis obtemperarent, quam parentibus. Equidem hoc (inquit Socrates) de inſtitutione fateor. Sciunt enim, hanc meam fuiſſe curam. De valetudine vero medicis potius homines, quam parentibus obtemperant: & in concionibus omnino Athenienſes univerſi potius iis qui prudentiſſime dicunt,

πείθονται μᾶλλον, ἢ τοῖς σοφισταῖς. ἢ γὰρ δὴ καὶ πατηρούς αἱρεῖσθε καὶ σοφὸν πατέρων, καὶ ἀδελφῶν, καὶ ναὶ μὰ Δία γε ὑμεῖς πρὸ ὑμῶν αὐτῶν, ὡς ἂν ἡγῆσθε περὶ τὰ πολεμικὰ φρονιμοτάτους εἶναι; ὅτω γὰρ (φάναι τὸν Μέλιτον) ὦ Σώκρατες, καὶ συμφέρει καὶ νομίζεται.

κα'. Οὐκοῦν (εἰπεῖν τὸν Σωκράτη) θαυμαστὸν καὶ τοῦτό σοι δοκεῖ εἶναι, τὸ οὐ μὰ τὰς ἄλλας πράξεσι μὴ μόνον ἰσομοιρίας τυγχάνειν τὰς χρατίστας, ἀλλὰ καὶ πεπιμπλῶσθαι· ἐμὲ δέ, ὅτι περὶ ὧν μεγίστου ἀγαθοῦ ἀνθρώποις, περὶ παιδείας, βέλτιστος εἶναι δοκῶ πάντων πεποιῆσθαι, τοῦτο ἕνεκα θανάτου δοκεῖν σοὶ διώκεσθαι;

κβ'. Ἐρρήθη μὲν δηλονότι τούτων πλείονα δι' αὐτοῦ, καὶ τῶν συναγορευόντων φίλων ὑπέρ. ἀλλ' ἐγὼ μὲν τὰ πάντα εἰπεῖν τὰ οὐκ ἐν δίκῃ ἐσιώπησα, ἀλλ' ἱκανόν μοι δηλῶσαι, ὅτι Σωκράτης τὸ μὲν μήτε περὶ θεοὺς ἀσεβῆσαι, μήτε περὶ ἀνθρώπους ἄδικος φανῆναι, περὶ παντὸς ἐποιεῖτο.

κγ'. Τὸ

dicunt, quam neceſſariis ſuis parent. Annon in delectu Imperatorum, & parentibus veſtris, & fratribus, & vero vobis ipſis antefertis eos, quos exiſtimatis rerum bellicarum peritiſſimos eſſe? Nimirum, ò Socrates, (inquit Melitus) & expedit ita, & uſu receptum eſt.

21. Annon igitur, (ſubjecit Socrates) mirum hoc tibi videtur eſſe, quod quum in actionibus cæteris præſtantiſſimi quique non ſolum pares aliis ſint, ſed etiam præferantur; ego quia maximo in hominum bono, quod inſtitutionis eſt, quorundam opinione cæteris præſtare judicer, capitis abs te anquirar?

22. Fuerunt autem plura ſcilicet his dicta, cum ab ipſo tum ab amicis, qui ejus cauſæ patrocinabantur. Sed mihi non omnia recenſere, quæ in judicio fuere dicta, ſtudio fuit: ſed ſatis habui oſtendere, Socratem nihil feciſſe pluris, quam quod nec in Deos impium, nec in homines injuſtum ſe geſſiſſet.

23. Quomi-

κγ'. Τὸ δὲ μὴ ἀποθανεῖν, οὐκ ᾤετο λιπαρητέον εἶναι, ἀλλὰ καὶ καιρὸν ἤδη ὑπέμισεν ἑαυτῷ τελευτᾶν. ὅπ δὲ ἥττως ἐλέγχοιτο, καταδικότερον ἐλέγετο, ἐπεὶ καὶ ἡ δίκη κατεψηφίσθη. Φερόντων δὲ κελευόμενον ὑποτιμᾶσθαι, οὔτε αὐτὸν ὑπετιμήσατο, οὔτε τοὺς φίλους εἴασεν, ἀλλὰ καὶ ἔλεγεν, ὅπ τὸ ὑποτιμᾶσθαι ὁμολογουμένως εἴη ἀδικεῖν. ἔπειτα τῆς ἑταίρων ἐκκλέψαι βουλομένων αὐτὸν, οὐκ ἐφείπετο, ἀλλὰ καὶ ὑπισκῶψαι ἐδόκει, ἐρόμενον εἴπερ εἰδείη πλοῖον ἔξω τῆς Ἀτθικῆς, ἔνθα καὶ πρόσβατον θανάτῳ.

κδ'. Ὡς δὲ τέλος εἶχεν ἡ δίκη, ἔφη εἰπεῖν αὐτόν· ἀλλ', ὦ ἄνδρες, τοὺς μὲ διδάσκοντας τοὺς μάρτυρας, ὡς χρὴ ὑποφεύγειν, καταψευδομαρτυρῆν ἐμοῦ, καὶ τοὺς πειθομένους τούτοις, ἀνάγκη ὀξὺ πολλῷ ἑαυτοῖς συνειδέναι ἀσέβειαν καὶ ἀδικίαν. ἐμοὶ δὲ τί πρόσηκει νῦν μεῖον φρονῆν, ἢ πεῖν καταχειδῆναι, μηδὲν ἐλεγχθέντι, ὡς πεποίηκά τι ὧν ἐγράψαντό με; ἢ τε γὰρ ἔλωγε αὐτὶ

Διὸς

23. Quominus autem morte afficeretur, minime sibi deprecandum putabat; adeoque sibi jam opportunum esse moriendi tempus arbitrabatur. Eum vero ita sensisse, magis patuit, postquam judicio condemnatus fuit. Primum enim jussus mulctam exsolvere, neque de suo eam solvit, neque amicos passus est, immo dicebat, mulctæ solutionem ejus esse, qui se injuste fecisse fateretur. Deinde quum familiares eum surripere vellent, non obsequebatur; immo ridere illos videbatur, dum quæreret, ecquem alicubi locum extra Atticam scirent, quo mors non posset accedere?

24. Ut judicio finis impositus est, dixisse illum: Necesse est eos, O viri, qui testes docuerunt, ut pejerando falsum adversus me testimonium dicerent, una cum illis, qui paruerunt, magnæ sibi tum impietatis tum injustitiæ conscios esse. Me vero cur animo dejectiore nunc esse conveniat, quam ante condemnationē; quum non sim convictus, quidquam eorum feciſſe, ob quæ illi me accusarunt? Nec enim pro

Jove,

Διὸς καὶ Ἥρας, καὶ τῶν σὺν τούτοις θεῶν, ἔτε θύων ποι καινοῖς δαίμοσιν, ἔτε ὀμνὺς, ἔτε ὀνομάζων ἄλλους θεοὺς ἀνεπέφηνα.

κε'. Τούς γε μὴν νέους πῶς ἂν διαφθείροιμι, καρτερείαν καὶ ἐγκράτειαν παρασκευάζων; ἐφ' οἷς γε μὴν ἔργοις κεῖται θάνατος ἡ ζημία, ἱεροσυλίαι, τοιχωρυχίαι, ἀνδραποδίσεις, πόλεως προδοσία, οὐδ' αὐτοὶ οἱ ἀνήκοοι τούτων παρεῖναί τι κατ' ἐμοῦ φασιν. ὥστε θαυμαστὸν ἔμοιγε δοκεῖ εἶ), ὅπου ποτὲ ἐφάνη ὑμῖν τὸ τοῦ θανάτου ἔργον ἐμοὶ ἄξιον.

κς'. Ἀλλ' οὐδὲ μὴν τοῦτο ὅτι ἀδίκως ἀποθνήσκω, διὰ τοῦτο μεῖον φρονητέον. οὐ γὰρ ἐμοὶ, ἀλλὰ τοῖς καταγνῶσι τοῦτο αἰσχρὸν ὄντι. παραμυθεῖται δ' ἔτι με ὁ Παλαμήδης, ὁ παραπλησίως ἐμοὶ τελευτήσας. ἔτι γὰρ καὶ νῦν πολὺ καλλίους ὕμνους παρέχει Ὀδυσσέως τοῦ ἀδίκως ἀποκτείναντος αὐτόν. οἶδ' ὅτι καὶ ἐμοὶ * μαρτυρήσετε ἔκ τε τοῦ θείου τος, καὶ ἐκ τοῦ παρελθόντος χρόνου, ὅτι οὐδένα οὐδένα

Jove, Junone, & Diis præter hos cæteris, me aut ſacra novis aliquibus Diis feciſſe, aut alios Deos juraſſe, aut denique nominaſſe compertum eſt.

25. Juvenes autem quo pacto corrumperem, ad tolerantiam & frugalitatem eos aſſuefaciens? Quibus quidem facinoribus mors in pœnam conſtituta eſt, ut ſunt ſacrilegia, parietum perfoſſiones, plagium, urbis proditio; eorum aliquid à me fieri, ne ipſi quidem adverſarii objiciunt: adeo ut mirandum mihi eſſe videatur, ubi unquam in me rem morte dignam conſpexiſtis.

26. Sed nec illa quidem de cauſa, quod injuſte occidar, animo eſſe dejectiore debeo. Non enim hoc mihi, ſed iis, qui me condemnarunt, dedecori eſt. Præterea me Palamedes conſolatur, qui ſimili fere modo obiit. Nam is etiam nunc longe pulcriorem hymnorum materiem ſuppeditat, quam Ulyſſes, qui eum injuſte occidit. Et ſcio non modo futurum ſed & præteritum tempus teſtimonium mihi perhibiturum, neminem me unquam

ὐδένα πώποτε, ὐδὲ πονηρότερον ἐποίησα. εὐεργέτην δὲ τὺς ἐμοὶ ξυγγιγνομένους, τοῖς διδάσκων, ὅ,τι ἐδυνάμην ἀγαθόν.

κζ'. Εἰπὼν δὲ ταῦτα, μάλα ὁμολογουμένως δὴ τοῖς εἰρημένοις ἀπῄει, καὶ ὄμμασι καὶ σχήμασι καὶ βαδίσμασι φαιδρός. ὡς δὲ ἤκουσε τὺς παρεπομένους δακρύοντας, τί τοῦτο, (εἰπεῖν αὐτὸν) ἢ ἆπα δακρύετε; ὐ γὰ πάλαι ἴστε ἐξ ὅτυ τοῦ ἐγενόμην, ὅπ κατεψηφισμένον ἐμοῦ μου ὑπὸ τ φύσεως ὁ θάνατος; ἀλλὰ μέντοι εἰ μὴ ἀγαθῶν ὑπῤῥεόντων τοσαπόλλυμαι, δῆλον ὅτι ἐμοὶ κ τοῖς *ἐμοῖς ἔυνοις λυπητέον· εἰ δὲ χαλεπῶν τοσοδοκωμένων καταλύω τ βίον, ἐγὼ μὴ οἴμαι, ὡς εὐτοσαγοῦντος ἐμοῦ, πᾶσιν ὑμῖν εὐθυμητέον εἶ).

κη'. Παρὼν δέ πς Απολλόδωρος, ὑπθυμητὴς μὲ ἰσχυὸς αὐτοῦ, ἄλλως δὲ εὐήθης, εἶπεν· ἀλλὰ τοῦτο ἔγωγε, ὦ Σώκρατες, χαλεπώτατα φέρω, ὅπ ὁρῶ σε ἀδίκως ἀποθνήσκοντα. τ δὲ λέγε) καταψήσαντα αὐτοῦ τ κεφαλὴν εἰπεῖν·

σὺ

unquam læsisse, neque reddidisse pejorem: sed bene eis feciſſe, qui mecum diſſerebant, quum gratis, quicquid boni poteram, docerem.

27. Hæc quum dixisset, maxime conſentaneus iis, quæ ab ipſo fuerunt dicta, diſcedebat, tum oculis, tum geſtu, tum inceſſu hilaris. Quumque animadverteret eos qui comitabantur, lacrymari: Quid hoc eſt? (inquit) modone fletis? non jamdudum ſcitis, ex quo genitus fui, à natura me ad mortem condemnatum eſſe? Enimvero ſi ſecundis rebus affluentibus è vita præripior, patet tum mihi tum aliis mihi benevolis dolendum eſſe: ſi vero diris rebus imminentibus vivendi finem facio, vobis omnibus, tanquam me bene agente, lætandum arbitror.

28. Quum vero adeſſet Apollodorus quidam, mirifice ſtudioſus Socratis, cæteroqui vir ſimplex, dixit: Ego vero, mi Socrates, moleſtiſſime fero, quod injuſte necari te video. Ille autem caput ejus demulcens, dixiſſe perhibetur:

σὺ δὲ, ὦ φίλτατε Ἀπολλόδωρε, μᾶλλον ἂν ἐβούλου με ὑφ' ὑμῶν δικαίως ἢ ἀδίκως ἀποθνήσκοντα; καὶ ἅμα ὑπεγελάσαι.

κθ'. Λέγεται δὲ Ἄνυτον παριόντα ἰδὼν εἰπεῖν· Ἀλλ' ὁ μὲν ἀνὴρ ὅδε κυφὸς, ὡς μέγα τι καλὸν ἀφαπεφασμένος, εἰ ἀπέκτονέ με, ὅτι αὐτὸν τῶν μειζόνων ὑπὸ τῆς πόλεως ὁρῶν ἀξιούμενον, οὐκ ἔφην χρῆναι τὸν υἱὸν αὐτοῦ βύρσας παιδεύειν. ὡς μοχθηρὸς ὤν τος, (ἔφη) ὡς οὐκ ἔοικεν εἰδέναι, ὅτι ὁπότερος ἡμῶν τὸ συμφορώτερα καὶ καλλίω εἰς τὸν αἰεὶ χρόνον ἀφαπέφασκε, τοῦτος ὄντι καὶ ὁ νικῶν.

λ'. Ἀλλὰ μέντοι (φάναι αὐτὸν) ἀνέθηκε μὲ ὁ Ὅμηρος, ἔστιν οἷς τῶν οὐ καταλύσαι θεὸν βίᾳ προγινώσκειν τὰ μέλλοντα. βούλομαι δὲ ἐγὼ χρησμωδῆσαί τι. συνεγενόμην γάρ ποτε βραχέα τῷ Ἀνύτου υἱῷ, καὶ ἔδοξέ μοι οὐκ ἄρρων εἶναι τὸν ψυχὴν εἶ). ὥστε φημὶ αὐτὸν ὑπὸ τῆς δουλοπρεποῦς ἀφαιρεθῆναι, ὃν ὁ πατὴρ αὐτῷ παρεσκεύακεν, ὑ διαμενῶν. ἀφ' ὧν δὲ τὸ μηδὲν ἔχων ἀσυνδαῖον ὑπεμε-

Tune, cariſſime Apollodore, videre me malles juſte quam injuſte occidi? Simul ſubriſiſſe fertur.

29. Quum etiam Anytum præterеuntem videret, dixiſſe perhibetur: Hic vir gloriabundus exultat, quaſi me interfecto magnum quid præclarumque geſſerit; quod quum ipſum maximi viderem in republica fieri, filium ejus ad operas coriariorum inſtitui debere negaverim. Quam excors eſt, (ait) qui neſcire videatur, quod quicunque noſtrum & utiliora & præclariora in omne ævum geſſerit, is victor ſit.

30. Enimvero (inquit) quum Homerus etiam nonnullos, qui erant in exitu vitæ, futura prænoſcere fecerit: lubet & mihi quiddam quaſi per oraculum ſignificare. Fuit aliquando mecum Anyti filius exiguo tempore, viſuſque eſt mihi indolis eſſe non ignavæ: itaque aio, non permanſurum in illo ſervili vitæ genere, quod pater ei præſcripſit. Quia vero nullum habet bonum cura-

ὀλιγωρίᾳ, προσποιεῖσθαί τινι αἰσχρᾷ ὀλιγωρίᾳ, ἢ προσθήσεσθαι μέντοι πόρρω μοχθηρίας.

λα'. Ταῦτα δ' εἰπὼν, οὐκ ἐψεύσατο. Ἀλλ' ὁ νεανίσκος ἡσθεὶς οἴνῳ, ἤτε νυκτὸς, ἤτε ἡμέρας ἐπαύετο πίνων· ἢ τέλος ἤτε τῇ ἑαυτοῦ πόλει, ἤτε τοῖς φίλοις, ἤτε αὐτῷ οὐδενὸς ἄξιος ἐγένετο. αὐτὸς μὲν δὴ, ἀφ' ἧς ἡδὺ πονηρὰν παιδείαν, ἢ ἀφ' ἧς αὐτοῦ ἀγνωμοσύνῃ, ἐπὶ ἢ τετελευτηκὼς τυγχάνει κακοδοξίας.

λβ'. Σωκράτης δὲ ἀφ' οὗ μεγαλύνειν ἑαυτὸν ἐν τῷ δικαστηρίῳ, φθόνον ἐπαγόμενος, μᾶλλον κατα ψηφίσασθαι ἑαυτοῦ ἐποίησε τοὺς δικαστάς. ἐμοὶ μὲν οὖν δοκεῖ θεοφιλοῦς μοίρας τετυχηκέναι. ὃν μὲν γὰρ βίᾳ τὸ χαλεπώτατον ἀπέλιπε· τὸ δὲ θανάτου ὃν ῥᾳστου ἔτυχεν.

λγ'. Ἐπεδείξατο δὲ τὴν ψυχὴν τὴν ῥώμην. ἐπεὶ γὰρ ἔγνω ὃν ἔτι ζῆν τὸ τεθνάναι αὐτῷ κρεῖττον εἶ), ὥσπερ οὐδὲ πρὸς τἆλλα τἀγαθὰ προσάντης ἦν, οὐδὲ πρὸς τὸν θάνατον ἐμαλακίσατο, ἀλλ' ἱλαρῶς ἢ προσεδέχετο αὐτὸν, ἢ ἐπετελέσατο.

λδ'. Ἐγὼ

curatorem, futurum, ut in aliquam libidinem fœdam proruat, & in illa ſocordia longius progrediatur,

31. Hæc dicens, nequaquam mentitus eſt. Nam adoleſcens hic quum vino delectaretur, neque noctu, neque interdiu potare ceſſabat: ac tandem nec patriæ, nec amicis, nec ſibi utilis fuit. Anytus ipſe propter educationem filii pravam, & amentiam ſuam, etiam à morte infamis eſt.

32. Socrates autem, quod magnifice pro tribunali ſe prædicaret, invidia contracta, magis judices ad damnandum ſeſe impulit. Illi equidem fatum Diis acceptum obtigiſſe arbitror. Quippe moleſtiſſimam vitæ partem valere juſſit, & mortis genus tranquilliſſimum obiit.

33. Idem robur animi ſui declaravit. Nam quum intelligeret, magis ex re ſua eſſe, ut moreretur, quam ut diutius viveret; quemadmodum ad alias res bonas ſe non difficilem, ita nec ad mortem ſe mollem præbuit: immo hilariter eam & expectabat & obibat.

λδ'. Ἐγὼ μὲν δὴ καλλονῶν τοῦ ἀνδρὸς τήν τε σοφίαν καὶ τὴν γενναιότητα, οὔτε μὴ μεμνῆσθαι δύναμαι αὐτοῦ, οὔτε μεμνημένος μὴ οὐκ ἐπαινεῖν. εἰ δέ τις τῶν ἀρετῶν ἐφιεμένων ὠφελιμωτέρῳ τινὶ Σωκράτους συνεγένετο, ἐκεῖνον ἐγὼ τὸν ἄνδρα ἀξιομακαριστότατον νομίζω.

34. Sapientiam quidem certe, animique magnitudinem quum in hoc viro conſidero, non poſſum non ejus meminiſſe, nec, ubi meminerim, non etiam laudare. Quod ſiquis eorum qui virtutis ſtudioſi ſunt, cum aliquo verſatus eſt, qui Socrate fuerit utilior; eum ego virum digniſſimum judico, qui beatus prædicetur.

Variæ

Variæ Lectiones cum Annotatiunculis.

Lib. 1. *p.* 1. (a) Gellius Noct. Att. *l.* 14. *c.* 3. quatuor hoſce libros appellat, dictorum & factorum Socratis commentarios. At Card. Beſſario eoſdem in ſua interpretatione maluit hujuſmodi ſignare titulo, De factis & dictis Socratis memoratu dignis. ibid. *l.* 6. al. ἐπισφέρων. *p.* 2. *l.* 15. al. ἃ μὴ ποιεῖν, ἃ δεῖ. *p.* 3. *l.* 9. Scribendum eſſe ἡδόμενον (viz. οἱ ὀπτήδειοι) putat Leuncl. ibid. *l.* 12. al. διαίζειν. *p.* 5. *l.* 15. al. ἔχει. ibid. *l.* 17. al. ἀπειδείκνυτ. *p.* 6. *l.* 15. al. ἐδέν rectius. *p.* 7. *l.* 4. al. ἐπολέθευ. *p.* 8. *l.* 11. (b) Vide Xenoph. librum primum Hiſt. Græc. in extremo. *p.* 11. *l.* 8. al. ἀπηχθόμθον. ibid. *l.* 16. al. ἔξοι. *p.* 12. *l.* 3. al. ἀλλήλοις. *p.* 15. *l.* 15. al. πωύτῳ. *p.* 16. *l.* 3. (c) Theognis. ibid. *l.* 15. al. μαθήσεαι. *p.* 17. *l.* 2. al. πατὲ. ibid. *l.* 11. al. ἐγκυλισθέντας. Et hanc quidem lect. ſecutus eſt Leuncl. quod quum nobis ſerius deprehenſum fuerit, Lectorem id hoc in loco monere viſum eſt. Nam longe præſtat, adeoque omnino retinenda erat vugl. lectio, quam ita reddimus, [illos qui ad amores effuſi ſunt.] *p.* 22. *l.* 3. al. rectius ὅτι, id eſt, ἑαυτὸν. ibid *l.* 13. al. σεσαγορδομθμένων. *p.* 23. *l.* 5. Reponendum eſſe exiſtimat Leuncl. ἐπειδὴ. & recte. *p.* 24. *l.* 1. al. ἐρωτᾷ νέον, ἐὰν εἰδῶ, οἷόν πυ. *p.* 27. *l.* 3. al. τοῖς πολλοῖς. *p.* 28. *l.* 5. al. Χαιρεσικράτης. ibid. *l.* 14. al. σοφωτέρους αὐτὺς ποιεῖν. *p.* 30. *l.* 10. Maluit Leuncl. hoc ordine verba diſponere, ἕκαστος τ σώματος ἑαυτῷ, ὃ πάντων μάλιστα φιλεῖ, ὅ,τι ἂν. At nos lubenter Xenophonti cedimus. *p.* 34. *l.* 4. al. Λείξας. ibid. *l.* 5. al γυμνοπαιδιαῖς minus recte. *p.* 35. *l.* 12. Scribendum eſſe οἶκοι male exiſtimat Leuncl. *p.* 40. *l.* 2. al. θρασίων. ibid. *l.* 5. Pollux legit λειργότατον, ſed minus recte, ut ſuſpicatur Steph. *p.* 41. *l.* 2. Stobæus pro ὅ,τι habet ὅτι. *p.* 42. *l.* 2. Scribendum eſſe ἀφοδιάζειν male auguratur Leuncl. quum (ut fatetur ipſe) vocab. illud nuſquam reperiatur. *p.* 43. *l.* 10. ὅτ' ἀνχόμθον pro μηχανώμθον, conjectura Leuncl.

ninus

nimis abſona. *p.* 44. *l.* 9. al. ὁ ἐξ ἀρχῆς ποιῶν. ibid. *l.* 17. rectius ἔργῳ. *p.* 48. *l.* 1. al. τί Ν; *p.* 49. *l.* 7. Male habetur in al. ed. σὺ pro σοὶ. *p.* 53. *l.* 10. al. μόνως. *p.* 57. *l.* 12. al. χαλεπωτάτων ἰυρεῖν. rectius. *p.* 59. *l.* 11. al. καλὸν κἀγαθὸν. minus recte. *p.* 61. *l.* 17. al. δοκεῖν εἶναι. *p.* 62. *l.* 4. Scribendum eſſe maluit Leuncl. ὃ ἢ μικρὸν. Sed optime defendi poteſt vulg. lectio ſecundum noſtram interpr.

Lib. 2. *p.* 63. *l.* 2. al. καρτερίαν male. *p.* 65. *l.* 17. Domos alienas intelligit. *p.* 66. *l.* 16. al. ἀντποιησομένους. *p.* 67. *l.* 6. Scribendum eſſe cenſet Leuncl. ἀρκεῖν τούτῳ. At non eſt, cur rejiciatur vulg. lectio. *p.* 68. *l.* 2. al. ὡς ἐξαπατᾷ τι. ibid. *l.* 5. ποτροι. ibid. *l.* 14. Reponendum eſſe εἶναι nimis audacter pronunciat Leuncl. *p.* 72. *l.* 2. al. τῷ τοιούτῳ. quam lect. ſecutus eſt Leuncl. At minime rejicienda eſt vulg. lectio, quæ ita reddi poteſt: Quid? ex hiſce non tibi diff. &c. *p.* 73. *l.* 13. Monet Leuncl. ob metri rationem ſcribendum eſſe τἀγαθ' οἱ θεοί. *p.* 81. *l.* 12. al. ὡσὸ. *p.* 83. *l.* 8. al. σωστικοποιῆσαν. *p.* 84. *l.* 2. al. νυκτὸς. ibid. *l.* 9. al. οὐτοῖς ἀγαθοὶ γένωνται, ϗ ὡς δ. *p.* 85. *l.* 11. al. ὅπ ἃ λέγει. *p.* 86. *l.* 10. al. βελήσῃ. *p.* 88. *l.* 6. al. ἀδελφὸν. rectius. *p.* 90. *l.* 17. al. εἰ κύων μὴ σοι. Sed nos vulg. lectionem ſecuti ſumus. *p.* 91. *l.* 2. al. πειρῶ. ibid. *l.* 13. al. ὑκῆν φθάνοις minus recte. *p.* 92. *l.* 10. al. ἐκεῖνον male. ibid. *l.* 16. al. φιλίαν. *p.* 93. *l.* 5. al. ἡγεῖσθαι. ibid. *l.* 10. Omittunt al. edit. particulam ἂ, quas ſecutus eſt Leuncl. ſed potior eſt vulg. lectio, ut ex interpr. noſtra liquet. *p.* 94. *l.* 8. al. διάκεισθον. ibid. *l.* 14. al. ed. poſt ὠφελεία habent ἀλλήλοις. *p.* 97. *l.* 2. Videtur rectius legendum eſſe ἔθεϛ, ut monet Leuncl. *p.* 98. *l.* 3. al. πρὸς αὐτὸ. *p.* 99. *l.* 2. al. μιαῖν. ibid. *l.* 9. Omittunt al. edit. πρὸ. ibid. *l.* 10. al. πόρων πριαίμην. ibid. *l.* 13. al. πλεονεκτεῖς male. *p.* 100. *l.* 2. al. τῶν πονηρῶν φίλων male. *p.* 105. *l.* 11. al. μέλει μοι. *p.* 107. *l.* 7. al. δυσμενὲς. ſed ſtructura vocum in ſententia lectionem vulg. poſtulat. ibid. *l.* 14. al. ἀλαμπροι καρτερεῖν. *p.* 110. *l.* 16. al. πρὸς θήραν ἀνθρώπων. *p.* 112. *l.* 5. al. αὐτὸν. *p.* 114. *l.* 3. al. Κεῖ. μᾶλλον ὠφελοίην σε. & Κεῖ. τῶν σωτυχόντων μᾶλλον ὠφελεῖ σε. ſed potior vulg. lect. *p.* 118. *l.* 1. al. Κυεικὸς. *p.* 119. *l.* 10. al. ἐγῷμαι. *p.* 121. *l.* 1. al. ἑαυτὸς, ἀδέως ἀλλήλοις rectius. ib. *l.* 16. al. ὑμῶν. *p.* 126. *l.* 2. al. χῇ τὰ τοιαῦτα. ib. *l.* 3. al. ἀποτροφῶ. *p.* 118. *l.* 7. al. τούτε.

Lib. 3. *p.* 138. *l.* 7. τοῦτο rectius. *p.* 141. *l.* 3. al. τί ὖν; σκοπῶμεν. *l.* 12. al.

al. παῖμάτων. ib. *l.*13. al. ὅτε ἄγειν ὅτε πάγειν ὡσ. At pace Steph. & Leuncl. non modo defendi poteſt vulg. lectio, ſed ut retineatur, colloquiorum ſeries exigit. Nam vocab. λέγειν (quod ſcrupulum injeciſſe videtur) infra Κεφ.γ.ια. repetit juvenis (quem ibi cum Socrate colloquentem inducit Xenophon) quaſi jam ſupra ab ipſo dictum. *p.*143. *l.*4. διὰ τοῦτον. ib.*l.*6. al. πρὸς τοῦτο melius. *p.*144.*l.*12. al. ἱππέων male. ib.*l.*16. al. ἐ ἑαυτῷ ἵππου. *p.*146.*l.*4. al. ἄνδρ quam lect. vulgari anteferendam male putant Steph. & Leuncl. quippe quæ exigit, ut pro ποιεῖν ſubſtituatur ποιεῖ, atque etiam immutetur punctatio. quum integra ſit vulg. lectio juxta interpr. noſtram etiam nulla mutatione facta. ib. *l.*12. al. βελτίους. *p.*147. *l.*3. al. πρὸς τοῦτῳ. *p.*148.*l.*10. al. καὶν τούτῳ. *p.*150.*l.*1. al. φιλόνικος. ib.*l.*8. al. στρατηίᾳ. ib. *l.*10. al. μαχιμώτατοι. *p.*151. *l.*12. al. τὸ πρεσβατεῖν ἐκείνοις ὀλιγηδείοις. *p.*152. *l.*9. al. ἀλλ' εἰ ἐκεῖνο παρίης. ib. *l.*16. ὃ ἐ παρασκ. ὁρῶν γιγ. *p.*153.*l.*1. ἀπαρασκεύαστος ib. *l.*9. Poſt χρῆσθαι reponendum eſſe ἀνθρώποις putat Leuncl. ib. *l.*13. al. στρατηγήσοντος. *p.*154. *l.*8. al. Ἀθηναίων. *p.*155.*l.*6. Leuncl. male legit τούτῳ. Nam ita plene legenda eſt ſententia, ὅτι ἀφ' ἕ ἤτι &c. ἢ ἀφ' οὗ ἢ μεθ' ἵππ. &c. (unde recte ſequitur) ἐκ τούτων. ſed ἀφ' ἕ ultimo in loco elegantius ſubintelligi voluit Xenophon. ib.*l.*8. al. Βοιωτοῖσ. ib.*l.*16. al. ἐναρέστερος. *p.*156. *l.*6. al. ἀνερεθ. τοῦτ' ἐ. ib. *l.*15. μᾶλ' ἀρετῆς. minus recte. *p.*159. *l.*7. al. πρώτων minus recte. *p.*160. *l.*4. al. ἐμφυτεύεται. *p.*163. *l.*4. (a) Regis ſcil. Perſici. *p.*165.*l.*7. al. ὑποκρύψης. *p.*167.*l.*8. al. αὐτῷ. ib.*l.*16. al. βλάπτειδαι τὰ τῆς χ. al. ἁρπάζειδς. At defendi poteſt vulg.lect. *p.*168.*l.*4. al. ἴδωμεν male. ib.*l.*6 al. πάρεμφεῖα rectius. ib.*l.*15. al. τέφρα. *p.*170.*l.*14. al. τοῦτο. *p.*172.*l.*5. al. ὅπ ὅτε τὰς. *p.*178.*l.*7. al. ἰδόντας. ib.*l.*16. al. τόλμην. *p.*179.*l.*13. σῶφρον rectius. ib.*l.*17. γὸ δεῖν οἶμαι. *p.*180.*l.*1. al. οἴονται. ib.*l.* ult. ἢ ἃ μὴ δεῖδε, δδξ. τι ἢ οἴεσθαι γιγν. *p.*189.*l.*3.al. δν. *p.*197.*l.*13. (b) Conſule Schol. Theocr. Eidyll. 11. *p.*202.*l.*2. al. male Ακεμβρός quaſi nom. propr. *p* 203.*l.*15. μιᾶς ἡμέρας. *p.*204. *l.* ult. (c) Mos enim erat apud Græcos ut ſuum quiſque victum ſecum ad cœnas has collatitias afferret. *p.* 205. *l.* ult. al. ἀεπύστως. *p.*206. *l.*13. al. σωνδειπνόντων.

Lib.4. *p.*212.*l.*8. οὗ τι rectius. *p.*213.*l.*15. al. σωσδαίοις rectius.*p.*215.*l.*16.al.ἀμελέσατε *p.*216.*l.*ult.al.σωῆχας. *p.*219.*l.*6. al.

al. δηλήσασθ. ib. al. δύναμαι. p.221.l.6. al. τῆς ἀδυμίας τὸς στρατιώτας. p.222.l.5. al. ἀφαλείπω. p.223.l.4. Male reponit φαίνεται Leuncl. ib.l.10. al. δῆλον. At pace Leuncl. omnino retinenda est vulg. lect. eo sensu quo nos convertimus. p.227. l.ult. al. αὐτὸ τὸ ὑγιαίνειν. p.228.l.15. al. πρότον. p.231.l.3. al. γε. p.232.l.12. al. κράτιστον. ib.l.13. al. λευκηλὲς rect. p 234.l.2. al. ἀνεφάνησαν male. ib.l.13. al. φύειν. p.235. l.16. al. γεγνομένοις. p.236.l.15. al δοκιμάσαντες minus recte. p.237. l.15. al. ταῦτα & ταύτῳ. at potior vulg. lectio. p.238.l.9. al. ὁ τὸ τῶν ὅλων κόσμον minus recte. ib.l.11. al. ὑγιᾶ. p.241. l.2. al. ἐπεδ. ib.l.6. al. ποτε. p.246.l.10. al. αὐτὶ. p.252.l.8. al. διίοις rect. p.253.l.2. al. ἐγκρ. ὑπάρχειν ἀγαθὸν πρ. p.255.l.9. al. λυπικώτερον. p.256.l.7. al. ὅπ ἀρ' ἦ. ib.l.8. al. δίψος. p.257.l.12. al. ἀκρατισάτω. p.260. l.5. al. καθὰ. p.262. l.9. al. εἰ ἔνεσιν. ib. l. ult. ἀνδρείαν δὲ, ἅ. p.264. l.ult. al. ὧν minus recte. p.265.l.4. al. ὅπισκεψώμεθα. p.266.l.10. al. ἀπείρατος. p.267.l.9. al. ἀστρονομίας. ib.l.16. al. νυκτοπρῶν. p.269.l.11. al. τὸ μάταιον τῆς πεπλασμένης. p.271. l.11. al. διωρὶς. Utrumvis accipias, quum διωρὶς sit navis, qua Theori quotannis in Delum navigabant, litatum Apollini; διωρία vero ipse cætus Theororum nave illa eo proficiscentium. p.276.l.1. al. ἄλλως rectius. ib.l.2. al. ἁμαρτάνοντας rectius.

Variæ Lectiones quæ occurrunt in Apologia.

P.278.l.10. al. ἔπειτα δ'. p.279. l.12. al. ἕτοιμι ἐγὼ, οπ. ib. l. 15. al. νῦν μὲν καταχρίθω, δῆλον. p. 280. l. 4. al. ἢ πς. p. 182. l. 6. al. πρὸσ. ἃ δεῖ ἔϊ). p. 288. l.16. al. μαρτυρήσεται. p. 289. l.11. al. τοῖς ἐμοὶ ἔυνοις. p.292. l.4. al. ἀρετῆς.

FINIS.